

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΒΔΟΜΑΔΑ

αντί

Περίοδος Β'
Τεύχος 604
Παρασκευή
26 Απριλίου 1996
Δρχ. 500

Τα όρια της αριστερής νίκης

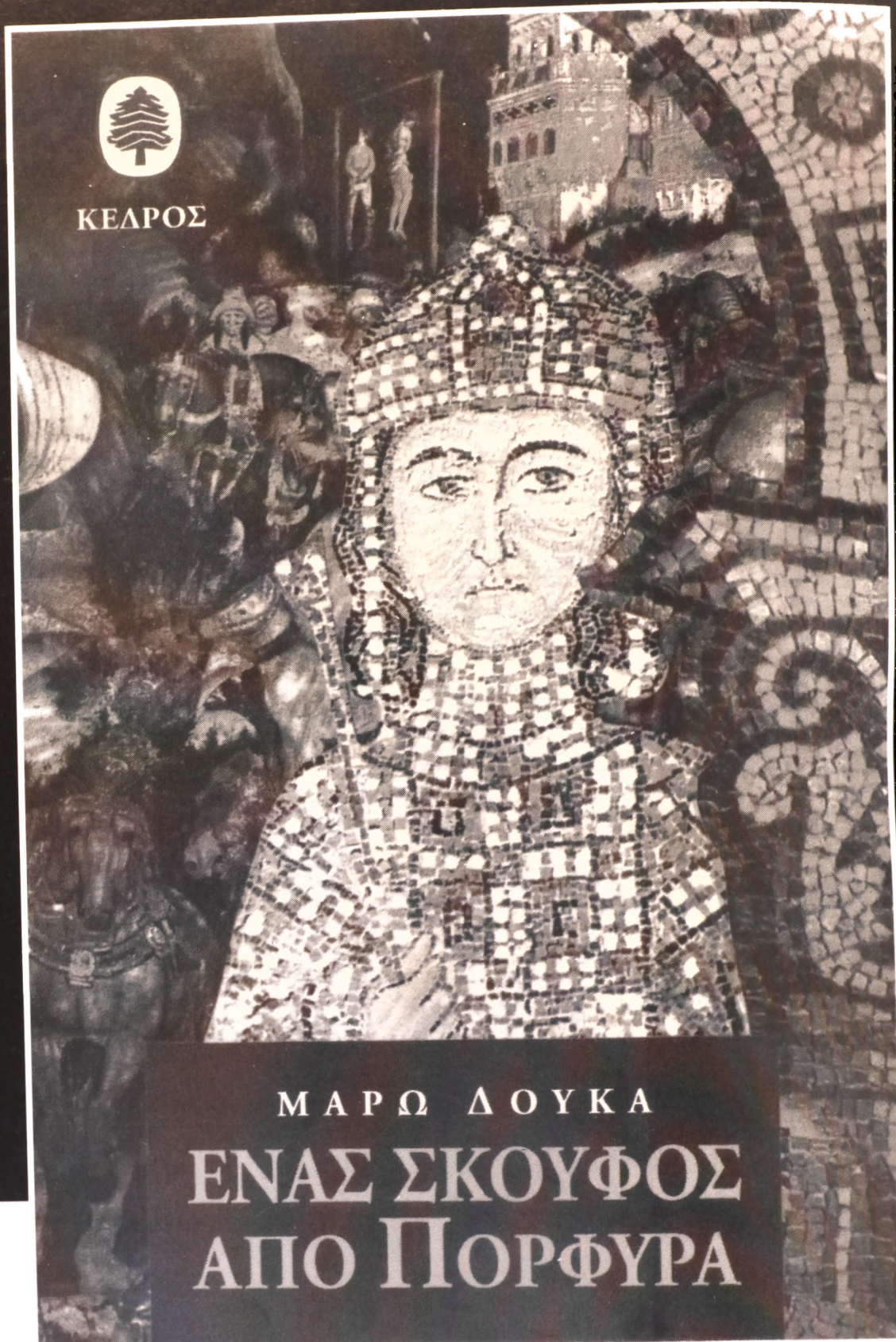
ΕΛΙΔΕΣ ΓΙΑ ΤΟΝ
ΑΝΕΣΤΗ ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ

Ανατομία
του κόμματος
της «Μητέρας
Πατρίδας» –
Μέρος Β'

ΜΑΡΩ ΔΟΥΚΑ

Ποιος ήταν ο Αλέξιος Κομνηνός
που θα πολεμούσε σ' Ανατολή
και Δύση για να σώσει το Βυζάντιο
από το χείλος του γκρεμού;
Ποιες γυναίκες τον αγάπησαν;
Ποιος προσπαθούσε να τον δηλητηριάσει;
Γιατί η θυγατέρα του, η Άννα Κομνηνή,
μισούσε τον αδελφό της, συναυτοκράτορα
Ιωάννη; Γιατί η γυναίκα του, η Ειρήνη
Δούκα, προωθούσε τον Νικηφόρο Βρυέννιο
στον θρόνο;
Άνθρωποι και γεγονότα: αποτυχίες,
δάκρυα και καημοί, ελπίδες, οράματα
που έσβησαν, χαρές που εξανεμίστηκαν,
μικρότητες και πάθη.
Το μυθιστόρημα Ένας σκούφος από
πορφύρα φιλοδοξεί να ζωντανέψει
την τελευταία αναλαμπή του Βυζαντίου
και να μας ταξιδέψει σ' εκείνα τα δύσκολα
χρόνια, μέσα από την αφήγηση ενός
άσημου παλατιανού που, αποσυρμένος
στη Σινώπη του Πόντου, ξαναθυμάται,
έμπλεος δέους, τα περασμένα.

32.000 ΑΝΤΙΤΥΠΑ

Ένας σκούφος από πορφύρα

ΚΕΔΡΟΣ
ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΒΙΒΛΙΟ

Περίοδος Β' Έτος 23ο Τεύχος 604
Παρασκευή 26 Απριλίου 1996 Δρχ. 500

**ΑΝΤΙ - ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ
ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ**

Δημοχάρους 60, 115 21 Αθήνα
Τηλ. 72.32.713-72.32.819 FAX: 72.26.107
ANTI ON-LINE: <http://www.compulink.gr/anti>
E mail: anti@compulink.gr

ΕΚΔΟΤΗΣ: Χρήστος Παπουτσάκης
ΔΙΑΦΗΜΙΣΕΙΣ - ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ: Τασία Ρούμπου
ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: Δημήτρης Ζαβέρδας
ΜΟΝΤΑΖ: Τασία Λεβόν
ΕΚΤΥΠΩΣΗ: ΛΙΘΟΤΥΠ Α.Ε. Ιασίου 5, Περιστερί
Τηλ. 57 22 201

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ:

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ: Εξαμ. 4.100 δρχ., Ετήσια 8.200 δρχ.,
Ετήσια Οργανισμών, Τραπεζών, κ.λπ. 30.000 δρχ.
Φοιτητική ετήσια: 7.000 δρχ.

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ: ΕΥΡΩΠΗ - ΜΕΣΟΓ. ΧΩΡΕΣ:

Εξαμ.: 30 δολ., Ετήσια: 60 δολ.,
ΗΠΑ - ΚΑΝΑΔΑΣ - ΑΣΙΑ - ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ:
Εξαμ. 35 δολ., ετήσια 70 δολ.

ΕΜΒΑΣΜΑΤΑ - ΕΠΙΤΑΓΕΣ: Χρήστος Παπουτσάκης
Δημοχάρους 60, 115 21 Αθήνα

ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ: ΔΡΧ. 500,

ΠΑΛΙΑ ΤΕΥΧΗ: ΔΡΧ. 1000

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: Για τα βιβλιοπωλεία
της Αθήνας: Περιοδικό ΑΝΤΙ,
για τα βιβλιοπωλεία της Β. Ελλάδας:

Κέντρο του βιβλίου - Α Πουλουκτσά και Σία Ε.Ε.
Λασσάνη 3, Θεσσαλονίκη, τηλ. (031) 285.857

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- ΣΕΛ. 12** «ΠΑΝΩ ΑΠ' ΟΛΑ Η ΑΡΧΗΓΙΑ» Τρεις και μία τάσεις
συγκρούονται στο ΠΑΣΟΚ - του **Τάσου Παππά**.
- ΣΕΛ. 16** «ΕΝΑΣ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΟΣ ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΣ» ΕΝΑΝΤΙΟΝ
«ΥΠΕΡΚΟΜΜΑΤΙΚΟΥ» Βαθαίνει η ρήξη στη Ν.Δ.; - του
Δημήτρη Ζώνιου.
- ΣΕΛ. 18** ΚΡΑΤΙΚΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΚΟΜΜΑΤΟΣ,
ΚΟΜΜΑΤΙΚΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ Το ταμείο δεν
έχει... - του **Κώστα Τσαλόγλου**
- ΣΕΛ. 22** ΙΤΑΛΙΑ: ΤΑ ΟΡΙΑ ΤΗΣ ΑΡΙΣΤΕΡΗΣ ΛΥΣΗΣ Τι σημαίνει η νίκη της
«Ελιάς», τι περιθώρια έχει η Αριστερά στην κυβέρνηση; Στα διεθνή,
ρεπορτάζ **Αργύρης Παναγόπουλος**.
- ΣΕΛ. 28** ΜΕΣΗ ΑΝΑΤΟΛΗ: ΚΛΕΙΔΙ ΤΩΝ ΕΞΕΛΙΞΕΩΝ, Η ΣΥΡΙΑ Γιατί
οι Ισραηλινοί χτυπούν τη Χεζμπολά; - του **Βαγγέλη Γρηγόρη**
- ΣΕΛ. 34** ΑΝΑΤΟΜΙΑ ΤΟΥ ΚΟΜΜΑΤΟΣ ΤΗΣ «ΜΗΤΕΡΑΣ
ΠΑΤΡΙΔΑΣ» - ΜΕΡΟΣ Β' Επιστροφή στον υπέροχο κόσμο του
Αντώνη Σαμαρά. - του **Εμμανουήλ Αδιαπραγμάτευτου**
- ΣΕΛ. 43** ΣΕΛΙΔΕΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΑΝΕΣΤΗ ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ Εκτενές αφιέρωμα στον ποιητή,
που λείπει δυο χρόνια. Γράφουν: **Γιώργος Αράνης,**
Πρόδρομος Χ. Μάρκογλου, Μάρκος Μέσκος
- ΣΕΛ. 56** Ο ΘΗΣΑΥΡΟΣ ΤΟΥ ΕΡΡΙΚΟΥ ΣΛΗΜΑΝ Ο πολυσυζητημένος
θησαυρός εκτίθεται στο μουσείο Ερμιτάζ της Ρωσίας - ενώ τρεις
χώρες ερίζουν ποια θα τον αποκτήσει. - του **Σπύρου Μοσκόβου**

ΜΟΝΙΜΕΣ ΣΤΗΛΕΣ

ΚΥΡΙΟ ΑΡΘΡΟ

editorial, σελ. 4

ΗΡΕΜΗ ΔΥΝΑΜΗ

Γιώργος Φιλιδισάκος, σελ. 5

ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ

Αντήνωρ, σελ. 6

ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ

Σχόλια, σελ. 8

ΟΝΕΙΡΑ

Παύλος Μεθενίτης, σελ. 20

ΕΞΩΦΥΛΛΟ:
Φωτ.: ΑΠΕ

ΔΙΕΘΝΗ

Κόσμος, σελ. 21

ΑΝΤΙΣΤΑΣΕΙΣ

σελ. 42

ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ

Πολιτισμός, σελ. 54

ΤΑ ΑΓΡΙΑ & ΤΑ ΗΜΕΡΑ

Παναγιώτης Ιωαννίδης, σελ. 62

ΒΙΒΛΙΟ

Κριτική, σελ. 63

ΚΑΙ ΤΑ ΛΟΙΠΑ

Κώστας Καραμάρκος, σελ. 66

ΠΡΟΣ ΚΡΙΣΗ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ

ΟΣΟ ΠΛΗΣΙΑΖΟΥΜΕ προς τον Ιούλιο, τόσο πληθαίνουν οι ενδείξεις πλημμελούς άσκησης του κυβερνάν. Τα πάντα φαίνονται πλέον να εξαρτώνται από τη διεξαγωγή του Συνεδρίου του ΠΑΣΟΚ το οποίο υποτίθεται θα λύσει όλα τα εκκρεμή θέματα και... στη συνέχεια θα προχωρήσει απρόσκοπτα στο τελευταίο έτος της περιόδου – πανέτοιμο για να κερδίσει και την εκλογική αναμέτρηση του 1997.

ΘΑ ΗΤΑΝ πραγματικά ανόητο να ασχοληθεί κανείς με όλα τα πιθανά σενάρια που κυκλοφορούν στην πολιτική αγορά. Το πρόβλημα για τους πολίτες είναι αν το ΠΑΣΟΚ μπορεί να δώσει βιώσιμη, αξιόπιστη και αποτελεσματική κυβέρνηση ικανή –μετά την αποχώρηση του κ. Παπανδρέου– να δώσει λύσεις στα προβλήματα που τον απασχολούν, να ελαφρύνει κάπως το βάρος της οικονομικής «σταθεροποίησης», να οδηγήσει στην ανάπτυξη και στην απορρόφηση της ανεργίας, να δώσει κάποια ελπίδα και προοπτική.

ΒΕΒΑΙΑ ακόμα και κάποια καλή διαχείριση και επίτευξη των τεχνοκρατικών στόχων κάθε άλλο παρά αμελητέα είναι. Διότι και σ' αυτόν τον τομέα οι αποτυχίες είναι παταγώδεις. Αλλά μια πολιτική οφείλει και να έχει κοινωνικά θεμέλια και να εμπνέει. Κι αυτή τη στιγμή, η κυβέρνηση του Κ. Σημίτη κλονίζεται και η πολιτική της εξουδερώνεται από τις αντίρροπες εσωκομματικές δυνάμεις. Σοβαρές, αναγκαίες αποφάσεις για τα εθνικά θέματα αναβάλλονται, πρωτοβουλίες θαρραλέων ριζοσπαστικών μέτρων μετατίθενται, η πάλη για τον έλεγχο των κρατικών μηχανισμών εντείνεται, οι ομάδες του κόμματος κονταροχτυπιούνται δημόσια και αλληλοσπαράσσονται στο παρασκήνιο.

ΕΙΝΑΙ ΦΑΝΕΡΟ ότι το κυβερνών κόμμα περνάει βαθύτατη κρίση προσαρμογής και χειραφέτησης, μετά την περίοδο της χαρισματικής ηγεσίας, της αυταρχικής κομματικής διοίκησης και του λαϊκισμού. Η διαπάλη μαίνεται και ουδείς γνωρίζει την έκβασή της. Πολλά μάλιστα θα εξαρτηθούν από το είδος των συμβιβασμών που θα γίνουν, από το εάν δηλαδή θα γίνουν απλώς για τη νομή της εξουσίας ή από το εάν θα στοχεύσουν σε μια σύνθεση πολιτικών προτάσεων ικανών να ανακτήσουν το απωλεσθέν πολιτικό έδαφος με προοπτική εκλογικής νίκης. Σ' οποιαδήποτε άλλη περίπτωση, η επικράτηση ενός εκ των δύο στρατοπέδων με την επίδειξη ισχύος απλώς θα διαιωνίσει τα σημερινά προβλήματα, οδηγώντας και πάλι στην κυβερνητική παράλυση και απραξία, στην αδυναμία εφαρμογή μιας συγκεκριμένης πολιτικής.

ΕΙΝΑΙ αμφίβολο αν σ' όλα αυτά μπορεί το ΠΑΣΟΚ να ανταποκριθεί επαρκώς. Και φυσικά σφάλλει αν πιστεύει ότι οι επόμενες εκλογές –είτε τυχόν πρόωρες είτε όχι– θα αποτελέσουν απλό περίπατο. Στο αντίπαλο στρατόπεδο, τη Ν.Δ., οι προετοιμασίες για την αναμέτρηση άρχισαν, με τον κ. Εβερτ να δείχνει πυγμή προς τους εσωκομματικούς του αντιπάλους και να «αναδιαρθρώνει» το κόμμα για τη μάχη. Ο κ. Έβερτ μπορεί να αισθάνεται ισχυρός και μπορεί να πιστεύει ότι εν όψει της μάχης με τον εχθρό τα κομματικά στρατεύματα θα συσπειρωθούν γύρω του άνευ όρων. Η ουσία όμως είναι ότι η πολιτική του αμφισβητείται σοβαρά από πολλές κατευθύνσεις. Αλλά και γενικότερα, δεν έχει πείσει θετικά για την ικανότητα, τη δική του και του κόμματός του, να αποτελέσει εναλλακτική λύση με συγκροτημένη και συγκεκριμένη πολιτική στα κρίσιμα εσωτερικά και εξωτερικά θέματα. Τα αναθέματα και οι καταγγελίες δεν αποτελούν πολιτική πρόταση.

ΤΟ ΔΥΣΤΥΧΗΜΑ είναι ότι όλα αυτά καμιά αισιοδοξία δεν δημιουργούν για το μέλλον της χώρας, και κυρίως για τα κοινωνικά στρώματα που στενάζουν κάτω από το βάρος μιας πολιτικής η οποία –εάν επιτύχει– υποτίθεται ότι θα ανοίξει το δρόμο για καλύτερες μέρες, οι οποίες όμως διαρκώς αναβάλλονται, με κύριους υπεύθυνους τα δύο μεγάλα κόμματα που εναλλάσσονται στην εξουσία.

αντί

ΗΡΕΜΗ ΔΥΝΑΜΗ

ΚΑΝΑΜΕ ΤΕΡΑΣΤΙΕΣ
ΘΥΣΙΕΣ ΓΙΑ ΝΑ ΜΕΙΩ-
ΣΟΥΜΕ ΤΟΝ ΠΛΗΘΟ-
ΡΙΣΜΟ!...

... ΠΕΡΙΚΟΨΑΜΕ
ΤΟΥΣ ΜΙΣΘΟΥΣ!...
ΤΡΙΠΛΑΣΙΑΣΑΜΕ ΤΟΥΣ
ΦΟΡΟΥΣ!...

ΠΟΥΛΗΣΑΜΕ
ΤΑ ΠΑΝΤΑ!... ΔΕΝ
ΑΓΟΡΑΣΑΜΕ
ΤΙΠΟΤΕ!...

ΗΠΙΑΜΕ
Α.ΜΑ, ΙΔΡΟΤΑ
ΚΑΙ ΔΑΚΡΥΑ!

ΥΠΟΦΕΡΑΜΕ!

ΚΙ ΕΡΧΕΣΑΙ, ΕΣΥ ΤΩΡΑ
ΚΑΙ ΜΟΥ ΖΗΤΑΣ ΔΕΥΑ ΠΡΟΒΙΕΣ
ΓΙ' ΑΥΤΟ ΤΟ ΠΡΑΓΜΑ!;

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ

Όταν η κεντροαριστερά νικά...

ΤΟ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ των ιταλικών εκλογών της Κυριακής ήταν, πράγματι, μια σαρωτική νίκη της Κεντροαριστεράς, νίκη που χαιρέτισαν όλοι όσοι αρνούνταν ότι φτάσαμε στο «τέλος της ιστορίας» ή εμμένουν στην αριστερή τους «εναίσθησία»... Ταυτόχρονα, όμως, ήταν και μια συντριπτική ήττα της ιταλικής Δεξιάς, διαποτισμένης όχι μόνο από το παραιοσοσιακό (και αβυσσαλέο) μίσος της κατά της Αριστεράς, αλλά και από την πολύχρονη προσπάθειά της να αποδομήσει τους δημοκρατικούς θεσμούς, προκειμένου να παρεμποδίσει την άνοδο της Αριστεράς στην κεντρική πολιτική σκηνή.

ΚΟΙΝΗ επισήμανση όλων σχεδόν των ευρωπαίων αναλυτών: Για πρώτη φορά, από το 1947, το κόμμα που ίδρυσε ο Αντόνιο Γκράμισι (τότε Δημοκρατικό Κόμμα της Αριστεράς) βρίσκεται ξανά στην κυβέρνηση, κάνοντας πράξη τον «ιστορικό συμβιβασμό» που είχε σφράγισι με την εμπνευσμένη διορατικότητά του –πέρασαν κιόλας 25 χρόνια– ο αξεχάστος Ενρίκο Μπερλίνγκουερ. Στην προκειμένη περίπτωση, τον «ιστορικό συμβιβασμό» σάφρωσε ο συνασπισμός της Ελιάς, με τη συμμετοχή πρώην (ή νυν) κομμουνιστών και σοσιαλιστών, φιλελευθέρων, οικολόγων, της Δέξας του Βορρά και της αριστερής πτέρυγας των χριστιανοδημοκρατών.

Η ΝΙΚΗ της ιταλικής Κεντροαριστεράς χαρακτηρίσθηκε, όμως, και ως νίκη του «ευρωπαϊκού γένεσθαι», αφού ο συνασπισμός της Ελιάς είναι ο κατ' εξοχήν φιλοευρωπαϊκός συνασπισμός της Ιταλίας. Η Κεντροαριστερά, σε όλες της τις συνιστώσες –δήλωσε ο Τζ. Καλνταρόλα, συνδιευθυντής της Ουνιτά, στον Δημ. Στούμπο, διευθυντή σύνταξης της Αυγής– εκφράζει την ιδέα μιας Ιταλίας που ταυτίζει την προκοπή της με την αξιοποίηση («συναναπνοή») της ευρωπαϊκής εμπειρίας. Κατά τα άλλα, τη συμμαχία της Ελιάς ψήφισαν όχι μόνο αριστεροί, κεντρώοι, προοδευτικοί χριστιανοδημοκράτες αλλά και νηφάλιοι συντηρητικοί, οι οποίοι, κάποια στιγμή, συνειδητοποίησαν ότι μια χώρα δεν μπορεί να κυβερνηθεί ούτε με ρητορείες ούτε με

εθνοκαπηλίες ούτε με τα ψευδεπίγραφα (παραπληροφόρηση, απάτη) των όποιων Μπερλουσκόνι... Η Ιταλία, όπως και κάθε άλλη χώρα, είχε (έχει) ανάγκη από σοβαρότητα, υπευθυνότητα, χαμηλούς τόνους και επιτελικά προγράμματα. Και, βέβαια, «πρόγραμμα» δεν συνιστά η ιδιοποίηση της εξουσίας ή η «αποθηκοποίηση» της δημόσιας ζωής, για να αναφέρουμε δυο μόνο από τις σταθερές της ιταλικής Δεξιάς.

ΚΑΙ ΕΝΩ αυτά συμβαίνουν στη γειτονική μας Ιταλία, στην Ελλάδα, σε εσωκυβερνητικό (και σε εσω-ΠΑΣΟΚ) επίπεδο, εξακολουθεί να μαίνεται η μάχη της «δυναρχίας». Οι εσωκομματικοί αντίπαλοι του κ. Κ. Σημίτη υποστηρίζουν ότι άλλος πρέπει να είναι ο πρωθυπουργός και άλλος ο πρόεδρος (η αντιπρόεδρος) του κόμματος, σε αντίθεση με τον ίδιο τον πρωθυπουργό και τους φίλα προσκειμένους σε αυτόν (υπουργούς ή κεντρικά στελέχη του κόμματος), που υποστηρίζουν ότι η δυναρχία θα λειτουργήσει αποσταθεροποιητικά ως προς τη λειτουργία της κυβέρνησης.

Η ΕΣΩΚΟΜΜΑΤΙΚΗ αυτή αντιπαράθεση αναπτύσσεται σε βάρος, φυσικά, της όποιας παραγωγής κυβερνητικού έργου. Ποιος

υπουργός έχει καιρό ν' ασχοληθεί με τα προβλήματα της χώρας, όταν στο επίκεντρο προσοχής όλων βρίσκεται το κομματικό κέντρο του Ιουλίου; Και πώς να μην τοποθετηθείς απέναντι στον υφυπουργό Παιδείας Γ. Πασχαλίδη, ο οποίος έφθασε –άκουσε άκουσον– να δηλώνει ότι αν δεν σταματήσουν οι αμφισβητήσεις της κυβέρνησης, οι εσωκομματικές αντιπαραθέσεις, τότε αποκλείεται η πρόωγη προσφυγή στις κάλπες; Κάποιοι, βέβαια, από τον επίτιμο πρόδρο της Ν.Δ., Κ. Μητσοτάκη, ως τον πρόεδρο του Συνασπισμού, Νίκο Κωνσταντόπουλο, δηλώνουν ότι η χώρα –εκ των πραγμάτων– έχει μπει σε μια «παρατεταμένη προεκλογική περίοδο», αλλά αυτό δεν συνιστά λόγο για μην ενταθεί η εσωκομματική διαπάλη... Όχι για «συντροφικά μαχαιρώματα», άλλο τίποτ! Ο Γ. Σουλαδάκης, επί παραδείγματι, μέλος του Εκτελεστικού Γραφείου του ΠΑΣΟΚ, χαρακτηρίζει τους (σημειοκρινούς) εσωκομματικούς αντιπάλους του «ανοήτους» ενώ ο Δημ. Μπέης, γραμματέας της κοινοβουλευτικής ομάδας, αποφαινεται ότι αν πρωθυπουργός δεν συμμορφωθεί με τις υποδείξεις του, τότε θα πρέπει να ζητήσει εκ νέου, την «προς αυτόν εντολήν» (της κοινοβου-

πικής ομάδας). Και ο χορός καλά κρατεί!
ΗΝ ΟΞΥΤΑΤΗ εσωκομματική αυτή δια-
 λη, κάπου παρεμβαίνει και ο γραμματέας
 ο ΠΑΣΟΚ Κ. Σκανδαλίδης, ο οποίος φέρε-
 να ευνοεί μια «*συμφωνία κορυφής*» μετα-
 των υποψηφίων για την (αντι)προεδρία,
 πτε να μη διαταραχθεί «*περαιτέρω*» η ενό-
 τα του κόμματος. Τι είδους «*συμφωνία*»,
 πως; Αν ο πρωθυπουργός δεχθεί, λόγου χά-
 η, να μη διεκδικήσει και την (αντι)προεδρία
 ο ΠΑΣΟΚ –υποστηρίζει ο Κ. Σκανδαλί-
 ης– τότε θα μπορούσε να υπάρξει δημόσια
 ερμηνεία του κόμματος ότι ο κ. Σημίτης θα
 είναι ο πρωθυπουργός και την επόμενη τε-
 τραετία, εφόσον φυσικά το ΠΑΣΟΚ θα κερ-
 δώσει τις εκλογές... Στην πρόταση αυτή,
 όμως, ενίστανται τα περισσότερα στελέχη
 του εκσυγχρονιστικού κυβερνητικού χώρου.
 «*Μη εκλογή του σημερινού πρωθυπουργού*
στην ηγεσία του κόμματος –δήλωσε ο υφυ-
 πουργός Εσωτερικών Λ. Παπαδήμας– *θα*
πρέπει να σημαίνει, αυτόματα, και την απο-
μάκρυνσή του από την πρωθυπουργία». Και
 ο νοός νοείται!

Η ΟΛΗ αυτή πολιτική αβεβαιότητα –και
 ρευστότητα– ήταν φυσικό να προκαλέσει
 ανάλογες παρενέργειες και στην κεφαλαια-
 γορία. Την περασμένη Τρίτη, ο γενικός δεί-
 κτης τιμών του Χρηματιστηρίου σημείωσε
 νέα υποχώρηση, κατά 1,83% (με σημαντική
 πώση και της μετοχής του ΟΤΕ...), ενώ το
 δημόσιο χρέος έφθασε αισίως τα 31,9 τρισε-
 κατομμύρια, έναντι 28,1 τρισ. δρχ. στο τέλος
 του 1994. Πού μπορεί να οδηγήσει η κατά-
 σταση αυτή;

ΠΕΡΑ ΑΠΟ την εσωτερική διαπάλη στους
 κόλπους του ΠΑΣΟΚ, το Πολιτικό Δεκαπεν-
 θήμερο που επισκοπούμε σφραγίστηκε από
 σειρά άλλων γεγονότων:

ΤΟ ΠΡΩΤΟ από αυτά, και το πιο συγκλονι-
 στικό, οι συνεχιζόμενοι βομβαρδισμοί της
 ισραηλινής αεροπορίας στον Λίβανο, με
 στόχο τα δυναμικά ερείσματα της «*Χεζμπο-
 νάχ*», αλλά με αναπόδραστο επακόλουθο
 τις εκατόμβες αθώων θυμάτων. Οι βομβαρ-
 δισμοί αυτοί και η κλιμάκωση της έντασης
 στην περιοχή απειλούν ευθέως την ειρηνευ-
 τική διαδικασία Ισραήλ-Παλαιστινίων. Και
 πο και αν θα μπορούσε κανείς να σταθμί-
 ζει τον παράγοντα «*εκλογές στο Ισραήλ*» και
 την ανάγκη να επανεκλεγεί ο πρωθυπουρ-
 γός Σιμόν Πέρες (που παραμένει υπέρμα-
 χος της ειρηνευτικής αυτής διαδικασίας),
 δύναται να δεχθεί τη θεωρία των τυφλών
 ρατοκρατών που λέγει: «*για την ασφάλεια*
υμετώπου, ας θυσιασθούν οι περίπολοι»...
 Λόγο που οι «*περίπολοι*», στην περίπτωση
 αυτή, είναι άμαχος πληθυσμός, κατ' εξοχήν
 ναικόπεδα, που δύσκολα αντιλαμβάνο-
 μαι τη συνάφεια της κάλπης με τη συσσώ-

ρευση πτωμάτων...].

ΤΟ ΔΕΥΤΕΡΟ από τα γεγονότα αυτά –όχι
 τελείως άσχετο με το πρώτο–, η σφαγή 18 ελ-
 λήνων τουριστών στο Κάιρο, από «*ακατέργα-
 στους*» ισλαμιστές. Ο τουρισμός –που χαλάει
 τα «*χρηστά ήθη*» του Ισλάμ– χρησιμοποιείται
 από τους φονταμενταλιστές της Αιγύπτου για
 την ανατροπή του καθεστώτος του Χόσνι
 Μουμπάρακ. Ποιος Ιεζεκιήλ ή άλλος προφή-
 της θα δώσει, στα θύματα αυτά, ξανά «*νεύρα*
και σάρκα και πνεύμα»;

ΣΤΗ ΣΕΙΡΑ, εντάσσεται ασφαλώς και το τα-
 ξίδι του πρωθυπουργού Κ. Σημίτη στη Βρετα-
 νία και την Ιρλανδία. Ο πρωθυπουργός Τζον
 Μέιτσορ ανακάλυψε, ξαφνικά, ότι οι ελληνο-
 βρετανικές σχέσεις είναι «*extremely good*»!
 Και με αυτή την αξιακή αφετηρία, προχώρη-
 σε στις περαιτέρω επισημάνσεις του: Ναι, το
 Κυπριακό «*παρατράβηξε*» και πρέπει να
 βρεθεί διέξοδος... Ναι, «*πιστεύουμε ότι το*
θέμα της Ίμιας πρέπει να παραπεμφθεί στο
Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης» (τελικά οι
 πάντες –Κλίντον, Κολ, Μέιτσορ, Γιλμάζ–
 συμφωνούν, αλλά τίποτε δεν γίνεται...), αλλά
 «*επίσης πιστεύουμε ότι η Ελλάδα πρέπει να*
άρει τις επιφυλάξεις της για τη χρηματοδότη-
ση της Τουρκίας από την Ευρωπαϊκή Ένωση
και να συναινέσει στην προώθηση της συμφω-
νίας Τελωνειακής Σύνδεσης Ε.Ε.-Τουρκίας».
 Κατά την εκτίμηση του Κ. Σημίτη, στο Λονδί-
 νο βρήκε «*κλίμα ευμενούς απήχησης των θέ-*
σεών μας». Κοντολογής: Κάπου τα βρήκαμε
 με τον Μέιτσορ, κάπου υπήρχε διάσταση
 απόψεων... «*Ανεξιχνίαστο*» –μέχρι στιγμής–
 σημείο: η αναφορά του Τζον Μέιτσορ στη
 «*σοβαρή υπόθεση*» των τρελών αγελάδων...
 Μας ζήτησε κάτι; Και τι ακριβώς; Και έναντι
 ποίων ανταλλαγμάτων; That is the question...
 Πολύ καλύτερα τα πήγε ο πρωθυπουργός
 μας, στο Δουβλίνο, κατά τη συνάντησή του με
 τον Ιρλανδό ομόλογό του Τζον Μπρούτον. Η
 Ιρλανδία είναι κάτι σαν «*follow-sufferer*», με
 αντίστοιχη (με τη δική μας) οικονομία –ελα-
 φρώς, ίσως, καλύτερη–, με αρκετά προβλή-
 ματα και άγχη...

ΚΑΙ ΟΙ ελληνοτουρκικές σχέσεις: Κάπου
 πλανάται, φαίνεται, η λέξη ύφεση... Η Ελλά-
 δα, σύμφωνα με δήλωση του υπουργού Εξω-
 τερικών Θ. Πάγκαλου, διευκρίνισε ότι για
 την άρση των επιφυλάξεών μας στην τελωνει-
 ακή σύνδεση της Τουρκίας με την Ευρωπαϊ-
 κή Ένωση, αρκεί απλώς μια «*δήλωση προθέ-*
σεως» από μέρους της Άγκυρας για παραπο-
 μπή του θέματος της Ίμιας στη Χάγη. Αντίθε-
 τα, για την ανέλιξη των ελληνοτουρκικών
 σχέσεων, απαιτείται η ουσιαστική επίλυση
 του προβλήματος της Ίμιας. Και αυτό μπορεί
 να γίνει μόνο με την προσφυγή της Τουρκίας
 σε νομικό όργανο. Τα συμπεράσματα δικά
 σας!

ANTHΩP

ΚΛΑΣΙΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ

Σειρά: Ιστορία (Αρχαία -
 Μεσαιωνική - Νεότερη)

**CL. MOSSÉ,
 A. SCHNAPP- GOURBEILLON**

Καθηγήτριες Πανεπιστημίου

ΕΠΙΤΟΜΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

(2000-31π.Χ.)

CLAUDE MOSSÉ
 ANNIE SCHNAPP - GOURBEILLON
 ΕΠΙΤΟΜΗ ΙΣΤΟΡΙΑ
 ΤΗΣ
 ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ
 (2.000 - 31 π.Χ.)
 ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ: ΛΥΝΤΙΑ ΣΤΕΦΑΝΟΥ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ:

Λύντια Στεφάνου

Συγγραφέας - κριτικός

501 σελίδες, με 21 εικόνες
 και 9 χάρτες

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
 ΠΑΠΑΔΗΜΑ

Προσφορά στον Πολιτισμό
 Ιπποκράτους 8 Αθήνα
 Τηλ.: 36.27.318

ΓΡΑΦΕΙΤΕ ΤΩΡΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΕΣ!

Όπως προσέξατε, η τιμή των συνδρομών παραμένει ίδια παρά την προ ενός μήνα αύξηση τιμής του περιοδικού. Οι συνδρομές θα αυξηθούν από το επόμενο δεκαπενθήμερο. Προλάβετε να εγγραφείτε νέοι συνδρομητές ή να ανανεώσετε τη συνδρομή σας στο ANTI.

ΑΠΟ ΤΗ ΧΟΥΝΤΑ ΩΣ ΤΟ ΠΑΣΟΚ: Η ΠΟΡΕΙΑ ΤΟΥ ΘΡΥΜΜΑΤΙΣΜΕΝΟΥ ΔΙΑΛΟΓΟΥ

ΜΠΟΡΕΙ, ΛΟΙΠΟΝ, να τεθεί το ερώτημα κατά πόσον η απριλιανή χούντα προετοίμασε το έδαφος για τη συγκρότηση και την άνοδο του ΠΑΣΟΚ, κατά πόσον περισσότερο ή λιγότερο αόρατα νήματα συνδέουν το καθεστώς της δικτατορίας με το «φαινόμενο ΠΑΣΟΚ» και τη θριαμβευτική πορεία του στην εξουσία. Ακόμη κι αν από αρκετούς αποκρουστεί μετά βδελυγμίας, εάν θεωρηθεί κάτι σαν ανόσιο.

ΑΣ ΔΟΥΜΕ ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΑ: εάν μπορεί να υποστηριχθεί ότι η χούντα γέννησε ένα υπόγειο ρεύμα ριζοσπαστικοποίησης εκφρασμένο στις πιο ακραίες του μορφές στο φοιτητικό κίνημα, ταυτόχρονα είναι αναντίρρητο πως θρυμματίσε τους ιστούς πολιτικού διαλόγου στο επίπεδο της κοινωνίας.

ΟΤΑΝ Η ΚΟΙΝΩΝΙΑ αυτή θα 'βγαινε στις ανοιχτές προϋποθέσεις του δημοκρατικού πολιτεύματος θα μετέφερε στο σώμα της αυτή την έλλειψη, αυτή την πολύχρονη δημόσια αλαλία.

ΘΑ ΜΠΟΡΟΥΣΕ ΙΣΩΣ ΝΑ ΠΡΟΒΛΕΦΘΕΙ: όταν θα ξανάβρισκε την πολιτική λαλιά της, και μάλιστα όχι εξαιτίας της δικής της δράσης, ο λόγος της θα έτεινε προς την κραυγαλέα συνθηματολογία και τη συναισθηματική έκρηξη.

Η ΧΟΥΝΤΑ ΔΕΝ ΗΤΑΝ ΔΥΝΑΤΟΝ να μην αφήσει τραυματία. Ίσως και μια ένοχη συνείδηση που έπρεπε να βρει την υπεραναιπλήρωσή της: την βρήκε στο κίνημα του Ανδρέα Παπανδρέου παρ' όλο, βέβαια, που δεν ήταν μόνο αυτό.

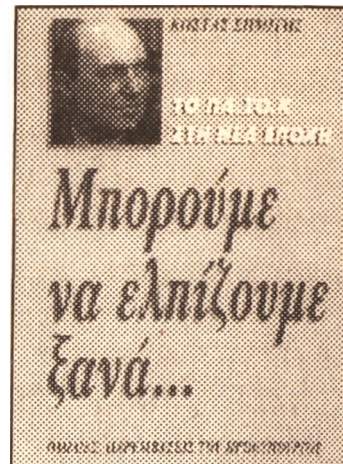
ΑΣ ΓΥΡΙΣΟΥΜΕ, ΟΜΩΣ, ΠΙΣΩ: αυτό το φίσει επικίνδυνο κράμα ασαφούς ριζοσπαστισμού και έλλειψης πολιτικού διαλόγου απορροφήθηκε από το ΠΑΣΟΚ: οι πρώτες παραιτεταμένες απόπειρες αποκατάστασης διαλόγου αφανίσθηκαν εν τη γενέσει τους.

ΕΔΩ ΠΑΝΩ Ο Α. ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ έχτισε το προφίλ του «χαρισματικού ηγέτη», γνωρίζοντας όχι μόνο την ροπή ριζοσπαστισμού που ανεμοσκόρπισε το Κέντρο ως αυτόνομη πολιτική δύναμη, αλλά και μιαν άλλη ισχυρή τάση καλλιεργημένη κιόλας από τη χούντα: τη ροπή προς έναν αχαλίνωτο καταναλωτισμό, προς ένα μοντέλο ευδαιμονισμού (που τώρα απλώς το βλέπουμε απογυμνωμένο από τα ιδεολογικά του στολίσια). Με τη ριζοσπαστική ρητορική ευνοημένη κι από ένα διάχυτο αντι-αμερικανικό αίσθημα (που απαλύνει συνάμα ποικίλες εθνικές καταθλίψεις) στρέφεται για την απορρόφηση ή ποδηγέτηση της Αριστεράς: δεν ξεχνά, όμως, την άλλη ροπή προς τον καταναλωτισμό που αργότερα μπορεί να γίνεται ροπή προς τις βαθμίδες της εξουσίας.

Η ΧΟΥΝΤΑ ΔΕΝ ΜΠΟΡΟΥΣΕ ν' ανοίξει τους κρουνοί προς την εξουσία, τους είχε ανοίξει όμως για εύκολο πλουτισμό, συνήθως καιροσκοπικού και μη παραγωγικού χαρακτήρα. Τροφοδότησε αυτό που ο καθηγητής Θ. Βερέμης ονομάζει στην *Κριμαζάτιζη Ελευθεροτυπία*, μάλλον λεπτά, «έλλειψη σεβασμού για το δημόσιο χρήμα». Έχοντας διαμορφωθεί μια κυρίαρχη κοινωνική συμπεριφορά δεν έμενε παρά να μεταφερθεί αυτή περιβεβλημένη πια έναν νομιμοποιητικό δημοκρατικό μανδύα. Ένα βήμα παρακάτω είναι η «έλλειψη δημόσιου ήθους» και η διαφθορά ενάλωτων κιόλας συνειδήσεων – διαφθορά που βρίσκει τη νομιμοποιητική της βάση και μόνο εντασσόμενη κι ανήκοντας στις «δυνάμεις του φωτός». Όποιος την αμφισβητήσει και την επικρίνει κινδυνεύει αμέσως να περιπέσει στην κατάσταση «του σζότους».

ΙΣΩΣ ΘΑ ΜΠΟΡΟΥΣΕ ΝΑ ΜΙΛΗΣΕΙ ΚΑΝΕΙΣ για ένα είδος ιδεολογικής τρομοκρατίας: για να μπορέσει ν' ανθήσει και ν' απλωθεί πάνω στους ιστούς του κοινωνικού σώματος χρειάζόταν τον θρυμματισμένο πολιτικό διάλογο που μας κληροδότησε ο καιρός της χούντας.

Δ. Καϊσης

Το Credo του κ. Σημίτη
Ο πρωθυπουργός Σημίτης είναι γνωστός από τα πανεστημιακά του σγράμματα και ποια άλλα βιβλία του που είχαν εκδοθεί στο παρελθόν και –όπως και ο

Αρσένης με άλλο δικό του βιβλίο– έκανε κλικ στον τρόπο λειτουργίας του ΠΑΣΟΚ τον Α. Παπανδρέου κ.λπ., κ.λπ. Βέβαια αυτές οι βιβλία έχουν αποσυρθεί ή δεν ευρίσκονται πια.

Αλλά τις ημέρες αυτές, βλέπει το φως της δημοσιότητας μια μπροσούρα που περιλαμβάνει δώδεκα (12) ομιλίες του κ. Πρωθυπουργού από 18/1 (όταν επελέγη από την κοινοβουλευτική ομάδα του ΠΑΣΟΚ) έως τις 14/3 (ομιλία του στο συνέδριο του ΣΥΤ). Δεν αναγράφεται ο εκδότης ούτε καμιά άλλη ενδεικτική πληροφορία. Το εκδοτικό στυλ πάντως είναι του είδους που ονομάζουν «μπροσούρα» και υπηρετεί την πολιτική παραγάνδα.

Τα κείμενα είναι γνωστά –ή περίπου γνωστά– και θα μείνουμε μόνον σε μερικές παρατηρήσεις κυρίως... στατιστικού χαρακτήρα. Όταν σημειώνουμε πάντως «περίπου γνωστά», εννοούμε ότι η ομιλία του πρωθυπουργού στη Βουλή την 31η Ιανουαρίου απηχώνεται στην μπροσούρα χωρίς το «εχαιριστό» στον κ. Κλίντον, που όλοι ακούμε καθαρά εκείνο το βράδυ.

Σημειώσαμε επίσης ότι ο κ. Σημίτης αναφέρεται ονομαστικά στον Ανδρέα Παπανδρέου 8 φορές (!) με ύστατη την 16/2 στο συνέδριο της νεολαίας του ΠΑΣΟΚ και με τη διατύπωση: «*Το ΠΑΣΟΚ, που ιδρύσαμε με τον Πρόδρομο μας, τον Ανδρέα Παπανδρέου...*».

Αυτά μόνον και με την παρατήρηση ότι το μίξαμε με τον τίτλο της μπροσούρας: «*Μπορούμε να ελπίζουμε ξανά...*». Αλήθεια εκείνο το ΞΑΝΑ τι το ήθελε ο κ. Πρωθυπουργός. Γιατί την άλλη φορά που είχαμε ελπίσει...

Χ.Π.

Η ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ ΟΥ Κ. ΠΡΟΕΔΡΟΥ»

«Μαγική εικόνα» επιδεικνύουν μεγάλα πλανόδια σκαρφαλωμένα στα κάγκελα του Μεγάρου Μουσικής. Επάνω η... **ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΜΦΑΝΙΣΗ** και κάτω η... **ΑΘΛΙΑ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ** του παρόντος. Και πώς θα γίνει αυτό; Μα φυσικά με τη «συνεργασία του ΥΠΕ. ΧΩ.ΔΕ. (δηλαδή του κ. Λαλιώτη) και την οικονομική βοήθεια των προγραμμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης». Θυμάστε, πρόκειται για εκείνη την κομπιλά όπου τα προβλεπόμενα κονδύλια για την προστασία των αρχαιολογικών χώρων μετακινήθηκαν προς... Μέγαρο Μουσικής!

Τι ωραία εικόνα που θα έχει στο μέλλον η περιοχή! Γιατί αλήθεια διαμαρτυρόμαστε τόσο καιρό;

Ένα «πίρκο» θέλει να μας φτιάξει ο κ. Λαμπράκης. Και είδατε πόσο πράσινο θα σκεπάζει τον χώρο που τώρα εί-

ναι μια «άθλια αλάνα με παρκαρισμένα αυτοκίνητα»!

Έχουν μάθει τόσο καλά τα κάλπικα

παιχνίδια με τις μαγικές εικόνες αυτοί οι άνθρωποι των ΜΜΕ...

Χ.Γ.Π.

Καραμανλής: Σωτήρ του Έθνους - ήρωας του Nation

Την μάλλον τιμητική ανακοίνωση ότι στη σχολή νομικής και διπλωματίας Φλέτσερ του Πανεπιστημίου Ταφτς της Βοστώνης σχεδιάζεται έδρα στο όνομα του Καραμανλή παρασιώπησαν όλα τα Μέσα πλην Ποντικίου (19/4/96). Τι έγινε, αντιστράφηκαν οι πολιτικές προτιμήσεις; Μήπως καταποντίστηκε η περίφημη δημοτικότητα του Ηγέτου; Ουδόλως. Η σιωπή επεβλήθη από την κοινή λογική και την αενάως προστατευτική διάθεση των Μέσων προς τον Καραμανλή: Όποιος ασχολιόταν με την είδηση που δημοσίευσε το αμερικανικό περιοδικό *Nation*, θα έπρεπε κατά κάποιο τρόπο να διαχειριστεί και το εκρηκτικό περιεχόμενο του άρθρου. Ως γνωστόν, τα Μέσα δεν φημίζονται για ικανότητα λεπτών χειρισμών, γι' αυτό και προτίμησαν την άκρα σιωπή του τάφου.

Το άρθρο επαναφέρει την πληροφορία ότι ο Καραμανλής στις αρχές του 1967 (προχουντικά) βολιδοσκόπησε τον Νόρσταντ, αμερικανό πρώην αρχιστράτηγο του ΝΑΤΟ, για το ενδεχόμενο υποστήριξης από τις ΗΠΑ πραξικοπήματος ελλήνων στρατηγών προφανώς φίλα διακειμένων προς τον Καραμανλή. Την απίστευτη αυτή υπόθεση έχει παρουσιάσει το *ΑΝΤΙ* τρεις φορές μέχρι τώρα, χωρίς δυστυχώς να συγκινήσει κανέναν (22/4/88, 20/4/90 και πρόσφατα, στο αποχαιρετιστήριο «Κων. Γ. Καραμανλής: Χειριστής των χειριστών», 17/3/1995).

Ένα καινούργιο στοιχείο του *Nation* είναι η αυτούσια παράθεση επιστολών των γεροϋσιαστών Μορς και Μπέρντικ προς τον Έλληνα δημοσιογράφο της Ουάσιγκτον και φίλο του *ΑΝΤΙ*, Ηλία Π. Δημητρακόπουλο που επιβεβαιώνουν την ακρίβεια του συμ-

βάντος. Αυτή καθεαυτή η δημοσίευση είναι ενθαρρυντική ότι τουλάχιστον το θέμα δεν πνέει τα λοίσθια, ούτε από πλευράς ενδιαφέροντος ούτε από της πλευράς στοιχείων. Ας σημειωθεί ότι το *Nation* είναι και σοβαρό και έστω, με αμερικανικά κριτήρια, προοδευτικό έντυπο, με κυκλοφορία άνω των 100.000 τευχών. Το δε άρθρο, γραμμένο από τον Κρίστοφερ Χίτσενς, είναι άκρως φιλελληνικό. Ουδείς μπορεί να ισχυριστεί ότι λαθρόβια έντυπα με σκοτεινούς στόχους και κατάφωρο κιτρινισμό λαοπλογούν. Αυτά ως προκαταβολική απάντηση στους αυτεπάγγελτους απολογητές του Λαοπροβλήτου.

Ένα άλλο ενθαρρυντικό στοιχείο στη διαλεύκανση αυτής της υπόθεσης είναι η συστηματικότητα, η επαγγελματική συνείδηση και η αίσθηση της Ιστορίας του Δημητρακόπουλου. Ο Δημητρακόπουλος είναι η κινητήρια δύναμη πίσω από πολλές υποθέσεις που αφορούν την Ελλάδα, για τις οποίες υπάρχει η συνωμοσία σιωπής από τα Μέσα και οι οποίες έχουν βρει τον δρόμο τους στις στήλες του *ΑΝΤΙ*.

Στο άρθρο του *Nation* αποκαλύπτεται το πολύ ενδιαφέρον στοιχείο ότι ο Δημητρακόπουλος ε γνώριζε την επίσκεψη Καραμανλή από το 1968, αλλά δεν την παρουσίασε σεβόμενος το απόρρητο που είχε επιβάλει η πηγή του (ο γεροϋσιαστής Μορς). Οι εξελίξεις δίνουν ισχυρές ελπίδες ότι και άλλα στοιχεία μπορεί να ευρίσκονται σε αναμονή απελευθέρωσης από το απόρρητο. Το Ίδρυμα Καραμανλή ας μην οριστικοποιήσει ακόμα τον χώρο ραφιών και συρταριών για το έτος 1967.

Στέλιος Π. Καφαντάρης

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ 1996

- Χρήστος Αναγνωστόπουλος * *Ιστορίες της σιγανής βροχής*
- Μίμης Ανδρουλάκης * *Ο μυστικός Νοέμβρης (Μυθιστόρημα)*
- Αλέκος Γαλανός * *Με το σταυρό και το ξίφος
(Αφηγηματικό συναξάρι)*
- Δημήτρης Γκιώνης * *Το περίπτερο (Αφήγημα)*
- Κατερίνα Ζαρόκωστα * *Το καθαρό χάδι (Νουβέλα)*
- Νίκος Θεοτοκάς – Κώστας Σωτηρίου * *Οι αχινοί (Μυθιστόρημα)*
- Ιωάννα Καρατζαφέρη * *Με τη γλώσσα των χεριών (Μυθιστόρημα)*
- Γιώργος Κάτος * *Το παράπονο του Οδυσσέα (Μυθιστόρημα)*
- Βασίλης Κιζήλος * *Ο Μάγος (Μυθιστόρημα)*
- Χρήστος Κολύβας * *Μετανάστες στον άλλο κόσμο (Διηγήματα)*
- Νίκος Κυριαζής * *Παιχνίδια με τη φωτιά (Μυθιστόρημα)*
- Βεατρίκη Σαΐας-Μαγρίζου * *Στην Πολυξένη (Μυθιστόρημα)*
- Λία Μεγάλου-Σεφεριάδη * *Η γυναίκα της άμμου (Μυθιστόρημα)
Σαν το μετάξι (Μυθιστόρημα)*
- Δημήτρης Νόλλας * *Τα θολά τζάμια (Διηγήματα)*
- Γιάννης Ξανθούλης * *Το τρένο με τις φράουλες (Μυθιστόρημα)*
- Ντίνος Οικονόμου * *Περίπτωση μολότωφ (Μυθιστόρημα)*
- Θανάσης Παπαθανασόπουλος * *Η πλατεία (Μυθιστόρημα)*
- Ελένη Σμπώκου * *Ημερονύχτια (Μυθιστόρημα)*
- Γιάννης Σολδάτος * *Το αίνιγμα (Μυθιστόρημα)*
- Γιώργος Σταυριανός * *ΣΑΝ ΝΑ ΜΗΝ ΥΠΗΡΞΑΝΕ ΠΟΤΕ
1. Μητροπόλεις (Μυθιστόρημα)*
- Περικλής Σφυρίδης * *Ψυχή μπλε και κόκκινη (Μυθιστόρημα)*
- Φωτεινή Τσαλίκोगλου * *Η κόρη της Ανθής Αλκαίου (Μυθιστόρημα)*
- Μάκης Τσίτας * *Πάτυ εκ του Πετρούλα (Διηγήματα)*
- Δήμητρα Χριστοδούλου * *Ακτή στο φως του χειμώνα (Διηγήματα)*

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ

ΞΕΝΗ ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ 1996

- Τζάνις Άιντους * *Ο Βίτο αγαπά την Τζέραλντιν (Ιστορίες)*
- Λουίζα Μέυ Άλκοτ * *Μοιραία ερωτική καταδίωξη (Μυθιστόρημα)*
- Ουίλιαμ Τ. Βόλμαν * *Ιστορίες ενός πεταλούδα (Μυθιστόρημα)*
Πόρνες για την Γκλόρια (Μυθιστόρημα)
- Γουίλιαμ Γκόλντινγκ * *Η διπλή γλώσσα (Μυθιστόρημα)*
- Χεσούς Δίας * *Τα αρχικά της γης (Μυθιστόρημα)*
- Έρμαν Έσσε * *Οι μεταμορφώσεις του Πίκτορ*
(Ένα ερωτικό παραμύθι)
- Γιασουνάρι Καβαμπάτα * *Η λίμνη (Μυθιστόρημα)*
- Ντόρις Λέσινγκ * *Αναμνήσεις ενός επιζώντος (Μυθιστόρημα)*
- Γιούκιο Μισίμα * *Η ΘΑΛΑΣΣΑ ΤΗΣ ΓΟΝΙΜΟΤΗΤΑΣ*
Γ' Ο ναός της αυγής (Μυθιστόρημα)
Δ' Ο εκπεσών άγγελος (Μυθιστόρημα)
- Πατρίκ Μοντιανό * *Οι Κυριακές του Αυγούστου (Μυθιστόρημα)*
- Ονορέ ντε Μπαλζάκ * *ΑΝΘΡΩΠΙΝΗ ΚΩΜΩΔΙΑ*
Το πουγκί - Γκομπσέκ
- Μάριο Μπενεντέτι * *Ευχαριστώ για τη φωτιά (Μυθιστόρημα)*
- Στέφανο Μπένι * *Η κομπανία των Τσελεστίνι (Μυθιστόρημα)*
- Αγκουστίνια Μπέσα-Λουίς * *Η κοιλάδα του Αβραάμ (Μυθιστόρημα)*
- Κενζαμπούρο Όε * *Τσάκισε τα από μικρά, σκότωσε τα από παιδιά*
(Μυθιστόρημα)
- Μάικλ Οντάατζε * *Ο Άγγλος ασθενής (Μυθιστόρημα)*
- Ντανιέλ Πενάκ * *Σαν ένα μυθιστόρημα*
- Μανουέλ Πουίγκ * *Στους τροπικούς νυχτώνει νωρίς (Μυθιστόρημα)*
- Ζαν Ρουό * *Τα πεδία της τιμής (Μυθιστόρημα)*
- Μιχαήλ Σαλτικόφ-Στσέντριν * *Η ιστορία μιας πόλης (Μυθιστόρημα)*
- Φερνάντεθ Σάντος Χεσούς * *Οι καβαλάρηδες της αυγής (Μυθιστόρημα)*
- Σέρι Σόνετ * *Πέρα από το όριο (Μυθιστόρημα)*
- Ντομένικο Σταρνόνε * *Το άλμα με τα μπαστούνια (Μυθιστόρημα)*
- Φίλιπ Τζιαν * *Η ραχοκοκαλιά (Μυθιστόρημα)*

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ

Η σύγχρονη εκδοτική παρουσία στα ελληνικά γράμματα

«Πάνω απ' όλα η αρχηγία»

του Τάσου Παππά

Το εσωκομματικό παιχνίδι περιγράφει η ανάλυση του συνεργάτη μας **Τάσου Παππά**, καθώς και τα τέσσερα σενάρια που κυκλοφορούν ενόψει του συνεδρίου του κόμματος. Το Αντί θέλησε να δημοσιεύσει και τις απόψεις εκπροσώπων των τριών «γραμμών» που εκφράζονται στα πρόσωπα των κ. Σημίτη, Τσοχατζόπουλου και Αρσένη. Ανταποκρίθηκαν οι κ. **Γ. Πασχαλίδης** (πρόσκειται στον κ.

Σημίτη) και **Χ. Τσιόκας** (πρόσκειται στον Άκη Τσοχατζόπουλο). Ζητήσαμε και την άποψη του υφυπουργού Οικονομικών **Μανώλη Μπετενιώτη** που βρίσκεται στο κλίμα των απόψεων του Γερ. Αρσένη. Δεν ανταποκρίθηκε, ευγενικά, προφανώς γιατί ο μέντοράς του υπουργός Άμυνας δεν έχει καταλήξει στο θέμα της δυαρχίας.

Μεριζούς μήνες μετά την εκλογική συντριβή τους, οι γάλλοι σοσιαλιστές, με ερέθισμα την αναπάντεχη επιτυχία του **Λ. Ζοσπέν** στις προεδρικές εκλογές, έχουν επιδοθεί σε μια επίμοχθη προσπάθεια για την αναζήτηση της ιδεολογικής φυσιογνωμίας και της πολιτικής ταυτότητάς τους, προκειμένου να ατενίσουν και πάλι με αισιοδοξία το μέλλον.

Λίγους μήνες πριν από την εκλογική αναμέτρηση στη Μ. Βρετανία, οι Εργατικοί συζητούν με πάθος για τη νέα «μεγάλη ιδέα του σοσιαλισμού», προετοιμάζοντας έτσι το έδαφος για την ανάρρησή τους στην εξουσία από την οποία έμειναν μακριά τόσα χρόνια.

Στην Εσπερία οι κουτόφραγκοι συζητούν, αγωνιούν, ψάχνονται για το μέλλον του σοσιαλιστικού οράματος. Δεν είναι στις προθέσεις αυτού του σημειώματος η αξιολόγηση των θέσεων που κονταροχτυπιούνται στα διάφορα πολιτικά φόρα στη Γαλλία, τη Μ. Βρετανία και αλλού. Αρκεί, νομίζουμε, η επισήμανση ότι μερικά κόμματα δεν βολεύονται με την πραγματικότητα και πασχίζουν να την αλλάξουν.

Την ίδια στιγμή, οι εγχώριοι σοσιαλιστές, λες και δεν υπάρχουν ανοιχτά ιδεολογικά ζητήματα, λες και οι πολιτικές που προωθούν αποδείχνονται λυσιτελείς, λες και οι επιλογές τους σε κορυφαία θέματα δικαιώνονται, ασχολούνται μόνο με το ποιος θα εκλεγεί χαλίφης στη θέση του χαλίφη. Θεωρούν οι «άφρονες» ότι μπορούν να κυβερνούν λόγω γεκτημένης συνήθειας. Πιστεύουν οι μικρόνοες ότι έχουν εξασφαλίσει στο διηνεχές τη συμπαραστάση των αριστερών πολιτών και ότι είναι ικανές κάποιες διαχειριστικές διευθετήσεις να

τους κρατήσουν στην εξουσία και, γιατί όχι, να τους δώσουν ξανά τη νίκη στις επόμενες εκλογές. Εκτιμούν οι ολίγιστοι ότι επειδή το αντίπαλο δέος (διάβαζε Έβερτ) κινείται μεταξύ ανεπάρκειας και φαιδρότητας, θα καταφέρουν να κάνουν περίπατο ύστερα από ενάμισι χρόνο που θα στηθούν οι κάλπες. Τα κατάλοιπα της παπανδρεϊκής αλαζονείας, που έχει διαποτίσει όλους τους αρμούς του κομματικού οικοδομήματος, σε συνδυασμό με την πρωτόλεια πολιτική αντίληψη από την οποία εμφορούνται οι πρωτοκλασάτοι της Χ. Τρικούπη, δεν αφήνουν περιθώρια για την εκπόνηση μιας σοβαρής, συγκροτημένης, διορατικής και, τελικώς, νικηφόρας στρατηγικής.

Δυστυχώς, στην παγίδα της ευκολίας έπε-

σαν και οι λεγόμενοι εκσυγχρονιστές, οι οποίοι και λόγω ειδικού ιδεολογικού βάρους και λόγω παρελθόντος και λόγω θεωρητικών προδιαγραφών θα μπορούσαν να προσανατολίσουν τη δημόσια συζήτηση προς λιγότερο θεαματικά, περισσότερο όμως ουσιαστικά και καθοριστικά για την επιβίωση του ΠΑΣΟΚ θέματα. Στην εκκίνηση έδειξαν ότι ενδιαφέρονταν και για άλλα ζητήματα. Οι διαρκείς νύξεις για το περιεχόμενο του εκσυγχρονισμού, οι αλληπάλληλες αναφορές του πρωθυπουργού στην υπόθεση της Κεντροαριστεράς, δημιούργησαν την αίσθηση ότι το ρεύμα των αυτοαποκαλούμενων εκσυγχρονιστών φιλοδοξεί να ρυμουλκήσει το σύνολο του κομματικού πληθυσμού σε μια επίπονη, πλην όμως αναγκαία, συζήτηση για το ρόλο του ΠΑΣΟΚ στις νέες συνθήκες. Τάχιστα, όμως, σημειώθηκε αναδίπλωση. Τα χτυπήματα κάτω από τη ζώνη, η συνεχής υπονομευτική τακτική ενίων του κυβερνητικού σχήματος καθώς και οι αγκυλώσεις της γραφειοκρατικής μερίδας του στελεχικού δυναμικού διαμόρφωσαν ένα τείχος που πάνω του συνετρίβησαν οι πρώτες, όχι καλά οργανωμένες ούτε και τόσο επίμονες, προσπάθειες των εκσυγχρονιστών. Ο φόβος ότι θα χαθεί η ευκαιρία για κατίσχυση και στο κομματικό επίπεδο κυριάρχησε και έτσι μπηκάν και οι εκσυγχρονιστές στη λογική του ελέγχου της κομματικής εξουσίας.

«Πάνω απ' όλα η αρχηγία»: Αυτό το σύνθημα κέρδισε έδαφος και μ' αυτό στις αναπεπταμένες σημαίες τους άρχισαν ν' απαντούν στα εκβιαστικά διλήμματα των αντιπάλων τους, με άλλα, εξίσου εκβιαστικά διλήμματα. Καμιά φορά όμως –η ιστορία μάς προσφέρει πολλά παραδείγματα– οι

μάξες γυρίζουν την πλάτη σ' όλου του τύπου τους εκβιασμούς και δίνουν τη δική τους εκδοχή, προς κακοφανισμόν των εγγεφάλων που σχεδίασαν στα «εργαστήρια» τα ψευδεπίγραφα σχήματα.

Τοις πράγμασι, είμαστε στη δυσάρεστη θέση να ασχοληθούμε με τα όσα περί την αντιπροεδρία εκτοξεύουν ή απεργάζονται κορυφαία, μεσαία και κατ' ευφημισμόν πρωτοκλασάτα στελέχη του κινήματος. Όπως επίσης και με τα σενάρια που εξακοντίζονται κατά παντός ανυποψίαστου πολίτη.

• **Σενάριο πρώτο:** Η διαρχία δεν βοηθάει τη χώρα, την κυβέρνηση και το ΠΑΣΟΚ. Δράστες, οι περί τον πρωθυπουργό κινούμενοι παράγοντες.

• **Σενάριο δεύτερο:** «Η μοναρχία δεν συνάδει προς το σημερινό ΠΑΣΟΚ γιατί παπανδρεϊσμός δίχως Παπανδρέου είναι σκωρδαλιά χωρίς σκόρδο». Κατά συνέπειαν, άλλο στέλεχος πρέπει να αναλάβει τη διαχείριση των κοιμματικών πραγμάτων. Εμπνευστές, οι φίλοι του **Άκη Τσοχατζόπουλου** που ζουν μόνο για να δουν τον «ιοχηγό» τους να παίρνει τη μεγάλη **ρεβάνς** για να χτίσει σταδιακά τις προϋποθέσεις για την ανάδειξή του στη θέση του πρωθυπουργού.

«Αν δεν προχωρήσει απρόσκοπτα το πρώτο σενάριο τότε δεν αποκλείεται να πάμε σε πρόωρες εκλογές», υπαινίσσονται οι οπαδοί της λύσης Σημίτη. Μάλιστα, ο υφυπουργός Παιδείας **Γιώργος Πασχαλίδης** δήλωσε ότι «η δέσμευσή μας για εξάπλωση της τετραετίας δεν είναι αυτοσκοπός» και πυροδότησε την ένταση στο εσωτερικό του κόμματος.

Αν ο Άκης Τσοχατζόπουλος δεν καταφέρει να γίνει αντιπρόεδρος, τότε το μισό ΠΑΣΟΚ θα βρεθεί χωρίς εκφραστή και είναι υπαρκτός ο κίνδυνος της διάσπασης διά της αιμορραγίας μελών και στελεχών τα οποία θα αναζητήσουν στέγη στο όμορο κόμμα του **Δ. Τσοβόλα**. Αυτό υποστηρίζουν, με φανατισμό μοναχού, οι οπαδοί του υπουργού Εσωτερικών.

Αν οι δύο πλευρές εμμένουν στις απόψεις του, τότε το συνέδριο «θα παιχτεί στον πόντο», αν πιστέψουμε εκείνους οι οποίοι ισχυρίζονται ότι μετρούν χωρίς υποκειμενισμούς «τα κουκιά». Η διελκυστίνδα ανάμεσα στα δύο αντιμαχόμενα ρεύματα μπορεί να προκαλέσει ανεπανόρθωτη ζημιά στον οργανισμό του ΠΑΣΟΚ. Με βάση τις αναλύσεις ψυχραιμών πρατηρητών, τούτη την ώρα, τα δύο μπλοκ είναι περίπου ισοδύναμα. Κατά συνέπειαν, η κβασή της αντιπαράθεσης θα κριθεί από τη συμπεριφορά των δυνάμεων που πρόκεινται στον υπουργό **Αμυνας Γεώ. Αρσέ-**

ΥΠΕΡ ΔΙΑΚΡΙΤΩΝ ΡΟΛΩΝ

Χ. ΤΣΙΟΚΑΣ

(μέλος Κ.Ε., Περιφερειάρχης Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης)

Η «διαρχία» ως πρόβλημα στην πορεία μετεξέλιξης του ΠΑΣΟΚ αποτελεί «θέμα» μιας «σκιαμαχίας» κοινωνικά αδιάφορης και πολιτικά αδιέξοδης. Το θέμα είναι «διαρχία» ή διακριτοί ρόλοι σ' ένα μεγάλο και ενιαίο ΠΑΣΟΚ;

Ασφαλώς διανύουμε μια περίοδο πολιτικής και κοινωνικής ρευστότητας, που οφείλεται τόσο στα νέα δεδομένα που έχουν προκύψει όσο και στην υποχώρηση του ρόλου του Α. Παπανδρέου.

Το ΠΑΣΟΚ καλείται ξανά και να ανασχέσει την πολιτική ρευστότητα μετασχηματίζοντας την κοινωνική αγωνία σε ελπίδα και να αποτελέσει τον κύριο κορμό του μεγάλου ρεύματος της ευρύτερης Αριστεράς με πολιτικοοργανωτικό σχήμα που θα βρίσκεται σε σταθερή επικοινωνία με την κοινωνική δυναμική και θα είναι ικανό να αναδεικνύει το προγραμματικό του πρόσωπο.

Η μεγάλη λαϊκή-κοινωνική πλειοψηφία που έδωσε τη δυνατότητα στο ΠΑΣΟΚ να αποτελέσει τον καταλύτη προοδευτικού χαρακτήρα διεργασιών στη «μεταπολιτευτική περίοδο» της χώρας, αυτό αναμένει και αυτό προσδοκά.

Δηλαδή, τη **συνέχεια** και **μετεξέλιξη** του Μεγάλου και ενιαίου ΠΑΣΟΚ ως πατριωτικού, σοσιαλιστικού κινήματος που μπορεί αξιόπιστα να κινητοποιεί με ελπίδα τις λαϊκές δυνάμεις, να απευθύνεται με ευαισθησία στα νέα στρώματα που έχουν προκύψει, στις υγιείς δυνάμεις της παραγωγής και του πολιτισμού.

Αυτό δεν είναι εύκολο. Ο σφιχτός εναγκαλισμός της πολιτικής με την οικονομική εξουσία, η κρίση των ΜΜΕ και η ταύτιση σε πολλές περιπτώσεις με μεγάλα συμφέροντα προβάλλουν την ανάγκη να υπάρξουν και αύριο μεγάλοι και ΑΥΤΟΝΟΜΟΙ πολιτικοί σχηματισμοί που πιστεύουν στην αποκέντρωση, εμπλέκουν την κοινωνία στις πολιτικές διεργασίες, στηρίζουν τις υγιείς παραγωγικές δυνάμεις, έχουν ως κριτήριο τη δικαιοσύνη και ανοίγουν μέτωπα στον μεταπρατισμό, τον παρασιτισμό και την ενδοτικότητα.

Δύο μεγάλες στρατηγικού χαρακτήρα πολιτικές θα αναμετρηθούν την επόμενη περίοδο:

α. Αυτές που έχουν στο μυαλό τους τη μετά Α. Παπανδρέου περίοδο σαν μια περίοδο κατακερματισμού των μεγάλων πολιτικών σχημάτων για να διαμορφώσουν ένα νέο πολιτικό σκηνικό με μικρά αδύναμα «προσωποπαγή» κόμματα. Αδύναμα να αντιμετωπίσουν τη σημερινή πολιτικοοικονομική πραγματικότητα.

β. Αυτές που επιμένουν ότι και στις σύγχρονες εξελίξεις υπάρχει διαχωριστική γραμμή ανάμεσα στην πρόοδο και τη συντήρηση και απαιτούνται ισχυρά, αυτόνομα κόμματα με ολοκληρωμένες στρατηγικές και πολιτικές προτάσεις.

Το ΠΑΣΟΚ πρέπει να επιμένει στον στρατηγικό του στόχο: *Ιδρύθηκε, υπάρχει και θα υπάρχει για να αλλάξει την υφιστάμενη πραγματικότητα, όχι να τη διαχειριστεί.*

Η αυθεντική σχέση του Α. Παπανδρέου με το πλειοψηφικό ρεύμα που συγκρότησε και κυριάρχησε πρέπει να αντικατασταθεί με ένα κόμμα-θεσμό παραγωγής πολιτικών θέσεων και δράσης. Εγχειρήματα που στηρίχθηκαν στη μετατόπιση ή υποκατάσταση των σχέσεων των πολιτικών φορέων από τις λαϊκές δυνάμεις σε συμμαχίες επώνυμων προσώπων ή συμφωνιών κορυφής βαθαίνουν την απόσταση ανάμεσα στην κοινωνική αγωνία και την πολιτική, δημιουργήσαν κρίσεις, έφεραν ήττες.

Οι εξελίξεις που δρομολογήθηκαν στις αρχές του '96 με την εκλογή του νέου πρωθυπουργού θα αδικούσαν τις προσδοκίες της κοινωνικής βάσης αν αντιμετωπίσουν τη μετεξέλιξη του ΠΑΣΟΚ με εσωκομματικούς όρους είτε επικυριαρχίας κάποιας ομάδας (μικρό ΠΑΣΟΚ) είτε σαν ένα εγχείρημα διακανονισμού αντιτιθέμενων ομάδων και συμφερόντων (διχασμός).

Η νέα περίοδος για να διαμορφώσει γρήγορα τα χαρακτηριστικά της συνέχειας και της μετεξέλιξης απαιτεί:

α. Έμφαση στις συλλογικές λειτουργίες σ' όλα τα επίπεδα του κινήματος.

β. Θεσμούς και ρόλους διακριτούς που δεν επικαλύπτουν, αλλά ενισχύουν την ευθύνη του κάθε στελέχους του ΠΑΣΟΚ για κοινή πορεία, για ισχυροποίηση των σχέσεων με την πλειοψηφία και τα κοινωνικά στρώματα που το ΠΑΣΟΚ εκφράζει, για διακριτή και αλληλοτροφοδοτούμενη σχέση του κόμματος με την κυβέρνηση, ώστε να υπάρχει αποτελεσματική προώθηση στην κοινωνία και τους θεσμούς των προγραμματικών μας δεσμεύσεων.

Η νικηφόρα συνέχεια και προοπτική του ΠΑΣΟΚ απαιτεί τη μόνιμη διαρκή ενεργοποίηση και αξιοποίηση και όλου του δυναμικού, απαιτεί την πολιτικοποίηση των λειτουργιών του. Χρειάζεται την πολυσυλλεκτικότητα.

Ο «μεταπολιτευτικός κύκλος» των χαρισματικών ηγετών κλείνει.

Στα σύγχρονα κόμματα-θεσμούς που αγωνίζονται για τον μετασχηματισμό των κοινωνιών χρειάζονται κοινά συμφωνημένες στρατηγικές και πολιτικές, εξατομικευμένοι ρόλοι που διαμορφώνονται και ελέγχονται στα συλλογικά όργανα και φιλοδοξούν να εμπνέουν και να κινητοποιούν ευρύτερες κοινωνικές πλειοψηφίες.

ΑΠΟΜΥΘΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΡΑ!

ΓΙΩΡΓΟΣ ΠΑΣΧΑΛΙΔΗΣ (υφυπουργός Παιδείας, μέλος της Κ.Ε. του ΠΑΣΟΚ)

Τα όσα συμβαίνουν τον τελευταίο καιρό στο ηλιακό σύστημα του ΠΑΣΟΚ πρέπει να ερμηνευτούν κυρίως σαν γενική αγωνία για ρόλους που υποχρεωτικά αλλάζουν από την ώρα που ο βασιλιάς ήλιος αντιμετωπίζει την μοίρα, που άλλοτε γενναία και άλλοτε προκλητικά αρνήθηκε.

Έχω μιλήσει για τις εκδοχές τέλους που παρουσιάστηκαν στον Ανδρέα Παπανδρέου, είτε σαν πολιτικές ευκαιρίες είτε σαν πιθανές προσωπικές χειρονομίες αποχαιρετισμού.

Θα πω πως είναι εξαιρετική τέχνη να ξέρεις να τελειώνεις ένα ρόλο, μία σχέση, μια ζωή – πολύ πιο δύσκολο από το να αρχίζεις.

Όλα αυτά σαν μάθημα κυρίως για όσους έπαιξαν τους μικρομεσαίους ρόλους στον κύκλο της μεταπολίτευσης και τώρα σκέφτονται και συζητούν κρυφά ή φανερά νέες κατανομές, νέες ισορροπίες, ξεχνώντας πως το έργο ήταν «one man show».

Ο Ανδρέας Παπανδρέου φεύγει μεγάλος, πιο πολύ σαν άνθρωπος που αρνήθηκε τον συμβατικό χρόνο και λιγότερο σαν επιμελής πολιτικός. Τον αγαπώ υποχρεωμένος να αναγνωρίσω την συμβολή του να κρατήσει ζωντανό το κόμμα που ίδρυσε και παράλληλα να επισημάνω την αδιαφορία για την χρόνια μορφωτική καθυστέρηση του κόμματος που μεγάλωσε στη σκιά του.

Τα φώτα σβήνουν και μέχρι να ξαναάψουν όλοι οι πλανήτες και πλάνητες, πλανόβιοι και πλανόδιοι, πλάσματα και πλασματικοί δείχνουν να περιμένουν στην σκηνή την εμφάνιση του νέου πλάστη για τα νέα λόγια, τις χειρονομίες και τις φιγούρες που θα ξαναμαζέψουν τον κόσμο.

Ο κόσμος έφυγε. Ο Νυμφίος δεν θα ξανάρθει.

Το Νοέμβριο του 1994, λίγες μέρες μετά την συνάντηση των τεσσάρων στο Χαλάνδρι, ρώτησα ένα φίλο της τότε κομματικής νομιμότητας τι είναι αυτό που φοβίζει σ' αυτήν την ιστορία. Μου απάντησε μετά από σκέψη: «Η εμφάνιση του "άλλου" για πρώτη φορά μέσα στο κόμμα.» «Το "άλλο" που μπορεί να εκφράσει το "όλο";», τον ξαναρώτησα... Ενάμισι χρόνο μετά, η απά-

νηση σ' αυτό το ερώτημα παραμένει ζητούμενη, αφού ούτε οι δημοσκοπήσεις ούτε η ψηφοφορία εκλογής νέου Πρωθυπουργού στην Κοινοβουλευτική Ομάδα συνιστούν λαϊκή ετυμηγορία.

Βέβαια, ο κ. Σημίτης βρίσκεται στην πρωθυπουργία αναγκασμένος από την μια να συντονίζει μία κυβέρνηση ομοσπονδιακού τύπου και από την άλλη να χαλαρώνει με κρύα ντους ένα κόμμα που περνά τακτικές νευρικές κρίσεις, υποχρεωμένο να αντιμετωπίζει τη νέα πραγματικότητα.

Ο κ. Σημίτης είναι ένας άνθρωπος που κοιμάται και ξυπνά νωρίς, κάνει σουηδική γυμναστική, τρώει λιτά – συνήθως ψάρι και χόρτα – και αγαπά την κυρία Δάφνη. Τους ζήλεψα την Άνοιξη του 1994, το απόγευμα μετά το Συνέδριο, όταν τους είδα να περπατούν χέρι χέρι στον Εθνικό κήπο.

Τι σχέση έχει με το επικό ΠΑΣΟΚ της μεταπολίτευσης αυτός ο άνθρωπος;

Ιδού όμως η γοητεία της διαφορετικής προσέγγισης και η εκτίμηση μιας θαρραλέας στάσης και πρότασης για τη δημοκρατική μετεξέλιξη του κόμματος στην νέα πραγματικότητα και την ανασυγκρότηση του κεντροαριστερού χώρου με κυβερνητικό προσανατολισμό, με βάση θέσεις και λιγότερο πρόσωπα ή βιώματα.

Το πολιτικό ζήτημα για το ΠΑΣΟΚ δεν είναι η αριθμητική σχέση προσώπων-ρόλων (δυναρχία, τριαρχία κ.τ.λ.).

Το κυρίως πολιτικό ζήτημα για το ΠΑΣΟΚ είναι εάν το «άλλο» που οδήγησε τον κ. Σημίτη στην πρωθυπουργία, αφού εμφανίστηκε σαν εσωκομματική αντιπολίτευση το 1994 απέναντι στον παπανδρεϊσμό (με ανάμεικτα στοιχεία συνευθύνης, συνενοχής και ώριμης οργής) θα συνεχίσει τελικά δίνοντας κυβερνητικό προσανατολισμό στην κεντροαριστερή πλειοψηφία ή εάν θα συμβιβαστεί και τελικά παραδώσει στην παλιά φρουρά κλείνοντας άδοξα μία παρένθεση που γέννησε πολλές ελπίδες σ' ένα εθνικό ακροατήριο.

Το ερώτημα λοιπόν είναι εάν θα συνεχιστεί η μετεξέλιξη του ΠΑΣΟΚ με ή χωρίς καθυστερήσεις.

Σ' αυτή την κατεύθυνση, ο κ. Σημίτης δήλωνε στις 26/6/95: «Εάν για να πραγματοποιηθούν οι επιδιώξεις, οι ιδέες, οι απόψεις τις οποίες έχω για την κοινωνία είναι χρήσιμο να διεκδικήσω μία θέση όπως αυτή του επικεφαλής του ΠΑΣΟΚ, σ' ένα μη αρχηγικό ΠΑΣΟΚ, τότε θα το κάνω.»

νη, καθώς και από τη στάση των χιλιάδων «ανένταχτων» συνέδρων. Και οι δύο ομάδες δέχονται ελκυστικές προτάσεις από τους μονομάχους.

Ο Γερ. Αρσένης ακόμη δεν έχει τοποθετηθεί. Αφήνει, όμως, διάφορους «φιρφυρίκους» του να μιλάνε και να τον εκθέτουν. Τρανό παράδειγμα, ο πρώην δήμαρχος Ζωγράφου **Δημ. Μπέης**, ο οποίος ανερευθρίαστα είπε ότι «αν χάσει ο κ. Σημίτης τη μάχη του συνεδρίου, τότε πρέπει να ζητήσει εκ νέου την εμπιστοσύνη της κοινοβουλευτικής ομάδας». Έθεσε, μ' άλλα λόγια, εν αμφιβόλω τη νομιμότητα της εκλογικής διαδικασίας που ανέδειξε τον Κ. Σημίτη στη θέση του πρωθυπουργού – και βεβαίως εισέπραξε την μίμνιν των κυβερνητικών. Ο υφυπουργός Άμυνας δεν έχει στρατηγική. Ξέρει πολύ καλά ότι δεν διαθέτει τον συσχετισμό εκείνον που θα του επιτρέψει να διεκδικήσει με αξιώσεις την ηγεσία. Ξέρει επίσης ότι αν συμμαχήσει με τον Άκη Τσοχατζόπουλο, που είναι ο ιδεολογικός του εταίρος, θα βρεθεί και πάλι σε ρόλο δευτεραγωνιστή και ίσως χάσει για πάντα το τραίνο της πρωθυπουργίας. Να υποστηρίξει ανοιχτά τον Κώστα Σημίτη δεν του πάει, μιας και με επιμέλεια οικοδομεί εδώ και καιρό

την εικόνα του στελέχους που διαφοροποιείται, τόσο στα εθνικά όσο και στα οικονομικά θέματα.

Η μακιαβελική εισήγηση ορισμένων συμβούλων του είναι να μην τοποθετηθεί ανοιχτά υπέρ του ενός ή του άλλου υποψηφίου, αλλά υπογείως να προμοδοτήσει τον πρωθυπουργό έτσι ώστε να τεθεί οριστικώς εκτός μάχης ο Άκης Τσοχατζόπουλος και να εκφράσει μετά αυτός το ρεύμα που σήμερα αποτελεί την ομπρέλα του υπουργού Εσωτερικών, περιμένοντας την κατάλληλη ευκαιρία για να εξοντώσει τον προαιώνιο αντίπαλό του, που δεν είναι άλλος από τον **Κώστα Σημίτη**. Εξαιρετικά κυνική εισήγηση αλλά μήπως κάτι τέτοιο δεν έγινε και στην περίπτωση της εκλογής πρωθυπουργού; Βουλευτές προσκείμενοι στον Γερ. Αρσένη δεν ψήφισαν στον δεύτερο γύρο τον Κ. Σημίτη και όχι τον Α. Τσοχατζόπουλο, όπως θα ήταν το φυσιολογικό;

Το τελευταίο διάστημα, πάντως, άρχισαν να κάνουν την εμφάνισή τους και απόψεις που απορρίπτουν και τους τρεις υποψηφίους, ρίχνοντας την ιδέα μιας **τέταρτης λύσης**. Επειδή όμως πρόσωπο μεγάλου βεληνεκούς το οποίο μπορεί ν' απειλήσει ευθέως τους τρεις επίδοξους δεν φαίνεται στον

ορίζοντα, ας μην αποκλειστεί το ενδεχόμενο να μην εκλέξει το συνέδριο αντιπρόεδρο και να ενισχυθεί ο νέος γραμματέας της Κεντρικής Επιτροπής με εξουσίες αντιπροέδρου. Οπότε, ανοίγει ο δρόμος και για άλλα στελέχη που, κάτω από τις σημερινές συνθήκες, δεν έχουν τύχη. Άλλωστε όλοι συμφωνούν ότι ο αντιπρόεδρος δεν θα γίνει πρόεδρος αν εκλείψει ή παραιτηθεί ο **Α. Παπανδρέου**.

Θα χρειαστεί νέο συνέδριο για να λυθεί αυτό το πρόβλημα. Άρα, γιατί κάποιος να διακινδυνεύσει μια σύγκρουση αφού σε μικρό χρονικό διάστημα οι κομματικές δυνάμεις θα πάρουν εκ νέου θέσεις μάχης; Το προεκτεθέν σενάριο καλοβλεπουν τόσο ο Γερ. Αρσένης και ο **Ευάγγελος Βενιζέλος** όσο και οι **Κώστας Λαλιώτης**, **Κώστας Σκανδαλίδης**. Παρακολουθώντας και καταγράφοντας την αχαλίνωτη φαντασία των δοκησίσοφων στελεχών του ΠΑΣΟΚ, μένουμε ενεοί από τις ικανότητες που ξεδιπλώνουν όταν σχεδιάζουν επί χάρτου! Το ένα δέκατο της σκέψης τους αν αφιέρωναν στην κυβερνητική διαχείριση και στην κομματική ανάπτυξη, τα πράγματα θα ήταν καλύτερα για τη χώρα, για το ΠΑΣΟΚ αλλά και για τους ίδιους.

Σήμερα, παράλληλα με τη σταδιακή αποχώρηση του Ανδρέα Παπανδρέου, εμφανίζονται και άλλα στελέχη που υπαινίσσονται προθέσεις για ανάλογες υποψηφιότητες. Είναι κρίσιμο αν οι υποψηφιότητες αυτές θα συνοδεύονται από πολιτικές πλατφόρμες στην κατεύθυνση της επιτάχυνσης ή της επιβράδυνσης των αλλαγών.

Μπορεί οι επισκέψεις στην Εκάλη να λιγοστεύουν, ωστόσο η σκιά του παπανδρεϊσμού βαρραίνει στην σκέψη και στον λόγο των περισσοτέρων απ' όσους σήμερα διεκδικούν διακριτούς ηγετικούς ρόλους.

Θεωρώ παράδοξο το φαινόμενο να εμφανίζονται οι κατεχοχίν υπερασπιστές του κομματικού πατερναλισμού ως όψιμοι θιασώτες της συλλογικής ηγεσίας. Θεωρώ την συλλογική ηγεσία στην καλύτερη περίπτωση ομολογία συλλογικής αδυναμίας και στην χειρότερη κόλπο της εκάστοτε γραφειοκρατίας στο όνομα της αυτοσυντήρησής της.

Πάντα κάποιος ξεχωρίζει και φυσικά δεν χρειάζεται να ξεχωρίζει για πάντα. Όσοι μιλούν σήμερα με φανατισμό για συλλογική ηγεσία είχαν όλο το χρόνο και τη δύναμη να την σχεδιάσουν και να την επιβάλλουν. Αντίθετα το ισχύον καταστατικό και συνταγματικό πλαίσιο σχεδιάστηκε και λειτούργησε με ταυτοπροσωπία προέδρου και Πρωθυπουργού.

Όσοι σχεδίασαν έτσι τα πράγματα αρνήθηκαν τη μοίρα που τώρα αντιμετωπίζουν, αναγκασμένοι πλέον να χειραφετηθούν, άλλοι στο όνομα της ατομικής επιβίωσης, άλλοι για λόγους παρεμπόδισης των αλλαγών και ελάχιστοι στο όνομα της συλλογικότητας του κόμματος.

Όμως χειραφέτηση χωρίς απομυθοποίηση δεν γίνεται.

Οι πρίγκιπες, οι λόρδοι και οι βαρώνοι που, άλλοτε ελέω Ανδρέα Παπανδρέου και άλλοτε χάρις σε χειρονομίες διατεταγμένης δημοσιογραφίας, απέκτησαν αξιώματα και υπερτιμημένους τίτλους οφείλουν να μιλήσουν επί της ουσίας, αφού πιο πριν ομολογήσουν δημόσια μετάνοια για την στήριξη του πατερναλισμού.

Οι νέες απόψεις για διακριτούς ηγετικούς ρόλους πρέπει να περάσουν στο νέο καταστατικό του κόμματος και φυσικά στη συνταγματική αναθεώρηση.

Θεωρώ επίσης αναγκαίο για τον κ. Σημίτη, μαζί με την υποψηφιότητα για την προεδρία του κόμματος να εξηγήσει πως αυτό θα αφορά το χρονικό διάστημα που Σύνταγμα και καταστατικό επιβάλλουν ταυτοπροσωπία προέδρου κόμματος και Πρωθυπουργού.

Στην πορεία μετεξέλιξης του κόμματος, οι ρόλοι προέδρου-Πρωθυπουργού πρέπει να διαχωριστούν στο πλαίσιο μια νέας ισορροπίας κόμματος-κυβέρνησης που θα αφορά τις σχετι-

κές θέσεις κυβερνητικών στελεχών - μελών του Εκτελεστικού Γραφείου - μελών της Κεντρικής Επιτροπής - τρόπο επιλογής - χρόνο θητείας κ.ο.κ.

Αλίμονο αν η συζήτηση για τον διαχωρισμό κόμματος-κυβέρνησης και για τις νέες συλλογικές μορφές διεύθυνσης και λειτουργίας περιοριστούν μόνο στα πρόσωπα των κ. Σημίτη, Τσοχατζόπουλου, Αρσένη, και μερικών άλλων στελεχών που ετοιμάζονται να υποκριθούν τις εναλλακτικές λύσεις.

Η συζήτηση αφορά όλο το δίκτυο του ΠΑΣΟΚ όπου σιγά σιγά οι οριζόντιες επεκτάσεις πρέπει να προτιμώνται από τις καθ' ύψος, συνήθως αυθαίρετες, προσθήκες.

Το ΠΑΣΟΚ πλέον σαν μία νέα κατάσταση προσώπων και πραγμάτων χρειάζεται μία νέα ψυχή, μία νέα συνοχή, μία νέα συνείδηση και ελάχιστα έως καθόλου τους μύθους του παρελθόντος.

Το ΠΑΣΟΚ θα αποφύγει την συρρίκνωση και θα πετύχει την διεύρυνση μόνο εάν προχωρήσει σε μία γενναία απομυθοποίηση, κρατώντας από το παρελθόν τα πραγματικά στοιχεία από την ιστορική διαδρομή του.

Στο συνέδριο του Ιουλίου, αν δεν χρειαστεί να λειτουργήσει η ενστικτώδης διαίσθηση της αναβολής, το ΠΑΣΟΚ είναι υποχρεωμένο από τα πράγματα να εκλέξει νέο πρόεδρο, αφού πιο πριν ξεκαθαρίσει τα χαρακτηριστικά της νέας ταυτότητάς του.

Για τον κ. Σημίτη, με βάση τα σημερινά συνταγματικά και καταστατικά δεδομένα, είναι μονόδρομος η διεκδίκηση της προεδρίας του κόμματος με σεβασμό στην τελική απόφαση της πλειοψηφίας, και με την διευκρίνιση πως η ενδεχόμενη ταυτοπροσωπία προέδρου - πρωθυπουργού θα ισχύει μέχρι τις νέες ρυθμίσεις του καταστατικού και του Συντάγματος.

Αν το συνέδριο εξελιχθεί σε μία ρεβάνς τυφλής σύγκρουσης με επίδικο θέμα την διοίκηση του κόμματος και το σκόπιμο του πολιτικού εκσυγχρονισμού, τότε πλέον οι όρκοι και οι διαβεβαιώσεις για συνύπαρξη, συγκατοίκηση και ενότητα θα έχουν ολοένα και μικρότερη σημασία.

Η καραμέλα της ενότητας έχει λιώσει από το πολύ γλείψιμο και συγκινεί ολοένα και λιγότερους Έλληνες.

Η δέσμευσή μας για εξάντληση της τετραετίας δεν είναι αυτοσκοπός και δεν έχει νόημα εάν οδηγήει στην εξάντληση του ΠΑΣΟΚ και της χώρας. Είπαμε να εξαντλήσουμε την τετραετία και όχι να εξαντληθούμε εξαιτίας της.

Δρ. Γιάννη Γ. ΓΑΛΑΝΟΥ ΔΥΟ ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

• ΔΕΚΑΛΟΓΟΣ για μια ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗ «ΑΝΤΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ»

Ένα επαναστατικό βιβλίο κατά
— της κατεστημένης ιδεολογίας
— της ψυχαναλυτικής μυθολογίας
— της χριστιανικής ηθικής

Κυκλοφορεί σε λίγο από τις εκδόσεις ΔΕΛΦΙΝΙ (300 σελ.)

• Ο ΠΡΟΔΟΜΕΝΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ της ΜΕΓΑΛΗΣ ΑΛΛΑΓΗΣ 1900-1989

Ένα δοκίμιο ΙΣΤΟΡΙΚΗΣ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ (250 σελ.)

Βασισμένο στις απόψεις
— του Ιστορικού Υλισμού και
— της Μαρξιστικής Ψυχολογίας

«*Εν αναμονή πρωθυπουργός*» εναντίον «*υπερκομματικού*»

του Δημήτρη Ζώνιου

Ο ξύνεται ο εσωκομματικός αγώνας στη Νέα Δημοκρατία, μετά την αντεπίθεση που εξαπέλυσε την περασμένη εβδομάδα σε βάρος του επίτιμου προέδρου του κόμματος **Κ. Μητσοτάκη** ο **Μ. Έβερτ**. Ο αρχηγός της αξιωματικής αντιπολίτευσης κέρδισε μια σημαντική «νίκη στα σημεία». Προς στιγμήν, ο πρώην πρωθυπουργός παραπάτησε. Το χτύπημα που δέχθηκε δεν ήταν ουσίως τόσο δυνατό ώστε να τον «ρίξει» στο καναβάτσο. Ανασυντάχθηκε και τώρα προειδοποιεί τον αντίπαλό του ότι δεν έχει αισθανθεί ακόμη τις γροθιές του.

Οι τελευταίες κινήσεις του προέδρου της Νέας Δημοκρατίας φανερώνουν την πρόθεσή του να επιταχύνει τις διαδικασίες για την αποδυνάμωση του ισχυρότερου πόλου εσωκομματικής αντιπολίτευσης. Σε μια επίδειξη δύναμης απομάκρυνε μεταξύ άλλων από το Πολιτικό Συμβούλιο της παράταξης την **Ντόρα Μπακογιάννη** και τον **Σ. Κούβελα**. Βουλευτές της «πτέρυγας» Μητσοτάκη υποστηρίζουν πως με την ενέργειά του αυτή ο Μ. Έβερτ «νομιμοποιεί την εσωκομματική αντιπολίτευση», γιατί οι απομακρυνθέντες έχουν πλέον κάθε δι-

καίωμα, να εκφράζουν δημοσίως τις απόψεις τους στα μαζικά μέσα επικοινωνίας.

Χαρακτηρίζουν μάλιστα αστεία τα επιχειρήματα του τύπου «αρχαιότερος βουλευτής» και «έμπειρο στέλεχος», που επικαλούνται συνεργάτες του αρχηγού της παράταξης, για να δικαιολογήσουν τη νέα σύνθεση του κομματικού οργάνου. «Υπάρχει επετηρίδα στη Νέα Δημοκρατία;», διερωτώνται.

Στα σχέδια του Μ. Έβερτ για ξεκαθάρισμα των λογαριασμών του με τον Κ. Μητσοτάκη περιλαμβάνεται και η πρόσκληση που του απηύθυνε για συμμετοχή στις συνεδριάσεις του νέου Πολιτικού Συμβουλίου. Ορισμένοι βουλευτές εκτιμούν, ότι ο πρόεδρος της παράταξης επιχειρεί να σύρει τον πρώην πρωθυπουργό «στο δικό του έδαφος», αποσπώντας τον από το «υπερκομματικό πεδίο» όπου ενεργούσε έως τώρα.

«Αν δεν μας θέλετε να μας το πείτε...»

Απαντώντας στην πρόκληση του αρχηγού του κόμματος, ο επίτιμος πρόεδρος άφησε να εννοηθεί, ότι θα λαμβάνει μέρος στις συνεδριάσεις του συμβουλευτι-

κού οργάνου όταν αυτός το κρίνει σκόπιμο. Όταν δηλαδή, θα θέλει, να «τα πει» κι εντός κομματικών οργάνων στον αρχηγό του κόμματος. Από την πρώτη κιόλας συνεδρίαση του νέου Πολιτικού Οργάνου απέδειξε ότι δεν είναι διατεθειμένος να «καταπιεί» τις διαφωνίες του. Μίλησε για ύπαρξη «ημετέρων» και «α-ημετέρων» στο κόμμα και για «αποκλεισμούς προσώπων και τάσεων». Απαντώντας ο Μ. Έβερτ, του υπενθύμισε ότι και αυτός τα ίδια έκανε ως πρόεδρος του κόμματος.

Συνεχίζοντας την κριτική του, ο Κ. Μητσοτάκης ζήτησε από την κομματική ηγεσία να ξεκαθαρίσει την πολιτική της για τα μεγάλα θέματα και αμφισβήτησε ευθέως ότι αυτή την ώρα μπορεί να προσβλέπει το κόμμα σε αυτοδυναμία στις επόμενες εκλογές. «Δεν φτάνει το 35% για να κερδίσουμε την αυτοδυναμία», επισήμανε χαρακτηριστικά ο πρώην πρωθυπουργός και, λίγη ώρα αργότερα, δήλωσε σε δημοσιογράφους: «Εξέφρασα την βαθιά ανησυχία μου για τη πορεία του κόμματος και του τόπου».

Κομματικοί φίλοι του, σχολιάζοντας τις πρόσκαιρες συμμαχίες του Μ. Έβερτ με τους έως χθες «ουδέτερους»

Αλέξανδρος Σούτσος

Ο ΕΞΟΡΙΣΤΟΣ ΤΟΥ 1831 (ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ)

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ... Η άλλη άποψη στο βιβλίο

Γ. Βαρβιτσιώτη, Γ. Σουφλιά, Στ. Μάνο και Γ. Κεφαλογιάννη έκαναν λόγο για «λυκοφιλίες». Τις αποδίδουν μάλιστα, στην κοινή επιδίωξη για «υποβάθμιση» της Ντόρας Μπακογιάννη.

Δεν αποκλείεται ο πρόεδρος της παράταξης να επιχειρήσει στην εθνική συνδιάσκεψη του Ιουνίου «κατά μέτωπον» σύγκρουση με το «στρατόπεδο» του Κ. Μητσοτάκη. Ακόμη, όμως, και αν καταφέρει να βγει νικητής από αυτή την αναμέτρηση, θα πρέπει να κερδίσει και στις επόμενες βουλευτικές εκλογές, γιατί διαφορετικά θα «τον περιμένει στη γωνία» το μέτωπο των λεγόμενων «εξσυγχρονιστών» του κόμματος.

Ο πρώην πρωθυπουργός δεν μπορεί λογικά να «δράσει» πριν από τις εκλογές, γι' αυτό και εύχεται να διεξαχθούν το συντομότερο.

Το πολιτικό παρελθόν του δεν του αφήνει περιθώρια για «διασπάσεις» και για «δημιουργία νέων κομματικών μηχανισμών».

Στην πολιτική, όμως, τίποτε δεν θεωρείται σίγουρο. Πόσο μάλιστα όταν συνεργάτες του όπως ο **Σ. Χατζηγάκης** προειδοποιούν ευθέως τον Μ. Έβερτ, πως «η υπόθεση της ενότητας και της συνοχής ενός κόμματος δεν επιτυγχάνεται μονόπλευρα και με αποκλεισμούς. Ο καθένας ως πάρει τις ευθύνες του για τις μελλοντικές εξελίξεις, για την πορεία της Νέας Δημοκρατίας». Όλα τα ενδεχόμενα επομένως παραμένουν ανοικτά, εκτός και αν οι αναφορές αυτές εντάσσονται στο παιχνίδι των εντυπώσεων.

Στην προσπάθειά του, πάντως, να διαφύγει ότι επιθυμεί να ηγηθεί σε μία συμμαχική κυβέρνηση, ο Κ. Μητσοτάκης δεν δίστασε να κατηγορήσει εμμέσως τον «εν αναμονή πρωθυπουργό» ότι υπηρετώντας εκδοτικά και οικονομικά συμφέροντα του τύπου, συρρικνώνει τη Νέα Δημοκρατία. Τέτοιου είδους ισπανισμοί δεν αφήνουν καμία αμφιβολία ότι ο ρόλος που επιδιώκει να παίξει στο μέλλον είναι αυτός του υπερκομματικού ηγέτη.

ΚΙΝΗΤΙΚΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΡΙΣΤΕΡΑ

Η νίκη του κεντροαριστερού συνασπισμού της «Ελιάς» στην Ιταλία έφερε χαμόγελα στην Αθήνα, στους ομοϊδεάτες του Ντ' Αλέμα καθώς για πρώτη φορά μετά την νεοσυντηρητική επέλαση στα μέσα της δεκαετίας του '80, δυνάμεις του ευρύτερου αριστερού χώρου κεδρίζουν εκλογικά σε αντιπαράθεση της «μνητιοκρατούμενης» Δεξιάς.

Η συνάντηση διαφορετικών πολιτικών ρευμάτων στο πλαίσιο του συνασπισμού της «Ελιάς» μετά τις αλληπάλληλες ρήξεις στο πολιτικό τοπίο της μεταπολεμικής Ιταλίας καθώς και η επικράτηση τους προοιωνίζεται βαθιές αλλαγές στο πολιτικό γίγνεσθαι της Ευρώπης.

Το επόμενο διάστημα αναμένεται μεστό πολιτικών εξελίξεων και στη χώρα μας, καθώς στα μέσα του Μαΐου θα πραγματοποιηθεί το συνέδριο του ΚΚΕ, ενώ θα ακολουθήσει το κρίσιμο συνέδριο του ΠΑΣΟΚ. Ανάλογες εσωκομματικές διαδικασίες έχουν δρομολογηθεί στον κομματικό μηχανισμό της Ν.Δ. και δημιουργούν προϋποθέσεις για αλλαγές στη φυσιογνωμία της συντηρητικής παράταξης.

Κλειδί για τις πολιτικές εξελίξεις αναμένεται να αποτελέσει το επικείμενο συνέδριο του ΠΑΣΟΚ. Στις διεργασίες στο εσωτερικό του κυβερνώντος κόμματος προσβλέπει και η ηγετική ομάδα του Συνασπισμού. Η Κουμουνδούρου εκτιμά ότι οι αντιπαράθεσεις μεταξύ των στελεχών της Χαριλάου Τρικούπη και του Μαξίμου αναμένεται να λάβουν έντονο χαρακτήρα με αποτέλεσμα να απεγκλωβιστούν δυνάμεις από το κυβερνητικό στρατόπεδο. Η πολυσυλλεκτικότητα του ΠΑΣΟΚ της μεταπολιτευτικής περιόδου εξήντησε τα όρια της. Η αναζήτηση φόρμουλας προσωπικής συνέρευσης των κ. Σημίτη, Τσοχατζόπουλου και Αρσένη, όσο εξαντλείται σε οργανωτικού χαρακτήρα προτάσεις και δεν πολιτικοποιείται, τόσο δημιουργεί προϋποθέσεις για τη συρρίκνωση του μεταπαπανδρεϊκού ΠΑΣΟΚ. Ωστόσο η πολιτικοποίηση αυτής της διαμάχης εμπεριέχει το σπέρμα των ρήξεων.

Σ' αυτό προσβλέπουν τα στελέχη του ΣΥΝ για την ανασυγκρότηση του μπλοκ της ανανεωτικής Αριστεράς, μόνο που παραβλέπουν ότι η έναρξη των ρήξεων στο συγγενές ΠΑΣΟΚ θα είναι το εναρκτήριο λάκτισμα για ανάλογες ρήξεις και στους κόλπους του

ΣΥΝ. Όσο σήμερα η συνύπαρξη της ηγεσίας του ΣΥΝ με το Αριστερό Ρεύμα είναι αναγκαία για λόγους εκλογικής επιβίωσης, τόσο αύριο, που οι αλλαγές θα διαπερνούν τους αρμούς του πολιτικού συστήματος, δεν θα είναι εφικτή. Τι κοινό έχουν ο Μ. Παπαγιαννάκης και ο Γ. Γιάνναρος με τους Π. Λαφαζάνη και Ν. Βούτση;

Στο νότιο άκρο της Βαλκανικής ευδοκίμει και η δογματική έκφραση της Αριστεράς, το ΚΚΕ, το οποίο έχει αποδειχθεί ότι είναι ευέλικτο στις κοινωνικές και πολιτικές συμμαχίες του. Ο Περισσός βρίσκεται σε περίοδο αναζητήσεων, καθώς ηγετικά στελέχη του αντιλαμβάνονται ότι η πολιτική ζωή εισέρχεται σε νέα φάση και θα πρέπει να χρησιμοποιήσουν νέες τακτικές προκειμένου να προσεγγίσουν τα κοινωνικά στρώματα τα οποία θα απεγκλωβιστούν από το ΠΑΣΟΚ.

Το ακροατήριο του κόμματος της ανανεωτικής Αριστεράς «πλαγιοκοπείται» πάντως από την εξσυγχρονιστική πτέρυγα του κ. Σημίτη και ήδη τα αποτελέσματα των δημοσκοπήσεων δείχνουν ότι είναι ευάλωτο στα «ανοίγματα» του πρωθυπουργού. Η ηγεσία του ΣΥΝ ευελπιστεί ότι η ένταση των εσωκομματικών προβλημάτων στο κυβερνητικό στρατόπεδο δεν θα επιτρέψει στον πρωθυπουργό το ξεδίπλωμα της εξσυγχρονιστικής πολιτικής του.

Στο πλαίσιο αυτό, ο ΣΥΝ αναμένεται να αναλάβει πρωτοβουλίες προγραμματισμού χαρακτήρα, προκειμένου να καταδείξει την αδυναμία του Κ. Σημίτη για ασκήσει μια άλλη πολιτική, με αιχμή τα θέματα της εξωτερικής πολιτικής και της οικονομίας.

Αδυνατεί πάντως να εντάξει αυτές τις πρωτοβουλίες στο πλαίσιο μιας συνολικής πρότασης και αναμένει με αμηχανία τις πολιτικές εξελίξεις. Μπορεί ο Συνασπισμός να μιλά για την ανασύνθεση του πολιτικού σκηνικού αλλά δεν «πυροδοτεί», εις ό,τι του αναλογεί, τις εξελίξεις. Όσο καθυστερεί να αρθρώσει μια νέα πολιτική πρόταση τόσο ελλοχεύει ο κίνδυνος να συρρικνωθεί ο χώρος ανάμεσα στο μεταπαπανδρεϊκό ΠΑΣΟΚ και το ΚΚΕ.

Το παράδειγμα της Ιταλίας δεν είναι προς μίμηση αλλά προς εξαγωγή των κατάλληλων συμπερασμάτων

Γιώργος Γερόπουλος

Α. Α. Μίλν

Η - ΓΟΥΙΝΝΥ - Ο - ΠΟΥΦ

(ΓΙΑ ΠΑΙΔΙΑ ΑΠΟ 7 ΕΤΩΝ ΚΑΙ ΑΝΩ)

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ... Η άλλη άποψη στο βιβλίο

Κρατικοποίηση του κόμματος, κομματικοποίηση της οικονομίας

Για μια ακόμη φορά η περίφημη πολιτική της «σταθεροποίησης» απέτυχε. Αναπόφευκτο.

του Κώστα Τσαλόγλου

Στη διάρκεια των τρεισήμισι δεκαετιών που διανύσαμε ως συνδεδεμένο ή πλήρες μέλος της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, οι κυβερνητικοί υπεύθυνοι ουδέποτε σκέφτηκαν ότι το εμπορικό και οικονομικό άνοιγμα σε έναν αδυσώπητο διεθνή ανταγωνισμό μπορούσε να αντιμετωπιστεί μόνο με την υιοθέτηση πολιτικής, οικονομικής και κοινωνικής πράξης, απαλλαγμένης πλήρως από τα χαρακτηριστικά της δασμολογικά προστατευμένης υπανάπτυξης.

Η διαφύλαξη οικονομικής σταθερότητας στην περίοδο προσαρμογής έπρεπε να σημαίνει, πριν απ' όλα, τη λειτουργική ευθυγράμμιση μας με το ταχύτατα μεταβαλλόμενο διεθνές κλίμα. Έτσι ώστε, με τους όρους που οι συντελούμενες αλλαγές επέβαλαν, να καταγράψουμε προτεραιότητες και να αναζητήσουμε τις προσφορότερες λύσεις των προβλημάτων μας, αν θέλαμε να συνοδοιπορήσουμε με την ανάπτυξη.

Αντί για τη χάραξη αυτής της πολιτικής, οι κατά καιρούς υπεύθυνοι εφησύχασαν στη σκέψη ότι με τη σύνδεσή μας με την Ευρωπαϊκή Κοινότητα αποκτούσαμε, απλώς, «μπάρμπα στην Κορόνη». Εξασφαλίσουμε, δηλαδή, «εθνικό πλεονέκτημα» αρκετά προστατευτικό, ώστε να διασφαλίσουμε ανενόητοι τα παραδοσιακά χαρακτηριστικά της πολιτικής, οικονομικής και κοινωνικής υπανάπτυξης. Την ευχέρειά μας, με άλλα λόγια, να διαπράτουμε τα ίδια λάθη, ή και βαρύτερα ακόμη, χωρίς συνέπειες!

Για να γίνει καλύτερα αντιληπτή η καταλυτική σημασία της άρνησης ή της αδυναμίας μας να συνδεθούμε εποικοδομητικά με τις διεθνείς εξελίξεις σε όλους τους τομείς της εθνικο-οικονομικής δραστηριότητας, αξίζει να αναφερθεί το παράδειγμα της άλλης άκρης της κλίμακας. Όταν ρώτησε ένας γάλλος δημοσιογράφος τον πρόεδρο του

Ιαπωνικού Συνδέσμου Βιομηχάνων να του εξηγήσει πώς συντελέστηκε το οικονομικό θαύμα της χώρας του, εκείνος του είπε: «Δεν μεσολάβησε κανένα θαύμα. Προσπαθούμε, απλώς, να αξιοποιούμε τις παγκόσμιες προόδους στην επιστήμη και στην τεχνολογία, αφού δεν έχουμε τη δυνατότητα να τις κατευθύνουμε».

ΑΠΡΟΣΑΡΜΟΣΤΟΙ, ΑΕΝΑΩΣ ΔΑΝΕΙΖΟΜΕΝΟΙ

Στον οικονομικό τομέα, το υπ' αριθμόν ένα πρόβλημα το οποίο όφειλε να προωθήσει στη συλλογική κατανόηση η ελληνική πολιτική ηγεσία ήταν η προσαρμογή της υπάρχουσας παραγωγικής και εμπορικής λειτουργίας στους όρους λειτουργίας της πολλαπλασίων διαστάσεων «ευρωπαϊκής» αγοράς. Δεν το έκαναν. Ούτε οι κυβερνήσεις (Ν.Δ.) που δοξολογούσαν την ένταξή μας στην ΕΟΚ, ούτε φυσικά εκείνες (ΠΑΣΟΚ) οι οποίες νόμιζαν ότι ατιμωρητί μπορούσαν να δανειζονται από την καπιταλιστική Δύση για να «θεμελιώσουν» το μονοκομματικό, σοσιαλιστικό τους καθεστώς, ώστε να... αποσυνδεθούν ισχυροί, από την Ευρώπη των καπιταλιστών!

Βρεθήκαμε, λοιπόν, ύστερα από τριάντα έξι χρόνια αντιφατικών σχέσεων με την ΕΟΚ, εντελώς απροσάρμοστοι προς τα δεδομένα της παραγωγής και των εμπορικών συναλλαγών της «Ευρώπης». Φορτωμένοι με ένα τεράστιο, αντιπαραγωγικά χρησιμοποιημένο χρέος, υποχρεωμένοι όμως να συμμορφωθούμε με δημοσιονομικές και νομισματικές προδιαγραφές, αυτές του «Μάαστριχτ», για τις οποίες κάθε άλλο παρά προετοιμασμένοι είμαστε. Και αν δεν συμμορφωθούμε, η εθνική ποινή, αυτή που διαγράφεται ολοκάθαρα στον ορίζοντα, θα είναι η επίσημη καθήλωσή μας στο σαθρό έδαφος από όπου προσδοκούσαμε πως θα

αποκολληθούμε: *Στην οικονομική και κοινωνική υπανάπτυξη. Επιβαρυνμένη, αυτή τη φορά, και από την υποβάθμιση της γεωπολιτικής μας σημασίας ως βαλκανικού κράτους.*

Η πειστικότερη, ίσως, απόδειξη του κενού που έχει δημιουργηθεί στην ελληνική κοινωνία σχετικά με την προσαρμογή μας προς τις απαιτήσεις του ενδο-ευρωπαϊκού και του διεθνούς ανταγωνισμού είναι η επαναφορά του ΠΑΣΟΚ στην εξουσία το 1993. Και μετά την ιστορική, δηλαδή, κονιορτοποίηση του «υπαρκτού σοσιαλισμού» ως οικονομικού συστήματος, η πλειοψηφία των ελλήνων εκλογέων εξακολουθούσε να πιστεύει ότι οι ιδεολογικοί αντίπαλοι του κατεστημένου φιλελευθερισμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης, οι οποίοι κρατικοποίησαν το κόμμα και κομματικοποίησαν την οικονομία, ήταν οι καταλληλότεροι για την αναβάθμισή μας στον «ευρωπαϊκό» καταμερισμό εργασίας!

Είναι αλήθεια ότι πολλά από τα προβλήματα που μας δυναστεύουν ενδημούν και σε πολλές άλλες χώρες. Η παγκοσμιοποίηση του εμπορίου και των οικονομικών πρακτικών είχαν αποτέλεσμα την όξυνση του ανταγωνισμού από τις χώρες με πολύ χαμηλή αμοιβή εργασίας και σχεδόν ανύπαρκτη κοινωνική προστασία των, εργαζομένων. Διότι, όμως, οι οικονομίες αυτές προτιμούν τον τιμολογιακό ανταγωνισμό στηριγμένο στο μικρό κόστος εργασίας παρά στον μηχανολογικό εκσυγχρονισμό, εκτός από τη μικρή απορροφητικότητα σε καταναλωτικά προϊόντα, δεν είναι αγορές ούτε για κεφαλαιουχικά αγαθά. Για να αντισταθούν σε αυτόν τον κοστολογικό πόλεμο οι βιομηχανικά ανεπτυγμένες οικονομίες κατέφυγαν στην προσφορότερη για το κεφάλαιο λύση: στη μείωση του απασχολούμενου προσωπικού, στην πραγματική καθήλωση της αμοι-

βής του, στη συρρίκνωση των κάθε είδους κοινωνικών παροχών.

Ήταν η χειρότερη για τη «λογική» του καπιταλιστικού συστήματος παραγωγής, λύση. Εκτός από τη μείωση των εξαγωγών μειώθηκε και η ζήτηση στις πόρες του ανεπτυγμένου κόσμου. Χάθηκε, έτσι, ένα σημαντικό ποσοστό από το μοναδικό κίνητρο ανάπτυξης των καπιταλιστικών οικονομιών, που είναι η συνεχής διεύρυνση της κατανάλωσης σε αγαθά και υπηρεσίες. Η αναγωγή των διαθέσιμων διεθνών κεφαλαίων στο συγκριτικά αποδοτικότερο εμπόρευμα, μέσω της νομισματικής κερδοσκοπίας, αν και γεννά πρόσθετες οικονομικές διαταραχές, ήταν το δεύτερο αρνητικό επαχθές, μια και οι παραγωγικές επενδύσεις δεν είχαν πλέον εγγυημένη απόδοση.

«ΣΤΑΘΕΡΟΠΟΙΗΣΗ»: Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΜΟΝΑΔΙΚΟΤΗΤΑ

Η θεμελιώδης διαφορά, ωστόσο, ανάμεσα στις κοινές δυσχέρειες του καπιταλιστικού κόσμου και στη χώρα μας έγκειται στο γεγονός ότι εμείς έχουμε απωλέσει, ολοκληρωτικά σχεδόν, τη δυνατότητα άμβλυνσης των αρνητικών φαινομένων με εθνικο-οικονομικούς χειρισμούς. Η αγχώδης προσπάθεια συμμόρφωσης προς τις απαιτήσεις της οικονομικής και νομισματικής ενοποίησης της «Ένωσης» για δραστική μείωση των ελλειμμάτων του ετήσιου κρατικού προϋπολογισμού και του δημόσιου χρέους αναγορεύτηκε σε μοναδικό περιεχόμενο της ασκούμενης οικονομικής πολιτικής, με το όνομα «σταθεροποίηση». Απαγορεύοντας την εφαρμογή κάθε μέτρου που θα εμπόδιζε την... υπονόμευση της οικονομίας!

Έτσι, αντί να σχεδιαστεί με ευρύτατο διάλογο και συγκατάθεση η αξιοποίηση και της μικρότερης δυνατόν πηγής για την άντληση κεφαλαίων που θα μείωναν το ύψος του δημόσιου χρέους, ώστε να μειωθεί, αντίστοιχα, και η παραλυτική του επίδραση στη λειτουργία της οικονομίας, εναποτέθηκαν όλες οι ελπίδες στην πάταξη της φοροδιαφυγής και στη μείωση των δαπανών του προϋπολογισμού. Ελπίδες χωρίς αντίκρισμα, αφού ο υπάρχων φοροτεχνικός μηχανισμός είναι ανίκανος να επέμβει αποφασιστικά στην παραοικονομία: οι φοροφυγάδες και οι φοροκλέπτες δεν αισθάνονται καμιά ενοχή γιατί... διευρύνουν την εφαρμογή προνομίου που θεσμοθέτησε υπέρ των δανειστών του το κράτος: ενώ οι οικονομίες στη δημοσιονομική διαχείριση περιορίζονται στα επενδυτικά κεφάλαια, αφήνοντας άθικτες τις καταναλωτικές δαπάνες.

Μοναδικό αποτέλεσμα αυτής της οικονομικής πολιτικής, διάτρητης από πολιτικο-

ιδεολογικές συνθηματολογίες και κομματικές σκοπιμότητες, είναι ότι η τόσο καθυστερημένη συνειδητοποίηση της ανάγκης να συνοδοιπορήσουμε με την Ευρωπαϊκή Ένωση έχει μετατραπεί σε αιτία βαθιάς κρίσης της εθνικής οικονομίας. Σε διαδικασία απομάκρυνσης αντί προσέγγισης του οικονομικού και πολιτικού «καταφυγίου» στο οποίο προσβλέπαμε.

Οι έντονες διαφωνίες που τώρα εκδηλώνονται στους κόλπους της κυβέρνησης προκαλούνται από τις συνέπειες της πολιτικής, για την οποία είχαν συμφωνήσει ΟΛΟΙ, και όχι για τους στόχους της. Ούτε μπορούν να αμβλύνουν τις ανησυχίες τα ως τώρα «επιτεύγματα». Γιατί δεν είναι επιτεύγματα, όπως αυτά που συνοδεύουν την ομαλοποίηση εθνικο-οικονομικών εξελίξεων. Είναι μέτρα υπαγορευμένα από την ανάγκη διατήρησης σε υψηλά επίπεδα των δανειοληπτικών ευχερειών του κράτους, για να πληρώνονται οι τόκοι και τα χρεωλύσια των οφειλών του. Διαφορετικά, αυτό το κράτος θα κηρυχθεί σε πτώχευση.

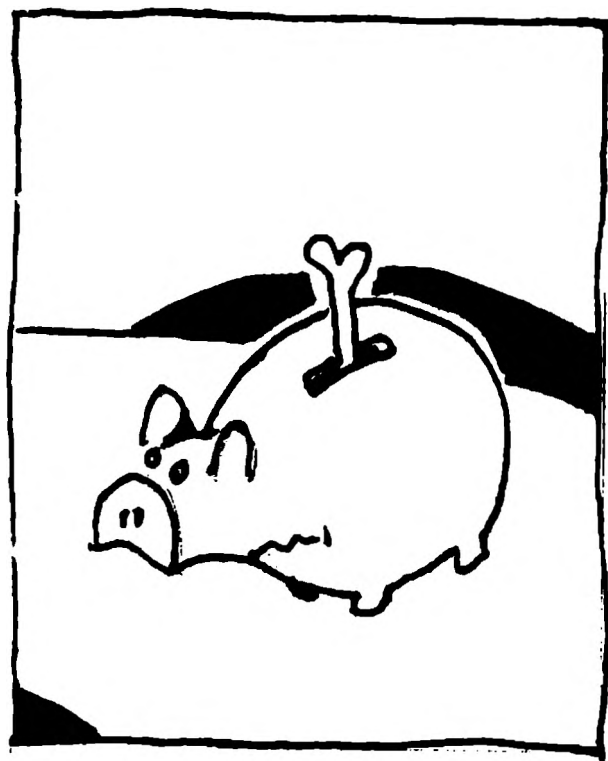
Η αναζωπύρωση του πληθωρισμού, παρά την εξουδετέρωση του εισοδήματος των εργαζομένων ως συντελεστή ανατιμήσεων, και την εκμηδένιση του εισαγόμενου πληθωρισμού με τη «σκληρή» δραχμή, είναι αποκαλυπτική της προέλευσης των αποσταθεροποιητικών διεργασιών: Των επιδυνούμενων, δηλαδή, προβλημάτων της οικονομίας.

- *Αν ήταν δείγματα πραγματικής σταθεροποιητικής βελτίωσης η αποκλιμάκωση του πληθωρισμού και των επιτοκίων, γιατί ανακόπηκε;*

- *Αν ήταν προς όφελος του κόστους παραγωγής προϊόντων και υπηρεσιών η προς τα κάτω αποσύνδεση μισθών και ημερομισθίων από τις τιμαριθμικές εξελίξεις, όπως και η νομισματική σταθερότητα, γιατί δεν ενεργητήθηκαν οι εξαγωγές μας; Αλλά, αντίθετα, μειώθηκε κατά πενήντα τοις εκατό, περίπου, η αναλογία των εξαγωγών προς τις εισαγωγές; Οι οποίες εισαγωγές έχουν αντιστρέψει το εμπορικό ισοζύγιο, ακόμα και στον κλάδο των τροφίμων και ποτών, που ήταν πάντοτε πλεονασματικό.*

- *Αν αποτελούσε πραγματικό περιουσιακό «κεκτημένο» του κράτους το ποσό των δεκαέξι δισεκατομμυρίων δολαρίων των πολυδιαφημιζόμενων συναλλαγματικών διαθεσίμων, γιατί δανείζεται συνεχώς το κράτος για να πληρώνει τόκους και χρεωλύσια σε συνάλλαγμα αλλά και τα διογκούμενα ελλείμματα του ισοζυγίου συναλλαγματικών συναλλαγών;*

- *Αν ήταν, τέλος, τα «επιτεύγματα» αποδείξεις επιτυχίας της ασκούμενης οικονομικής πολιτικής, όχι για το σύνολο της εθνικής οι-*

νομίας αλλά έστω για τη «σύγκλιση» της δημοσιονομικής διαχείρισης προς όσα προβλέπει το «Μάαστριχτ», γιατί αντί της προσέγγισης, μεγαλώνει η απόσταση από τα καθορισμένα ποσοστά;

Ο «ΠΙΘΟΣ» ΤΟΥ Β' ΠΑΚΕΤΟΥ ΝΤΕΛΟΡ

Θα ήταν μάταιο να περιμένει ο τόπος αλλαγή συμπεριφοράς της πολιτικής ηγεσίας, συμπολιτευόμενης και αντιπολιτευόμενης, απέναντι στα διογκούμενα προβλήματα του έθνους. Οι εμφύλιες διαμάχες για το ποιός θα διαχειρίζεται τον «πίθον» του Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης: η ψηφοθηρική πατριδοκαπηλεία: η εμμονή σε χρεωκοπημένα πολιτικο-οικονομικά σχήματα: οι αντιδράσεις της απειλούμενης κομματικής «νομενκλατούρας», εμποδίζουν κάθε μεταστροφή του «υπαρκτού» πολιτικού μας κόσμου προς τη σωφροσύνη και την εθνική υπευθυνότητα. Ένα απλό παράδειγμα παραλογισμού: Εκταμιεύει κάθε χρόνο το κράτος τριάντισι, περίπου, τρισεκατομμύρια δραχμές για πληρωμή τόκων των ομολόγων και των εντόκων γραμματίων του. Χρήματα που, τελικά, κατευθύνονται σε τράπεζες και βιομηχανίες πολυτελών καταναλωτικών αγαθών του εξωτερικού, ροκανίζοντας έτσι το «ενεργητικό» της εθνικής οικονομίας. Ξεσηκώνονται, όμως, όλοι οι δήθεν σοσιαλιστές και πατριώτες όταν προτείνεται η πώληση σε ιδιώτες της πλειοψηφίας των μετοχών του ΟΤΕ, το καθαρό ενεργητικό του οποίου είναι το μισό των τριάντισι τρισεκατομμυρίων (1,7 τρισ.). Και φυσικά, ο ΟΤΕ δεν πρόκειται να... εξαχθεί! Εδώ και υπέρ ημών θα λειτουργεί!..

Αν διαφαίνεται κάποια ελπίδα αλλαγής πορείας, αυτή είναι η προϊούσα αποστροφή των πολιτών από την κομματική συνθηματολογία, που ως τώρα εκμεταλλεύεται την ανεκτικότητα τους. Τίποτε άλλο!

ΑΚΟΜΑ ΚΑΙ ΟΙ ΘΕΟΙ...

...ΕΙΝΑΙ ΑΝΙΣΧΥΡΟΙ ΜΠΡΟΣΤΑ ΣΤΗΝ ΗΛΙΘΙΟΤΗΤΑ

Το λάθος ήταν δικό μου, που πλάγιασα παίρνοντας μαζί μου τις ματωμένες εικόνες των νυχτερινών δελτίων. Επρεπε να είχα παρεμβάλει ανάμεσα στη φρίκη και τον ύπνο μια στάλα ομορφιά, λίγη ποίηση ας πούμε, να ξερκίσω αυτό το αποτύπωμα αρβύλας στο χυμένο αίμα μπροστά στην είσοδο του καίρινου ξενοδοχείου. Δεν το έκανα όμως, και στερνή μου γνώση...

Οι τρεις μεσήλικες κύριοι ήταν σκυθρωποί. Έμοιαζαν με πολιτικούς αρχηγούς ή βασιλιάδες που συνεδρίαζαν για να αντιμετωπίσουν κάποιο περίπλοκο και ενοχλητικό ζήτημα. Ναι, πιο σωστό είναι να πω ότι φαινόταν κραταίοι βασιλείς, ταγιοί μεγάλων λαών, που έμπαιναν στον κόπο να συζητήσουν για να μη χρειαστεί να πολεμήσουν.

Κάθονταν κι οι τρεις σε συννεφένιους θρόνους. Γύρω τους πετούσαν τρεις ομάδες αγγέλων με μάτια κοφτερά, όπως οι ρομφαίες που είχαν ζωσμένες στη μέση τους. Πολύ απορροφημένοι οι φτερωτοί φρουροί να επιβλέπονται μεταξύ τους, δεν πήραν χαμπάρι το δικό μου συννεφάκι, που το έφερα τόσο κοντά στους τρεις βασιλείς ώστε ν' ακούω τα λόγια τους. Δεν ήταν και τόσο δύσκολο, αφού οι κουβέντες τους κατακλυζούσαν στους παράξενους ουρανούς του ονείρου σαν βροντές.

Στο χιτώνα του πρώτου ήταν κεντημένη μια υπάφωτη λινχία. Είχε, ο άναξ, μακριά μαλλιά και γένεια, δασιά φρύδια και μύτη γεραζίσια, αρχοντική, μα άγρια η θωριά του. Φαινόταν αφύσ: δύσκολα κυβερνούσε την οργή του.

«Ο λαός μου ντρίφτρε πολλά απ' τους δικούς σας, σ' όλη του την ιστορία, μα αυτό ήταν το θέλημά μου. Ήθελα να τους κάνω

πιστούς, ατρόμητους... Να μη φοβούνται και να μην έχουν ανάγκη κανέναν, εκτός από μένα. Μα αυτό που έγινε... να σκοτώνουν κατοσταριές αμάχων και να λένε μετά "συγγνώμη, σφάλμα κάναμε" χωρίς κανέναν να τους να φιλοτιμηθεί να ρίξει μια σφαίρα στο κεφάλι του για να σώσει την τιμή των όπλων που φέρει... αυτό δεν μπορώ να το καταπιώ! Όχι! Εγώ δεν τους δίδαξα την ηλιθιότητα, τον αγώνα ναι, όχι όμως τη βλακώδη μοχθηρία. Είμαι οργισμένος μαζί τους και λυπάμαι πολύ...»

Ο δεύτερος φαινόταν πιο πράος, λίγο πιο παχύς απ' τον πρώτο, με χοντρά χείλια, φορούσε τουρμπάνι με μια διαμαντένια ημισέληνο στο μέτωπο. Ο βασιλιάς αυτός, λοιπόν, χάριδεψε τα γένεια του κι αναστέναξε.

«Τι περιμένετε από μένα να πω; Οι δικοί μου κι αν έχουν πάθει από τους λαούς σας... Αλλά, παρ' όλο που είναι οι φτωχότεροι και οι αμαθέστεροι, κι είναι γνωστό σε όλους πού οδηγούν ο φανατισμός κι η φτώχεια αν καλλιεργηθούν, ούτε κι εγώ μπορώ να συγχωρέσω το τελευταίο τους έγκλημα, που το έκαναν, οι ηλίθιοι, κι αυτό στο ονομά μου! "Νομίσαμε", λένε, "πως οι Έλληνες ήταν Εβραίοι..." Κι αυτοί οι ανόητοι οι τυφλοί, πιστεύουν τώρα πως με έχουν απογοητεύσει, όχι βέβαια γιατί εκτέλεσαν τόσους αθώους παρά γιατί δεν εκτέλεσαν τους "σωστούς" αθώους... Τι να πω; Θλίβομαι γι' αυτούς...»

Ο τρίτος της παρέας ήταν ο νεότερος. Γύρω στα τριάντα πέντε, λεπτός με μαλλιά χιτά στους ώμους και αραιό καστανό γενάκι. Φορούσε ένα χιτώνα μ' ένα σταυρό στο στήθος.

Ένκι Μπιλάλ, Η γιορτή των Αθανάτων

Φαινόταν ο πιο θλιμμένος απ' όλους.

«Εγώ, το μόνο που είπα στους δικούς μου, είναι ν' αγαπούν ακόμα και τους εχθρούς τους. Σήμερα, όμως, που οι δικοί μου είναι οι ισχυρότεροι στον κόσμο, τίποτα δεν αγαπούν περισσότερο από το χρήμα, ούτε καν τους εαυτούς τους. Τα όπλα που σφάζονται οι δικοί σας, οι δικοί μου τα φτιάχνουν και τα πουλούν, η εφημερία των πιστών μου στηρίζεται στην εξαθλίωση των δικών σας, και πολλών άλλων... Ντρέπομαι γι' αυτούς, περισσότερο απ' όλα με ενοχλεί η υποκρισία τους, που έχουν το θράσος να γιορτάζουν κάθε χρόνο την ανάστασή μου σ' έναν κόσμο μονίμως σταυρωμένο...»

Σ' αυτό το σημείο δεν κρατήθηκα άλλο να τους ακούω. Σηκώθηκα όρθιος στο συννεφάκι μου και τους ξάφνιασα φωνάζοντας: «Πριν από χιλιάδες χρόνια ίσως ήσασταν Θεοί, τώρα καταντήσατε να μοιάζετε με τους πιστούς σας, με πολιτικάντηδες που επιβιώνουν χάρις στο φόβο, το νυτέρημα και την βλακεία των οπαδών τους! Αφήστε μας ήσυχους... Μπορούμε μια χαρά να σωθούμε ή να σφαχτούμε κι από μόνοι μας, είμαστε πλέον αρκετά ανίσχυροι και

μεις αρκετά ηλίθιοι και βίαιοι για να το κάνουμε, ας τελειώνει αυτή η κωμωδία με τους παραδείσους και τις κολάσεις σας...», έτσι φώναξα αυθαδέστατα, κι ευθύς ο αέρας γύρω μου γέμισε από θυμωμένα φτερουγίσματα και ξεθηκαρωμένες φλεγόμενες ρομφαίες.

Πολιτικάντηδες που επιβιώνουν χάρις στο φόβο, το νυτέρημα και τη βλακεία των οπαδών τους.

ΔΙΕΘΝΗΣ ΣΚΗΝΗ

Επιμέλεια: Βασίλης Καπετανγιάννης

Ιταλία: Τα όρια της αριστερής νίκης

Η Κεντροαριστερά στην Ιταλία νίκησε στις εκλογές της περασμένης Κυριακής. Κατάφερε να κερδίσει τον εκλογικό συνασπισμό της Δεξιάς και να κόψει το δρόμο του Μπερλουσκόνι προς την εξουσία.

Χρειάστηκε γι' αυτό να επιστρατεύσει όλες τις δυνάμεις της μέσα στο κλίμα της αναξιοπιστίας και κρίσης της πολιτικής, που ξέσπασε το 1992. Το κυριότερο, όμως, είναι ότι χρειάστηκε να ασκήσει μια πολιτική συμμαχιών που περιέλαβε μέχρι την Αριστερά των Χριστιανοδημοκρατών. Αντιμετώπισε, κατά συνέπεια, με επιτυχία την κινδυνολογία της Δεξιάς και προσέλαβε μετριοπαθείς ψηφοφόρους. Ούτε παρέλειψε να αξιοποιήσει τις μεθόδους του σύγχρονου πολιτικού μάρκετινγκ.

Έπειτα από 50 ολόκληρα χρόνια αποκλεισμού από την εξουσία λόγω του ψυχρού πολέμου και της κυριαρχίας των Χριστιανοδημοκρατών, οι οποίοι συνεπικουρούνταν κατά καιρούς και από το Σοσιαλιστικό Κόμμα του υπόδικου σήμερα Κράξι, η Αριστερά καλείται να σχηματίσει μαζί με τις άλλες σύμμαχες της πολιτικές δυνάμεις την 55η κυβέρνηση της Ιταλίας. Ολοκληρώνεται έτσι ένας ιστορικός πολιτικός κύκλος που άρχισε με τον «ιστορικό συμβιβασμό» του Μπερλίγκουερ, ηγέτη του τότε ΚΚΙ, και όφειλε πολλά στη διορατική και ήπια πολιτική (σε χαλεπούς χρόνους) του Τολιάτι – για να μην ανατρέξει κανείς στις πολιτικές καταβολές του Γκράμισι και της νέας μαρξιστικής προσέγγισης της πολιτικής και της κουλτούρας την οποία είτε αποτολμήσει με το θεωρητικό του έργο.

**Ολοκληρώνεται
ένas ιστορικός
κύκλος που
άρχισε με τον
«ιστορικό
συμβιβασμό» του
Μπερλίγκουερ.**

Το βασικό ερώτημα είναι εάν ο συνασπισμός αυτός της Αριστεράς μπορεί να κυβερνήσει. Για μια σχετική σταθερή κοινοβουλευτική πλειοψηφία χρειάζεται τη στήριξη είτε της Κομμουνιστικής Επανίδρυσης του Μπερτινότι είτε της Λέγκας του Βορρά του Μπόσι. Η «Ελιά» (το εκλογικό σύμβολο του συνασπισμού) χρειάζεται να ριζώσει και να ποτιστεί για να αποδώσει καρπούς. Εγχείρημα εξαιρετικά δύσκολο, διότι η κυβερνητική πλειοψηφία είναι επισφαλής. Ο Μπόσι είναι απρόβλεπτος και ουδείς γνωρίζει ποιους όρους ενδεχομένως θα θέσει. Η Κομμουνιστική Επανίδρυση θα θέσει όρους που δύσκολα μπορεί να εκπληρώσει προγραμματικά μια κυβέρνηση της Κεντροαριστεράς σε συνθήκες διεθνοποιημένης οικονομίας και στόχων σύγκλισης στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Ίσως, όμως, δώσει την ανοχή της για κάποιο διάστημα.

Ιστορικό το επίτευμα της Αριστεράς στην Ιταλία. Μεγάλες οι ευρωπαϊκές του διαστάσεις, σε συνθήκες μάλιστα κρίσης και αναζήτησης νέας πολιτικής ταυτότητας και πολιτικής.

Αν καταφέρει να κυβερνήσει δίνοντας στην Ιταλία σταθερότητα και προοπτική, εμπνέοντας ένα νέο πολιτικό ήθος και επιφέροντας την κάθαρση αλλά και ορισμένες αναγκαίες πολιτικές και οικονομικο-κοινωνικές μεταρρυθμίσεις, τότε πραγματικά θα ανοίξει μια νέα σελίδα για ολόκληρη την Ευρωπαϊκή Αριστερά. Οι αριστερές και προοδευτικές πολιτικές δυνάμεις της Ευρώπης έχουν πολλούς λόγους να της ευχηθούν καλή επιτυχία και να τη στηρίξουν.

Το μήνυμα της «Ελιάς»

του Αργύρη Παναγόπουλου

Έπεσε την Κυριακή το τελευταίο προπύργιο της Δεξιάς στην Ευρώπη. Η ιταλική Αριστερά μαζί με δυνάμεις του κέντρου κέρδισε τις εκλογές και κατέκτησε την εξουσία με το πράσινο φως του Κλίντον. Μια δόση ανακούφισης για τις δυνάμεις της δημοκρατίας και του κοινωνικού σοσιαλισμού στη σημερινή συντηρητική Ευρώπη. Μα μέσα από τις εκλογές, βγαίνει μια κατακερματισμένη κοινωνικά, πολιτικά και οικονομικά Ιταλία, της οποίας η Αριστερά καλείται να αποτελέσει τον συνδετικό της ιστό.

Κάτι άλλαξε στην Ιταλία την περασμένη Κυριακή. Ο Μπερλουσκόνι είχε κλειστεί στην πολυτελή βίλα του στο Μιλάνο, αποφεύγοντας ακόμα και τα δικά του τηλεοπτικά κανάλια. Την ίδια στιγμή, στη Ρώμη, άρχιζε μια μεγάλη γιορτή.

Η σημερινή νίκη της δημοκρατίας στην Ιταλία μπορεί να συγκριθεί μόνο με την ήττα του φασισμού. Ύστερα από 50 χρόνια μιας πολυτάραχης πολιτικής και κοινωνικής μεταπολεμικής ζωής, η ιταλική Αριστερά για πρώτη φορά μετά την άνοδό της στην εξουσία κατά το δεύτερο μισό του περασμένου αιώνα κατακτά την εξουσία, χωρίς αυτό να σημαίνει τη συντέλεια του κόσμου.

Με το τέλος του διπολισμού, η Αριστερά ύστερα από μια κοπιαστική πορεία νομιμοποιήθηκε ως εθνική πολιτική δύναμη και η άνοδός της στην εξουσία δεν συναντά εκείνη τη συνομοτική αντίδραση φασιστικού τύπου της δεκαετίας του '20 και τα νεοφασιστικά και παρακρατικά χαρακτηριστικά των μεταπολεμικών δεκαετιών.

Μετά την Ελλάδα, την Πορτογαλία και την Ισπανία, κατοχυρώθηκε επιτέλους και στην Ιταλία το δικαίωμα εναλλαγής στην κυβέρνηση των διαφόρων δημοκρατικών κομμάτων. Η «δικτατορία» της Χριστιανοδημοκρατίας, του αντικοινωνικού καθολικισμού και των παρακρατικών εξουσιών έπεσε γάτω από το βάρος των μεγάλων αλλαγών της εποχής μας: το τέλος του διπολισμού, την παγκοσμιοποίηση των αγορών και της εξατομίκευσης των αναγκών των πολιτών.

Το πανηγύρι για τη νίκη του συνασπισμού της «Ελιάς» καλά κρατεί, στην Ιταλία. Μεγάλο μερίδιο των επινικίων, ανήκει στην Αριστερά.

ΕΚΤΙΜΗΣΕΙΣ

Ας πάρουμε όμως τα πράγματα με τη σειρά.

Πρώτον: Την Κυριακή στην Ιταλία ηττήθηκε μια επικίνδυνη άκρα Δεξιά και μια άκρως επικίνδυνη Δεξιά.

Η άκρα Δεξιά της Εθνικής Συμμαχίας του Φίνι δέχθηκε ένα ισχυρό πλήγμα, γιατί εκτός από το ότι έμεινε καθηλωμένη στο 15,7% (από το 13,5% που είχε στις εκλογές του 1994 και το 14,9% των δημοτικών του 1995) δεν κατόρθωσε ούτε να ξεπεράσει τη

Φόρτσα Ιταλία του Μπερλουσκόνι. Με τη ήττα αυτή φαίνεται ότι κλείνει οριστικά και η παρένθεση της *Εθνικής Συμμαχίας*, αν όχι της ηγεσίας του Φίνι.

Από την άλλη μεριά, η Δεξιά του Μπερλουσκόνι, απέτυχε να προβάλει το μοντέλο της ιδιωτικής επιχείρησης ως το εφικτό μοντέλο μιας «σύγχρονης και αποτελεσματικής» δημοκρατίας. Η μορφή του ηγέτη-πατέρα-αφέντη δεν έγινε αποδεκτή ούτε και από μια κοινωνία στην οποία ο πατερναλισμός ήταν (ή αποτελούσε ως τώρα) κυρίαρχη κοινωνική ψυχολογία. Για τον Μπερλου

κόνι, τώρα αρχίζει ένας δύσκολος Γολγοθάς. Στο τέλος της διαδρομής, τον περιμένουν οι δικαστικές αρχές του Μιλάνου ανυπόμονες να μάθουν για το ενδεχόμενο διαπλοκή του με δωροδοκίες και εν γένει με τη διαφθορά της περιόδου κατά την οποία τα παραδοσιακά κόμματα, οι σοσιαλιστές και οι χριστιανοδημοκράτες, εναλλάσσονταν στις κυβερνήσεις. Πάντως, η Φόρτσα Ιτάλια δεν έδειξε, εκλογικά τουλάχιστον, ότι έχει προβλήματα. Πήρε το 20,6% σε σχέση με το 21% που είχε λάβει στις εκλογές του 1994 και το 23% στις δημοτικές του 1995.

Αν και ο Μπερλουσκόνι χρησιμοποίησε αφειδώς ακόμα μια φορά τις τηλεοράσεις του για να κερδίσει πόντους, κρατώντας για την προβολή του προσώπου του, αποκλειστικά, τον τριπλάσιο τηλεοπτικό χρόνο, σε σχέση με τους άλλους ηγέτες και τα κόμματα, δεν κατάφερε να πείσει τον ιταλικό λαό να αποδεχθεί τη διάλυση του κοινωνικού κράτους, τη μείωση του επιπέδου της ποιότητας ζωής, τον πιο ωμό φιλελευθερισμό και τον εκβαρβαρισμό των πολιτικών ηθών και αξιών. Παρ' όλα αυτά, η Φόρτσα Ιτάλια του Μπερλουσκόνι με το 20,6% όχι μόνο κατάφερε να αποδείξει ότι έχει μια σταθερή βάση, μα, ακόμα χειρότερα, κατάφερε να συγκεντρώσει μαζί με τη Λέγκα την ψήφο των πιο περιθωριοποιημένων στρωμάτων της ιταλικής κοινωνίας. Ίσως να αποτελεί ένα παράδοξο, μα πρέπει να το σημειώσουμε για οποιαδήποτε μελλοντική πολιτική ανάλυση. Με τις σημερινές εκλογές επιβεβαιώθηκε η τάση των περιθωριακών στρωμάτων να βρίσκουν ένα όραμα κοινωνικής προβολής ή την ελπίδα μιας κοινωνικής κινητικότητας προς τα πάνω, διαμέσου της ταύτισης των συμφερόντων τους με τα συμφέροντα του μεγάλου τυχοδιωκτικού και κερδοσκοπικού κεφαλαίου. **Δεύτερον:** Η ήττα της Δεξιάς και της άκρας Δεξιάς συνοδεύτηκε από μια εκπληκτική ενίσχυση της αντιδραστικής και ρατσιστικής Λέγκας του Βορρά.

Η Λέγκα με το 10,1% σε πανιταλικό επίπεδο, έφθασε το 30% στη Βόρειο Ιταλία (σε πανιταλικό επίπεδο, το ποσοστό της Λέγκας «πέφτει» στο 10,1%, που ωστόσο είναι αρκετά υψηλό σε σχέση με το 6,9% που είχε στις δημοτικές του 1995 και με το 4,7% των εκλογών του 1994). Η Λέγκα του Βορρά είναι ένας επικίνδυνος πολιτικός σχηματισμός, γιατί πέρασε καθαρά στον άμεσο ρατσισμό χρησιμοποιώντας τόνους που θέλουν υπό αμφισβήτηση ακόμα και τη συνο-

χή του ιδίου του ιταλικού κράτους.

Η Λέγκα κατόρθωσε να εκφράσει τις πιο οπισθοδρομικές πολιτικές αντιλήψεις του ανεπτυγμένου οικονομικά και κοινωνικά ιταλικού Βορρά. Είναι σίγουρο ότι εξαιτίας των δεξιών ψήφων στο Βορρά, που πήγαν στη Λέγκα, και εκείνου του 2-3% που πήρε στη Νότιο Ιταλία το καθαρά νεοφασιστικό κόμμα των Ραούτι και Στάιτι, ο Μπερλουσκόνι και ο Φίνι έχασαν τις εκλογές.

Η Λέγκα του Βορρά συνέντριψε τόσο τη Δεξιά όσο και την Αριστερά στον νομό της Βενετίας, κατορθώνοντας να πάρει τόσο την ψήφο των καθολικών όσο και την ψήφο των μικρομεσαίων στρωμάτων, ενώ πήρε πολύ μεγάλα ποσοστά στη Λομβαρδία (νομό του Μιλάνου) και του Πιεμόντε (νομό του Τορίνου), κατορθώνοντας να προσελκύσει τόσο τις ψήφους των μικρομεσαίων όσο και των περιθωριοποιημένων από την αποβιομηχάνιση πρώην εργατικών στρωμάτων. Χαρακτηριστικό είναι ότι στις συνοικίες-κοιμητήρια του Μιλάνου που έχουν πληγεί περισσότερο από την ανεργία, η Λέγκα κατόρθωσε ακόμα και να διπλασιάσει τις ψήφους της, ακόμα και εις βάρος της Αριστεράς, με τα ίδια ακραία εθνικιστικά και αντιδραστικά συνθήματα που χρησιμοποίησε παντού.

Δεν είναι τυχαία τα προεκλογικά συνθήματα αυτού του κόμματος: *Ανεξαρτησία, Ελεύθερος Βορράς, Μάχη εναντίον «της αποικιοκρατίας της Ρώμης», Όχι στην αποικιοκρατία της κυβέρνησης, Η κοιλάδα του Πάδου ανεξάρτητο κράτος, Όχι στους κλέφτες της Ρώμης, Όχι άλλα λεφτά από το Βορρά στη Νότιο Ιταλία, κ.λπ.*

Αμέσως μετά τις εκλογές, ο Μπόσι, πανίσχυρος με τους περίπου 60 βουλευτές του, δήλωσε ότι δεν θα συμμετάσχει σε καμιά κυβέρνηση και ότι θα αγωνιστεί για την «ομοσπονδιοποίηση» αυτή τη φορά της Ιταλίας και «την απελευθέρωση της Βορείου Ιταλίας από το ζυγό της Ρώμης». Συνολικά, στην ανεπτυγμένη Βόρειο Ιταλία, η Φόρτσα Ιτάλια, η Εθνική Συμμαχία και η Λέγκα του Βορρά με τις άλλες μικρότερες δεξιές δυνάμεις ξεπερνούν το 60% των ψήφων.

Τρίτον: Στην Ιταλία δεν υπάρχει πια η ψήφος των καθολικών.

Η Καθολική Εκκλησία, έπειτα από μια βασανιστική πορεία, έχασε τον έλεγχο επάνω σε μεγάλη μερίδα του εκλογικού σώματος. Άργησε να το καταλάβει ο Μπερλουσκόνι, άργησε να το καταλάβει και η Αριστερά με αποτέλεσμα να παραχωρήσει κάτι

παραπάνω από αυτό που έπρεπε στους κεντρώους του συνασπισμού της. Η μεσαιωνική προεκλογική εκστρατεία του Μπερλουσκόνι απέναντι στους καθολικούς ψηφοφόρους, τους οποίους απειλούσε (ούτε λίγο-ούτε πολύ) με την Κόλαση σε περίπτωση που θα ψήφιζαν την Κεντροαριστερά, δεν λειτούργησε. Το είχε καταλάβει ακόμα καλύτερα η ίδια η Καθολική Εκκλησία, η οποία για πρώτη φορά μετά τον πόλεμο δεν έδωσε μια ένδειξη για την ψήφο των καθολικών.

Τέτατον (και σημαντικότερο): Κέρδισε η Αριστερά.

Η κεντροαριστερή συμμαχία του Πρόντι, όμως, παρουσιάζει αρκετά παράδοξα χαρακτηριστικά. Ξεκινάει από το μεγάλο οικονομικό και τραπεζικό κεφάλαιο, αφού την υποστήριξαν τόσο ο **Ανιέλλι** της FIAT όσο και ο πρώην υπουργός του Μπερλουσκόνι, πρώην διοικητής της Τράπεζας της Ιταλίας και πρωθυπουργός **Ντίνι**, εισηγητής του περιορισμού των συντάξεων και των λοιπών κοινωνικών παροχών. Ενδιαφέρον μάλιστα έχει και το γεγονός ότι, παρ' όλα αυτά, ο συνασπισμός της Αριστεράς έχει εξασφαλισμένη και την υποστήριξη του στο Κοινοβούλιο από την **Κομμουνιστική Επανάσταση** του **Μπερτινότι** που εδώ και καιρό είχε κάνει σημαία της ύπαρξής της και του πολιτικού της αγώνα τη μάχη εναντίον της κυβέρνησης Ντίνι.

ΤΟ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟ ΚΟΜΜΑ ΤΗΣ ΑΡΙΣΤΕΡΑΣ

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον έχει μια ματιά στα εκλογικά αποτελέσματα της κεντροαριστεράς.

Το ΔΚΑ πέρασε στο 21,1% από το 20,3% που είχε στις εκλογές του 1994. Είναι σίγουρο ότι το ΔΚΑ δεν προσπάθησε σε καμιά περίπτωση να αυξήσει το εκλογικό του ποσοστό, ίσως και για να μη δημιουργήσει προβλήματα στους συμμάχους του. Παραμένει αναμφισβήτητο το μεγαλύτερο ιταλικό πολιτικό κόμμα, μολονότι στο καινούργιο Κοινοβούλιο η παρουσία του θα είναι ελαφρώς μειωμένη σε σχέση με το ποσοστό του, μια και ένα μέρος από τις ψήφους του κατευθύνθηκε προς τους υποψήφιους των Πράσινων και των Ενωτικών Κομμουνιστών της **Καστελίνα** και του **Μάγκρι** – οι οποίοι από μόνοι τους δεν θα κατάφερναν να εκλεγούν σε καμιά απολύτως περιοχή. Το ΔΚΑ (πολύ σωστά) έδωσε προτεραιότητα στη νίκη της συμμαχίας παρά στο μικρο-

πολιτικό του όφελος, ακολουθώντας πιστά μια από τις πιο γνωστές εκλογικές παραδόσεις του ΙΚΚ.

Το ΔΚΑ κατόρθωσε να δώσει ένα σαφές στίγμα μιας μετριοπαθούς και ακίνδυνης πολιτικά Αριστεράς, η οποία είναι έτοιμη να διαπραγματευθεί με τον καθολικό κόσμο και τα μεγάλα οικονομικά συμφέροντα ακόμα και θέσεις ταμπού, όπως η δωρεάν δημόσια εκπαίδευση, η θέση της γυναικείας μητρότητας και οι εκτρώσεις ή τα μέτρα λιτότητας της μελλοντικής κυβέρνησης.

Το ΔΚΑ αποτελεί το βασικό στήριγμα της κυβέρνησης Πρόντι και θα συμμετάσχει με τους δικούς του ανθρώπους στην κυβέρνηση, ξεκινώντας από τον σημερινό διευθυντή της *Unità*, **Βελτρόνι**, ο οποίος ετοιμάζεται να αναλάβει τη θέση του αντιπροέδρου της κυβέρνησης. Για την ιστορική Αριστερά αποτελεί μια μεγάλη νίκη.

Παρά όλα αυτά, το ΔΚΑ θα αντιμετωπίζει διαρκώς προβλήματα και κλυδωνισμούς, γιατί ανέλαβε το ρόλο του συνδετικού ιστού της συμμαχίας.

Πάντως, ήδη με την ανακοίνωση των πρώτων αποτελεσμάτων, τόσο ο **Ντ' Αλέμα** όσο και ο **Βελτρόνι**, ξεπερνώντας ακόμα και τον Πρόντι και τον Ντίνι, βιάστηκαν να καταφερθούν εναντίον της Επανίδρυσης, δημιουργώντας χωρίς λόγο συνθήκες ρήξης μέσα στην Αριστερά. Αξιοσημείωτο επίσης είναι να σημειωθεί ότι δεν κατόρθωσαν να εκλεγούν τόσο ο **Τζόρτζιο Ναπολιτάνο**, ο εκπρόσωπος της «δεξιάς τάσης» του ΔΚΑ που θα ήταν πολύ χρήσιμος στις μελλοντικές διαπραγματεύσεις για τις συνταγματικές μεταρρυθμίσεις, όσο και ο **Λουτσιάνο Βιολάντε**, πρώην δικαστικός και επί χρόνια επικεφαλής του αγώνα εναντίον της Μαφίας στην Ιταλία.

ΟΙ ΑΛΛΕΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ

Για τις άλλες δυνάμεις που υποστήριξαν τη συμμαχία της Κεντροαριστεράς, την «Ελιά», για τους *Πράσινους* και το *Λαϊκό Κόμμα*, τα πράγματα δεν πήγαν και πολύ καλά.

Οι Πράσινοι πληρώνοντας τη συνέπειά τους απέναντι στην αντι-οικολογική πολιτική της κυβέρνησης Ντίνι, κατέβηκαν μόνοι τους ξέροντας ότι με δυσκολία θα ξεπερνούσαν το 4% για να μπουν στο Κοινοβούλιο. Βασίστηκαν, λοιπόν, στη συμμαχία τους με την «Ελιά» (στις ψήφους του ΔΚΑ επί της ουσίας), για να στείλουν περίπου 20 βουλευτές και γεροντιστές στο Κοινοβούλιο. Οι θέσεις των Πράσινων για τα μεγάλα προ-

Ο 42χρονος **Ραμόν Μαντοβάνι** είναι μέλος της Διεύθυνσης του αντίστοιχου Π.Γ. και υπεύθυνος Διεθνών Σχέσεων της Κομμουνιστικής Επανίδρυσης. Τον βρήκαμε την Τρίτη μετά τις εκλογές, αμέσως μετά τη μετεκλογική συζήτηση που ακολούθησε στους κόλπους της Επανίδρυσης, και συζητήσαμε μαζί του για τα εκλογικά αποτελέσματα, τη νίκη της Κεντροαριστεράς και το ρόλο της Επανίδρυσης στο σχηματισμό της κυβέρνησης Πρόντι. Τη συνέντευξη πήρε ο **Αργύρης Παναγόπουλος**.

• Ζούμε μια ιστορική στιγμή, με την ήττα της Δεξιάς και την άνοδο της Αριστεράς στην εξουσία;

– Ασφαλώς. Είναι μια ιστορική στιγμή για ολόκληρη την Ιταλία. Είναι η πρώτη φορά που η Αριστερά, ή μάλλον καλύτερα η Κεντροαριστερά που αντιπροσωπεύτηκε από την «Ελιά» και την Κομμουνιστική Επανίδρυση, κέρδισε τη Δεξιά ανοίγοντας μια νέα προοπτική για τη χώρα. Όπως ξέρουμε όλοι, ο Συνασπισμός της «Ελιάς» του Ρομάνο Πρόντι και η Επανίδρυση αποτελούν δύο εντελώς διαφορετικά πράγματα και έχουν δύο διαφορετικά προγράμματα. Ως κόμμα κάναμε μια πολύ δύσκολη και αρκετά γενναία επιλογή. Θα μπορούσαμε να έχουμε κάνει κάτι άλλο: μια κυβερνητική συμφωνία αναζητώντας μερικούς μικροπολιτικούς συμβιβασμούς. Επειδή οι αντιθέσεις μας είναι αρκετά βαθιές, θα μπορούσαμε να απαιτήσουμε μερικές κυβερνητικές θέσεις στα υπουργεία με στόχο να προσπαθήσουμε να επηρεάσουμε την κυβέρνηση από το εσωτερικό της. Αξιολογήσαμε ότι αυτό θα ήταν λάθος και, επιπλέον, επικίνδυνο, γιατί οι στόχοι μας είναι διαφορετικοί από αυτούς της «Ελιάς». Μερικά βασικά στοιχεία του οικονομικού προγράμματος της «Ελιάς» είναι εξολοκλήρου μετριοπαθή και νεοφιλελεύθερα. Παρά το ότι ακολουθούν έναν δημοκρατικό συντηρητικό νεοφιλελευθερισμό, εμείς διαμορφώνουμε μια εναλλακτική πρόταση απέναντί του. Μια κυβέρνηση τέτοιου είδους δεν θα άντεχε στην καθημερινή πρακτική. Κάποια στιγμή, θα περνούσε μια κρίση και θα έπεφτε, με αποτέλεσμα να υπονομευθεί το (θετικό) μελλοντικό βήμα των μεταρρυθμίσεων που είχε σκοπό να προτείνει. Αποφασίσαμε, κατά συνέπεια, να βοηθήσουμε στη συγκρότηση της κυβέρνησης Πρόντι. Η συνεισφορά μας, πιστεύουμε, ήταν καθοριστική. Δεν είναι μόνο οι ψήφοι που έλαβε, κατά την εκλογή, η Επανίδρυση. Είναι και η απόφαση να στηριχθεί κοινοβουλευτική πλειοψηφία, στο Κοινοβούλιο. Επιδιώκουμε βέβαια να επηρεάσουμε την πολιτική της κυβέρνησης, σημείο με σημείο. Σε συγκεκριμένα ζητήματα, ο Πρόντι πρέπει να μας πει τι θέλει να κάνει.

• Ποιες προτεραιότητες θέτει η Επανίδρυση;

– Η Επανίδρυση με κανέναν τρόπο δεν επιθυμεί να εκβιάσει την κυβέρνηση. Ο Πρόντι θα σχηματίσει την κυβέρνηση που θέλει με τους υπουργούς που θέλει και θα παρουσιάσει το πρόγραμμά της.

• Η Επανίδρυση, δηλαδή, θα δώσει την ψήφο της

στην κυβέρνηση Πρόντι χωρίς να θέσει κανέναν απερίλυτο όρο;

– Ακριβώς. Θα σχηματιστεί μια κοινοβουλευτική πλειοψηφία, στην οποία η Επανίδρυση θα έχει καθοριστικό ρόλο. Είπαμε όμως ότι θέλουμε αμέσως να ανοίξει συζήτηση για έναν επείγον πρόγραμμα εναντίον της ανεργίας, μέσω της μείωσης των ωραρίων της εργασίας, των χρήσιμων κοινωνικά και περιβαλλοντικών εργασιών. Είπαμε ότι θέλουμε να επανέλθουν η αυτόματη τιμαριθμική αναπροσαρμογή των μισθών και των συντάξεων, επειδή εξαιτίας των προηγούμενων συμφωνιών του 1992 και του 1993 μεταξύ βιομηχάνων και συνδικάτων οδήγησαν σε μείωση των μισθών σε σχέση με τον πληθωρισμό. Η ιταλική οικονομία πάει πολύ καλά. Αυξήθηκε ο εθνικός πλούτος, αυξήθηκε η παραγωγή, αυξήθηκε η παραγωγικότητα, όμως, επί της ουσίας, μειώθηκαν οι μισθοί και οι συντάξεις. Οι εργαζόμενοι έχασαν σε αγοραστική αξία τουλάχιστον 300 χιλιάδες δρχ. το χρόνο. Εμείς, στην Επανίδρυση, προτείνουμε μια φορολογική μεταρρύθμιση που να έχει στόχο τη μείωση των δημοσίων ελλειμμάτων. Πρέπει να μειώσουμε τα δημόσια ελλείμματα όχι μόνο για να μειώσουμε το δημόσιο χρέος αλλά, πολύ περισσότερο, για να βρούμε τα κεφάλαια που θα επενδυθούν για την πραγματοποίηση μιας πολιτικής όπως την περιγράψαμε πιο πάνω. Πάραυτον θα καταπολεμήσουμε την ανεργία αν δεν έχουμε χρήματα για επενδύσεις, αν δεν χτυπήσουμε την φοροδιαφυγή που είναι η μεγαλύτερη στην Ευρώπη και φθάνει τα 52.500 δισεκατομμύρια δρχ. Πρέπει επιπλέον, όπως σε ολόκληρο τον κόσμο, να μπουν φόροι στις μεγάλες περιουσίες και τα κερδοσκοπικά κεφάλαια, θέτοντας περιουσιακό φόρο, καταργώντας παράλληλα τους φόρους που πληρώνουν όσοι έχουν μικρές ιδιοκτησίες, ένα σπίτι π.χ. ή λίγα ομόλογα. Ο στόχος μας είναι να πλήξουμε τις μεγάλες περιουσίες, αυτούς που έχουν μεγάλα και αφορολόγητα κεφάλαια και τα χρησιμοποιούν κερδοσκοπικά για να αυξάνουν τον πλούτο τους.

• Μα δεν θα προκαλέσετε έτσι τον πανικό στην αγορά;

– Αυτού του είδους η φορολογία υπάρχει σε όλες τις ανεπτυγμένες χώρες. Όταν ο Μπερτινόντι έλεγε, πριν από 2 χρόνια, να φορολογήσουμε όλους όσοι έχουν ομόλογα που ξεπερνούν την αξία των εκατομμυρίων δρχ., οι πάντες ήταν εναντίον μας –

«Είναι μια ιστορική στιγμή...»

• Ο Ραμόν Παντοβάνι, υπεύθυνος Διεθνών Σχέσεων της Επανίδρυσης, αναλύει στο Αντί τις θέσεις του κόμματος του για την κεντροαριστερή συμμαχία της «Ελιάς», την εκλογική της νίκη και την προοπτική της Αριστεράς

και ξέρουν ότι το 70% των ομολόγων του Δημοσίου ανήκουν στις μεγάλες επιχειρήσεις που κερδοσκοπούν απέναντι στο κράτος. Μέσα στα δύο αυτά χρόνια κάναμε ακόμα πιο συγκεκριμένες προτάσεις και περιμένουμε να δούμε τι θα γίνει.

• Αυτές οι προτάσεις σας προμηνύουν μια σύγκρουση. Ήδη, αμέσως μετά τις εκλογές, ο πρώην πρόεδρος του Συνδέσμου Βιομηχανιών ζήτησε από το μεγαλύτερο ιταλικό συνδικάτο, την αριστερή CGIL, να αποδεχθεί διαφορετικές μισθολογικές αποδοχές αναλόγως της γεωγραφικής περιοχής στην οποία διαμένουν οι εργαζόμενοι.

– Ο Κοφεράτι, ο γραμματέας της CGIL, αρνήθηκε κατηγορηματικά, ενώ το καθολικό συνδικάτο της CISL, και το κεντρώο της UIL αποδέχτηκαν ήδη αυτή την πρόταση. Υπάρχουν πολλά και σύνθετα προβλήματα, και όχι μόνο στον συνδικαλιστικό χώρο. Η νέα κυβέρνηση πρέπει να μας αποδείξει ότι θέλει να τα αντιμετωπίσει κάτω από μια νέα οπτική γωνία.

• Μήπως η ψήφος, στις εκλογές εξέφρασε και έναν κατακερματισμό της ιταλικής κοινωνίας;

– Κατά τα τελευταία είκοσι χρόνια, η Ιταλία βρισκόταν κάτω από μια πλήρη αναδόμηση του οικονομικού της συστήματος. Εκεί που αυτή η αναδόμηση επέδρασε ενεργά και βίαια, όπως στο Βορρά, είδε την αποβιομηχάνιση, τη γέννηση μυριάδων μικρών και μικρομεσαίων επιχειρήσεων. Εκεί που καταστράφηκαν και διαγράφηκαν μεγάλα προπύργια της δημοκρατικής έκφρασης και αντιπροσώπευσης των εργαζομένων με τη διάλυση των μεγάλων επιχειρήσεων, προέκυψε μια κοινωνία πολύ λιγότερο δημοκρατική απ' ό,τι ήταν στο παρελθόν. Μια εξατομικευμένη κοινωνία, που ο ανταγωνισμός και ο συναγωνισμός ωθείται στα άκρα, μια πάρα πολύ πλούσια κοινωνία που σήμερα φοβάται ότι θα χάσει αυτά τα προνόμιά της. Γι' αυτό στον Βορρά η Δεξιά παραμένει ισχυρή. Και γι' αυτό, κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του '80 και αργότερα, τη δεκαετία του '90, γεννήθηκε και αναπτύχθηκε μια δύναμη όπως αυτή της Λέγκας του Βορρά που κατορθώνει να εκφράσει τα συναισθήματα ξενοφοβίας και απόσχισης από την ενιαία Ιταλία. Πιστεύουν ότι αν φύγουν από το ενιαίο κράτος, θα ζουν καλύτερα κι από την Ελβετία, τη Βαυαρία ή την Αυστρία.

Στην Κεντρική Ιταλία, όπου υπήρχε ένα πανίσχυρο συνεταιριστικό κίνημα κυρίως ανάμεσα στους γεωργούς, τα πράγματα είναι πολύ διαφορετικά. Εχουμε

και εδώ μια πλούσια κοινωνία με πανίσχυρη την οργάνωση του δημοκρατικού της κοινωνικού ιστού.

Πέρασα ολόκληρη την προεκλογική εκστρατεία στο νομό της Μπολόνια και είδα ότι η ζωή δεν έχει σχέση με τη Λομβαρδία και το Μιλάνο όπου ζω. Εκεί υπάρχει ακόμα η παράδοση του συνεταιρισμού των λαϊκών κατοικιών που οικοδομούνται με βάση τις καλύτερες προδιαγραφές από τους συνεταιρισμούς και τους δήμους και δίνονται με κοινωνικά κριτήρια ή με δανειοδοτήσεις στις οικογένειες κ.λπ. Υπάρχουν οι μαζικές οργανώσεις στις οποίες ο κόσμος αναγνωρίζει την αντιπροσώπευση των αιτημάτων και των προσδοκιών του. Που λειτουργούν σε καθημερινή βάση. Εκεί ο κόσμος ζει μέσα στην κοινότητά του, αποτελεί μέρος αυτής. Διατηρεί κοινωνικές σχέσεις με τους άλλους, η αλληλεγγύη δεν αποτελεί ένα σύμβολο μα μια καθημερινή πρακτική. Σε πλήρη αντίθεση με τον Βορρά.

Στο Νότο τα πράγματα είναι πολύ διαφορετικά. Ο αγώνας εναντίον της Μαφίας προχώρησε και απελευθέρωσε ένα μέρος του πληθυσμού από το φόβο που είχε. Σήμερα ο κόσμος εκφράζεται πολιτικά στο Νότο με πολύ περισσότερη ελευθερία, έστω κι αν δεν έχει κατακτήσει την πλήρη ελευθερία του. Ζει τα μεγάλα κοινωνικά προβλήματα που γεννά η υπανάπτυξη και η ανεργία. Υπάρχει λοιπόν ένα μέρος με μια Αριστερά που προσπαθεί να ερμηνεύσει τις κοινωνικές ανάγκες και ένα μέρος με μια δημαγωγική Δεξιά που ερμηνεύει τα χειρότερα αισθήματα του κόσμου. Γι' αυτό γενικά στο Νότο τα αποτελέσματα ποικίλλουν κάθε φορά...

Εμείς πιστεύουμε ότι η δράση της νέας κυβέρνησης πρέπει να βασίζεται κυρίως σε δύο σημεία, τα οποία θα τα θέσουμε τις επόμενες ημέρες στον Πρόντι. Πρώτον, πρέπει να αντιμετωπίσουμε δραστικά το πρόβλημα της Νοτίου Ιταλίας και της ανεργίας της. Δεν υπάρχει καμιά ελεύθερη αγορά σε ολόκληρο τον κόσμο που να μπορεί να λύσει αυτά τα προβλήματα. Χρειάζεται η κρατική παρέμβαση, παρέμβαση ισχυρή και συγκεκριμένη. Χρειάζονται αγώνας εναντίον της Μαφίας και μια σκληρή οικονομική πολιτική επενδύσεων νέου τύπου. Δεύτερον, πρέπει να αναπτύξουμε και να διευρύνουμε το κοινωνικό κράτος, να απογραφιοκρατικοποιήσουμε τη δημόσια παρέμβαση να εξαγάγουμε στην Νότιο Ιταλία το μοντέλο της Κεντρικής Ιταλίας που συγκράτησε τη συλλογική δραστηριότητα του κόσμου επί δεκαετίες, τη δημοκρατική

συνοχή ανάμεσα στην πολιτική και την κοινωνία. Να το ανανεώσουμε. Κοινωνικά, ο κόσμος πρέπει να αναγνωρίζεται όπως σε άλλα μέρη της χώρας μέσα στις μεγάλες κοινωνικές οργανώσεις, τα κόμματα, τα συνδικάτα, τις εθελοντικές μη κυβερνητικές οργανώσεις κ.λπ. Οφείλουμε να τονίσουμε τον πρωταγωνιστικό ρόλο των πολιτών.

• Στο καινούργιο Κοινοβούλιο θα συζητηθούν και οι συνταγματικές μεταρρυθμίσεις. Πώς βλέπετε την κατάσταση. Ήδη υπήρξε προσέγγιση μεταξύ του ΔΚΑ και της Φόρτσα Ιτάλια αφενός, αλλά και η Επανίδρυση προσέγγισε το καθολικό Λαϊκό Κόμμα.

– Πρέπει να γίνει σαφές σε όλους ότι τις συνταγματικές μεταρρυθμίσεις θα τις κάνει το Κοινοβούλιο και όχι η κυβέρνηση ή, ακόμα χειρότερα, τα πολιτικά γραφεία των διαφόρων κομμάτων. Όταν έλθει το θέμα στο Κοινοβούλιο, εμείς θα υποστηρίξουμε ένα μοντέλο που θα επιτρέπει τη δημοκρατική συμμετοχή του κόσμου. Πιστεύουμε ότι η δημοκρατία πρέπει να διευρύνεται ακόμα και στο διάστημα των 5 χρόνων που χωρίζουν την κάθε εκλογική αναμέτρηση. Αν μειωθεί η δημοκρατία μόνο στην επιλογή του κάθε ηγέτη ή του κάθε συνασπισμού κάθε 5 χρόνια, εξευτελίζονται οι πολιτικοί θεσμοί. Το Κοινοβούλιο που αντιπροσωπεύει το λαό πρέπει να μπορεί να δρα ελεύθερα κατά τη διάρκεια των αυτών 5 χρόνων. Αν μια κυβέρνηση κάνει λάθος, θα πρέπει το Κοινοβούλιο να έχει το δικαίωμα να τη στείλει σπίτι της. Αν η κυβέρνηση ακολουθήσει ένα πρόγραμμα που έρχεται σε αντίθεση με την πλειοψηφία της κοινής γνώμης, πρέπει το Κοινοβούλιο να έχει την αρμοδιότητα να αλλάξει γνώμη. Στη Γαλλία, ο Σιράκ δεν έκανε την προεκλογική του εκστρατεία υποσχόμενος ατομικές βόμβες για όλους, δεξιά κι αριστερά. Όταν τις έσκαγε, σε πλήρη αντίθεση με τη γαλλική κοινή γνώμη, για να μην πούμε με την παγκόσμια κοινή γνώμη, κανείς δεν μπορούσε να τον σταματήσει γιατί είχε τις αρμοδιότητες και τις εξουσίες – και κανείς δεν μπορούσε να τους τις αφαιρέσει. Αυτό θέλουμε να αποφύγουμε τόσο εμείς όσο και το καθολικό Λαϊκό Κόμμα. Σήμερα υπάρχει σύγκλιση απόψεων ανάμεσα σε εμάς και το Λαϊκό Κόμμα σε πολύ μεγαλύτερο βαθμό από ό,τι σε εμάς και το ΔΚΑ. Στο μέλλον, θα δούμε. Γιατί και μέσα στο ΔΚΑ υπάρχει μια αριστερή τάση, ενώ και στην «Ελιά» υπάρχουν οι Πράσινοι που διατηρούν τις ίδιες ανησυχίες με μας.

ΙΤΑΛΙΑ

βλήματα της χώρας πλησιάζουν περισσότερο τις θέσεις της Επανίδρυσης και όχι τις προγραμματικές αρχές της «Ελιάς». Οι Πράσινοι πήραν το 2,5%, από το 11,1% που είχαν πάρει στις εκλογές του 1994 όταν συμμετείχαν στη συμμαχία των Προοδρεσιστών, με αποτέλεσμα να μείνει έξω από το Κοινοβούλιο ένα από τα αντιπροσωπευτικά τους στελέχη, ο **Ρίπα Ντι Μεάνα**.

Το Λαϊκό Κόμμα που παρουσιάστηκε με επικεφαλής τον Πρόντι και είχε μέσα στις λίστες του υποψήφιους από τους Ρεπουμπλικάνους, τη Δημοκρατική Ένωση και τους Γερμανόφωνους του Τρέντο, μόλις και μετά βίας κατόρθωσε να πάρει το 6,8%, από το 11,1% που είχε όταν ήταν ενοποιημένο στις εκλογές του 1994. Την ίδια στιγμή τα ψηφοδέλτια του Ντίνι, που μετατράπηκαν σε ένα είδος κόμματος της τελευταίας στιγμής, κατόρθωσαν να ξεπεράσουν το όριο του 4%. Ο Ντίνι πήρε ποσοστό 4,3%, γεγονός που του επέτρεψε να έχει δική του κοινοβουλευτική ομάδα. Συνολικά, οι δυνάμεις του Κέντρου ανέρχονται μόλις στο 11,1% των ψήφων. Αντιπροσωπεία που σίγουρα δεν αντικατοπτρίζει την πολιτική της «Ελιάς» για δυο λόγους. Πρώτον, γιατί η «Ελιά» φαίνεται προς τα έξω ως συνασπισμός κεντρώων δυνάμεων με αρκετά νεοφιλελεύθερο πρόγραμμα και, δεύτερον, γιατί στην ουσία η εκλογική βάση της «Ελιάς» αποτελείται κυρίως από τις ψήφους της Αριστεράς, αφού ΔΚΑ, Πράσινοι και Επανίδρυση παίρνουν 32,3%. Επί της ουσίας, με την ψήφο της Αριστεράς θα σχηματισθεί μια «κεντρώα» κυβέρνηση. Το τίμημα καλείται να πληρώσει περισσότερο το ΔΚΑ παρά η Κομμουνιστική Επανίδρυση.

Η ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΤΙΚΗ ΕΠΑΝΙΔΡΥΣΗ

Φθάσαμε έτσι στην Κομμουνιστική Επανίδρυση που αποτέλεσε την έκπληξη των εκλογών. Αφού επί δύο σχεδόν μήνες είχε απομακρυνθεί από τις τηλεοράσεις, κρατικές και ιδιωτικές (του Μπερλουσκόνι, ασφαλώς), η

Επανίδρυση γύρισε ξαφνικά στην επικαιρότητα, αφού από τις ψήφους της κρίθηκε η νίκη της Κεντροαριστεράς. Ας μη γελοιάστε. Χωρίς το 8,6% που πήρε η Κομμουνιστική Επανίδρυση, ποσοστό που είχε και στις δημοτικές εκλογές του 1995 (στις γενικές εκλογές του 1994 είχε λάβει ποσοστό 6,1%), η «Ελιά» δεν θα μπορούσε να σχηματίσει κυβέρνηση. Οι κομμουνιστές του Μπερτινότι, αυξάνοντας περίπου κατά 900 χιλιάδες τις ψήφους τους μέσα σε δυο μόλις χρόνια, υποθηκεύουν αυτή τη στιγμή την ύπαρξη της μελλοντικής κυβέρνησης Πρόντι.

Ο Μπερτινότι, από την πρώτη στιγμή, δήλωσε ότι η ψήφος της Επανίδρυσης στο Κοινοβούλιο πρέπει να θεωρείται δεδομένη στο σχηματισμό της κυβέρνησης.

Έθεσε όμως τον όρο, ο Πρόντι να προβλέψει στο πρόγραμμά του την αντιμετώπιση ορισμένων κοινωνικών και οικονομικών αιτημάτων της Επανίδρυσης, που αφορούν τις συντάξεις, την ανεργία και τη φορολογική μεταρρύθμιση. Πάντως, η εξάρτηση της «Ελιάς» από την ψήφο της Επανίδρυσης μπορεί να αποδειχθεί δίκικο μαχαίρι για τον Πρόντι.

Δεν είναι τυχαίο, ωστόσο, το ότι ο μεν Ντίνι, στην προσπάθειά του να αποδεσμεύσει την «Ελιά» από την ψήφο της Επανίδρυσης, άρχισε να χτυπά την πόρτα στους διάφορους **Μπουτιλιόνε, Καζίνι και Μαστέλλα** (στην πιο διεφθαρμένη πρώην χριστιανοδημοκρατία), ο δε Βελτρόνι στην αντιδραστική και ρατσιστική Λέγκα του Βορρά. Στόχος τους, να βρουν κάποια περαιτέρω υποστήριξη μέσα στο Κοινοβούλιο. Πρακτικές που σίγουρα δεν ευχαριστούν την αριστερή τάση του ΔΚΑ και τους Πράσινους.

Ο Ρομάνο Πρόντι χαιρετίζει τους οπαδούς του με το σήμα της νίκης.

ΕΥΘΥΝΕΣ ΕΞΟΥΣΙΑΣ

Χάρη στην εκλογική της νίκη, η ιταλική Αριστερά κατόρθωσε επιτέλους να κάνει το τελευταίο βήμα που τη χώριζε από την εξουσία, που επανειλημμένα της είχαν αρνηθεί με τον έναν ή τον άλλον τρόπο τις τελευταίες δεκαετίες. Από τη δεκαετία του '70, με την κατάκτηση των τοπικών αυτονομιών, έδειξε σε μεγάλο μέρος της χώρας ότι ξέρει όχι μόνο να «κυβερνά», μα πάνω απ' όλα ότι ξέρει να διαχειρίζεται την εξουσία με τέτοιο τρόπο ώστε να έρχεται σε επαφή με τις προσδοκίες και τα συμφέροντα της πλειοψηφίας των πολιτών, στους οποίους μπορούσε αξιόπιστα να εγγυηθεί οικονομική και κοινωνική σταθερότητα. Μέσα από τις τοπικές αυτονομίες, η ιταλική Αριστερά διαμόρφωσε στην Κεντρική Ιταλία, την Μπολόνια, τη Φλωρεντία, την Περούτζια, μια πολιτιστική αντίληψη της εξουσίας, της διεύρυνσής της και του ελέγχου της από τους πολίτες-προταγωνιστές της καθημερινότητας. Μέσα απ' αυτές τις εμπειρίες διαμορφώθηκε αξιόλογο στελεχικό δυναμικό για το συνεταιριστικό και το συνδικαλιστικό κίνημα και πλαισίωσε αυτά τα αιτήματα μέσα στις διάφορες πολιτικές βαθμίδες, πάντα στο πλαίσιο των θεσμών. Με αυτή την εμπειρία, με αυτούς τους ανθρώπους και κυρίως με την επιτυχημένη πολιτική της πρότασης, επί της ουσίας καλείται σήμερα να αλλάξει ολόκληρη τη χώρα.

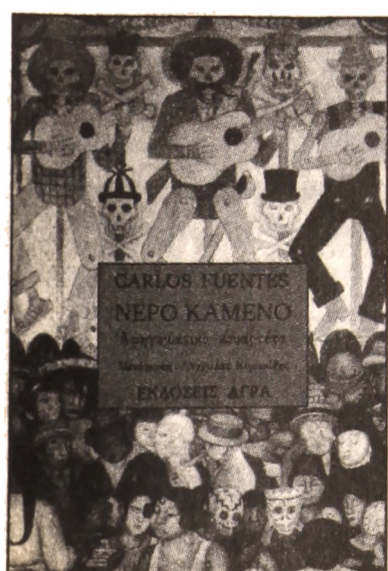
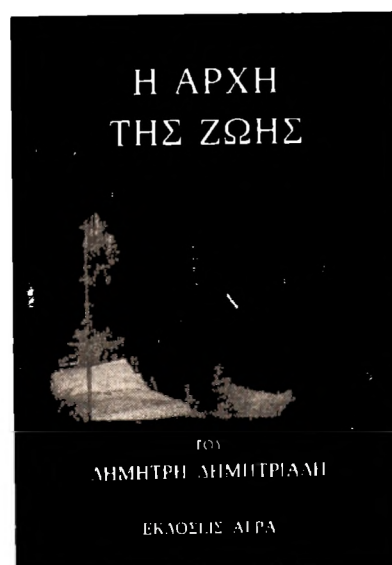
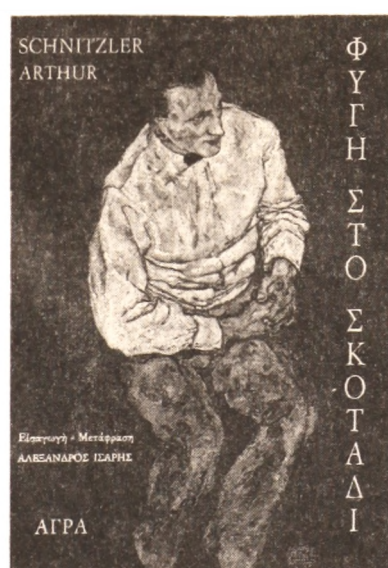
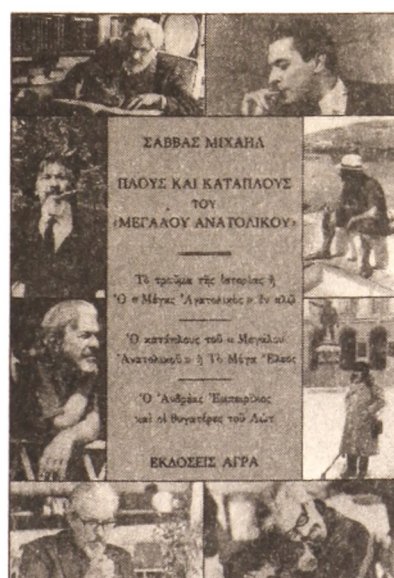
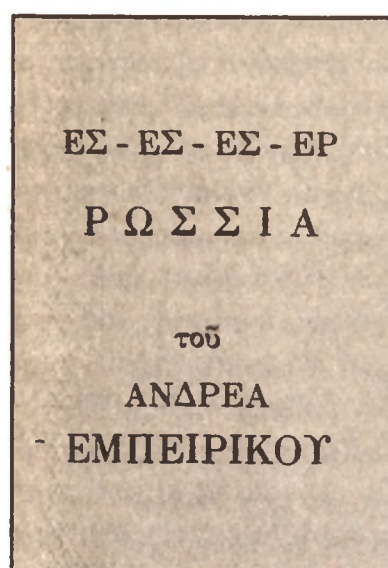
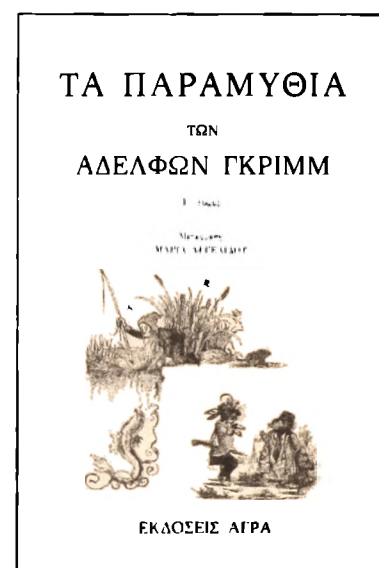
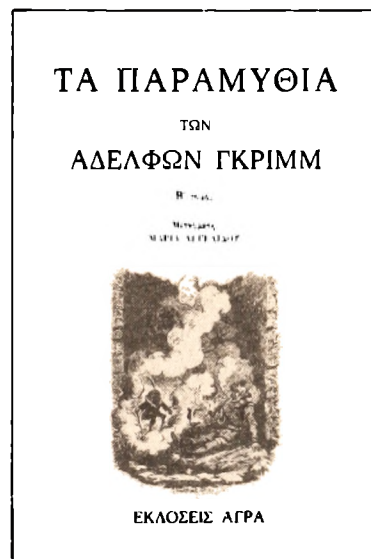
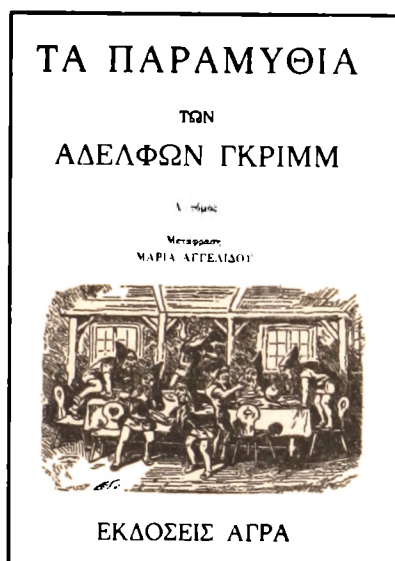
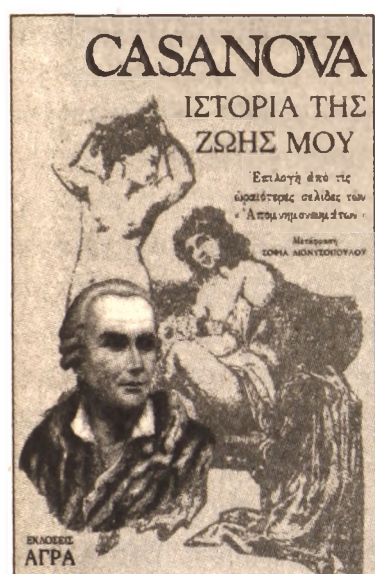
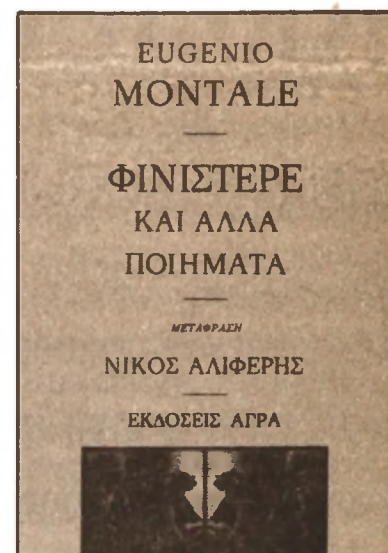
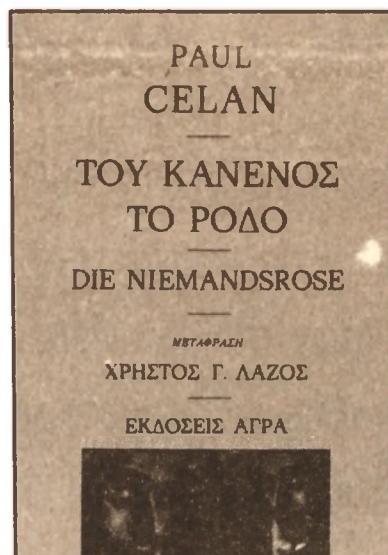
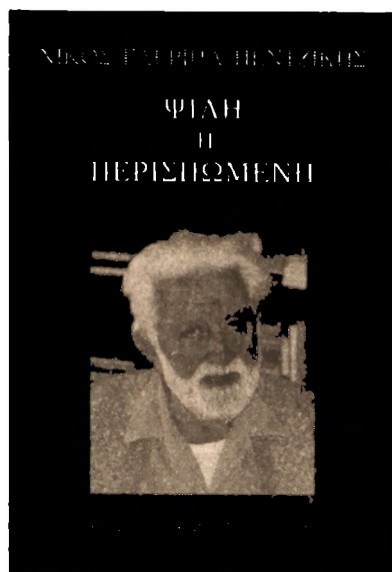
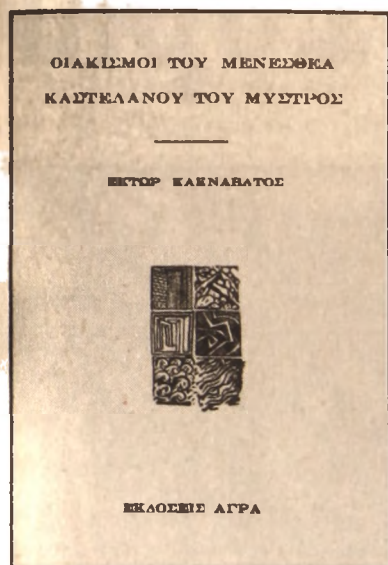
Σοφία Γιαννάτου

—Θεραπεύοντας την... Άλισον Γκρέυ (ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ)

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ... Η άλλη άποψη στο βιβλίο

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΓΡΑ

ΑΠΟ ΤΟ 1979

Κλειδί των εξελίξεων η Συρία

Το να τετραγωνίσεις τον κύκλο ίσως και να είναι πιο εύκολο από το να κάνεις ειρήνη στη Μέση Ανατολή. Αυτό θα πρέπει να σκέπτεται ο πρόεδρος Κλίντον βλέποντας τις νέες εκατόμβες θυμάτων, στο Νότιο Λίβανο αυτή τη φορά, ν' ανοίγουν μια νέα ρωγμή στο έτσι κι αλλιώς εύθραυστο οικοδόμημα της «ειρηνευτικής διαδικασίας» στη Μέση Ανατολή

του Βαγγέλη Γρηγόρη

Από ην εποχή που ο Γιάσερ Αραφάτ έδινε το χέρι του στον Γιτζάκ Ράμπιν υπό τα ευτυχισμένα χαμόγελα του Μπιλ Κλίντον, πολύ νερό έχει κυλήσει κάτω από τις γέφυρες. Όλοι γνωρίζαν ότι το κλειδί των εξελίξεων βρισκόταν στα χέρια του σύριου προέδρου Χαφέζ αλ Άσαντ. Οι πιο αισιόδοξοι στοιχηματίζουν ότι ο Άσαντ, ο οποίος ελέγχει τη Χεζμπολάχ στον Νότιο Λίβανο, είχε επιλέξει —με τα αναπόφευκτα τοκάμια του— το δρόμο της ειρήνης. Το πρόβλημα του Γκολάν θα ρυθμιζόταν με διαπραγματεύσεις, οι σχέσεις Συρίας-Ισραήλ θα απεκαθίσταντο, οι φανατικοί θα απομονώνονταν, η ειρήνη θα βασιλευε. Πολύ ωραίο όμως το σενάριο για να βγει αληθινό.

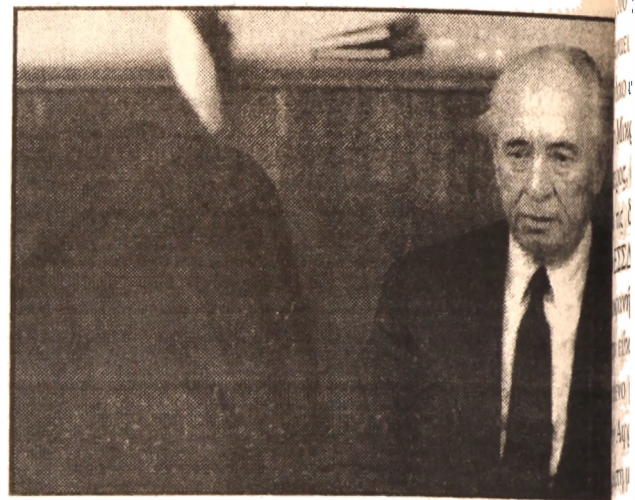
Από τότε, ο μεν Ράμπιν δολοφονήθηκε από τους ακροδεξιούς Εβραίους που απειλούν να αρχίσουν τη δική τους «Αντιφάντα». Η Χαμάς θερίζει κόσμο στις πόλεις του Ισραήλ και ο Αραφάτ, μάλλον αποδυναμωμένος, αδυνατεί να την ελέγξει, χάνοντας πόντους αξιοπιστίας έναντι των ισραηλινών «συμμάχων» του. Η Χεζμπολάχ σπέρνει «κατιούσες» στη Γαλιλαία στο Βόρειο Ισραήλ, εμπνευσμένη από την ιρανική επανάσταση και εξοπλισμένη από το καθεστώς Μπάαθ.

Ο ΒΙΣΜΑΡΚ ΤΗΣ ΜΕΣΗΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ

Ο Άσαντ ακόμη προβληματίζεται για το εάν η σύναψη ειρήνης με το Ισραήλ θα του βγει σε καλό ή σε κακό. Και όσο προβληματίζεται, τόσο ενισχύει τους ισλαμιστές της Χεζμπολάχ, επιφυλάσσοντας στον εαυτό του

μ' αυτόν το τρόπο ρυθμιστικό ρόλο στις εξελίξεις του Μεσανατολικού. «Ο Βίσμαρκ της Μέσης Ανατολής», όπως τον θέλουν πολλοί, γνωρίζει, παρ' ότι δεν το πολυεπιθυμεί, ότι ο δρόμος της συνδιαλλαγής με το Ισραήλ είναι περίπου αναπόφευκτος. Μάστορας στην τακτική, όμως, θέλει να διαπραγματευτεί τους όρους μιας συμφωνίας με τις καλύτερες γι' αυτόν προϋποθέσεις.

Χρόνια τώρα, ο Άσαντ διακηρύσσει προς πάσα κατεύθυνση ότι «η Συρία είναι το κλειδί των εξελίξεων στο Μεσανατολικό». Όχι άδικα. Η χώρα διαθέτει έναν από τους ισχυρότερους στρατούς της Μέσης Ανατολής. Ελέγχει με 30.000 στρατιώτες τον Νότιο Λίβανο και έχει τον υπόλοιπο Λίβανο υπό τον απόλυτο έλεγχό του. Επηρεάζει τη Χεζμπολάχ. Στο έδαφός του φιλοξενεί την αντιπολίτευση των Παλαιστινίων, που θεωρούν τον Αραφάτ «προδότη». Μετά τη βοήθεια που προσέφερε στους Αμερικανούς κατά του Σαντάμ στη διάρκεια της κρίσης στον Κόλπο, έχει βελτιώσει σημαντικά τις σχέσεις του τόσο με τις ΗΠΑ όσο και με τις χώρες του Κόλπου. Επιπλέον, είναι ο αναπόφευκτος συνομιλητής κάθε εξέλιξης στο Μεσανατολικό, αφού διεκδικεί τα κατεχόμενα από το Ισραήλ υψίπεδα του Γκολάν. Και βέβαια, έχει το χρόνο με το μέρος του. Αν ο Πέρες και το Εργατικό Κόμμα βιάζονται ενόψει των εκλογών να εξομαλύνουν την κατάσταση στο Βόρειο Ισραήλ από τις επιθέσεις της Χεζμπολάχ, είναι εξείντοι που πρώτοι πρέπει να κινηθούν και όχι ο Άσαντ. Έτσι ακριβώς και έγινε. Ο βομβαρδισμός με «κατιούσες»

Ο Σιμόν Πέρες. Η επιχείρηση «σταφύλια της οργής» ήταν αναπόφευκτη κίνηση ενόψει των επερχόμενων εκλογών στο Ισραήλ.

της Γαλιλαίας από τη Χεζμπολάχ ήταν η χειρότερη αντιπολίτευση προς το Εργατικό Κόμμα του Σιμόν Πέρες, ο οποίος, μην μπορώντας να εγγυηθεί την ασφάλεια στους κατοίκους του Β. Ισραήλ, έχανε συνεχώς πόντους από το εθνικιστικό Λικούντ, το οποίο θεωρεί ότι η ίδρυση παλαιστινιακού κράτους θα είναι καταστροφική για τη χώρα. Η απάντηση της κυβέρνησης Πέρες ήταν βάρβαρη αλλά περίπου αναπόφευκτη. Με την επιχείρηση «τα σταφύλια της οργής», ο Πέρες φρόντισε να στείλει μηνύματα προς πολλές κατευθύνσεις. Πρώτ' απ' όλα, στο εκλογικό σώμα της χώρας του: Είμαι ισχυρός και κανείς δεν μπορεί να με εκβιάσει. Το μήνυμά αυτό μάλλον πέρασε στην κοινή γνώμη του Ισραήλ αφού οι πρώτες δημοσκοπήσεις μετά την έναρξη των επιχειρήσεων του ισραηλινού στρατού έδειξαν ότι ο Πέρες κερδίζει σε δημοτικότητα, ενώ τέσσερις στους πέντε Ισραηλινούς υποστηρίζουν τη στρατιωτική δράση κατά της Χεζμπολάχ. Κάθε βόμβα του ισραηλινού στρατού είχε και άλλον αποδέκτη. Δεν ήταν μόνο η Χεζμπολάχ που μπηγχε στο στόχαστρο των ισραηλινών κανονιών. Ήταν και ο πρόεδρος του Λιβάνου που τη φιλοξενεί ανενόχλητη στο έδαφός του. Ήταν η Συρία που τη στηρίζει, θεωρώντας την ισχυρό χαρτί πίεσης. Ήταν το Ιράν που υποστηρίζει κάθε αντί-ισραηλινή δύναμη που βρίσκεται στο Λίβανο. Ήταν και οι Αμερικανοί που ο Σιμόν Πέρες ήθελε να τους πείσει ότι ήταν πια καιρός να πιέσουν τη Δαμασκό.

Ένας ισραηλινός διπλωμάτης το είπε σα-

ός: «Η κρίση θα αναταράξει τα νερά που κινάζουν».

Ο ΜΕΣΑΝΑΤΟΛΙΚΟ ΜΠΕΡΔΕΜΑ

Για τις ΗΠΑ, η μεταψυχροπολεμική στρατηγική στο Μεσανατολικό οδηγεί στη δημιουργία δύο γεωπολιτικών αξόνων. Ο πρώτος ξεκινάει από το Μαρόκο και καταλήγει στον Ινδικό ωκεανό, διασχίζοντας τη Μεσόγειο, τη Μικρά Ασία και τη Μέση Ανατολή. Ο δεύτερος, διασχίζει την Ανατολική Ευρώπη και τις δημοκρατίες που ανήκαν στην πρώην ΕΣΣΔ. Ο λόγος της επιλογής τους είναι προφανής: Οι δύο αυτοί άξονες επιτρέπουν την εύκολη στρατιωτική επέμβαση στο περιεχόμενο μιας κρίσης τόσο στην Ευρώπη και στην Αφρική, όσο και στη Νοτιοανατολική Ευρώπη με κατεύθυνση την πρώην ΕΣΣΔ και την Κεντρική Ασία. Επιπλέον, οι άξονες αυτοί καταλήγουν στα πιο φθηνά και πλούσια πετρελαιοκίνητα αποθέματα του κόσμου. Ταυτόχρονα, όμως, οι άξονες αυτοί είναι και οι πλέον ανήσυχοι του κόσμου, πλούσιοι σε κρίσεις και συρράξεις. Γι' αυτό και το αμερικανικό ενδιαφέρον για τις γεωπολιτικές αυτές περιοχές είναι εντονότατο, αφού εδώ ακριβώς είναι που αναδύεται η περίφημη «νέα τάξη πραγμάτων».

Για τους Αμερικανούς, το αισιόδοξο σενάριο για το Μεσανατολικό περιλαμβάνει τα εξής: Δημιουργία αυτόνομου παλαιστινιακού κράτους. Αποδυνάμωση του Σαντάμ Χουσεΐν. Σύναψη ειρήνης ανάμεσα στο Ισραήλ και την Ιορδανία (ειρήνη που έχει ήδη επιτευχθεί) – αλλά και με τη Συρία, που είναι το ζητούμενο. Με την ειρήνη, η Βυρπητός θα απαλλαγεί από την παρουσία ξένων στρατευμάτων. Από τη «ζώνη ασφαλείας» στο Ν. Λίβανο θα αποχωρήσουν τόσο οι σύροι στρατιώτες, όσο και οι Ισραηλινοί και η χώρα θα ξαναγίνει ο πόλος έλξης κεφαλαίων και υπηρεσιών από τη Μέση Ανατολή, ανοίγοντας παράλληλα ένα παράθυρο στη Συρία προς την οικονομία της αγοράς.

Το σχέδιο αυτό, όμως, έχει πολλά εμπόδια. Η τελική συμφωνία για τη δημιουργία παλαιστινιακού κράτους είναι απαραίτητο να γίνει όσο βρίσκεται στην εξουσία ο Αραφάτ και το Εργατικό Κόμμα του Ισραήλ. Μένουν ακόμη όμως πολλά δύσκολα σημεία για να μευθετηθούν, όπως είναι το ζήτημα των χιλιάδων παλαιστίνιων προσφύγων, το καθεστώς της Ιερουσαλήμ, το ζήτημα των εβραίων εποίκων, η διεισθήση των λιγυστών υδάτινων πόρων της περιοχής και η ασφάλεια των συνόρων. Εξάλλου, η ειρήνευση με τη Συρία έχει ξεχωριστά εμπόδια. Το κόμμα

Μπάαθ θα έχανε το ιδεολογικό του έρεισμα περί σιωνιστικής συνωμοσίας και εβραϊκού κινδύνου αν νομιμοποιούσε με μια συνολική σύναψη ειρήνης το Ισραήλ. Επιπλέον, το Ισραήλ, προκειμένου να επιστρέψει τα υψίπεδα του Γκολάν, απαιτεί από τη Συρία πρόσθετες εγγυήσεις ασφαλείας που περιλαμβάνουν τη μείωση της στρατιωτικής ισχύος της Δαμασκού, πράγμα που η Συρία θεωρεί όρο απαράδεκτο. Εξάλλου, πολλοί Άραβες πιστεύουν ότι η ειρήνη στη Μέση Ανατολή τον μόνο που θα ωφεληθεί θα είναι το Ισραήλ που, εκτός από στρατιωτική, θα αποκτήσει και οικονομική ισχύ, κυριαρχώντας απόλυτα σε όλη την περιοχή.

ΤΟ ΜΗΝΥΜΑ ΤΩΝ ΒΟΜΒΑΡΔΙΣΜΩΝ

Επιχειρώντας να ανατρέψει την βαλτωμένη κατάσταση και πιεσμένος από τις επερχόμενες εκλογές, ο Πέρες αποφασίζει να δημιουργήσει μια νέα κρίση, επιχειρώντας να στείλει με το αίμα αμάχων ένα πειστικό μήνυμα: Ή ειρήνη ή νέος Λίβανος.

Ακόμη και οι Ισραηλινοί, όμως, δεν είναι βέβαιοι ότι η πρόσφατη στρατιωτική επέμβαση θα επιτύχει τους στόχους της: την υποταγή της Συρίας στους αμερικανοϊσραηλινούς σχεδιασμούς. Στην αρχή αντέδρασαν μόνο οι ακροαριστερές εφημερίδες του Ισραήλ και οι αραβικές. Μετά όμως εμφανίστηκαν και άρθρα σε εφημερίδες μεγάλης κυκλοφορίας που αμφισβητούσαν το ισραηλινό εγχείρημα.

Εκείνο που πραγματικά κάνει η ισραηλινή κυβέρνηση, είναι να προκαλεί την επέμβαση των Αμερικανών «διαιτητών», διακινδυνεύοντας όμως την κλιμάκωση της έντασης. Το σκεπτικό των Ισραηλινών είναι σαφές: Εάν η Χεζμπολάχ μας βομβαρδίζει, τότε ο πρόεδρος Ραφίκ Χαρίρι θα πρέπει να την εμποδίσει να το κάνει στρεφόμενος εναντίον της, όπως ακριβώς στράφηκε εναντίον της Χαμάς και ο Αραφάτ. Και αν οι Σύροι θέλουν να μας εκβιάζουν μέσω της Χεζμπολάχ, πρέπει οι Αμερικανοί να τους οδηγήσουν στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων. Εκείνο όμως που ίσως δεν προέβλεψε ο Πέρες είναι ότι στις διαμεσολαβητικές ενέργειες έχουν εμπλακεί και άλλοι εκτός από το Στέιτ Νηπάριμεντ, με πρώτη και καλύτερη τη Γαλλία.

Η πρόσφατη κρίση ήταν μια καλή ευκαιρία για τον πρόεδρο Σιράκ να εγκαινιάσει τη νέα πολιτική της Γαλλίας στο Μεσανατολικό, εντελώς αυτονομημένη από την μονίμως αγκυλωμένη σε ζητήματα κοινής εξωτερικής πολιτικής Ευρωπαϊκή Ένωση, προτείνοντας ένα σχέδιο εξόδου από την κρίση, ανταγωνι-

στικό σε σχέση με το αμερικανικό, που έχει χαρακτηριστεί «ισραηλινό» και προβλέπει την υπογραφή μιας ευρύτερης συμφωνίας, στην οποία θα συμμετέχει και η Συρία. Αντίθετα, η «γαλλική ιδέα» που προτείνει ο γάλλος ΥΠΕΞ Ερβέ ντε Σαρέι, περιορίζεται σ' ένα «σχέδιο ειρήνης» που προβλέπει την υπογραφή κατάπαυσης του πυρός ανάμεσα στο Ισραήλ και το Λίβανο, με στόχο τη διασφάλιση των αμάχων. Το γαλλικό σχέδιο έτυχε θετικής αποδοχής από τη Συρία, το Ιράν, το Λίβανο και τη Χεζμπολάχ. Το αμερικανικό, αντίθετα, στο οποίο υπολόγιζε ο Πέρες, δεν πρόκειται να το αποδεχτεί η Συρία. Οι Ισραηλινοί επιμένουν ότι μόνο το αμερικανικό σχέδιο έχει πιθανότητες επιτυχίας. Αλλά, σαν να μην φτάνουν οι Γάλλοι, έχουν να αντιμετωπίσουν και τη ρωσική διπλωματία, που άρχισε να κινείται και αυτή δραστηρία με τον ρώσο σπесиαλίστα στα ζητήματα του Μεσανατολικού, Γιεβγκένι Πριμακόφ.

«Ανησυχούμε εξαιρετικά», δήλωσε ο εκπρόσωπος του ρωσικού ΥΠΕΞ. Είναι μια από εκείνες τις τυπικές διπλωματικές δηλώσεις που συνήθως καταλήγουν με την εμπλοκή μιας χώρας στην «αναζήτηση διεξόδου από την κρίση». Προνομιακός συνομιλητής της Ρωσίας, ο παλιός της φίλος: η Συρία. Επιπλέον, στο διπλωματικό παιχνίδι εμπλέκονται και άλλες αντίρροπες δυνάμεις που μειώνουν σημαντικά τις δυνατότητες επιλογών της ισραηλινής κυβέρνησης. Ακόμη και η ιρανική κυβέρνηση, κραδαίνοντας το χαρτί της Χεζμπολάχ και της Χαμάς, διεκδικεί και αυτή την έξοδο της από τη διπλωματική απομόνωση, θέλοντας να έχει λόγο στις εξελίξεις στο Μεσανατολικό. Επιπλέον, στο προσκήνιο του Μεσανατολικού εμφανίζεται και η Τουρκία, η οποία μετά την πρόσφατη συμφωνία που υπέγραψε με το Ισραήλ για παροχή αεροπορικής βάσης έξω από την Αγκυρα σε ισραηλινά πολεμικά αεροσκάφη, επιχειρεί να στείλει ένα έμμεσο μήνυμα κατά της Δαμασκού (η οποία φιλοξενεί τους Κούρδους του Οτσαλάν στην κοιλάδα Μπεκάα): ότι το Ισραήλ μπορεί να την απειλήσει στο εξής και από τον Βορρά. Το γεγονός αυτής της στρατιωτικής συμμαχίας, που αποτελεί μια στρατηγική αλλαγή του δόγματος ασφαλείας της Τουρκίας, μπορεί να δημιουργήσει έναν φιλοσυριακό αραβικό συνασπισμό απέναντι σε μία νέα πρόκληση που δημιουργούν οι δύο χώρες, παραδοσιακά προπύργια των Αμερικανών στην περιοχή. Ήδη η Δαμασκού, η Τεχεράνη, το Κάιρο και ο Αραβικός Σύνδεσμος έχουν εκφράσει τις ανησυχίες τους.

Ισορροπίες σε τεντωμένο σκοινί

του Πλάμεν Τόντσεφ

Οι επισφαλείς ισορροπίες στην περιοχή της νοτιοανατολικής Ασίας επέτρεψαν για μια ακόμη φορά στις Ηνωμένες Πολιτείες να αναλάβουν ρόλο επιδιαιτητή και να διατηρήσουν τις στρατιωτικές τους δυνάμεις στη ζωτική για τα συμφέροντα των ΗΠΑ περιοχή.

Πριν από δύο εβδομάδες περίπου, τα πρακτορεία ειδήσεων μετέδιδαν ανά τον κόσμο τις εικόνες με βορειοκορεάτες στρατιώτες να εισέρχονται στη νεκρή ζώνη μεταξύ των δύο χωρών της Χερσονήσου της Κορέας. Οι έμπειροι αναλυτές δεν άργησαν να προσδιορίσουν τις σωστές διαστάσεις της αντιπαράθεσης που μάλλον αποβλέπει στην άρση της απομόνωσης της Βόρειας Κορέας παρά στη δημιουργία νέας εστίας ανάφλεξης. Από την άλλη μεριά, όμως, το 1993 η ίδια αυτή χώρα είχε απασχολήσει σοβαρότατα τη διεθνή κοινότητα με το φημολογούμενο πυρηνικό της πρόγραμμα, κάτι που μέσα στη δίνη των σημαντικότεων παγκοσμίων εξελίξεων γρήγορα ξεχάσαμε.

Δεν πρέπει να διαφεύγει της προσοχής μας το γεγονός ότι η αντιπαράθεση μεταξύ των δύο κορεάτικων κρατών εντάσσεται σε μια μακρά αλυσίδα γεγονότων στην ευρύτερη περιοχή της νοτιοανατολικής Ασίας, η οποία πιθανότατα θα μας κρατάει καθηλωμένους στις τηλεοράσεις τις προσεχείς δεκαετίες. Ας θυμηθούμε ότι

τον περασμένο Μάρτιο η Κίνα και η Ταϊβάν επίσης βρέθηκαν στα πρόθυρα πολεμικής σύγκρουσης και ότι στις αρχές του έτους η Ιαπωνία αντιπαράτέθηκε με τη Νότια Κορέα σχετικά με το καθεστώς ορισμένων νήσων στη Θάλασσα της Ανατολικής Κίνας. Τα κρούσματα αυτά δεν είναι μεμονωμένα και ασφαλώς προμηνύουν ραγδαίες εξελίξεις στην Άπω Ανατολή. Ένα άλλο πρόσφατο γεγονός, η συμφωνία ΗΠΑ-Ιαπωνίας για την ασφάλεια της περιοχής, επίσης συνδέεται άμεσα με τις εύθραυστες ισορροπίες στην περιοχή, την οποία αρκετοί θεωρούν ως το Ελντοράντο του 21ου αιώνα. Σύμφωνα με εκτιμήσεις της Διεθνούς Τράπεζας, το 2025 η Κίνα θα είναι πλέον η πρώτη παγκόσμια οικονομική δύναμη σε απόλυτους αριθμούς, ακολουθούμενη από τις ΗΠΑ, την Ιαπωνία, την Ινδονησία και την Ινδία (!).

Σ' αυτό το πλαίσιο λοιπόν, η διένεξη των δύο κορεάτικων κρατών προσλαμβάνει τελείως διαφορετικές διαστάσεις. Παρ' ότι οι κάτοικοι των χωρών αυτών είναι ένας λαός, η Βόρεια Κορέα αποτελεί το τελευταίο απολίθωμα των σταλινικών καθεστώ-

των, ενώ η Σεούλ εφαρμόζει τη φιλελεύθερη οικονομική και κοινωνική συνταγή. Σήμερα, πάνω από τέσσερις δεκαετίες μετά την ανακωχή του 1953, η σύγκριση δεν αφήνει περιθώρια για αμφιβολίες για το ποιος πήρε τον ορθό δρόμο –πληθαίνουν συνεχώς οι πληροφορίες για λιμοκτονία στον Βορρά, τη στιγμή που η Νότια Κορέα εμφανίζει ετήσια αύξηση του ΑΕΠ άνω του 6.5% (!), δείκτη τιμών κατανάλωσης (ΔΤΚ) στο 4.5% και κατά κεφαλήν εισόδημα \$8.500.

Η Χερσόνησος της Κορέας έχει ιστορία τόσο μαρτυρική όσο ακριβώς και διδακτική. Στη σκιά της Κίνας, της Ιαπωνίας και της Ρωσίας, ο κορεάτικος λαός κλήθηκε μέσα από τους αιώνες να πληρώσει έναν βαρύτατο «φόρο υποτελείας», οι ανταγωνισμοί των μεγάλων βρήκαν ίσως την πλέον απροκάλυπτη έκφρασή τους τον 20ό αι. με τον ρωσο-ιαπωνικό πόλεμο (1904-1905) για τον έλεγχο της Κορέας και την επικυριαρχία του Τόκιο επί τρεισίμισι δεκαετίες (1910-1945), η δε σύρραξη της περιόδου 1950-1953 ήταν ουσιαστικά απόηχος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου.

Ισάακ Μπάσεβις Σίνγκερ

Ο τελευταίος δαίμονας

και άλλα διηγήματα

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ... Η άλλη άποψη στο βιβλίο

Δεν είναι τυχαίο, λοιπόν, ότι τα αισθήμα-
τα καχυποψίας και εμπάθειας παραμέ-
νουν βαθιά ριζωμένα στην περιοχή. Παρά
το γεγονός ότι η Ιαπωνία έχει παράσχει
τη Νότια Κορέα οικονομική βοήθεια
ψους \$600 εκατ. ως αποζημίωση για την
ροπολεμική κατοχή, η Σεούλ δύσκολα θα
ανύσει την απόσταση που τη χωρίζει από
το Τόκιο, ενώ στην ίδια τη χώρα του ανα-
έλλοντος ηλίου το Σοσιαλιστικό Κόμμα
της Ιαπωνίας ποτέ δεν έχει συναινέσει
την αναγνώριση της Νότιας Κορέας. Τον
Μάρτιο του 1995, μεγάλη αντιπροσωπεία
απώνων κατέθεσε στο Πχενιάν στεφάνι
πον ανδριάντα του Μεγάλου Ηγέτη της
Βόρειας σε μια προσπάθεια εξευμενισμού
του καθεστώτος, αλλά η συμβολική αυτή
χειρονομία πόρρω απέχει από την αποκα-
τάσταση των διμερών σχέσεων μεταξύ των
δύο κρατών.

Προς το παρόν, οι περισσότερες «οχλή-
σεις» προέρχονται από το Τόκιο, το οποίο
δείχνει να έχει την πλέον επεξεργασμένη
στρατηγική από τους τρεις μεγάλους γείτο-
νες της Κορέας. Λόγου χάρη, η Ιαπωνία
επιδιώκει να εμφανιστεί ως επικεφαλής
της ομάδας των ασιατικών χωρών στα
Ηνωμένα Έθνη, ενώ στο πεδίο της οικονο-
μικής συνεργασίας ηγείται μιας διαδικα-
σίας που έχει γίνει γνωστή με το όνομα «ι-
πτάμενες χήνες» (flying geese) και συνοψί-
ζεται στην εξαγωγή κεφαλαίων στα κράτη
της περιοχής, έναντι της κατασκευής προϊ-
όντων έντασης εργασίας. Ωστόσο, παγιώ-
νεται συνεχώς η εκτίμηση ότι πλησιάζει η
ώρα της Κίνας, της αναμφισβήτητης πα-
γκόσμιας δύναμης του ερχόμενου αιώνα.
Λίγο «πιο πέρα», η Ρωσία δεν έχει πάψει
ποτέ να ρίχνει την τρομακτική της σκιά και
παρουσιάζει ενδιαφέρον το ερώτημα για
το ποια θα είναι η μελλοντική θέση των δύο
Κορεών ανάμεσα στους γίγαντες της πε-
ριοχής. Τέλος, όσο και ανεπίκαιρο να φα-

Κίνα: Οι βρυχηθμοί του πυρηνικού γίγαντα

Συναγερμό σήμανε στην περιοχή της νοτιο-
ανατολικής Ασίας η απειλή πολέμου πριν από
λίγο καιρό μεταξύ Κίνας και Ταϊβάν. Η Κίνα, ο
πυρηνικός γίγαντας της περιοχής, σε μια
προσπάθεια να αποτρέψει την προσέλευση
των Ταϊβανέζων στις προεδρικές εκλογές,
ήγειρε εκ νέου εδαφικές διεκδικήσεις επί
της Ταϊβάν και έδειξε τα δόντια του. Η ένταση
εκτονώθηκε προς το παρόν προς όφελος των
Ηνωμένων Πολιτειών. Η Κίνα προσέφερε
στον πρόεδρο Κλίντον ένα πολύ πειστικό επι-
χείρημα για τη διατήρηση των 100.000 Αμερι-
κανών στρατιωτών στην περιοχή. Ο «τσα-
μπουκάς» της Κίνας αλλά και της Βορείου
Κορέας που απείλησε με πόλεμο τη Νότιο
Κορέα και η πυροσβεστική παρέμβαση των
ΗΠΑ περιόρισαν όπως είναι φυσικό και τις
αντιδράσεις της ιαπωνικής κοινής γνώμης η
οποία τελευταία ζητούσε επίμονα από την κυ-
βέρνησή της την αποχώρηση των Αμερικανών
από τη χώρα τους.

Χωρίς τον φόβο, λοιπόν, του πολιτικού κό-
στους, ο Ιάπωνας πρωθυπουργός διακήρυξε
περιφανώς το «ναι» στην παραμονή των
47.000 Αμερικανών στην Ιαπωνία και των συ-
νολικά 100.000 Αμερικανών σε ολόκληρη την
Ασία. Το καυτό ζήτημα των εμπορικών συναλ-
λαγών ΗΠΑ-Ιαπωνίας και το ακόμα πιο καυτό
έλλειμα στο εμπορικό ισοζύγιο των αμερικα-
νικών με τα ιαπωνικά προϊόντα πέρασε στο
περιθώριο των διαβουλεύσεων του Μπιλ Κλί-
ντον με τον Ιάπωνα πρωθυπουργό Ριουτάρο

Χασιμότο.

Η αμερικανο-ιαπωνική συμφωνία σε ζητήμα-
τα ασφαλείας επαναβεβαίωσε τη σημαντική
αμερικανική παρουσία και εξασφάλισε στην
Ιαπωνία την απρόσκοπτη οικονομική διείσδυ-
ση στην περιοχή. Συμμαχία γιγάντων με αμοι-
βαία οφέλη, που μπορεί όμως να γίνει χαρτί
στα χέρια της κινεζικής ηγεσίας η οποία δεν
θα διστάσει σε περίπτωση ανάγκης να προ-
παγανδίσει ότι απειλείται από το μέτωπο
ΗΠΑ-Ιαπωνίας. Ισορροπίες επισφαλείς και
ανατρέψιμες ανά πάσα στιγμή.

Το σκηνικό διαγράφεται αδρά: η Κίνα ενα-
ντίον της Ταϊβάν, μια υπό διάλυση Βόρειος
Κορέα εναντίον της Νοτίου Κορέας, μια πε-
ριοχή σωστή πυριτιδαποθήκη, και οι ΗΠΑ που
σε καμιά περίπτωση δεν θα αποποιηθούν των
κεκτημένων τους στη νοτιοανατολική Ασία. Η
πρόσφατη περιοδεία του προέδρου Κλίντον
σε Νότιο Κορέα, Ιαπωνία και Ρωσία έγινε αν-
μη τι άλλο την πιο κατάλληλη στιγμή για τα
αμερικανικά συμφέροντα. Οι ΗΠΑ πέτυχαν
αυτό που ήθελαν και, το σημαντικότερο, όλοι
έμειναν ευχαριστημένοι. Επιπλέον, ο Αμερι-
κανός πρόεδρος κέρδισε ένα πλεονέκτημα
στην προεκλογική του εκστρατεία. Γιατί μπο-
ρεί η εξωτερική πολιτική να μην είναι το παν
στη συνείδηση του εκλογικού σώματος, αλλά
η εικόνα ενός αμερικανού προέδρου επιδιαι-
τητή και κυρίαρχου του πλανήτη μας είναι πά-
ντα ελκυστική για τους Αμερικανούς.

Κατερίνα Καρύγιαννη

ντάζει τώρα, παραμένει πάντα το ενδεχό-
μενο ενοποίησης των δύο κρατών αργά ή
γρήγορα. Το πιθανότερο είναι η υπόθεση
της εθνικής ολοκλήρωσης της Κορέας να

εξαρτηθεί από τους ίδιους παράγοντες
που καθόρισαν και τον εθνικό διχασμό της
τη δεκαετία του 1950, τα συμφέροντα των
μεγάλων δυνάμεων.

Η.Χ. Παπαδημητρακόπουλος

Ροζαμούνδη (ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ)

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ... Η άλλη άποψη στο βιβλίο

ΚΟΣΜΟΔΡΟΜΙΟ

ΔΕΚΑ ΧΡΟΝΙΑ ΜΕΤΑ

Δέκα χρόνια μετά το τραγικό δυστύχημα στο πυρηνικό εργοστάσιο του Τσερνόμπιλ, οι ηγέτες των επτά πλουσιότερων χωρών διαπραγματεύονται ακόμα την οικονομική βοήθεια προς την Ουκρανία για να διακοπεί οριστικά η λειτουργία της πυρηνικής μονάδας. Δέκα χρόνια μετά, κανείς δεν θυμάται ίσως ότι το τραγικό δυστύχημα προκλήθηκε από λάθος κατά τη διάρκεια ενός προγραμματισμένου πειράματος. Δέκα χρόνια μετά, ξεχνάμε ότι το ραδιενεργό ουράνιο που έχει θαφτεί κάτω από τόνους μπετόν είναι ένας γίγαντας που μπορεί να ξυπνήσει οποιαδήποτε στιγμή και να σκορπίσει ξανά το θάνατο. Δέκα χρόνια μετά, κανείς δεν μπορεί να υπολογίσει τις καταστροφικές συνέπειες του ατυχήματος.

Το μόνο για το οποίο μιλάμε με βεβαιότητα είναι τα δεκάδες παιδιά στην Ουκρανία που γεννιούνται ανάπηρα, η δραματική αύξηση των θανάτων και τα εκατομμύρια των ανθρώπων που υδρεύονται από μολυσμένο νερό. Δέκα χρόνια μετά, η Διεθνής Υπηρεσία Ατομικής Ενέργειας περιορίζεται μόνο σε διακηρύξεις για το κλείσιμο των επικίνδυνων πυρηνικών σταθμών. Ποσα χρόνια πρέπει να περάσουν για να μην φοβόμαστε ότι δεν θα ξαναζήσουμε ένα άλλο Τσερνόμπιλ; Και να μην ξεχνιόμαστε. Θυμάται κανείς το βουλγαρικό πυρηνικό εργοστάσιο του Κοζλοντούι, μόνιμη απειλή στη γειτονιά μας;

«ΝΑ ΕΠΙΣΤΡΕΨΟΥΝ».

Η συντριπτική πλειοψηφία των Βρετανών υποστηρίζει ότι τα γλυπτά του Παρθενώνα πρέπει να επιστραφούν στην Ελλάδα. Αυτό έδειξε δημοσκόπηση που έγινε πριν από λίγες ημέρες μετά την προβολή ενός ντοκυμαντέρ για τα μάρμαρα του Παρθενώνα. Στο ντοκυμαντέρ υποστηρίχθηκε με ισχυρά ιστορικά και νομικά επιχειρήματα η επιστροφή των μαρμάρων στην Ελλάδα και ζητήθηκε από τους τηλεθεατές να εκφράσουν και τη δική τους άποψη για το θέμα. Σύμφωνα με την ανακοίνωση του βρετανικού καναλιού 4, τηλεφώνησαν 99.340 Βρετανοί και 91.822 από αυτούς ψήφισαν υπέρ της επιστροφής των γλυπτών του Παρθενώνα στην Ελλάδα.

«ΕΥΘΑΝΑΣΙΑ ΜΕΣΩ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΗ»

Αυστραλός γιατρός σχεδίασε ένα πρόγραμμα ηλεκτρονικού υπολογιστή που

επιτρέπει σε όσους βρίσκονται στο τελευταίο στάδιο της ασθένειάς τους να έχουν πλήρη έλεγχο της απόφασής τους να κάνουν ευθανασία. Το πρόγραμμα ονομάζεται «λύτρωση» και στην οθόνη του υπολογιστή απεικονίζει έναν ασθενή που είναι συνδεδεμένος με έναν ενδοφλέβιο σωλήνα. Παρουσιάζονται επίσης τρεις ερωτήσεις που οδηγούν αναλόγως με την απάντηση στη χορήγηση πενταβαρβιτάλης. Εάν στην τρίτη και κρίσιμη ερώτηση απαντήσεις «ναι», δίνεται εντολή να σου γίνει η θανατική ένεση μέσα σε 30 δευτερόλεπτα.

Το πρόγραμμα αυτό αναμένεται να τεθεί σε εφαρμογή από την 1η Ιουλίου, οπότε νομιμοποιείται η ευθανασία στην Αυστραλία. Όσο απλές όμως είναι οι ερωτήσεις και οι απαντήσεις στην οθόνη ενός υπολογιστή, τόσο μεγάλα είναι τα ερωτηματικά που μένουν αναπάντητα σε ό,τι

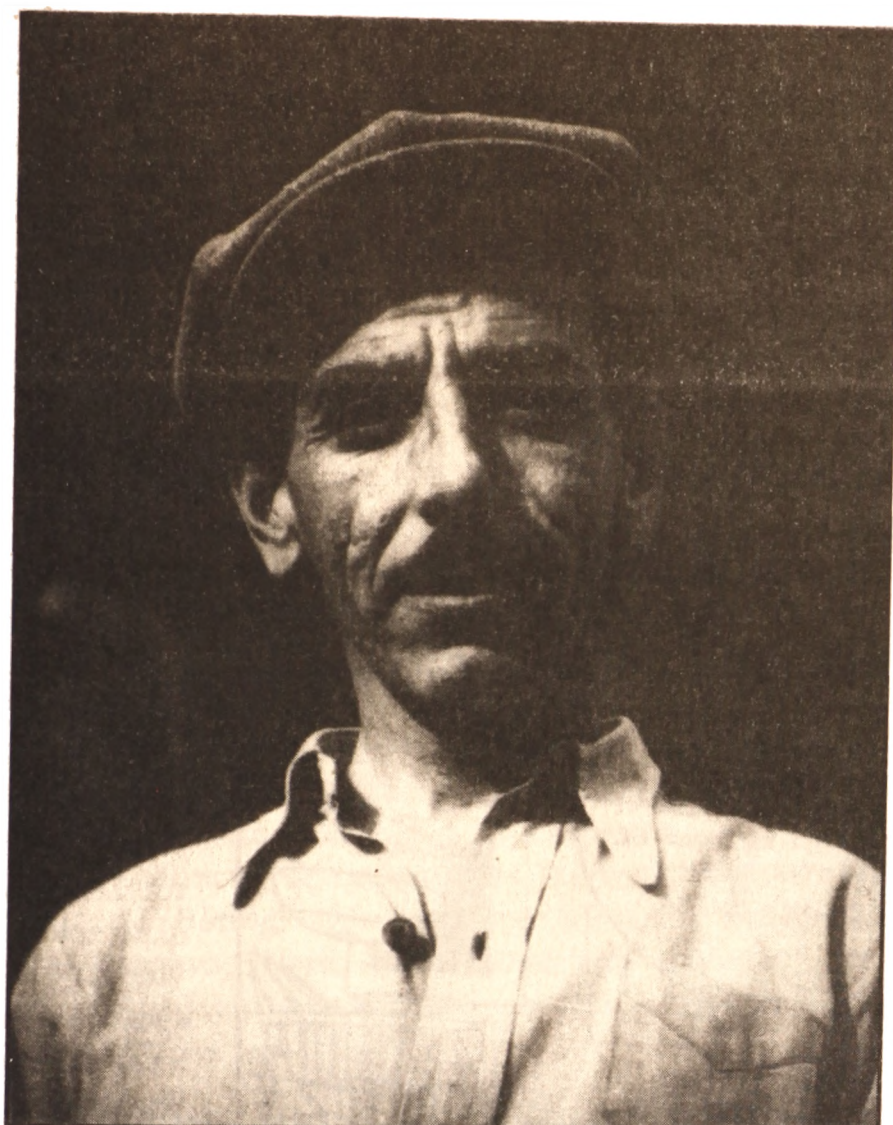
αφορά την ευθανασία και τις συνθήκες κάτω από τις οποίες γίνεται αυτή.

ΠΕΝΙΧΡΗ Η ΒΟΗΘΕΙΑ ΓΙΑ ΤΗ ΒΟΣΝΙΑ

Απογοητευτικά για τον πρόεδρο της Βοσνίας ήταν τα αποτελέσματα της συνόδου των 17 ισλαμικών χωρών που δεν κατόρθωσαν να καθορίσουν το ποσό της κοινής τους συνεισφοράς για την ανοικοδόμηση της Βοσνίας. Μόνο το Ιράν υποσχέθηκε βοήθεια 50 εκατομμυρίων δολαρίων.

Οι υπουργοί των άλλων 15 χωρών υποσχέθηκαν μια γενναιόδωρη συνεισφορά, χωρίς ωστόσο να την προσδιορίσουν αριθμητικά. Ο πρωθυπουργός της Βοσνίας είχε ζητήσει από τις ισλαμικές χώρες οικονομική ενίσχυση ύψους 400 εκατομμυρίων δολλαρίων αλλά φαίνεται ότι το αίτημά τους δεν βρήκε την αναμενόμενη ανταπόκριση μεταξύ των ισλαμικών χωρών.

Σε νέα φάση εισέρχεται η κρίση στην Τσετσενία μετά το θάνατο του Ιζοκάρ Ντουντάγιεφ, ηγέτη των τσετσένων ανταρτών. Άραγε, η απώλεια θα είναι η αρχή του τέλους ενός πολέμου ιδιαίτερα φθοροποιού για τον Γκέλτσιν. Ή, μήπως, σημαίνει το αντίθετο; Οι τσετσένοι αντάρτες, πάντως, συνεχίζουν να βρίσκονται με το όπλο παρά πόδα.

ΘΑΝΑΣΗΣ ΧΑΤΖΗΣ

ΟΙ ΡΙΖΕΣ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗΣ

Ένα ντοκουμέντο -
σταθμός

Τα άγνωστα Προλεγόμενα του γενικού γραμματέα
του ΕΑΜ στο τετράτομο έργο του
«Η νικηφόρα επανάσταση που χάθηκε»
βρέθηκαν και παρουσιάζονται τώρα
για πρώτη φορά από τις εκδόσεις φιλίστωρ
Ένα κείμενο που θα σφραγίσει την ιστοριογραφία μισού αιώνα

ΣΕ ΛΙΓΟ ΣΤΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ

Εκδόσεις φιλίστωρ

Θεμιστοκλέους 31 • 106 77 Αθήνα • Τηλ. 3818457 • 3819167

Ανατομία του Κόμματος της «Μητέρας Πατρίδας»

υπό Εμμανουήλ Αδιαπραγμάτευτου (αδιαλλάκτως)

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

Περίληψις προηγούμενου: Περιγράψαμε πώς ο «τριμηνίτης» πατριδοκάπηλος εκμεταλλεύθηκε την ευκαιρία που του προσέφερε ο ποικιλότροπος εθνικισμός, με τι τρόπους εκβιαστικούς ανέδειξε τον... ηρωισμό του και εδημιούργησε τον «μύθο» του και πώς υπονόμωσε τα εθνικά συμφέροντα. Τώρα θα περιγράψουμε εν συντομία πώς εδημιούργησε αυτό το παρδαλό κομματίδιο που αποτελεί σύμπτωμα της παθολογίας του πολιτικού μας συστήματος και εν συνεχεία θα εξετάσουμε τι μέλλον έχει.

Του Γιάννη Καλαϊτζή

Στις 13.4.'92 ο Σαμαράς αποπέμπεται από την κυβέρνηση. Η διαρχία, το θρίλερ των κατά συρροήν πολιτικών εκβιασμών, η παρατεταμένη πολιτική ανωμαλία συνεχίζεται, με την κυβέρνηση Μητσοτάκη όμηρο στην εσωτερική και οπωσδήποτε πραγματική «λαβίδα Σαμαρά». Στις 22.10.'92 παραιτήθηκε και από βουλευτής δηλώνοντας ότι «κάτι νέο γεννιέται». Είναι ο τηλεοπτικός ήρωας σχεδόν καθημερινώς. Στις 13.2.'93 ξαναζητεί δημοψήφισμα για το Μακεδονικό, που το απορρίπτουν όλα τα κόμματα πλην των Ζαχαρίου του ΠΑΣΟΚ και Μάκη Κουρή. Στις 8.3.'93 απειλεί ξανά ότι θα αποκαλύψει την αλληλογραφία του με τον πρωθυπουργό. Οι εκβιαστικές απειλές ότι «θα αποκαλύψει την προσωπική του αλληλογραφία με κορυφαίους πολιτειακούς και πολιτικούς παράγοντες» βλέπουν κάθε τόσο το φως της δημοσιότητας. Στις 11.3.'92 δηλώνει με όλη του την σεμνότητα ότι «επιβάλλεται να σιωπήσει ο Μητσοτάκης». Στις 30.3.'92 η κορώνη φθέγγεται περί της «εθνικής υπεροχής μας»... Το παρακράτος που έχει δημιουργήσει κυρίως στο Υπ. Εξωτερικών δρα ανενόχλητο. Τα ΜΜΕ, εκτός ελαχιστοτάτων ατομικών εξαιρέσεων, διαμυθολογούν κατά κόρον περί του διαφωνούντος ήρωος και στιγματίζουν τους «μειοδότες». Και κανείς δεν βγήκε να αρθρώσει μια καλή κουβέντα για την λαμπρή σελίδα –και μάλιστα ενώ είχε προηγηθεί η παρανοϊκή περίοδος σαμαροποίησης της εξωτερικής πολιτικής–, την πρωτοφανή στα χρονικά του Οργανισμού επιτυχία εισόδου στον ΟΗΕ ενός

κράτους χωρίς σημαία και όνομα! Εδώ όμως θα πρέπει να εγκαταλείψουμε την προσπάθεια περιγραφής των αναλόγων... εντίμων και νομίμων κινήσεων του Σαμαρά και να κάνουμε ένα άλμα τριών μηνών μνημονεύοντας μόνον την αξιοσημείωτη εμφάνισή του στην Θεσσαλονίκη με την παρουσία του λαϊκού βάρδου του άσματος «Για την Ελλάδα τραγουδάω» Ψωμάδη και του Φρανς Τσαγκάρη στις 24.2.'93.

ΕΛΛΑΣ, ΕΛΛΑΣ, ΑΝΤΩΝΗΣ ΣΑΜΑΡΑΣ

Στις 15.6.'93 κάνει επίσημη εμφάνιση στην Ρόδο, ενώ δημοσιεύεται δημοσκοπήση της ICAP η

οποία τον φέρει με 15,5%. Δυο μέρες μετά κάνει τηλεοπτική εμφάνιση στο Προφίλ του Π. Παναγιωτόπουλου, ως ο γνήσιος εκφραστής των αρχών της Ν.Δ. επισείοντας το πρόγραμμά της και επικρίνοντας την ηγεσία για παρεκκλίσεις (αλιεύοντας τότε δεξιά' στις 29.11.'93 όμως θα δηλώσει: «Δεν είμαστε κόμμα συγγενικό της ΝΔ»). Η πολιτική του θα είναι, όπως εδήλωσε, απευθείας συνέχεια της πολιτικής του **Ελ. Βενιζέλου και του Γ. Παπανδρέου!**... Στις 21.6.'93 ο αμερικανός υπουργός **Κρίστοφερ** προαναγγέλλει «Εκλογές στην Ελλάδα τον Οκτώβριο». Στις 26.6.'93 ο Σαμαράς προήδρευσε συσκέψεως 10 βουλευτών της Ν.Δ. στο σπίτι του. Όλους τους προηγούμενους μήνες οργιάζαν οι σπερμολογίες για ετούτον ή τον άλλον βουλευτή που θα προσχωρούσε στο κόμμα του Σαμαρά. Αόρατο κόμμα, αόρατοι βουλευτές, ορατός μόνον ο αρχηγός' δηλαδή, για να θυμηθούμε τον Κικέρωνα, συνέστησε *spira invigilis*, μια συμμορία φαντασμάτων.

Στις 27.6.'93 η **Ζωή Λάσκαρη** δηλώνει οπαδός του Σαμαρά. Στο πλευρό του και καμπόσοι δεσποτάδες. Στις 28. 6.'93 δηλώνει ότι «φιλοδοξεί να παρέμβει δυναμικά, με πρόγραμμα και θέσεις, χωρίς να παίζει το δεκανίκι κανενός». Στις 30.6.'93, επί τέλους, το αηδόνι της Πολιτικής Άνοιξης κάνει έναρξη επιτηδεύματος ανακοινώνοντας την ίδρυση του κόμματός του υπό τις ιαχές «Ελλάς, Ελλάς, Αντώνης Σαμαράς», προβάλλοντας την «διακήρυξη αρχών», μιλώντας για το «καλύτερο συμβό-

λαιο πολιτικού ήθους που το συντάσσει η συνέπεια και το υπογράφει η συνείδηση» και διαβεβαιώνοντας «**ότι δεν θα ανατρέψει την κυβέρνηση**». Μίλησε για την «**ανάταση του ελληνισμού με ηγετικό ρόλο της Ορθοδοξίας**», για «**δημιουργία ορθοδόξου τόξου**», για «**παρέμβαση στην Θράκη**», για τους «**αδελφούς μας της Βορείου Ηπείρου**», για πολιτική στην Αλβανία με την «**χρησιμοποίηση μέσων διπλωματικών, στρατιωτικών, πολιτικών, πολιτιστικών και θρησκευτικών**», για «**το αύριο που δεν αστειεύεται**», για «**ρήξη με την κατεστημένη πολιτική συμπεριφορά**», για «**υπέρβαση**» απεικονίζοντας το «**όραμα**» σε «**ρήξη με το κατεστημένο πολιτικό γίγνεσθαι**», για τα «**παλιά κόμματα**», για το «**πολιτικό χτες**», για το κόμμα του που «**στοχεύει στην ελληνική επανάσταση της σύγχρονης πολιτικής συνείδησης**», για «**κοινωνικό κράτος πρόνοιας - μέριμνας**», «**αξιοκρατία**»,... (Το πρόγραμμα του κόμματος θα ακολουθούσε η εκπόνησή του ανετέθη στο καθηγητή Διεθνών Σχέσεων Χριστοδουλίδη, που εγκατέλειψε το αεροπλανάκι Σαμαρά και σήμερα είναι σύμβουλος του... Τροχανά!). Τα πολυδάπανα διαφημιστικά της Πολ.Αν. από την Spot Thomson είναι έτοιμα και αρχίζουν να προβάλλονται από την επομένη στα τηλεοπτικά κανάλια. Ο Σαμαράς μιλά για «**ευρωπαϊκή προοπτική**» και στη συνέχεια για «**ανάγκη στενότερων σχέσεων με Συρία, Κούρδους και Ιράν**»! (Αλήθεια όμως, το «**ορθόδοξο τόξο**» θα το έφτιαχνε και με το Ιράν;).

Πως αυτό το πτηνόν, το επιλεγόμενον –τότε– αηδόνι της Άνοιξης θα ήταν εθνικιστικός κούκος ολίγοι το είπαν με παρησΐαν και ολιγώτερο προσέχθηκαν οι προειδοποιήσεις τους. Αξίζει να μνημονεύσουμε ένα σχόλιο του Γ. Βότση (1.7. '93) κι ένα οξυδερκέστατο άρθρο του Π. Παρασκευόπουλου. Έγραφε ο **Γ. Βότσης**: «**Ούτε άγνωστος είναι ούτε πρωτοεμφανιζόμενος, ούτε εξωγήινος. Ανήκει στο "πολιτικό χτες" που αποκηρύσσει με ηθικολογική μεγαλοστομία και κενολογική μελλοντολογία. Ο προφήτης έχει παρελθόν. ...**».

ΟΙ «ΑΣΕΒΕΙΣ ΠΡΑΞΕΙΣ»

Ο Π. Παρασκευόπουλος έγραφε στις 11.7. '93:

«... Προς τι αυτός ο πολιτικός και διαφημιστικός θόρυβος; Τίποτα το νέον από την πολιτική διακήρυξη του νέου κόμματος. Μια ομιλία για κατηχητικό σχολείο ή προσκοπική ομάδα. ... Όλα γνωστά πριν από την... έλευση του Αντωνίου. Το μόνο πολιτικό βάρος που πράγματι έχει η Πολιτική Άνοιξη είναι η οριακή κοινοβουλευτική πλειοψηφία της ΝΔ. Η κυβέρνηση κρέμεται από τη θέληση ή το καπρίτσιο του Αντώνη Σαμαρά. Με δυο βουλευτές ρίχνει την κυβέρνηση όποτε το θελήσει. Αυτό είναι το πολιτικό βάρος του. ... Από τα πρώτα βήματά της, η Πολιτική Άνοιξη αποκάλυψε πόσο δημαγωγική και υποκριτική είναι η ηθολαστική πολιτική διακήρυξη του Αντώνη Σαμαρά. **Από τους ευσεβείς φίλους, στις ασεβείς πράξεις.**

• **Εν αρχή ην το πολιτικό χρήμα. ... Το διαθέτει σε αφθονία. ... Χρήμα για την δημιουργία του κόμματός του και την προβολή της "χαρισματικής" προσωπικότητάς του. Από συνδρομές μελών του κόμματος δεν προέρχεται. Δεν υπήρχε το κόμμα. Από εισφορές πολιτικών φίλων; Πολλά τα έξοδα για να καλυφθούν από πολιτικούς λόγους. ...**

• **Έπεται το πολιτικό ήθος. Σφραγίδα του πολιτικού ήθους του νέου κόμματος, ο καιροσκοπισμός των σαμαρικών βουλευτών.**

• **Από κοντά το πολιτικό ύφος. Η αλαζονεία της ηλικίας...**

• **Και έρχεται ο πολιτικός λόγος. Η πολιτική του διακήρυξη συντάχθηκε ύστερα από έρευνα της εκλογικής αγοράς. Ό,τι θέλει ο λαός!**

• **Υπάρχει και ο ιδεολογικός λόγος. ... Υπόσχεται την ελληνοχριστιανική άνοιξη. Ο εθνικισμός και η ορθοδοξία διαποτίζουν την πολιτική διακήρυξη του Α. Σαμαρά. Είναι ο επικίνδυνος ιδεολογικός λόγος του Σαμαρά...**».

ΤΟ «ΗΘΙΚΟ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ»

Στις 2.7. '93 ο **Δ. Σταμάτης** παραιτείται από βουλευτής, κατά το «**ηθι-**

κό παράδειγμα Σαμαρά», μη ανατρέποντας την κυβέρνηση. Την ίδια ημέρα παραιτείται από βουλευτής ο **Ι. Αβέρωφ**, ενώ προσχωρεί ο τότε βουλευτής του ΣΥΝ **Α. Λεντάκης**, διατηρώντας όμως την βουλευτική του έδρα. Την επομένη 3.7, έξι βουλευτές της Ν.Δ. έχουν εγκατασταθεί στα γραφεία Σαμαρά «**διαψεύδοντας κατηγορηματικά ότι πρόκειται να ανεξαρτητοποιηθούν, αλλά θα παραμείνουν μέχρι τέλους της θητείας της κυβέρνησης της Ν.Δ., καταψηφίζοντας όμως τα νομοσχέδια που είναι αντίθετα με την πολιτική της Πολ.Αν.**». Ο Ευσεβής **Α. Παπανδρέου** από την Τήνο που βρισκόταν –όπου τον υπεδέχθη ο Δωρόθεος με το «**πάντοτε συνεπείς εις τας χριστιανικάς σας υποχρεώσεις**»– δηλώνει με ικανοποίηση: «**Επί τέλους έρχεται το τέλος και αυτό είναι το βαθύτερο νόημα αυτής της ιστορίας**». Στις 6.7 η **Ελευθεροτυπία** διερωτάται: «**Κύριο ερώτημα τα ανθηρά οικονομικά του νέου κόμματος**» και στις 18.7 ο Σαμαράς υπόσχεται ότι «**θα δημοσιοποιήσει τις πηγές των εσόδων του**», κάτι που δεν έπραξε φυσικά ποτέ). Στις 7.7. '93 πάλι το «**ηθικό παράδειγμα**» Σαμαράς, επιβεβαιώνοντας το «**νέο πολιτικό ήθος**» ως Ιάγος διαβεβαιώνει: «**Δεν θα ρίξω την κυβέρνηση**». Στις 20.7. '93, κάνοντας επίσημη επίσκεψη στην Μεγαλόνησο, δηλώνει ότι θα επιδιώξει την αναγραφή της λέξης **Κύπρος** στο μνημείο του Αγνώστου Στρατιώτη, απ' όπου καταγγέλλει μεγαλοφυώς ότι «**η Ρώμη και το Βατικανό εργάζονται με τρόπο που αντιμάχεται ή και υπονομεύει τα συμφέροντά μας**» και υποσχόμενος «**πανεθνική συνδιάσκεψη τους αμέσως επόμενους μήνες**».

Από την Καστοριά στις 9.8. '93 δίδει έτσι το ιδεολογικό του στίγμα: «**Οι Έλληνες αναπτύχθηκαν διά μέσου των αιώνων μέσα από τους άξονες της Εκκλησίας και της Πολιτείας. Ό,τι ταρακουνάει (!) αυτή τη σχέση είναι σε βάρος της πορείας του έθνους**».

ΟΙ ΕΥΣΕΒΕΙΣ

Συνεχίζει την... «στήριξη» της κυβέρνησης Μητσοτάκη, έως τις 6 Σεπτεμβρίου '93 που καλεί σε ανατροπή: ανεξαρτητοποιείται στις 7.9. '93 ο Στ. Στεφανόπουλος και κατά το «**ηθικό παράδειγμα Σαμαρά**» παραιτούνται οι Κλείτος, Μαντζώρης, Σταμάτης, Κακλαμάνης, και φθάνομε έτσι έως τις 9.9. '93, οπότε φημολογείται ότι θα την ανατρέψει ο Γεροντόπουλος, αυτός όμως ακολουθεί το **ηθικό παράδειγμα Σαμαρά** παραιτούμενος, και αιφνιδίως το πανελλήνιον πληροφορείται την ύπαρξη κάποιου βουλευτού Συμπιλίδη, ο οποίος, ακούγοντας την «**φωνή της συνείδησής του**», ανέτρεψε σαν μουτζαχεντίν την κυβέρνηση και «**έφυγε από την πίσω πόρτα σαν κλέφτης**», όπως σχολιάζει η **Ελευθεροτυπία** της 11.9. '93. Ενώ την προηγούμενη 10.9 η ίδια εφημερίδα απεκάλυπτε: «**Όσο παράξενο κι αν φαίνεται, την περασμένη Δευτέρα το βράδυ, στο... μυστικό δέιπνο που δόθηκε στο σπίτι του Στ. Στεφανόπουλου, ο αθόρυβος βουλευτής Συμπιλίδης ήταν εκεί! Απλώς αποχώρησε από την πίσω πόρτα του κτιρίου της οδού Λουκιανού με αποτέλεσμα να μην γίνει αντιληπτός...**». Εν συνεχεία δε περιγράφει τις ιδέες και τους τρόπους που επεξεργάστηκαν ώστε να προκαλέσουν όχι μόνον την πτώση της κυβέρνησης αλλά και την διενέργεια εκλογών με υπηρεσιακή κυβέρνηση. [Ο Σαμαράς στις 9.9 μίλησε για τις «**νέες αρχές της συνέπειας και του ήθους στην πράξη**»...]. Στις 7.9. '93 ο Συμπιλίδης είχε επίσης μια «**μυστική συνάντηση με τον Α. Σαμαρά στο ξεχασμένο γραφείο της οδού Ακαδημίας**», όπως αποκαλύφθηκε σε μια σπαρταριστή συνέντευξη που έδωσε στον **Στ. Κασιμάτη** (**Ελευθεροτυπία**, 4.12. '94). Σ' αυτή την συνέντευξη (κατά την οποίαν του ξεφεύγει και αποκαλεί τον εκλεκτό δημοσιογράφο «**Κύριε Καιράλη**», συγχέοντάς τον προφανώς με τον εκδότη του νεοφασιστικού εντύπου **Στόχος**), μιλά για την «**θυσία**», «**αυταπάρνηση**»

και τον «σταυρό του μαρτυρίου που σήκωσε», ότι «έζησε μες στη θρησκεία» (η οποία δεν αποκλείει και τα σκυλάδικα) και δηλώνει: «εμείς, κεντρικά, όσοι ξεκινήσαμε αυτή την ιστορία, έχουμε ένα σύνθημα: “να θυσιάσουμε”». Έτσι ο Συμπυλίδης θυσιάστηκε και μέσα σ’ ένα λεπτό έγινε διάσημος. Έτσι ο Σαμαράς ετίμησε τον λόγο του.

Ο Γ. Συμπυλίδης ισχυρίστηκε στο κείμενο άρσης της εμπιστοσύνης ότι την πράξη του υπαγόρευσε «η συνείδησή μου», διότι ο πρωθυπουργός «υπέστειλε την σημαία της

μάχης για το εθνικό μας δίκαιο» και επίσης για «το θέμα του ΟΤΕ» και για την «εγκατάλειψη του αγαπημένου μου Κιλκίς». Φανατικός θαμών σκυλάδικων, αφού, όπως λέει, πριν απ’ όλα πήρε την ευχή της μάνας, προσευχήθηκε, προσκύνησε τον Αϊ-Γιώργη, και «πήρε την απόφασή του με τη δύναμή Του»...

ΤΟ ΚΕΡΑΣΑΚΙ

Προεκλογικώς δόθηκε γραμμή από το ΠΑΣΟΚ να προσέρχονται αρκετοί οπαδοί του στις συγκεντρώσεις Σαμαρά ώστε να εμφανίζεται ότι έχει μέγα ρεύμα. Αλλά ο Σαμαράς διεδήλωνε: «Εμείς θα σταματήσουμε τον Α. Παπανδρέου από το να καταλάβει την εξουσία». Στις εκλογές του Οκτωβρίου η Πολ.Αν. έκανε μία πολυδάπανη, αφύσικη για νεότευκτο κόμμα, προεκλογική εκστρατεία και επέτυχε ποσοστό 4,78%. Το βράδυ της παλινόρθωσης του παπανδρεϊσμού οι οπαδοί του Α. Παπανδρέου κρατώντας πλακάτ με αφίσες του Σαμαρά κατευθύνονταν στην Εκάλη όπου τους χαιρέτησε ο ερωτευμένος φύλαρχος και ζήσαμε τις απείρου κάλλους στιγμές με το κουταλάκι της τούρτας την οποίαν έφερε με τα χεράκια του ο Χάλακ. Το κερασάκι ήτο προφανώς του Σαμαρά.

Έξωθεν «μάχαι», έσωθεν Φόβοι... ή ο Αντωνάκης και οι κατηραμένοι όφεις

Γιατί ο πρόεδρος Αντώνης Σαμαράς στα «δύσκολα» θέματα εμφανίζεται εριστικός, χάνει την ψυχραιμία του, φωνασκεί, οξύνει τους τόνους και είναι υπότρομος τα γόνата; Προσέξτε τον, όσοι μπορείτε να έχετε οπτική επαφή όταν μιλά τρέμουν τα γόνάτα του! Γιατί χάνει την ψυχραιμία του όταν ακούει «16η Δεκεμβρίου 1991»; Γιατί είναι αδύνατον να παρακολουθήσει κανείς τους «δολιχοδρομισμούς» του, που θα ‘λεγε εις το έρεβος της αμαθείας του και ο έτερος αστοιχειώτος της πολιτικής σκηνής, ενώ αν προσπαθήσει να βρει λογική θα διαπιστώσει πως δεν έχει κανέναν ειρμό, καμμία συνέπεια, ότι ο «υπερβατικός» λόγος του απλώς σημαίνει υπέρβαση της λογικής και του συμβατικού πολιτικού ήθους; Γιατί το πολυδιαφημισμένο κόμμα του φθίνει συνεχώς; Είναι πολιτικός αρχηγός ενός πραγματικά νέου και ανεξαρτήτου κόμματος ή υπήρξε δεκανίκι του Παπανδρέου εξυτηρετώντας παραλλήλως κάποια μεγάλα «ψηφιακά» συμφέροντα; Μπορεί να ελπίζει σε κάποιον καλύτερο ρόλο ένα κομματίδιο του οποίου ηγείται μια άκαμπτη και ασταθής προσωπικότητα, χωρίς ορίζοντα, με κλειστή σκέψη; Είναι δυνατόν να επιβιώσει το καχεκτικό πλέον κόμμα τού ενός θέματος, ένα κόμμα που δημιουργήθηκε εκμεταλλευόμενο ένα «εθνικό θέμα»; Μπορεί ο εθνικισμός να στηρίξει μια διαρκή πολιτική; Μπορεί να συντηρηθεί σήμερα ένα κόμμα με σύνθημα *Η Μακεδονία είναι ελληνική* κατ’ απομίμησην τού *Η Ελλάδα στους Έλληνες*; Τι ρόλο μπορεί να παίξει στην πολιτική σκηνή ένας αστοιχειώτος πολιτικός, ένας άνθρωπος που αν τον εμπιστευθεί κανείς να λύσει ένα πρόβλημα θα το περιπλέξει σε βαθμό που να καθίσταται αδύνατη η επίλυσή του δημιουργώντας ταυ-

τοχρόνως και άλλα 5-6 προβλήματα που δεν υπήρχαν; Τι μπορεί να περιμένει η πολιτική και η κοινωνία από έναν άνθρωπο αυθάδη, αδίτακτον, που δεν σέβεται ούτε λογαριάζει τίποτε; Έχει ηθικές αναστολές; Και αν έχει, ποια είναι τα όριά τους; Τι ρόλο του επιφυλάσσει το μέλλον εκτός του θλιβερού και γραφικού κομπάρσου σε σενάρια πολιτικής ανωμαλίας;

ΤΟ ΑΣΠΡΟ ΑΛΟΓΟ

Ποιος είναι όμως ο Α. Σαμαράς; Φύτρο αστικής καταγωγής που εστάλη να σπουδάσει στις ΗΠΑ (όπου έκανε σπουδές οικονομικών στο Χάρβαρντ 1974-76 κι απ’ όπου το μόνο που θυμάται στις συνεντεύξεις του είναι «τον Α. Παπανδρέου να δίνει διάλεξη»). Κατά την περίοδο των σπουδών του επέστρεψε και στην Ελλάδα και έκανε και την... στρατιωτική του θητεία με χαριστικό νόμο του Αβέρωφ. Ευνοούμενος του Κ. Καραμανλή ο οποίος τον διόρισε πρόεδρο της ΟΝΝΕΔ, 25ετής ων εξέλεγε βουλευτής Μεσσηνίας το 1977, χαϊδεμένος του Ευ. Αβέρωφ, προσποιούμενος το «καλό παιδί» του Κ. Μητσotάκη, από μικρός δηλαδή επαγγελματίας στην πολιτική χωρίς να έχει εργασθεί ποτέ στην ζωή του ή να έχει κάνει τίποτε ουσιαστικό. Την πορεία του περιγράφει καλύτερα το ακόλουθο σχόλιο του Γ. Βότση:

«Ρε συ, ο Αντώνης είναι αυτός με το αγγελικό πρόσωπο; Το στερνοπαίδι του Αβέρωφ; Ο σκληρός της ΟΝΝΕΔ με τους “Κένταυρους” και τους “Ρέντζερς”; Που δεν ήθελε να δει ζωγραφιστό τον Π. Μπακογιάννη γιατί του φαινόταν αριστερός; Ο επιλεγείς από τον Μητσotάκη ως αντίβαρο του Έβερετ; Που ξεσήκωσε τους Βορειοηπειρώτες; Που απειλούσε να κλείσει τα σύνορά μας με τα Σκόπια; Πώς άλλαξε αυτό το παιδί!» (5.7.93).

Άρχισε την υπουργική του καριέρα ως άξιος διάδοχος του Δ. Τσοβόλα στο Υπουργείο Οικονομικών το 1989. Κατά την σύντομη θητεία του εκεί πρόφθασε να δώσει δείγματα γραφής ως άλλη, χειρότερη, εκδοχή

Μεγαλείων οψώνια

- Ακόμη εξακολουθούν να ασχολούνται μ’ αυτό το πολιτικό οψώνιο τα ΜΜΕ και τα κόμματα και να τον παίρνουν στα σοβαρά, το οποίον με συνέντευξή του στην Ελευθεροτυπία στις 29.11.93 έλεγε ότι «θα αναλάβει πρωτοβουλία» για το Σκοπιανό αποστέλλοντας «επιστολή στον πρόεδρο των ΗΠΑ», όπου «θα του εξηγήσω τι σημαίνει για τις Ελληνοαμερικανικές σχέσεις το πρόβλημα των Σκοπίων». Αλήθεια, την έστειλε; Και τι του απήντησε ο πρόεδρος Κλίντον; Αν μας την στείλει θα την δημοσιεύσουμε άνευ περικοπών και εντελώς δωρεάν. Γιατί την κρατάει... απόρρητη; Ή μήπως ελησμόνησε να την γράψει;
- Αλλά ο γραφικός –υπερήφανος και αγέρωχος ως ήρωας– εδήλωσε στην ίδια συνέντευξη και το απίθανο: «εξακολουθεί να αρνείται την κατ’ ιδίαν συνάντησή με τον Κ. Καραμανλή»!

του Τσοβόλα δεδομένου ότι συνδυάζει τον ακραίο εθνικισμό-ρατσισμό με τον λαϊκισμό: πολιτική παροχών, σκάνδαλο των ΑΜΟ, χαριστικές ρυθμίσεις. Τα Χριστούγεννα του ’89 έκανε την περιβόητη δήλωση για τους Βορειοηπειρώτες και με τις εν συνεχεία προκλητικές «πατριωτικές» κινήσεις του επιθετικής «εξωτερικής πολιτικής» εδημιούργησε πρόβλημα με την Αλβανία το οποίο τώρα μόλις αρχίζει να κλείνει. Μωροφιλόδοξος ων και επηρμένος, αλλά χαϊδεμένο παιδί ως νέος, «συμπαθής», γνωρίζοντας δηλαδή να προσαρμόζεται γλοιωδώς στις επιθυμίες των ανωτέρων του προσποιούμενος ότι τις ικανοποιεί, το άσπρο αλόγο που έφαχνε για να ιππεύσει τού το προσέφερε ο Κ. Μητσotάκης διορίζοντάς τον στο ΥΠΕΕ. Προσπάθησε ο dilettante να ιππεύσει και να συμπλακεί με την Αλβανία υπέρ των «αδελφών Βορειοηπειρωτών», αλλά τελικώς επέλεξε τον Βουκεφάλα και τον «αδελφό Μιλόσεβιτς», αποφεύγοντας την Τουρκία διότι μ’ αυτήν είναι σοβαρά τα πράγματα.

ΤΙ ΣΗΜΑΙΝΕΙ «ΣΑΜΑΡΟΠΟΙΗΣΗ»

Υπήρξεν υπουργός των Εξωτερικών την πιο κρίσιμη για την Ελλάδα

Ο μέλας κύων και ο μέγας πατριώτης

Η τελευταία συνάντηση Μητσοτάκη - Σαμαρά, όπως την περιέγραψε ο ίδιος ο Σαμαράς στον Τάρκα (σ. 283) έγινε στις 12.4.'92, παραμονή του Β' Συμβουλίου Αρχηγών και της αποπομπής του:

«Η πόρτα του διαμερίσματος ανοίγει από τη φιλιππινέζα οικιακή βοηθό. Ο Σαμαράς, για να περάσει, χρειάζεται να δρασσελίσσει πάνω από τον ξαπλωμένο μεγάλο μαύρο σκύλο της οικογένειας Μητσοτάκη. ... Ο Πρωθυπουργός ... του λέει "θα κάνεις στην αρχή μια αναδρομή. ... μετά θα αποχωρήσεις, για να πάρουμε εμείς τις οριστικές αποφάσεις". Ο υπουργός Εξωτερικών συμφωνεί "να πάρετε τις αποφάσεις, αλλά νομίζω πως δικαιούμαι κι εγώ να προτείνω, τι πιστεύω πως πρέπει να γίνει για να κερδίσουμε την υπόθεση. ... Θέλετε να σας πω τις προτάσεις (Επτά σημεία του Προγράμματος Δράσης) που έχω;". "Όχι, δεν χρειάζεται, θα μας τις πεις όλες αύριο" απαντά ο Πρωθυπουργός».

Έτσι αντέδρασε ο Πρωθυπουργός. Αποδεικνύεται έτσι ότι στην διεθνή και εγχώρια συνωμοσία εναντίον του Σαμαρά σκοτεινό ρόλο παίζει και ένας μεγάλος μαύρος βλοσυρός και μοχθηρός σκύλος.

περίοδο, όταν κατέρρευσε ο «υπαρκτός σοσιαλισμός» και μαζί του το κυρίαρχο οικοδόμημα της Βαλκανικής και του Ευξείνου, οπότε παρουσιάστηκε μια νέα λαμπρή ευκαιρία για τον ελληνισμό. Αλλά ο μοιραίος άνθρωπος, αντί να εργασθεί για την δημιουργία των διαύλων μέσω των οποίων θα λειτουργούσε δυναμικά και πάλιν ο ευρύτατος αυτός ελληνικός ζωτικός χώρος (τομείς οικονομίας, πολιτισμού και πολιτικής), αντί να πράξει δηλαδή ό,τι αυτονόητο οφείλει να πράξει μια μικρή χώρα που έχει την τύχη να ανήκει στην ΕΕ, με δύο λόγους, αντί να οδηγήσει στην σύγκλιση των εθνικών της επιδιώξεων και των συμφερόντων της με εκείνα των δυνάμεων που διαμορφώνουν τον χάρτη στην γειτονιά της, ήρθε σε αντίθεση με Ευρωπαίους, Αμερικανούς, Βαλκανικά κράτη, διέπραξε την ανοησία να διαπληκτίζεται με όλους και είχε την μωρία να τους απειλεί κιόλας! [Πριν από εκατό χρόνια, το 1886 ο Ροϊδης έγραφε για το Μακεδονικό Ζήτημα: «*Ἡ ἀνέκαθεν τῶν Ἑλλήνων πλάνη ἐγκρίνεται εἰς τὴν πεποιθήσιν ἐπὶ τὸ δίκαιον αὐτῶν, ἐνῶ βασίμους ἐλπίδας ἡδύναντο νὰ στηρίξωσιν ἐπὶ μόνην τὴν ἰδίαν ἐνέργειαν ἢ τὴν σύμπτωσιν τοῦ ἑλληνικοῦ συμφέροντος μετ' ἄλλου συμφέροντος εὐμοιροῦντος κρατιοτέρου ὑποστηρικτοῦ*»]. Διαπληκτιζόταν λοιπόν ο Σαμαράς με Ευρωπαίους και Αμερικανούς και απειλούσε όλες τις βαλκανικές χώρες (ΠΓΔΜ, Αλβανία, Βουλγαρία,...). Σημειώνουμε την απειλή του στις 15.1.'92 προς την Βουλγαρία ότι «*θα της κόψει τον δρόμο προς την ΕΕ, το ΝΑΤΟ*» κ.λπ. χαρακτηρίζοντας θρασύτατα «*μειωμένης αξιοπιστίας*» τον Βούλγαρο ομολόγό του.

ΤΟ ΟΝΕΙΔΟΣ

Παγίδευσε την χώρα σε ένα αδιέξοδο την ώρα που έπρεπε «να αδράξει»⁴ την μεγάλη ευκαιρία, και οι καταστροφικές συνέπειες της τυφλής πολιτικής αυτής της λαμπρής απομόνωσης είναι ορατές πλέον. Αυτή είναι και η ουσία εκείνου που αποκαλούμε *σκοπιανοποίηση της εξωτερικής μας πολιτικής* συν την *σαμαροποίηση της εσωτερικής μας*. Συνίσταται στην μεγάλη χαμένη ευκαιρία του ελληνισμού με τα επί πλέον προβλήματα που μας έμειναν άλντα και ταλανίζουν τον τόπο. Τις συνέπειες της κατάρρευσης του «υπαρκτού σοσιαλισμού» κατά καταστροφικών τρόπων τις υπέστησαν η Ρωσία, η Γιουγκοσλαβία και ως μη όφειλε τις επλήρωσε η Ελλάδα λόγω Σαμαρά! Και όλα αυτά για να δημιουργήσει ένα δικό του κομματίδιο και να είναι αρχηγός. Και για να παραφράσουμε μια ρήση του Ελ. Βενιζέλου, υπήρξε τόσο πολύ «μικρός» γι' αυτό και διέπραξε μια τόσο μεγάλη ατιμία. Η θητεία του στο Υπουργείο Εξωτερικών είναι η πιο μελανή για την Ελλάδα και συνιστά το έγκλημα ενός ανευθύνου που εργάστηκε εναντίον των ελληνικών συμφερόντων όπως αυτά προσδιορίστηκαν από την τότε κυβέρνηση, με την σύμφωνη γνώμη όλων των κομμάτων. Εις το όνομα της πατρίδος, ή στο όνομα της Μακεδονίας...

ΤΟ ΨΗΦΙΑΚΟ ΑΛΟΓΟ

Ας κάνουμε όμως μιαν απαραίτητη παρέκβαση, περνώντας από το «ε-ποικοδόμημα» στην «υλική βάση», και να σχολιάσουμε το «πολιτικό χρήμα» για το οποίο έγινε οξυτάτη αντιπαράθεση στην Βουλή στις 6.11.'95. Τότε ο τ. πρωθυπουργός Κ. Μητσοτάκης ευθέως κατήγγειλε ότι τον ανέτρεψε ο Σαμαράς με χρήματα του Σ. Κόκκαλη για την σκανδαλώδη υπόθεση των ψηφιακών. Και ο Α. Σαμαράς αντί να απαντήσει στην βαρυτάτη κατηγορία, ή τουλάχιστον να την διαψεύσει για τα μάτια του κόσμου, αντεπετέθη λέγοντας ότι «*κάποια στιγμή ίσως θα χρειαστεί να αναφερθώ στα συμφέροντα που εξυπηρετήσε ο Μητσοτάκης και δη στα πετρέλαια*»... Αντίδραση που θυμίζει το γνωστό ανέκδοτο: «*μα, κι εσείς βασανίζετε τους νέγρους*».

[Με την ανάληψη της εξουσίας από τον Α. Παπανδρέου έγινε αμέσως η σκανδαλώδης ανάθεση των ψηφιακών στον Κόκκαλη, σκάνδαλο το οποίο διερευνάται από την Δικαιοσύνη και προσπάθησε να κλείσει με εξωφρενικά προκλητικό τρόπο ο Χρ. Τζανακάκης την παραμονή της συνταξιοδοτήσεώς του. Ο Α. Σαμαράς θεωρεί όμως ότι όλα καλώς έγιναν. Εν συνεχεία, και προτού κλείσει χρόνος, η συνεπής στις διακηρύξεις της κυβέρνηση Παπανδρέου⁵ επεχείρησε να πωλήσει τον ΟΤΕ, αλλά ο Σαμαράς δεν εφέλλισε το παραμικρό. Προσφάτως, την παραμονή της δεύτερης απόπειρας μερικής ιδιωτικοποίησης του ΟΤΕ έγινε πάλι απευθείας ανάθεση 270.000 ψηφιακών παροχών στον Κόκκαλη, αλλά πάλιν ο Σαμαράς δεν αντέδρασε...].

Ο ΒΟΥΚΕΦΑΛΛΑΣ

Επίσης, ο Σαμαράς δεν ύψωσε τους τόνους ούτε στο «Σκοπιανό» όταν υπέγραφε η κυβέρνηση Παπανδρέου την ενδιάμεση συμφωνία. Το ξαναθυμήθηκε τώρα που προσπαθεί να το κλείσει η κυβέρνηση Σημίτη. Διότι με την εκλογή Σημίτη πανικοβλήθηκε, αντέδρασε αγενέστατα και μικρόψυχα και αντί συγχαρητηρίων έκανε μιαν υβριστική δήλωση, κι εξήτησε εκλογές. Θεώρησε τα ελληνοτουρκικά ως καλή ευκαιρία για να επιδοθεί σε άμιλλα πατριδοκαπηλίας με τον Έμπερτ, ενώ ανέβασε τους τόνους και στο Μακεδονικό. (Είναι ενδεικτικό ότι την στάση Σαμαρά απεδοκίμασε το 57,7% και την στάση Έμπερτ το 64,1%, σύμφωνα με δημοσκοπήση που παρουσίασε η *Ελευθεροτυπία* στις 28.3.'96. Ακόμη σύμφωνα με όλες τις σφυγμομετρήσεις η συντριπτική πλειοψηφία της κοινής γνώμης σήμερα θέλει επίλυση του Μακεδονικού με σύνθετο όνομα). Και εδώ θα πρέπει να σημειώσουμε ότι αν επιβιώνει η Πολ.Αν. οφείλεται κυρίως στην αδυναμία του Έμπερτ και δευτερευόντως στις εσωκομματικές διαφωνίες του ΠΑΣΟΚ. Δεν πρόκειται δηλαδή για θετικές ψήφους. Έτσι διατηρείται εν ζωή ακόμη αυτό το μόρφωμα με παγιδευμένο αυτό το μικρό ποσοστό. Πρόκειται για ένα κόμμα περαστικών και περιφερομένων. Και οι συνέπειες είναι εκείνες του ντόμινο: ο Σαμαράς ωθεί τον Έμπερτ προς την εθνικιστική αθλιότητα, ο Έμπερτ τμήμα του ΠΑΣΟΚ και της κυβέρνησης και τελικώς ωθείται όλο το πολιτικό σύστημα, με αποτέλεσμα την συνέχιση της εκφυλιστικής διαχείρισης των εθνικών θεμάτων.

ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΤΟΥ ΚΟΜΜΑΤΙΔΙΟΥ

Εδημιούργησε λοιπόν ένα κόμμα που παρουσιάστηκε ως νέο, «υπερβατικό» κ.λπ., εν αντιθέσει προς τα «παλιά κόμματα». Καλλιέργησε αυταπάτες, και φάνηκε ότι τροφοδότησε ελπίδες και προσδοκίες σε αρκετούς ανθρώπους. Εκτός από τους συνήθεις περιφερομένους τυχοδιώκτες και αποτυχημέ-

νους πολιτευτές διαφόρων πολιτικών χώρων και κυρίως της Ν.Δ. (οι Σταμάτης, Μαντζώρης κ.ά. επανέκαμψαν ήδη), τον προσήγγισαν ή τον υπεστήριξαν διακριτικά και από απόσταση και ορισμένοι σοβαροί άνθρωποι, οι οποίοι σύντομα τον εγκατέλειψαν (δεν γράφουμε ονόματα για να μην τους εκθέσουμε), όπως και αρκετοί από τους πρώτους που είδαν ότι δεν έχει το λαμπρό πολιτικό μέλλον που φαντάστηκαν. Φαινόταν το κομματίδιο πολυσυλλεκτικό, αφού προσεχώρησαν

από ακροδεξιοί, παλαιοδεξιοί έως κάποιον Καραγκούνη του Συνασπισμού. Ήταν η εποχή του πατριωτισμού ολικής αλέσεως. Το «νέο» –αν είναι δυνατόν!– θα το δημιουργούσαν οι Στ. Στεφανόπουλος, Κλείτος, Μπουγάς, Νικ. Βενιζέλος μαζί με τους Γιώτα, Παναγιούλη, Νικολάου, Μπέτση, Φραγκιά κ.ά. Έτσι από το 4,78% έφθασε στο 8,7% των ευρωεκλογών και άρχισε πάλι η φθίνουσα –ραιβοσκελώς– πορεία του.

Ο Α. Σαμαράς όμως έχει μια ιδιαίτερη κλίση προς τον μυστικό, τον συνωμοτικό τρόπο δράσης και αυτόν επέβαλε ως τρόπο λειτουργίας στο προσωποπαγές, στο πλέον αρχηγικό εκ των σημερινών κομμάτων. Έστησε έτσι ένα κόμμα με πυρήνα τους Τσαγκανέλη, Καλαμίδα, Στεφανόπουλο, Σταμάτη, με εντελώς αδιαφανή τρόπο λειτουργίας και στο οποίο δεν λειτουργούν όργανα, με αποτέλεσμα να δημιουργηθούν μεγάλες εσωκομματικές αντιθέσεις από τον πρώτο χρόνο ήδη. Οι αποφάσεις

λαμβάνονται πάντοτε εν κρυπτώ από έναν στενό συνωμοτικό πυρήνα στο σπίτι του Σαμαρά, σαν να πρόκειται για παράνομη οργάνωση. Αυτός διορίζει, αυτός αποφασίζει, αυτός ορίζει. Προσπαθεί μάλιστα να μιμηθεί και σ' αυτό χονδροειδώς τον Παπανδρέου καλώντας τους συνεργάτες του σπίτι του. Έτσι, ενώ στην αρχή υπήρχε κάποιο ρεύμα, ο αποκρυφιστικός και συνωμοτικός τρόπος όρθωνε τείχη και τροφοδοτούσε την δυσανεξία. Παρ' όλα ταύτα, αφού ήταν καινούργιο κόμμα ειδικολογούντο διάφορες «παρεκτροπές», οπότε έφθασε έως τις ευρωεκλογές χωρίς απώλειες και κοινοποίηση των διαφωνιών. Ο τρόπος λειτουργίας και λήψεως των αποφάσεων συνεχιζόταν επί το σταλινικότερον, δημιουργήθηκαν φατρίες και κλίκες, και αρκετοί άρχισαν να αποστασιοποιούνται. Για παράδειγμα, εν όψει των δημοτικών εκλογών ενώ προσπαθούσαν τα όργανα να συνεδριάσουν, οι αποφάσεις αιφνιδιαστικά ανακοινώθηκαν από τον Σαμαρά και το περιβάλλον του, όπως λ.χ. η... επιτυχής υποψηφιότητα Λεντάκη στον Δήμο Αθηναίων. Η Πολ.Αν. ήδη έχει πάρει την κατιούσα. Στις εκλογές της Νεολαίας τους ο αυταρχισμός και οι σταλινικού τύπου επεμβάσεις κόντεψε να την οδηγήσουν στην διάλυση. Όσα παιδιά είχαν μυαλό και άποψη απομακρύνθηκαν. Όλα δείχνουν ότι αυτό το «νέο κόμμα» είναι πιο παλιό κι απ' τα παλιά, απηρχαιωμένο, ότι έκανε «υπέρβαση», προς τα πίσω όμως. Ποια πρόταση εξουσίας έχει; Αν κρίνουμε από την εσωκομματική συμπεριφορά του, τον ολοκληρωτισμό. Αφού έτσι αντιμετωπίζει το νέο κόμμα τού οποίου δεν λειτουργούν τα όργανα και οι συνεδριάσεις γίνονται στο σπίτι του αρχηγού, που δεν έχει κάνει ακόμη συνέδριο αλλά αναγκάστηκε ενώ συνεχίζεται η πτωτική πορεία του να θυμηθεί τα λησμονημένα

ΟΙ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΗΣ «ΛΑΒΙΔΑΣ ΣΑΜΑΡΑ»

του Μιχάλη Παπαγιαννάκη
ευρωβουλευτή του ΣΥΝ

Ο Σλόμπονταν Μιλόσεβιτς αναγνώρισε την νότια γείτονά του ως «Δημοκρατία της Μακεδονίας» και αμέσως έπεσε γενική σύγχυση και παγωμάρα στον ευρύ και ισχυρό κύκλο των διαμορφωτών της κοινής γνώμης επί των βαλκανικών όπως και πολλών άλλων ζητημάτων που απασχολούν τη χώρα. Η παγωμάρα οδήγησε τους περισσότερους τενόρους των «φιλοσερβικών» παραληρημάτων της χθες στη σιγή, προφανώς εν αναμονή εξελίξεων που θα κάνουν να ξεχαστούν τα προηγούμενα. Η σύγχυση οδήγησε τους υπόλοιπους σε αφορισμούς και καταδίκες, σε ύβρεις και περιφρονητικούς χαρακτηρισμούς, περίπου της αυτής ποιότητας με τα όσα άκουαν έως τώρα όσοι προσπάθησαν να αντισταθούν σε τέτοιου τύπου κατηφόρες και να τους λογικέψουν. Όλοι πάντως υπήρξαν εντυπωσιακά ήπιοι στην πράξη: ούτε ένα συλλαλητήριο, ούτε μια πρόταση για εμπάργκο, ούτε καν για εμπορικό ή άλλομπούκοτάζ. Ορισμένοι μάλιστα «δικαιολόγησαν» την απόφαση: δεν ήθελε, βρε παιδιά, να τους αναγνωρίσει, αλλά τι να κάνει απέναντι στις πιέσεις των ισχυρών;

Σε όλες τις περιπτώσεις ένα πράγμα παραμένει επιμελές στη σκιά: η πολιτική που υπερασπίστηκαν έως τώρα, η οποία εφαρμόστηκε και απέτυχε παταγωδώς ως προς τους στόχους της, ενώ συσσωρεύσε ζημιές και

εμπόδια στην ελληνική εξωτερική πολιτική που παραμένουν πάντα εν δράσει και που για να παραμεριστούν απαιτείται εκτός από πολύτιμο χρόνο και άχαρο μόχθο και μια πραγματική ανατροπή των αντιλήψεων και των μεθόδων που πρυτάνευσαν τα τελευταία χρόνια.

Εκεί βρίσκεται το πραγματικό πρόβλημα το οποίο με δέος αποκρύπτουν τόσο οι οίμωγες των «προδομένων» όσο και η αιδήμων σιγή των άλλοτε υψιπετών αναλυτών. Έκαναν λανθασμένες αναλύσεις, από ιδιότητα ή από ανικανότητα και αναχρονιστική σκέψη. Έθεσαν λανθασμένους στρατηγικούς στόχους. Έκαναν λανθασμένες προτάσεις πολιτικής και συμμαχιών. Ανέλαβαν λανθασμένες πρωτοβουλίες και δράσεις. Οδήγησαν σε αδιέξοδο. Κρίθηκαν τελικά εκ του αποτελέσματος (μικρό τμήμα του οποίου είναι η αναγνώριση του κ. Μιλόσεβιτς), από το μόνο πράγμα δηλαδή που μετράει στην διεθνή πολιτική, όχι μόνο τώρα στην «νέα τάξη πραγμάτων» που φαντάζονται αλλά... από εξανέκαθεν.

Ήταν και παραμένουν λανθασμένες οι αναλύσεις που έθεταν το πρόβλημα της διάλυσης της Γιουγκοσλαβίας ως πρόβλημα απλής παρέμβασης των «ξένων», στη βάση μάλιστα μιας ανεξήγητης επιδίωξής τους να μειώσουν τη Σερβία και τον ίδιο το Μιλόσεβιτς. Γιατί ο ίδιος ο Μιλόσεβιτς, πολλά χρόνια πριν ασχοληθεί ο οποιοσδήποτε με τη Γιουγκοσλαβία, σχεδίασε και επιδίωξε (ήδη από τα μέσα της δεκαετίας του '80) την κατάργηση του ισορροπιστικού της Συντάγματος (της Γιουγκοσλα-

βίας), τον εκσερβισμό των αυτόνομων περιοχών της, την υποταγή των άλλων δημοκρατιών σε έναν νέο συγκεντρωτισμό, και άλλα ανάλογα γνωστά και γραπτά. Φυσικά τη μέθοδο Μιλόσεβιτς ακολούθησαν και άλλοι της αυτής ποιότητας ηγέτες, αμυντικά ή και επιθετικά και με αναζήτηση πρόσφορων συμμαχιών με όλα τα συνεπακόλουθα. Οι φωστήρες μας όμως αρχίζουν την ανάγνωση της ιστορίας του γιουγκοσλαβικού δράματος το 1991, με ιδιαίτερη επιμονή στην αγνόηση των προηγούμενων επεισοδίων ή και με αλαζονική περιφρόνησή τους (ο κ. Σαμαράς, ως υπουργός Εξωτερικών, είχε πει εκείνο το αμίμητο: «ποιος ήξερε πριν δύο χρόνια τη Βοσνία»;...)

Ήταν λανθασμένη η εκτίμηση ότι ο Μιλόσεβιτς θα κέρδιζε στα γρήγορα το παιχνίδι και επομένως καλόν θα ήτο να τα βρούμε μαζί του, και ως προς την τύχη της ΠΓΔΜ σε αυτήν ή εκείνη την εκδοχή (το αναλύει λεπτομερώς ο Μ. Αδιάλλακτος... στο προηγούμενο τεύχος του Αντί), εκδοχή πάντως που θα απέκλειε την κρατική της υπόσταση, εν πάση περιπτώσει δε χωρίς «μακεδονική» αναφορά στην ονομασία της. Ο στρατηγικός αυτός «στόχος» ανακαλύφθηκε στο δρόμο και για να φανεί και ρεαλιστικός δεν έλειψαν ούτε οι αυταπάτες ούτε οι παραχαράξεις των δεδομένων. Π.χ. μετά την περίφημη απόφαση για τους «τρεις όρους» του Δεκεμβρίου 1991, όλος ο ευρωπαϊκός Τύπος και οι ευρωπαίοι δημοσιογράφοι έδιναν την ερμηνεία ότι οι εταίροι μας έδιναν στην Ελλάδα ένα όπλο (όνομα που να μην προκαλεί υποψία διεκδικήσεων κ.λπ...) για να πάει να διαπραγματευτεί με την γείτονα λύση κοινής αποδοχής. Αντ' αυτού ακολούθησε μια πολιτική η οποία στην ου-

όργανα και να εξαγγείλει μια παρωδία συνεδρίου όπου ο αρχηγός προβλέπεται να εκλεγεί διά βοής και άνευ αντιπάλου. Το «νέο» κόμμα που τα δύο δέκατα της κοινοβουλευτικής του ομάδος είναι ο κύριος και η κυρία Στεφανοπούλου...

ΤΟ ΠΡΑΣΙΝΟ ΑΛΟΓΟ

Αλλά το κρίσιμο σημείο είναι εκείνο της στάσης του κατά την εκλογή προέδρου Δημοκρατίας. Την μεγάλη κίνηση που μπορούσε να κάνει ανατρέποντας την φαύλη και ανίκανη και ασθενή κυβέρνηση των δανειστών δεν την έκανε. Στις 29 Νοεμβρίου '93 εδήλωσε με συνέντευξή του στην *Ελευθεροτυπία* ότι το κόμμα του «**ελέγχει τον χρόνο των εκλογών**». Όμως όταν ήρθε η ώρα να τον ελέγξει απεφάσισε να παίξει τον ρόλο του δανειστή ψήφων στην κυβέρνηση των δανειστών, παρά τις σφοδρές αντιδράσεις στελεχών του κόμματός του. Εάν ανέτρεπε την κυβέρνηση Παπανδρέου, η κίνησή του αυτή θα δικαιολογούσε κατά κάποιον πειστικό τρόπον τις διακηρύξεις του περί «**ρήξεως**», «**υπέρβασης**» κ.λπ. Θα έδιδε το άλλοθι της τήρησης ίσων αποστάσεων έναντι των «**παλιών κομμάτων**» Ν.Δ. και ΠΑΣΟΚ, θα ήτο συνεπής στον διμέτωπο που υποτίθεται ότι διεξάγει και θα διεκδικούσε έναν κεντρικό ρόλο. Τα εναπομείναντα στελέχη της Άνοιξης με πολιτικό ένστικτο αυτό τον συμβούλευαν, όπως ο Ν. Τσαγκανέλης, ο οποίος απεχώρησε, ή ο ανενεργός και δυσαρεστημένος Θ. Μπεχράκης. Αυτός όμως ανακοίνωσε την απόφασή του (;) χωρίς να ενημερώσει προηγουμένως κανένα όργανο. Τα ερωτήματα που ετέθησαν και τίθενται από τα μέλη και στελέχη του κόμματός του είναι εάν ήτο δέσμιος, εάν είναι ανίκανος ή εάν πρόκειται για

συνδυασμό και των δύο (το πιθανώτερον). Σε δυόμισι χρόνια η Πολ.Αν. άλλαξε τέσσερις γενικούς διευθυντές (οι δυο πρώτοι Ν. Ταβουλάρης, Δ. Σταμάτης), ώσπου με την παραίτηση του Μ. Καλαμίδα στις 13.1.'96 διορίστηκε ελλείψει σοβαρωτέρου ο Γ. Συμπιλίδης. Έτσι καταλήγει το κομματίδιο σ' αυτόν που ξεκίνησε, εκπροσωπείται με τον πλέον κατάλληλο τρόπο: Πρόεδρος Σαμαράς, γεν. διευθυντής Συμπιλίδης...

Οι σοβαροί άνθρωποι ήδη τον έχουν εγκαταλείψει. Και σ' εμάς μένει μονάχα μια απορία: τι σχέση μπορεί να έχει μ' αυτό το μόρφωμα μια Κυρία και τόσο καλλιεργημένη όπως η Κ. Δασκαλάκη;

ΔΕΛΑ-ΠΑΤΡΙΔΗΣ

Με όσους μιλήσαμε επεσήμαναν τον καισαρισμό και την έλλειψη εμπιστοσύνης που δείχνει προς όλους ο Σαμαράς, τον **συνωμοτικό τρόπο του**. Και πώς να έχει εμπιστοσύνη σε **άνθρωπο ένας δολιόφρων, ένας συνωμοτικής**; Πολλές υπερβάσεις μπορεί να κάνει ο άνθρωπος, ένα μόνο δεν μπορεί να ξεπεράσει, τον εαυτό του και τις πολιτικές και μη έξεις του. Το προσωπικό του αδιέξοδο είναι φανερό. Το δράμα και η τιμωρία του είναι ότι εργάζεται για την υστεροφημία του Κ. Μησοτάκη! Έτσι, θα καταλήξει **γραφικός δελα-πατριδής** της πολιτικής ερμη-

σία αρνούνταν κάθε επαφή και ισχυριζόταν ότι με λίγη υπομονή θα έφτανε η στιγμή όπου το γειτονικό κράτος-κουρελού θα διαλυόταν, ιδίως αν βοηθούσε και λίγο η ακόμη βορειότερη σύμμαχος...

Ήταν λάθος η εκτίμηση ότι θα μπορούσε ποτέ να γίνει διεθνώς δεκτό να «καταργηθεί» με τη βία η Βοσνία ή να αλλάξουν τα τυπικά σύνορά της. Στην τότε Ελλάδα εθεωρείτο όμως βέβαιο και αυτονόητο. Όταν ανακάλυψαν οι φωστήρες μας ότι ήταν αδύνατο, τότε άρχισαν τις κραυγές και τις καταγγελίες εναντίον της «αδικίας που υφίστατο ο κ. Κάρατζιτς», ενώ αν δει κανείς το ζήτημα στις πραγματικές του διαστάσεις, η σερβοβοσνιακή πλευρά κέρδισε και σε έκταση εδαφών και σε «εθνική» ομοιογένεια και ως προς την επιζητούμενη εδαφική συνέχεια με τη Σερβία, αν και θα έπρεπε κανείς να ντρέπεται να αποκαλεί το αποτέλεσμα της εθνοκάθαρσης «κέρδος». Ήταν πάντως φανερό εδώ και πολύ καιρό ότι τέτοιες αστείες αναλύσεις δεν έκανε ο Μιλόσεβιτς και ότι επεδίωκε, κάτω από την πίεση του πολέμου και του εμπάργκο, να κεφαλαιοποιήσει αυτά τα κέρδη όσο ακόμα ήταν καιρός. Επανελημμένα υποστήριξα, μαζί και με άλλους, ότι η λύση για τον Μιλόσεβιτς ήταν κάποιος συμβιβασμός ως προς την κρατική οντότητα της Βοσνίας, με μπόλικη υποκρισία που διατηρεί τα σύνορά της αλλά την τέμνει και σε δύο κομμάτια, και η αναζήτηση καλών σχέσεων με τις ΗΠΑ και την Ευρώπη. Φαίνεται να τα καταφέρνει, σίγουρα με τις δυσκολίες που του κληροδότησε το παρελθόν (του), αλλά για την ώρα παραμένοντας στην εξουσία και υποσχόμενος ένα καλύτερο μέλλον, όπου μεταξύ άλλων θα μπορέσουν να απολαύσουν τους καρπούς των κόπων τους και οι κάποτε διά-

σημοι πολέμαρχοι και σήμερα ζάμπλουτοι παράγοντες του καθεστώτος και της πολιτικής του. Μια από τις δυσκολίες ήταν και η ανάγκη να αναγνωριστούν αμοιβαίως και σταυρωτά όλες οι δημοκρατίες που προέκυψαν από τη διάλυση της Γιουγκοσλαβίας, και βέβαια και η ΠΓΔΜ.

Εκεί θα κόλλαγε; Και γιατί άλλωστε; Το ίδιο όνομα της ανεγνώριζε επί ενιαίας Γιουγκοσλαβίας, όταν τα μεν και τα δε ηγετικά στελέχη κυβερνούσαν, συχνά μάλιστα ο ένας στη δημοκρατία του άλλου! Άσε που είναι και ομόδοξοι, φυλετικά αδέρφια και γλωσσικά ξαδέλφια. Είδατε πώς εφαρμόζονται δημιουργικά οι θεωρίες των «δικών» μας αναλυτών και προπαγανδιστών;

Έκαναν λοιπόν και λανθασμένες συμμαχίες για την επιδίωξη λανθασμένων στόχων. Αλλά συμπαρέσυραν στην αδιέξοδη πορεία τους και πολλά άλλα: ευκαιρίες, δυνατότητες, ενδεχόμενα. Όσο περισσότερο μιλάγαμε για «διεσδυσή» –εμπορική και επενδυτική εννοείται...–, τόσο συρρικνώνανε με την πολιτική τους τον χώρο όπου αυτή θα μπορούσε να επελάσει. Όσο δυνατότερα διατράνωναν τους ακατάλυτους δεσμούς φιλίας με τους γειτονικούς λαούς, τόσο ισχυρότερες επιφυλάξεις αναδύονταν στα επίσημα αλλά και στα ανεπίσημα επίπεδα όπου διαμορφώνεται η κοινή γνώμη. Όσο πιο πεισματικά επεδίωκαν συμμαχίες και «τόξα», τόσο πιο συστηματικά άλλες δυνάμεις κέρδιζαν και κερδίζουν ακόμη θέσεις και παρουσία στον περίγυρό μας. Όσο πιο μεγαλόφρονες και μεγαλόστομες ήσαν οι καταγγελίες εναντίον αυτών των άλλων «διεσδύσεων», τόσο πιο εκκωφαντική γινόταν η απουσία ή απόσυρση από την ελληνική πλευρά (βλέπε π.χ. την ακατάληπτη,

με κάθε σοβαρό κριτήριο εθνικής εξωτερικής πολιτικής, ελληνική άρνηση συμμετοχής στη Βοσνία ή στη συνάντηση των Τιράνων). Προκάλεσαν αρχικά την απορία των πάντων στην Ευρώπη και στον λοιπό κόσμο (και στον αραβικό π.χ.), την καχυποψία πολλών (ιδίως όταν διάβαζαν μεταφρασμένα τα πονήματα και τις δηλώσεις των υπερπατριωτών μας), την λοιδορία ή την εχθρότητα άλλων, την απομάκρυνση παραδοσιακών συμμαχικών πολιτικών δυνάμεων, την απροθυμία να μας ακούσουν όπου μπορούσαμε να αρθρώσουμε λόγο στην οποιαδήποτε εκδοχή του (μαζί με τα ξερά κινδύνευσαν και τα χλωρά...), την διπλωματική και πολιτική απομόνωσή μας χωρίς να υπάρχει κάποιος λόγος που να αξίζει τον κόπο.

Όταν τότε εγκαίρως κάποιοι επεσήμαιναν αυτά τα ενδεχόμενα και αυτές τις προοπτικές, εισέπρατταν ιδεολογήματα, ύβρεις και υπονοούμενα για την εθνική τους ακεραιότητα! Δεν έχει νόημα να ζητήσει κανείς επανόρθωση ή μεταμέλεια... Έχει όμως πολύ νόημα και μεγάλη χρησιμότητα να ζητήσει να μην υπάρξει λήθη και κυρίως να μην υπάρξει επανάληψη της ίδιας αναποτελεσματικής, βλαβερής, αλλά και κωμικοτραγικής πολιτικής στο μέλλον.

Το λέω αυτό γιατί ήδη οι φειδωλοί στην αποτίμηση της έως τώρα πολιτικής τους στα βαλκανικά με περισσή ευκολία και ανεμελιά επελαύνουν στον χώρο της ευρωπαϊκής πολιτικής, του Κυπριακού, των Ελληνοτουρκικών. Με ανάλογες αντιλήψεις, πανομοιότυπη μεθοδολογία, με εμφανή διάθεση να «δικαιωθούν» αυτή τη φορά. Ήδη η προηγούμενη φορά δεν ήταν απλή φάρσα. Τι θα είναι η επόμενη αν δεν παραμεριστούν οι εισηγήσεις τους;

νεύοντας τα πάντα με όρους συνωμοσιολογικούς - εθνικολαϊκιστικούς και απευθυνόμενος σε καθυστερημένους νεοεθνικόφρονες που πιστεύουν στον αιωνίως καρπαζωμένο Έλληνα θύμα των διεθνών συνωμοσιών. Στον «αμυντικό πατριωτισμό» που διεκήρυξε (Θεσ/νίκη 15.5.'93) εδράζεται ακριβώς το σύνδρομο του εγκλεισμού, το οποίο στην Ελλάδα μπορεί μεν να λειτουργεί προσωρινά, αλλά δεν διαρκεί. Υπάρχει άλλωστε η πολιτική αμφισβήτηση της κοινωνίας αλλά και αυτή η ίδια η ύπαρξη των ΜΜΕ που το αποσαθρώνουν. Εξ άλλου δεν έχει τις ικανότητες να επεξεργασθεί έναν νέο πολιτικό λόγο, είναι πιο παλαιοκομματικός κι απ' τους παλαιοκομματικούς, αρχαϊκός, πρωτόγονος: **εδημιούργησε την Πολ.Αν. σαν ένα παλαιοκομμουνιστικό κόμμα της Δεξιάς, φανατικό, δογματικό.** Έτσι, όπως έχομε ήδη πει, **αυτοπαγιδεύθηκε** και το μέλλον του είναι προδιαγεγραμμένο. Ένας Χατζηαβάτης του Παπανδρέου υπήρξε με ένα **κομματίδιο 2-3 χρήσεων**. Και αν υπάρχει ακόμη ως κόμμα η Πολ.Αν., τούτο οφείλεται στην αδυναμία του Έβερτ. Διότι είναι τέτοια η ανικανότης του Σαμαρά ώστε ούτε σε ένα σύγχρονο ρατσιστικό κόμμα δεν μπορεί να μετατρέψει το κομματίδιο.

Έτσι δεν μένει παρά να αποτελεί αντίπαλο του κόμματος Τσοβόλα. Είναι άλλωστε πανομοιότυπες οι θέσεις Πολ.Αν και ΔΗΚΚΙ σε οικονομία και εθνικά θέματα, ακόμη και η φρασεολογία. Η σύγκρισή του ωστόσο με το ΔΗΚΚΙ και τον Τσοβόλα είναι συντριπτική υπέρ του δεύτερου, διότι εκείνος είναι λαϊκής καταγωγής, γνήσιος λαϊκιστής. Ετούτο το διαμαρτυρόμενο παιδί του κατεστημένου, ετούτο το προϊόν του συστήματος που κατηγορεί, είναι ελάχιστα πειστικό... Τι πιθανότητες έχει να πείσει ένα κόμμα διαμαρτυρίας σ' έναν χώρο (δεξιά-ακροδεξιά) που είναι κατεστημένο; Και παρουσιάζεται το κωμικό θέαμα του γιάπη που σκέφτεται αμερικάνικα και μεταφράζει τις πολύτιμες σκέψεις του ελληνικά, κάνει αντιαμερικανισμό και... αντιιμπεριαλισμό αλλά διαμαρτύρεται γιατί η Χίλαρι Κλίντον δεν προσεκάλεσε την κυρία Σαμαρά! Άλλωστε ηθικά ο Τσοβόλας έναντι του είναι αδάμας. Και η μοίρα τού εθνικιστικού αλέκτορος είναι να αναμετρηθεί μ' αυτόν διεκδικώντας τις ψήφους κάποιων δυσारेστημένων (η Πολ.Αν. κατά τις πρόσφατες δημοσκοπήσεις φέρεται με 5,1% και το ΔΗΚΚΙ με 4,5%). Παρ' όλα ταύτα, όποτε έχει κρίση μεγαλομανίας ο Σαμαράς θα εξακολουθεί να νομίζει ότι είναι ο Ανδρέας Παπανδρέου. Τέλος, ο Δ. Τσοβόλας έχει το πλεονέκτημα ότι διεφώνησε, παρητήθη, έκανε δικό του κόμμα και **εντίμως** δίδει τις μάχες του. Ούτως εχόντων, **Άπολείπειν Θεός Άντώνιον...** Η παράστασις οσονούπω λαμβάνει τέλος. Η *aura popularis* φυσάει αντίθετα. Και όταν εντοπίσει τους υπευθύνους που τον παρέσυραν στην πλάνη του, ο λαός είναι πολύ σκληρός.

«Τσούζει το βοριαδάκι», γράφει απογοητευμένος προλογίζοντας τον ύμνο του στο βιβλίο του. Τσούζει κι αυτό το κείμενο. Τσούζει και θα τον κυνηγά πάντοτε στις ονειροδυνίες του η «16η Δεκεμβρίου 1991». «Κρίμας, κρίμας», κι ήταν «καλό παιδί», όπως όλοι οι Μπερτόδουλοι. Γύρευε από την μοίραν σου κρυπτόν νά σου χαρίση... τόπον, για να κρυφτείς!

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ:

1. Κατά ευτυχή σύμπτωση, ταυτοχρόνως με την κυκλοφορία του προηγούμενου τεύχους του Αντί, στην *Ελευθεροτυπία* δημοσιεύονταν άρθρο του Μ. Μορώνη με θέμα την «λαβίδα Σαμαρά». Ακολούθησαν απαντήσεις και ανταπαντήσεις της Πολ.Αν. αλλά ο Σαμαράς εξακολουθεί να αποφεύγει τον δημόσιο διάλογο από τις στήλες της «Ε».
2. Τζίρος, Στεφανόπουλος, Συμπιλίδης, Κλείτος, Γερωντόπουλος, Μιμής.
3. «Ο πρώτος νόμος που θα ψηφίσουμε θα έχει ένα μόνο άρθρο που θα λέει: Ο ΟΤΕ θα έχει μία και μόνο μετοχή μετοχή που θα ανήκει ονομαστικά στον ελληνικό λαό». (Ανδρέας Παπανδρέου με την εγγύηση Α. Σαμαρά).
4. «Ν' αδράξουμε το μήνυμα του θείου Πάθους» εδήλωσε ο Σαμαράς το Πάσχα, ως άλλος Αφεντούλης του Ροΐδη.
5. «Διαπαιδαγώγησε» δημοσιογράφους του διπλωματικού ρεπορτάζ, όχι μόνον διαφθείροντάς τους με τα μυστικά κονδύλια αλλά καθιερώνοντας το καθεστώς των διαρροών πληροφοριών και κυρίως την δημοσίευση διαφόρων απορρήτων ή εμπιστευτικών εγγράφων, πράγμα που σήμερα έχει καταντήσει να θεωρείται φυσιολογικό.

ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ ΠΡΟΣ ΤΟΝ κ. Θ. ΠΑΓΚΑΛΟ:

Στις 10.3.'96 δημοσιεύθηκαν άκρως απόρρητα έγγραφα του ΥΠΕΞ στην εφημερίδα *Τύπος της Κυριακής*, υπό τον τίτλον «**Πούλησαν τη Μακεδονία / Ιδού τα Ντοκουμέντα της Μειοδοσίας**». Από το ίδιο το δημοσίευμα προκύπτει ότι η πηγή της διαρροής είναι το παρακράτος Σαμαρά στο ΥΠΕΞ: άλλωστε το δημοσίευμα της εφημερίδας η οποία πρόσκειται στον Μ. Έβερτ δεν προβάλλει τον πατριωτισμό της ΝΔ αλλά τον ηρωισμό του Α. Σαμαρά, προφανώς για λόγους... δεοντολογίας. Εξ άλλου ο Σαμαράς ήδη από τις 6.3.'96 είχε προαναγγείλει: «η κυβέρνηση προτίθεται να ξεπουλήσει το όνομα της Μακεδονίας, ... σύμφωνα με ασφαλείς και αξιόπιστες πληροφορίες, η ίδια η κυβέρνηση έχει δώσει εντολή στις αρμόδιες υπηρεσίες της να συμφωνήσουν με την κυβέρνηση των Σκοπίων σε σύνθετη ονομασία...» και μετά ταύτα «εξόρμησε στην Μακεδονία» για ψηφοθηρία. Προφανώς είχε ήδη στα χέρια του τα έγγραφα και τα έδωσε στον *Τύπο της Κυριακής*, με αντάλλαγμα την προβολή τού πατριωτισμού του. Την παραμονή της δημοσίευσεως των απορρήτων αυτών η *Αυριανή* έγραφε: «*Σήμερα, εν τω μεταξύ, ο κ. Σαμαράς αναμένεται να δώσει στη δημοσιότητα τα στοιχεία εκείνα που σύμφωνα με τους ισχυρισμούς του αποδεικνύουν...*».

Μόλις την περασμένη εβδομάδα, πάλιν ο ανεύθυνος Α. Σαμαράς έδωσε στην δημοσιότητα έγγραφα του ΥΠΕΞ και της πρεσβείας μας στην Ουάσιγκτον, κάνοντας αυτή την αηδιαστική εκστρατεία από τα ΜΜΕ προς άγραν των αδαών ή αφελών.

Μπορεί ο κ. υπουργός των Εξωτερικών να μας πληροφορήσει εάν υπάρχει άλλο ΥΠΕΞ στον κόσμο όπου να συμβαίνει τέτοια ασυδοσία; Του οποίου τίποτε δεν είναι απόρρητο; Μπορεί επίσης να μας πληροφορήσει εάν διέταξε έρευνα και τι απέδωσε; Θεωρεί ότι μπορεί να ασκηθεί υπεύθυνη πολιτική υπό τοιαύτας συνθήκες; Γνωρίζει αν υπήρξε οποιοσδήποτε άλλος προκάτοχός του στο Υπουργείο από συστάσεώς του που να ακολουθούσε την τακτική Σαμαρά; Γιατί δεν καταγγέλλει σκληρά αυτή την αδίστακτη και απροκάλυπτη υπονόμευση; Τι μέτρα προτίθεται να λάβει ώστε να σταματήσει αυτό το αίσχος;

Εάν θεωρεί αδύνατον να εξαρθρωθεί το παρακράτος Σαμαρά, τότε προτείνουμε να δίδει το ΥΠΕΞ όλα τα έγγραφα στην δημοσιότητα ώστε να κάνομε όλοι μαζί διπλωματία, από καφενεία, τηλεοράσεις κ.λπ. με εθνικό εισαγγελέα τον Α. Σαμαρά.

• Μη θέλοντας να φέρομε σε δύσκολη θέση τον υπουργό, απευθύνομε μόνον στους αναγνώστες την ερώτηση κρίσεως: «Γιατί το ΠΑΣΟΚ κουκούλωσε την υπόθεση των μυστικών κονδυλίων Σαμαρά; Και τι ρόλο έπαιξε αυτή η υπόθεση στην στήριξη του ΠΑΣΟΚ από τον Σαμαρά στην εκλογή προέδρου Δημοκρατίας;». (Εμμέσως βεβαίως κάνομε και μian υπόδειξη στον υπουργό, ώστε να σταματήσει ο Σαμαράς την υπονόμευση τουλάχιστον ώστε να λυθεί το Μακεδονικό).

Ο ΠΙΝΕΪΡΟ ΓΙΑ ΣΑΜΑΡΑ

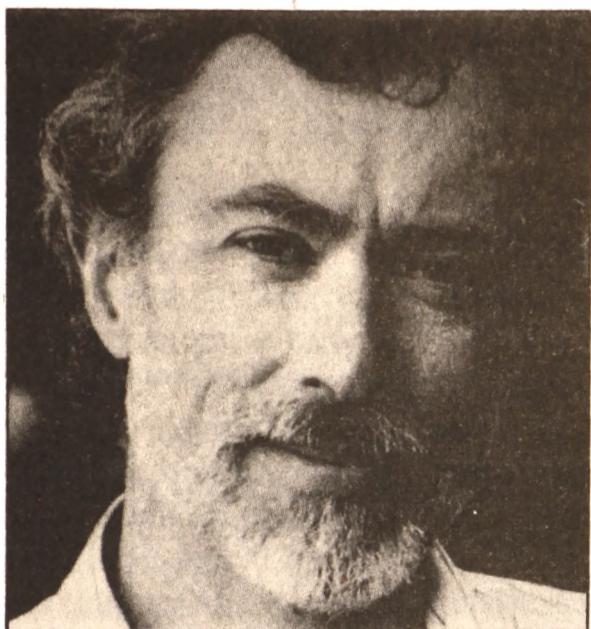
Σε συνέντευξη του Ζοάο ντε Ντέους Πινέιρο η οποία δημοσιεύθηκε στην *Ελευθεροτυπία* (5.7.'95) ο Πορτογάλος υπουργός Εξωτερικών δηλώνει ότι «η αιτία του ναυαγίου στο Σκοπιανό ήταν ο Σαμαράς!». Ζ. Πινέιρο: «Τα Σκόπια είχαν περίπου πειστεί και η Ελλάδα είχε θετική στάση. (...) Αυτό που έχει σημασία είναι ότι εκεί που βρίσκεται σήμερα το θέμα της ονομασίας, στους κόλπους δηλ. του ΟΗΕ, οι προβλέψεις για την εξέλιξη του θέματος είναι πολύ χειρότερες απ' ό,τι ήταν, τότε, με ένα όνομα όπως Νέα Μακεδονία». Στην ερώτηση «Και ποιος μπλοκάρισε το θέμα;» απήντησε: «Ο πρωθυπουργός Κ. Μητσοτάκης είναι ένας ψυχραιμος πολιτικός. Έβλεπε καθαρά το θέμα και ήθελε να προχωρήσει. Όμως, είχε αντιδράσεις στο εσωτερικό. ... Οι έντονες αντιδράσεις προέρχονταν από τον Αντώνη Σαμαρά! Ήταν ανένδοτος». Και κατέληξε: «Του είπα (: του Α. Σαμαρά) "Μη βιάζεσαι. Στην πολιτική πρέπει να περιμένεις. Πόσο μάλλον εσύ, που έχεις αρχηγικές φιλοδοξίες μέσα στη ΝΔ. ... Ήταν ανυπόμονος. Και αμετάπειστος».

• Στο πολιτικό θέμα που ανέκυψε μετά το δημοσίευμα του Αντί, θέλησαν να παρέμβουν οι κ. Μ. Παπακωνσταντίνου (τ. υπ. Εξωτερικών) και Θ. Σκυλακάκης (σύμβουλος του τ. πρωθ. Κ. Μητσοτάκη). Λόγω ελλείψεως χώρου, οι παρεμβάσεις τους θα δημοσιευθούν στο επόμενο τεύχος. Στο επόμενο, επίσης, θα δημοσιευθούν αποσπάσματα από υβριστικές-απειλητικές, ψευδώνυμες, επιστολές που κατέκλυσαν το περιοδικό μας.

ΤΖ. Μ. ΚΟΥΤΣΥ

ΒΙΟΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑ ΤΟΥ ΜΑΪΚΑ Κ.

(Μυθιστόρημα)

«...ένα βιβλίο που εκπλήσσει: οξύ, έντονο, ευαίσθητο, δεν εκτρέπεται σε εύκολους μελοδραματισμούς... γραμμένο χωρίς θυμό, αλλά με πάθος. Θα συνεχίσει να με στοιχειώνει για καιρό».

ANTHONY THWAITE (OBSERVER)

«...ένα αληθινά συγκινητικό βιβλίο. Διάβασα το *Βίος και Πολιτεία του Μαΐκα Κ.* μονορούφι, συγκλονισμένος από τη δυστυχία και τον πόνο που αποτυπώνει με τόση δύναμη. Η αξία του βιβλίου υπερβαίνει κάθε κριτική, ωστόσο το προτείνω ανεπιφύλακτα».

PAUL BAILEY (STANDARD)

«Ίσως ο πιο προικισμένος και άξιος πεζογράφος του καιρού μας. Το όραμά του μεγαλειώδες και τρομερό, το γράψιμό του τρυφερό, οργισμένο, βαθύ, συγκλονισμένο και συγκλονιστικό».

HARRIETT GILBERT (LISTENER)

Στην ίδια σειρά κυκλοφορούν

ΤΟΝΙ ΜΟΡΙΣΟΝ: ΓΑΛΑΖΙΑ ΜΑΤΙΑ, ΤΟΝΙ ΜΟΡΙΣΟΝ: ΤΖΑΖ * ΜΑΡΙΝΑ ΤΣΕΒΕΤΑΓΙΕΒΑ: Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΣΟΝΕΤΣΚΑ * ΜΑΡΤΙΝ ΕΪΜΙΣ: ΤΟ ΒΕΛΟΣ ΤΟΥ ΧΡΟΝΟΥ * ΜΠΑΡΥ ΑΝΣΓΟΥΩΡΘ: ΙΕΡΗ ΠΕΙΝΑ * ΙΣΑΑΚ ΜΠΑΣΕΒΙΣ ΣΙΝΓΚΕΡ: Ο ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΣ ΔΑΙΜΟΝΑΣ * ΚΑΤΡΙΝ ΚΛΕΜΑΝ: ΤΟ ΒΑΛΣ ΠΟΥ ΔΕΝ ΤΕΛΕΙΩΣΕ * ΡΟΝΤΥ ΝΤΟΎΛ: ΠΑΝΤΥ ΚΛΑΡΚ, ΧΑ ΧΑ ΧΑ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

...Πρωθούν το καλό βιβλίο

ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 6, ΑΘΗΝΑ 106 80. ΤΗΛ.: 3607744 - FAX: 3623093

Επιμέλεια: Ε. Κολλιπούλου, Δ. Κ. Σωτηρόπουλος

Πεζόδρομοι αυτοκινήτων

Με τις πρώτες λιακάδες στην αρχή αυτής της εβδομάδας ανακοινώθηκαν και οι ανοιξιάτικες αποφάσεις του δημάρχου της Αθήνας, Δημήτρη Αβραμόπουλου: ένα χρόνο μετά την πανηγυρική απαγόρευση των οχημάτων από το ιστορικό και εμπορικό κέντρο, το δημοτικό συμβούλιο αποφασίζει τη σταδιακή πεζοδρόμηση των Εξαρχείων και του Κολωνακίου. Η μέχρι τώρα εμπειρία της πεζοδρόμησης συνέβαλε στη βελτίωση της όψης της πόλης. Δυστυχώς όμως, φαίνεται πως από μόνη της δεν αρκεί για να λύσει ούτε την ασφυκτική ατμοσφαιρική ρύπανση ούτε το κυκλοφοριακό χάος στην πόλη. Πολύ περισσότερο όταν οι πεζόδρομοι χρησιμοποιούνται ως χώροι στάθμευσης ή σκουπιδότοποι. Σήμερα κυκλοφορούν στην Αθήνα περισσότερα από 1 εκατ. 200 χιλιάδες αυτοκίνητα και το 1996 προβλέπεται αύξηση των πωλήσεων κατά 12% σε σχέση με πέρσι, σύμφωνα με στοιχεία του Συνδέσμου Εισαγωγέων Αυτοκινήτων. Οι πεζόδρομοι ευτυχώς θα αυξηθούν. Όμως η παραβίαση της χρήσης τους από τους οδηγούς και τους καταχραστές του ελεύθερου χώρου θα συνεχιστεί όσο η ευαισθησία του πολίτη θα εξαντλείται στην εξυπηρέτηση του στενού ατομικού συμφέροντος! Όσο για τους πεζούς, ή θα πρέπει να εξαφανιστούν ή να μάθουν να υπερίπτανται των ουρανών των λαμπερών αυτοκινήτων. Σύμφωνα με νεότερες έρευνες, τουλάχιστον το 60% της ατμοσφαιρικής ρύπανσης της Αθήνας οφείλεται στην αυτοκίνηση. Οι στατιστικές σε παγκόσμια κλίμακα είναι εξίσου εφιαλτικές: Υπολογίζεται ότι κυκλοφορούν περίπου 500 εκατ. αυτοκίνητα στον κόσμο. Κάθε χρόνο σκοτώνονται από αυτοκίνητα περισσότεροι άνθρωποι απ' ό,τι σε έναν μέσο πόλεμο ενώ καταναλώνεται στο αυτοκίνητο περίπου το 1/3 της παγκόσμιας παραγωγής πετρελαίου.

• • • Η Ένωση Πολιτών Θεσσαλονίκης, στο πλαίσιο των δραστηριοτήτων της που αφορούν το περιβάλλον και τον πολιτισμό της καθημερινής ζωής, ξεκίνησαν τον περασμένο Φεβρουάριο πεντάμηνη καμπάνια-παρέμβαση για την κυκλοφορία των πεζών στη Θεσσαλονίκη, με τη συμπαράσταση του Οργανισμού Πολιτιστικής Πρωτεύουσας της Ευρώπης Θεσσαλονίκη 1997. «Είναι γνωστό το τεράστιο πρόβλημα που αντιμετωπίζουν όσοι πεζοί περπατούν στα πεζοδρόμια, στους πεζόδρομους ή διασχίζουν τους δρόμους της Θεσσαλονίκης. Βασικός στόχος του σχεδίου παρέμβασης της Ένωσης είναι να αναδειχθεί με διάφορους τρόπους η έννοια της ιδιότητας του πεζού. Τα δικαιώματα των πεζών είναι αρκετά σαφή, αφού καθορίζονται θεσμικά από τον Κ.Ο.Κ και, φυσικά, από το υπερυψωμένο κράσπεδο του πεζοδρομίου σε σχέση με το οδόστρωμα που διατίθεται για τα τροχοφόρα. Το όριο του πεζοδρομίου ή του πεζοδρόμου, το οποίο για κάθε χρονική περίοδο και κάθε οδό είναι το αποτέλεσμα μιας κρυφής και συνεχούς διαμάχης μεταξύ των διαφόρων κατηγοριών χρηστών της οδού, είναι αυτό που πρέπει να προστατευτεί και -εάν είναι δυνατό- να διευρυνθεί κάθε φορά. Το όριο αυτό καθορίζει συμβολικά και την ιδιότητα του πεζού, η οποία πρέπει να αναδειχθεί, να αποκαλυφθεί και να συνειδητοποιηθεί από τους ίδιους τους πεζούς ώστε να μπορέσουν να ξεπεράσουν την απάθεια που τους χαρακτηρίζει γενικά σήμερα και να διεκδικήσουν πιο ενεργά τα δικαιώματά τους».

• • • Η Επιτροπή Αγώνα κατοίκων του Χαλανδρίου, διαπαραταξιακή οργάνωση, νομιμοποιημένη μέσα από δύο λαϊκές συνελεύσεις (όπου συγκεντρώθηκαν περίπου 400 άτομα), αντιτίθεται στην κατασκευή του αεροδρομίου των Σπάτων που σημαίνει στην ουσία την επέκταση της Αθήνας στα Μεσόγεια. Ο Γιώργος Λιαρός, ενεργό μέλος της Επιτροπής, πιστεύει ότι «οι οδικοί άξονες που προβλέπονται να κατασκευαστούν - Δυτική Περιφερειακή Υμηττού, Ελευθέρα Λεωφόρος Σταυρού Ελευσίνας και η Λεωφόρος Πεντέλης - προκειμένου να εξυπηρετήσουν το αεροδρόμιο θα έχουν μεγάλο περιβαλλοντικό κόστος, όχι μόνο στο Χαλάνδρι αλλά και στην Αγία Παρασκευή και στο Σταυρό. Οι τρεις λεωφόροι θα συναντιούνται στο ύψος της Μεταμόρφωσης Χαλανδρίου σε έναν ανισόπεδο κόμβο, που θα είναι ο μεγαλύτερος των Βαλκανίων. Σε αυτό το σημείο προβλέπεται να κατασκευαστεί και το κεντρικό αμαξοστάσιο του μετρό, κεντρικός σταθμός λεωφορείων. Η κυκλοφορία σε αυτό το δρόμο ταχείας κυκλοφορίας προβλέπεται να είναι διπλάσια από αυτή που έχει ση-

μερα η εθνική οδός».

• • • Το Ελληνικό Γραφείο της Greenpeace έχει καταγγείλει επανειλημμένα τα διευρωπαϊκά οδικά δίκτυα μεταφορών, που στόχος τους είναι «να προσελκύσουν νέους καταναλωτές, να επηρεάσουν τη ζήτηση, να αποσπάσουν την πελατεία από τα άλλα μεταφορικά μέσα. Συγκεκριμένα έχει επισημάνει το περιβαλλοντικό κόστος που έχει για την Ελλάδα η προώθηση της Εγνατίας οδού, των οδικών αξόνων Κεντρικής και Δυτικής Στερεάς και το έργο ζεύξης Ρίου-Αντιρρίου. Το κέρδος που προκύπτει από τις επενδύσεις σε οδικά συστήματα μεταφορών είναι υψηλότερο και η απόσβεση των κεφαλαίων γίνεται σε πολύ συντομότερο χρόνο απ' ό,τι, για παράδειγμα, στο σιδηρόδρομο. Αυτό βέβαια συμβαίνει γιατί δεν συνυπολογίζεται το περιβαλλοντικό κόστος στο κόστος των έργων - ή, με μια άλλη διατύπωση, το κόστος αυτό το πληρώνει όχι ο εργολάβος αλλά το κοινωνικό σύνολο».

• • • Διακόσιες μη κυβερνητικές οργανώσεις στη Μεγάλη Βρετανία, με τον τίτλο ALARM, συνεργάστηκαν στα τέλη του 1980 και κατάφεραν να ακυρώσουν το μεγαλύτερο πρόγραμμα κατασκευής δρόμου στο Λονδίνο. Ο Τζων Στιούαρτ περιγράφει στο Small World Media (Εναλλακτική πληροφόρηση-The alternative News Video) «την υποχώρηση του υπουργείου Μεταφορών στα τελευταία σχέδια του κατασκευής αυτοκινητοδρόμων. Σε πολλές περιοχές της χώρας, οι πολίτες κινητοποιήθηκαν παρεμποδίζοντας το έργο των μηχανημάτων εκσκαφής, φυτεύοντας δέντρα, καταλαμβάνοντας σπίτια. Η ριζοσπαστική καμπάνια σε όλη τη χώρα και η κοινή δράση προκάλεσαν πραγματικά μια επανάσταση στις μεταφορές και ένα θρίαμβο στη πόλη του Λονδίνου. Σήμερα η Επιτροπή Ρύπανσης κάνει έκκληση για αποχή από την κατασκευή δρόμων και για επενδύσεις σε πραγματικά εναλλακτικά μέσα μεταφοράς».

• • • Επανόρθωση: Στο τχ. 602 γράφαμε από παραδρομή ότι «η Γκιούλ, πολιτικός πρόσφυγας απ' την Τουρκία, δεν έχει χαρτιά στην Ελλάδα». Έχει χαρτιά αλλά, παρ' όλα αυτά, δεν έχει γλιτώσει την ταλαιπωρία από την ελληνική κοινωνία.

ΤΟ ΧΙΟΝΙ

Χιονίζει πάλι σήμερα.

Στόν Κρίτωνα Ζωάκο

Ἀπ' τό παράθυρό μου
βλέπω τά δέντρα, τίς στέγες τῶν ἀντικρινῶν
σπιτιῶν, ὅλα μέσ στ' ἄσπρα.

Θυμᾶμαι
ἕνα πρωί, σάν ἤμασταν παιδιά χαράματα ἦταν
κι ἔτσι καί τότε χιονίζε βγαίνω στόν κήπο
καί βρίσκω τ' ἀδερφάκι μου.

Εἶχε ἀνοίξει
μιά τρύπα μέσ στό χιόνι κι εἶχε μπεῖ
μέσα κι ἔπαιζ' ἐκεῖ μέ τ' ἀρκουδάκι του.

Τί κάνεις
ἐδῶ, τοῦ λέω, μονάχος, δεν κρυώνεις;

Δέ θά ξαναγυρίσω σπίτι σας, ἄκουσα τή φωνή του
ὀδυνηρά αἰνιγματική, γεμάτη πείσμα
καί μιά κακία πού δέ θά λησμονήσω
κι ἔλαμπαν στό μισόφωτο τά ὠραῖα του μάτια ,
γιά ν' ἀπομείνει ἐκεῖ στούς ἄθλιους πάγους
γιά ν' ἀπομείνει ἐκεῖ ἀνεξήγητα
παρ' ὅλες ἔκτοτε τίς συνεχεῖς ἐκκλήσεις μου.

Τή μέρα ἐκείνη μίσησα τό χιόνι
κι ὀρθός, σέ στάση προσοχῆς, μπρός στ' ἀδερφάκι μου
ὀρκίστηκα νά τό πολεμῶ μέχρι θανάτου.

Αὐτά ἦτανε τά πρῶτα μου μαθήματα
πολύ προτοῦ μάθω τήν ἀλφαβήτα.

Ἀργότερα

ὅσο ὁ καιρός περνοῦσε κι ἔνιωθα
νά μου ἔχει δωρηθεῖ ἀπό τοὺς θεοὺς
τῆς ὀμιλίας ἢ χάρη, εἶναι γνωστό τό χιόνι
πὼς ὄχι μόνο τό κατάγγειλα μέ χίλιους τρόπους
παρά πὼς τοῦ ἀφιέρωσα γιά νά τό στιγματίσω
τίς πιό παράφορες, πιό ρωμαλέες στροφές τῆς
ποιήσῃς μου.

Σήμερα ὡστόσο,
μισό σχεδόν αἰῶνα ἀπ' τό πρωί ἐκεῖνο
τῶν πρώτων παιδικῶν μου χρόνων,
χιονίζει πάλι.

Ἀπ' τό παράθυρό μου
βλέπω τά δέντρα, τίς στέγες τῶν ἀντικρινῶν
σπιτιῶν, ὅλα μέσ στ' ἄσπρα.

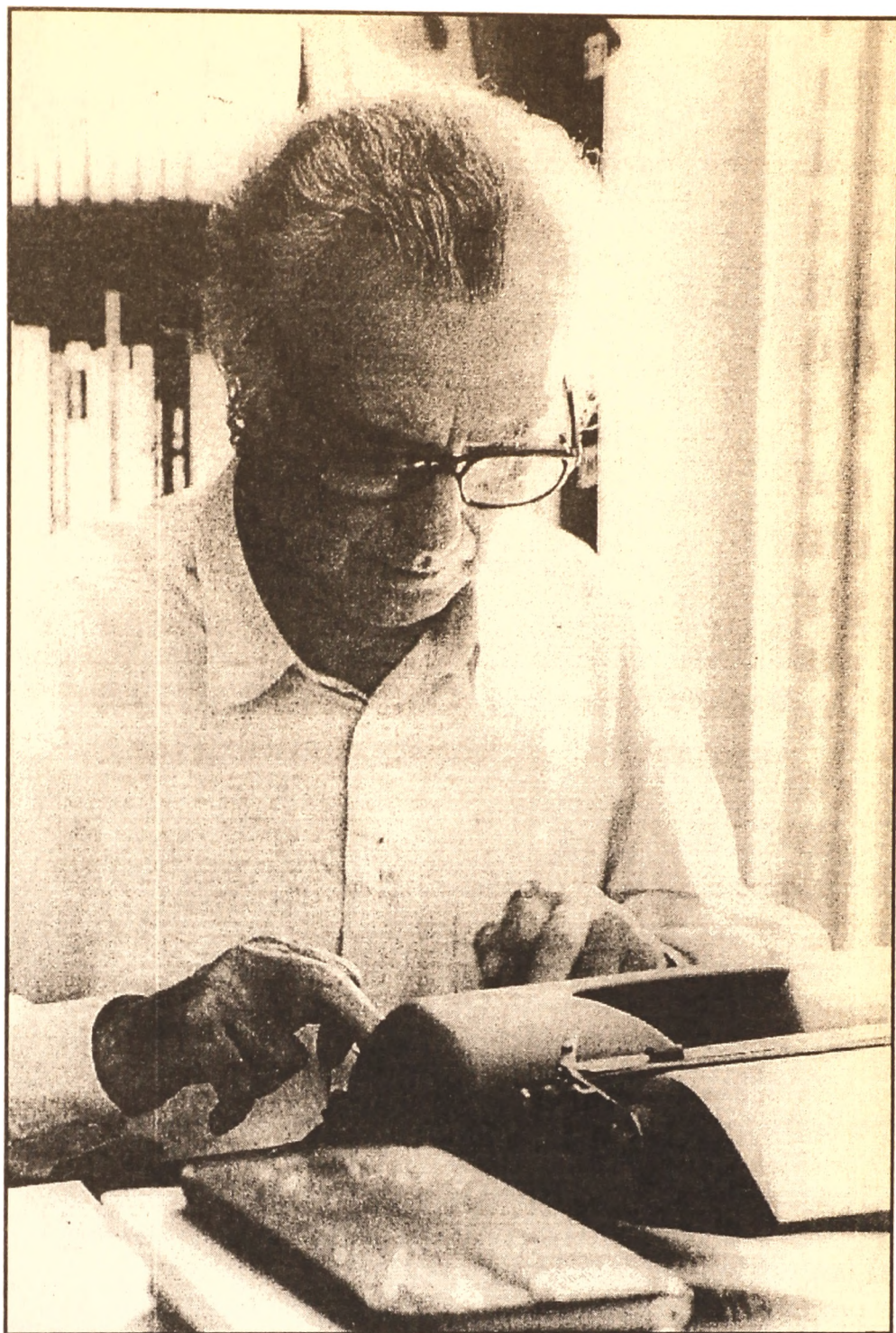
Πέφτει τό χιόνι τώρα καί σκεπάζει
μέ μιά δική του ἀπόρρητη δικαιοσύνη
τίς πράξεις καί τίς παραλείψεις μας
τίς χαρές καί τίς λύπες μας
τά μεγαλόπνοα σχέδια καί τίς μικρότητές μας
τοὺς ἔρωτες
τίς φιλίες
τά λάθη μας καί τίς ἐξάρσεις.

Κατευνάζει τήν ἀλαζονεία·
διδάσκει τήν ἰσότητα·
χορηγεῖ τήν εἰρήνη.

Χιόνι τῆς Εὐσπλαχνίας — ὄχι τῆς Ὀρφάνιας.
Χιόνι τῆς Συγκατάβασης — ὄχι τῆς Τιμωρίας.

Χιόνι τῆς μυστικῆς Ἀγάπης πιά.

Από τὴν ποιητικὴ συλλογὴ, *Τό χιόνι καί ἡ ἐρήμωση*, 1994.

Σελίδες για τον Ανέστη Ευαγγέλου

Γράφουν οι:
Γιώργος Αράγης
Πρόδρομος Χ. Μάρκογλου
Μάρκος Μέσκος

Η περιπέτεια της ποίησης και η οδυνηρή έξοδος

του Πρόδρομου Μάρκογλου

ΠΡΕΠΕΙ να ήταν καλοκαίρι του 1960, γιατί καθόμασταν σ' ένα καφεενεδάκι στην παραλία της Καβάλας, όταν ο ποιητής Γιώργος Στογιαννίδης μου μίλησε, με τα καλύτερα λόγια, για την πρώτη ποιητική συλλογή, *Περιγραφή εξώσεως*, ενός νέου ποιητή από τη Θεσσαλονίκη, του Ανέστη Ευαγγέλου. Αργότερα έγραψε μια παρουσίαση του βιβλίου στην τοπική εβδομαδιαία εφημερίδα *Έρευνα* (31-10-60). Έκλεινε το σημείωμά του ο Στογιαννίδης, «...υπάρχει και για τους πραγματικούς ποιητές ένας ευρύτερος χώρος. Μακάριοι όσοι τον χαίρονται και τον ζουν χωρίς στέγη έστω».

Πήρα το βιβλίο από τον Στογιαννίδη και το διάβασα. Το διάβασα έκτοτε πολλές φορές και πάντα μου μένει στο στόμα μια βαθιά πίκρα.

Όταν το 1962 τύπωσα την πρώτη μου ποιητική συλλογή, *Εγκλειστοί*, την ταχυδρόμησα και στον Ανέστη. Αργότερα, τέλος Σεπτεμβρίου, όταν πήγα για ένα Σαββατοκύριακο στη Θεσσαλονίκη, του τηλεφώνησα και τον συνάντησα στο σπίτι του. Έμεινε τότε, μαζί με τη μητέρα του την κυρία Κλειώ και την αδερφή του την Ηρώ, Ιπποδρόμιου, απέναντι από την εκκλησία του Αγίου Κωνσταντίνου. Έκτοτε και με τα χρόνια συνδεθήκαμε με αδερφική φιλία. Όχι πως δεν εκφράσαμε διαφορές: Εγώ του έλεγα, πώς είναι δυνατόν ένας σωματικά υγιής και πνευματικά εύρωστος νέος άνθρωπος να τα βλέπει όλα μέσα από μια δυσοίωνη απελπισία; (πού να ήξερα τι μας επεφύλασσε το μέλλον) κι εκείνος μου καταλόγιζε πως κάποιες φορές οι κοινωνικές μου τοποθετήσεις θόλωναν την ποιητική μου καθαρότητα.

Λέγαμε διάφορες κρίσεις μεταξύ μας χωρίς να μας δημιουργεί αυτό κάποιο πρόβλημα. Πάνω σ' αυτές τις «διαφωνίες» μου έγραψε τότε σ' ένα του γράμμα, «*Μήπως σέ παρέσυραν οί συχνές επικλήσεις μου στο Θεό; Δεν κατάλαβες ότι οί επικλήσεις αυτές είναι "λύση απελπισίας", προηγήθηκαν άπειρες προσπάθειες συμφιλιώσεως μέ τά πράγματα καί έπαφές μέ τούς ανθρώπους καί όταν όλες απέτυχαν οίκτρά δέν έμεινε άλλο παρά νά κραυγάσω "Θεέ μου", ξέροντας ωστόσο πώς αυτός δέν μέ ακούει - είτε γιατί "είμαι πολύ μακριά πιά", είτε γιατί άπλούστατα δέν υπάρχει; "Οχι, φίλε μου Πρόδρομε, καί γώ γιά τό "Έδω" μιλάω, γι' αυτό ενδιαφέρομαι».*

Γράφοντας και ψάχνοντας τώρα βλέπω πως δεν έχω να αναφέρω βιογραφικά τίποτε το «εντυπωσιακό». Είχε φροντίσει να

ελαχιστοποιήσει την εξωτερική δράση προς όφελος του εσωτερικού βιώματος.

Έζησε βιοπορώντας στο λιμάνι, διαβάζοντας (ήταν μανιώδης αναγνώστης), γράφοντας την ποίησή του, τα πεζογραφήματά του, τα δοκίμια και, τέλος, συντάσσοντας την ποιητική Ανθολογία «της δεύτερης μεταπολεμικής γενιάς». Τελικά ήταν αυτό που θέλησε από πάντα: ένας που έζησε μόνο για να γράφει ποίηση. Δεν ήθελε τίποτε άλλο.

Βέβαια το 1970 θέλησε να τυπώσουμε έναν συλλογικό τόμο με κείμενα συγγραφέων της γενιάς μας, το εγχείρημα όμως δεν έφτασε σε αίσιο τέλος. Αργότερα, η προσπάθεια για περιοδικό δεν οδήγησε πουθενά. Μόνον το 1985 έγινε κατορθωτό να τυπωθεί ο συλλογικός τόμος *Ίδίοις Αναλώμασιν*, χωρίς συνέχεια, και τέλος, λίγο πριν το τέλος, κατόρθωσε, δαπανώντας κυριολεκτικά τον εαυτό του, να συντάξει – μια παλιά του επιθυμία – την Ανθολογία «της δεύτερης μεταπολεμικής ποιητικής γενιάς» (1994). Λίγες ημέρες πριν από το θάνατό του έγινε κατορθωτό να δημοσιεύσει το τελευταίο του βιβλίο *Τό χιόνι καί ή έρήμωση* (1994). Ήθελε να είναι υπεύθυνος και για το τελευταίο τυπωμένο ποίημά του. Φρόντισε να μην αφήσει κατάλοιπα για τους «τυμβωρύχους», όπως έλεγε.

Από το πρώτο του βιβλίο, *Περιγραφή εξώσεως* (1960) μέχρι την τελευταία, κυριολεκτικά, ποιητική του συλλογή *Τό χιόνι καί ή έρήμωση* (1994) ο Ευαγγέλου διασχίζει τον ίδιο αναλλοίωτο κόσμο. Νوستαλγεί κάποιο παρελθόν, με αποστροφή βλέπει το παρόν και το καταγγέλλει, με φόβο το μέλλον, όπου δεν υπάρχει παρά φθορά και θάνατος¹, «*μᾶς περιμένει / γιά νά μᾶς καταπιεί κι ανθρώπους καί ποιήματα / ή μαύρη νύχτα πού όλους θά μᾶς εξισώσει*»¹⁹². Είναι και η μόνη δικαίωση που βλέπει.

Αρχίζει με την έκπτωση από τον παιδικό παράδεισο. Από τη μήτρα της μάνας που λειτουργεί με το σύμβολο του σπιτιού. Η ενηλικίωση φέρνει τη γνώση και την έκπτωση. Την εξορία. Μετά τη μεταφυσική εξαπάτηση, «*άφου έσύ / δέν μπορείς πιά ν' ακούς ανθρώπινες όμιλίες*»¹⁵, και «*άλλωστε είχε*», Εκείνος, «*κωφεύσει συστηματικά*»⁷¹, προχωρεί και καταγγέλλει την κοινωνική εξαπάτηση, «*ή ζωή μου έγινε πιά σάν ένα παιχνίδι, σικέ*»⁷⁷, «*Παντού τό κλέβουν τό ψωμί*»⁹³, ακόμη, «*βρώμικο, χοντρό παιχνίδι στό καταγώγιο του αιώνα*»²⁰⁸. Στο ενδιάμεσο υπάρχει ο έρωτας. Συγκλονίζεται υπαρκτικά. Απελευθερώνεται η φωνή του, «*πρώτη φορά τρελαίνονται τά λόγια μου*»¹⁰⁶. Μέσα στη μέθη έχει

συνείδηση της διάρκειας. Ο χρόνος, θανάσιμος εχθρός του έρωτα. Τίποτε όμως δεν είναι χαμένο, «*Όποιος τολμά και δίνει... / γίνεται πλουσιότερος, πιο ώριμος*»¹²². Στην *Αφαίμαξη* '66-'70 (1971) όπως και στην *Απογύμνωση* (1979) ο Ευαγγέλου καταθέτει την πλέον δραστική κοινωνική ποίησή του.

Μετά το 1980 ο ποιητής εγκαταστάθηκε στο προάστιο Ωραιόκαστρο. Με την κάποια απομόνωση επανέρχεται οξύτερο το αίσθημα της εξορίας, της οντολογικής μοναξιάς μαζί με τη ματαιότητα της ποίησης.

Έτσι στην ποιητική συλλογή *Η επίσκεψη καά άλλα ποιήματα* (1987) το ποιητικό Εγώ δέχεται τώρα την επίσκεψη αινιγματικού φασματικού προσώπου που υποβάλλει σιωπηλά το δίλημμα: Επιβίωση χωρίς ποιητική δημιουργία ή θάνατος;

Με το εναρκτήριο αυτό ποίημα ο θάνατος κυκλοφορεί σ' όλα τα ποιήματα της συλλογής. Συνομιλεί με προσφιλείς νεκρούς, χαμένους φίλους. Το ποιητικό Εγώ συναντά πρώτη φορά τον νεκρό αδερφό στο πρόσωπο του οποίου έχουμε αναφορές από τα πρώτα ποιήματα, συνομιλεί με τον νεκρό πατέρα καθώς του απευθύνει για πρώτη φορά το λόγο, ξεπερνιούνται λυτρωτικά παλιές ενοχές και αντιπαλότητες. Συνομιλεί με την αδικημένη ηθικά και υλικά μητέρα του. Κλείνει από ποίημα σε ποίημα τους λογαριασμούς του. Η λύτρωση της εξαγοράς πλησιάζει, «*Δικαιωσύνη της ζωής και του θανάτου / σ' αποδέχομαι*»²⁴³.

Ο Ευαγγέλου ταυτίζει το βιωματικό Εγώ με το ποιητικό Εγώ και η ποιητική του ομιλία πιγαίνει σε βάθος οντολογικό με γυμνή απαστρέπτουσα γλώσσα. Αυτό γίνεται καλύτερα αντιληπτό στο τελευταίο βιβλίο *Τό χιόνι και η ερήμωση* (1994). Στο πρώτο μέρος «Τό χιόνι», συνεχίζεται το κλίμα της «Επίσκεψης» με τις οδυνηρές του διαπιστώσεις.

Στο δεύτερο μέρος, στην «Ερήμωση», έχουμε ποιήματα γραμμένα, 1989-1993, στην περίοδο της πάλις του με την αρρώστια. Ποιήματα οξύτατης οδύνης. Η γνώση για το επερχόμενο τέλος γυμνώνει το λόγο του, τον εξαρχής λιτό, του δίνει δραματικό τόνο ομιλίας και εξομολόγησης. Προσεύχεται, λौδορεί, ειρωνεύεται, ταπεινά δέχεται το θέλημα που του επιβάλλουν, «*δέξου κι έμένα τώρα που τό άξίζω*»³⁴, ζητά από τον Σιωπηλό. Συγκλονιστική υπαρξιακή ποίηση που ευθύβολα μιας συντρίβει. Καταγγέλλει το λόγο του παραλόγου. Τον εξευτελισμό του ανθρώπου διά του θανάτου. Παλεύει στα μαρμαρένια αλώνια. Με ανδρική δύναμη, με ανθρωπιά. Αποδέχεται το τέλος, «*Άγόγγυστα / γαλήνια / έν ερήνη*»³⁹.

Πριν φύγει για το Λονδίνο, τον Οκτώβρη του 1989, μου έδωσε μια επιστολή γιατί, όπως μου είπε, «δεν ήξερε αν θα γυρίσει και πώς θα γυρίσει». Στο υστερόγραφο της σημειώνει: «*Νά μέ συγχωρέσεις αν σου προκαλεί λύπη αυτό τό γράμμα. Όσα γράφω παραπάνω, δέν σημαίνουν διόλου ότι έχασα κάθε έλπίδα, ότι παραιτήθηκα άπ' τή ζωή. Σου δίνω τήν ύπόσχεση ότι θά κάνω ό,τι μπορώ για νά ζήσω, θά άγωνιστώ μ' όλες τίς δυνάμεις μου ως τό τέλος.*

Στο Θέατρο Κήπου της Θεσσαλονίκης, 1981.
Πρώτη Πανελλήνια Ποιητική Συνάντηση.

Άπλά θέλω νά παραμείνω ψύχραιμος, νά ξέρω όλη τήν αλήθεια. Για νά μπορώ, άπό καλύτερες θέσεις, νά παλεύω.

Το 1956 ο ποιητής έλαβε το όνομα Ευαγγέλου για να μας αναγγείλει τα δικά του νέα, τις δικές του ανταποκρίσεις. Μόνο που ο λόγος του από την αρχή αποδείχθηκε δυσοίωνος. Ήταν γεμάτος από τα υπαρξιακά συμβάντα και τα τραγικά δρώμενα της Εποχής. Η αναιρεσή τους στάθηκε αδύνατη. Γεννημένος το 1937, μεγάλωσε και έζησε Πόλεμο, Κατοχή, Αντίσταση, Εμφύλιο, μετεμφυλιακά χρόνια, κι εκεί, στον μικρόκοσμο της παιδικής ηλικίας κι εφηβικής ηλικίας, στα δύσκολα χρόνια, τον σημάδεψαν θάνατοι προσφιλών προσώπων, ενδοοικογενειακές συγκρούσεις. Κρυστάλλωσαν ενοχές που πάγωσαν την ευαίσθητη ψυχή του, άνοιξαν πληγές απ' όπου βλάστησαν οι πικροί του στίχοι.²

Η ποίηση στάθηκε το νέο του σπίτι. Προσπάθησε να συνειδητοποιήσει και να συνδιαλλαγεί με μια ζωή που προσδιορίζεται από το θάνατο. Λέξη στη λέ-

ξη, ποίημα στο ποίημα θέλησε να κερδίσει την αποδοχή του παραλόγου της ζωής.

Αγωνίστηκε να εκφρασθεί γυμνώνοντας τον εαυτό του από όλες τις αυταπάτες, δείχνοντας τις πληγές του, με αμεσότητα κι ένταση, με οντολογική γύμνια πλησίασε τους συνοδοιπόρους, τους φίλους, τους ανθρώπους και τέλος τον υπερβατικά Σιωπηλό.

Πιστεύει πως ο μόνος τρόπος για να παραχθεί ποίηση είναι η σύγκρουση με τον κόσμο των υλικών χειροπιαστών πραγμάτων που ορίζουν τον κόσμο μας. Μια ποίηση με σωματική βίωση των αισθημάτων και των ιδεών. Μια ποίηση από το αίμα, τη σάρκα και τα κόκαλα των ποιητών. Φέγγουν παρήγορα τα ποιήματα και η συνείδηση των ποιητών φωτίζει το ομιχλώδες καταθλιπτικό τοπίο του σύγχρονου κόσμου μας³. Με την ποίησή του μας μαθαίνει την αγάπη, μας συμφιλιώνει με το θάνατο.

Τέλος, μας προσεγγίζει με μια κοφτερή γλώσσα βυθομετρώντας κατακόρυφα νοήματα κι αισθήματα. Δημιουργεί την ποιητική του. «*Όχι στον άνώδυνο λυρισμό... / ναί στό ζεστό / παντοδύναμο / κατακόκκινο αίμα*»²⁰.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

—Οι αριθμοί που παραθέτω, ως δείκτες, στο τέλος των αποσπασμάτων, εντός του κειμένου, δηλώνουν τον αριθμό της σελίδας του βιβλίου από όπου έχουν αποσπασθεί:

α) *Τά ποιήματα* (1956-1986), Παρατηρητής, 1988.

β) *Τό χιόνι και η ερήμωση*, Χειρόγραφα, 1994.

1. Γιώργος Αράγης, Ανέστης Ευαγγέλου: *Τα ποιήματα* (1956-1986), Περιοδικό *Τραμ*, τεύχος 13-14, Ιούνιος 1990.

2. Δες τα πεζογραφήματα *Τό ξενοδοχείο και τό σπίτι και άλλα πεζά*, Νεφέλη, 1985.

3. Δες το δοκίμιο *Έννεα έκδοχές για τήν ποίηση και τήν ποιητική*, Παρατηρητής, 1990.

Το χρονικό μιας γνωριμίας με τον άνθρωπο και το έργο του

του Γιώργου Αράγη

Α'

ΤΟΝ ΓΝΩΡΙΣΑ από κοντά το φθινόπωρο του 1970. Είχα βρεθεί στη Θεσσαλονίκη και συναντηθήκαμε, ένα πρωινό, μερικοί συνομήλικοι στο υπόγειο εργαστηριακό ζωγραφικής, που διατηρούσε ο Κώστας Λαχάς στην οδό Ισαύρων 3. Σκοπός της συνάντησης ήταν να συζητήσουμε για μια ενδεχόμενη έκδοση. Το καλοκαίρι είχε κυκλοφορήσει ο αντιστασιακός τόμος *Δεκαοχτώ κείμενα* και υπήρχε πρόθεση ν' ακολουθήσει ένας δεύτερος. Είχε γίνει λοιπόν πρόταση να καλυφτεί αυτός ο δεύτερος με κείμενα εκπροσώπων κυρίως της δεύτερης μεταπολεμικής γενιάς.

Ήμασταν εκεί ο Ευαγγέλου, ο Λαχάς, ο Καρανικόλας, ο Κοκκόλης, ο Πίστας κι εγώ. Ο Ευαγγέλου έφερε κι ένα αρθράκι –κάτι σαν προσχέδιο πρόλογου στον πιθανολογούμενο τόμο–, όπου μιλούσε για τη θέση της γενιάς μας. Μου έκανε εντύπωση το νεανικό του παράστημα και ο συναισθηματικός τόνος της φωνής του όταν μας διάβαζε το αρθράκι του. Τελικά ο τόμος αυτός, για λόγους άγνωστους σε μένα, βγήκε με κείμενα εκπροσώπων κυρίως της γενιάς του '30 και ονομάστηκε *Νέα κείμενα*.

Τον είδα πάλι το φθινόπωρο του 1984. Είχα πάει στη Θεσσαλονίκη για συνεννοήσεις σχετικά με τη συλλογική έκδοση *Ιδίως αναλώμασιν*. Έφτασα βράδυ κι έτρεξα στο Βαφοπούλειο, όπου είχε εκδήλωση για τον Ευαγγέλου: ο ίδιος διάβαζε ποιήματά του και ο Γ. Κεχαγιόγλου τα σχολίαζε. Στο τέλος μερικοί, κοντά στα χρόνια πάλι, πήγαμε σε μια ταβέρνα να κουβεντιάσουμε. Ήταν ο Ευαγγέλου, ο Καζαντζής, ο Κοκκόλης, ο Μάρκογλου, ο Μέσκος, ο Πίστας, κι εγώ. Ο Ανέστης δεν φαινόταν νεανικός όπως το 1970, αλλά θαλερός οπωσδήποτε και πιο ώριμος.

Μετά την επίτομη έκδοση των ποιημάτων του, *Τα ποιήματα (1956-1986)*, έγραψα μια εκτενή κριτική και την έστειλαν το

Ιούνιος 1982, Ωραιόκαστρο. Ανέστης Ευαγγέλου, Φοίβος Σταυρίδης, Γ. Καρτζόγλου, Κυριάκος Χαραλαμπίδης.

1989 στο περιοδικό *Το Τραμ*. Τότε κοντά, από τηλεφώνημα στον Παναγιώτη Πίστα, έμαθα πως ο Ευαγγέλου είχε προβλήματα με την υγεία του. Γεγονός που μου το επιβεβαίωσε αργότερα ο ίδιος ο ποιητής. Λίγο καιρό μετά την κυκλοφορία του *Τραμ*, που είχε την κριτική για το βιβλίο του, ο Ανέστης μου ζήτησε να συνεργαστώ σε μια εκδήλωση προς τιμήν του στην «Τέχνη» της Θεσσαλονίκης. Θα παρουσίαζα την ποίησή του και ενδιάμεσα εκείνος θα διάβαζε ορισμένα ποιήματά του. Κατά την εκδήλωση αυτή (πραγματοποιήθηκε στις 18/3/

1991) θίχτηκε και το ζήτημα της δεύτερης μεταπολεμικής γενιάς. Ζήτημα που επανέφερε, στη συζήτηση που ακολούθησε, το άλλο επίλεκτο και πρόωρα χαμένο μέλος της, ο Τόλης Καζαντζής. Σχεδόν αμέσως μόλις γύρισα στα Γιάννινα, ο Ανέστης μου τηλεφώνησε για να μου πει ότι εργαζόταν πάνω σε μια ανθολογία της δεύτερης μεταπολεμικής ποιητικής γενιάς. Μου ανέφερε τους λόγους που την καθιστούσαν αναγκαία και μου πρότεινε να γράψω την εισαγωγή. Έτσι άρχισε η συνεργασία μας με στόχο την ανθολογία. Εδώ θα μπορούσα να πω πολλά για τους λόγους που πήρα την απόφαση να αναλάβω μια δουλειά που, εξαιτίας του πληθωρικού υλικού και του περιορισμένου χρόνου, έπρεπε να δουλέψω εξουθενωτικά για να την περατώσω. Αλλά αυτό είναι μια άλλη ιστορία. Μετά το τηλεφώνημα ο Ανέστης μου έστειλε ένα μεγάλο δέμα με τα βιβλία που μου έλειπαν, τα ονόματα των ποιητών που θα περνούσαν στην ανθολογία, βιβλιογραφικό υλικό και όλα σχεδόν τα επιλεγμένα ποιήματα – εκτός εννοείται από δικά του. Το σχέδιο ήταν η ανθολογία να κυκλοφορήσει την άνοιξη του 1993. Για τούτο θα άρχιζε να τυπώνεται νωρίς το κύριο σώμα, ενώ η εισαγωγή θα παραδινόταν το Δεκέμβρη του 1992. (Παραδόθηκε το Γενάρη του '93). Στα πλαίσια της συνεργασίας

μας, εκτός από τα γράμματα που αλλάξαμε και τα συχνά τηλεφωνήματα, χρειάστηκε να ταξιδέψω δύο φορές στη Θεσσαλονίκη κι ο Ανέστης μια φορά στα Γιάννινα. Σ' αυτή τη συνεργασία, χωρίς να υπάρχει καμιά ρητή δέσμευση, τηρήθηκε ένας όρος: αν και δεν συμφωνούσαμε σε όλα, δεν επιχειρήσαμε να περάσουμε ο ένας στα οικόπεδα του άλλου. Έτσι οι όποιες διαφωνίες μας δεν έφτασαν ποτέ να προκαλέσουν δυσάρεσκειες. Σ' όλο πάντως το διάστημα, ως την έκδοση της ανθολογίας, επικρατούσαν το φάσμα του χρόνου.

Στις αρχές του Νοέμβρη του 1993 πήρα μέρος στη Γ' Συνάντηση Πεζογραφίας (τρήμερο συνέδριο που οργάνωσε ο Δήμος Θεσσαλονίκης μαζί με τον τομέα Βυζαντινών και Νέων Ελληνικών του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου). Τη δεύτερη μέρα του συνεδρίου, που δεν είχα ομιλία, την αφιέρωσα στον Ανέστη. Η κατάστασή του εξελισσόταν ήδη με γρήγορους ρυθμούς προς το χειρότερο κι ο ίδιος ήξερε πολύ καλά τι του συμβαίνει. Μολαταύτα περάσαμε μια ευχάριστη μέρα από την οποία δεν έλειψαν οι εύθυμες νότες και τα πειράγματα. Δυσανασχετούσε έντονα για την καθυστέρηση που παρουσίαζε η έκδοση της ανθολογίας. Από την άλλη, ήθελε να περνούν και να ξαναπερνούν από τα χέρια του τα διορθωμένα τυπογραφικά δοκίμια. «Ευτυχώς είναι κι ο Μάρκος», μου έλεγε ο Μέσκος, που είχε την τυπογραφική επιμέλεια του τόμου. Εκείνη τη μέρα, μου διάβασε με συγκρατημένη φωνή όλα τα ποιήματα της τελευταίας του συλλογής –βγαλμένα από την περιπέτεια της αρρώστιας του–, τα οποία ετοίμαζε για το τυπογραφείο, κι ανάμεσά τους το έξοχο εκείνο για τον Τόλη Καζαντζή. Σχετικά με τον πνευματικό τομέα, εξακολουθούσε να εργάζεται με τον συνηθισμένο του ρυθμό. Αυτές τις μέρες έγραφε μια κριτική για την ποιητική συλλογή *Η σκοτεινή διάρκεια των ημερών* της Μαρίας Κέντρου-Αγαθοπούλου, που του είχε αρέσει, κι ένα εκτενές σχόλιο με αρνητικές παρατηρήσεις πάνω στην ποιητική ανθολογία *Λύρα ελληνική* του Βασίλη Βασιλικού – ένα πολυδιαφημισμένο βιβλίο κι ωστόσο απαράδεκτα ανεύθυνο.

Μερικούς μήνες αργότερα, αρχές Απρίλη του '94, η γυναίκα του Ντίνα, αν και φλεγματικός χαρακτήρας, φάνηκε, σε μια τηλεφωνική μας επικοινωνία, να βρίσκεται στα όρια της απελπισίας. Και άφησε να εννοηθεί πως ένα ταξίδι μου στη Θεσσαλονίκη θα ήταν επιθυμητό. Ταξίδεψα το επόμενο Σάββατο. Τον βρήκα στο κρεβάτι πια και όχι στην αναπαυτική πολυθρόνα του γραφείου του. Πολύ αδύνατο και με ισχυρότατη παυσίπονη αγωγή. Στο κρεβάτι πλάι του υπήρχε ένα σχετικά ογκώδες βιβλίο: η ανθολογία, που μόλις είχε βιβλιοθετηθεί. Μου την έδειξε με το βλέμμα του ενώ το πρόσωπό του έλαμπε. Με την ίδια ικανοποίηση μου έδειξε τα επαινετικά γράμματα που είχε προλάβει να λάβει για την ποιητική συλλογή του *Τό χιόνι και η έρμωση*, που είχε τελευταία κυκλοφορήσει – και ιδιαίτερα ένα του Μίλτου Σαχτούρη. Αυτά ήταν κι οι μόνες καλές στιγμές εκείνης της μέρας.

Τις μέρες του Πάσχα βρισκόμουν στην Αμοργό. Από τηλεφώνημα της Ντίνας, το μεγάλο Σάββατο, έμαθα πως είχε πέσει σε κώμα. Και από άλλο τηλεφώνημα, ανήμερα του Πάσχα, πως κατέληξε. Ήταν 57 χρονών.

ΟΣΟ ΜΠΟΡΩ να κρίνω από τη γνωριμία μας, ο Ευαγγέλου είχε μάλλον συγκρατημένο χαρακτήρα. Στη Θεσσαλονίκη, αν και λιγότερο από την Αθήνα, ο εγωκεντρισμός και η υπερευαισθησία που χαρακτηρίζει τους ανθρώπους του συναφιού δεν μπορούσε παρά να έχει δημιουργήσει αντιθέσεις και κάποτε ανοι-

ΑΝΕΣΤΗΣ ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ (1937-1994)

Ο Ανέστης Ευαγγέλου [φιλολογικό ψευδώνυμο του Ανέστη Παπαδόπουλου] γεννήθηκε το 1937 στη Θεσσαλονίκη, όπου εργάστηκε κι έζησε. Πέθανε στις 30-4-1994.

Εμφανίστηκε στη λογοτεχνία με το ποίημα *Προετοιμασία και ώρες αναμονής πριν από μακρύ ταξίδι*, στο περιοδικό του Πειραιά *Το περιοδικό μας*, τ. 6, Δεκέμβριος 1960. Το πρώτο του βιβλίο με ποιήματα, *Περιγραφή εξώσεως*, κυκλοφόρησε το 1960. Έγραψε και δημοσίευσε κυρίως ποίηση αλλά και πεζογραφήματα και κριτική. Ακόμη συνέταξε την Ανθολογία *Η δεύτερη μεταπολεμική ποιητική γενιά (1950-1970)*, (1994).

Ποιήματά του έχουν δημοσιευθεί σε περιοδικά και ανθολογίες. Έργα του έχουν μεταφραστεί στα Αγγλικά, Γαλλικά, Γερμανικά, Ιταλικά, Πολωνικά, Ρουμανικά, Ολλανδικά.

Υπήρξε ιδρυτικό μέλος της Εταιρείας Συγγραφέων και μέλος της Εταιρείας Συγγραφέων Θεσσαλονίκης.

χτές αντιπαραθέσεις. Ο Ευαγγέλου είχε βέβαια τους στενούς του φίλους. Η σχέση του όμως με τους ευρύτερους κύκλους διατηρήθηκε χωρίς οξύτητες. Από τ' άλλο μέρος, ήταν σταθερός στις αποφάσεις του. Αγαπούσε τη μελέτη και το σύστημα. Το δωμάτιο που είχε το γραφείο του ήταν ολόκληρο μια βιβλιοθήκη.

Ιδιαίτερα για την πρώτη και τη δεύτερη μεταπολεμική γενιά είχε πλήρη βιβλιογραφική ενημέρωση. Όλοι οι τόμοι της βιβλιοθήκης του ήταν ταξινομημένοι, αριθμημένοι και καταλογισμένοι από τον ίδιο. Με το ίδιο θα 'λεγα σχολαστικό πνεύμα είχε τακτοποιημένα τα διάφορα χαρτιά και το αρχείο του. Κάποτε, όταν το έφερνε η κουβέντα, έβλεπες πως στο βάθος της καρδιάς του έτρεφε πάντα νοσταλγική αγάπη για τον μακρινό τόπο της καταγωγής του, τον Πόντο. Τα ενδιαφέροντά του πάντως τα μονοπωλούσε ο κόσμος της τέχνης και του πνεύματος. Πράγμα που το 'βλεπες και από μια ματιά στο καθιστικό του σπιτιού του, εκεί στο πευκόφυτο προάστιο της Θεσσαλονίκης, στο Ωραιόκαστρο, όπου πίνακες, γκραβούρες, σχέδια κ.λπ. υποβάλλαν την αποκλειστικότητα της πνευματικής του παρουσίας. Κάτι ακόμα που τον χαρακτήριζε ήταν ότι δεν περιαιτολογούσε και δεν επιδειχνόταν. Δεν είχε την ψώρα πολλών ανθρώπων του συναφιού να θέλουν να λάμψουν στα μάτια των άλλων.

Β

ΠΟΙΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ πρωτοδιάβασα στο περιοδικό *Ενδοχώρα* το Καλοκαίρι του 1961. Εκεί ο Παναγιώτης Μουλλάς παρουσίαζε μερικούς νέους Θεσσαλονικιούς που δοκίμαζαν τα φτερά τους στην ποίηση. Θυμίζω τα ονόματα. Νίκος Γρηγοριάδης, Ανέστης Ευαγγέλου, Τόλης Καζαντζής, Νίκος Καρανικόλας, Πέτρος Κεφάλας, Νίνα Κοκκαλίδου-Ναχμία, Ξ. Α. Κοκκόλης, Τάσος Ναούμ, Ναυσικά Πετροπούλου, Παναγιώτης Πίστας, Γιώργος Σεφερτζής, Πρόδρομος Μάρκογλου.

Αυτό στάθηκε αιτία να αναζητήσω και να βρω την πρώτη ποιητική συλλογή του Ευαγγέλου, η οποία είχε κυκλοφορήσει στο τέλος του 1960 με τίτλο *Περιγραφή εξώσεως*. Μου είχε κάνει εντύπωση ότι ο Μουλλάς, στην εισαγωγή που πρότασε στα ποιήματα των παραπάνω, έκανε ιδιαίτερη μνεία στον Ευαγγέλου με τ' ακόλουθα λόγια. «Προικισμένος με πλουσιότερο εσωτερικό δυναμικό ο Ανέστης Ευαγγέλου, παρά τις ποικίλες επιδράσεις του, σχημάτισε κιόλας μ' ένα πρώτο βιβλίο (*Περιγραφή εξώσεως*, 1960) το ποιητικό του πρόσωπο, δίνοντας έκφραση στη φθορά μιας ξεριζωμένης γενιάς που δια-

βρώνεται μες στην ομί-
χλη.»

Όταν διάβασα την
Περιγραφή εξώσεως,
πέρα από την εμφάνι-
ση ενός νέου ποιητή με
προσωπικότητα, δεν
νομίζω ότι διέκρινα τα
στοιχεία που ανήκαν σ'
έναν άλλο ευρύτερο
ποιητικό κύκλο. Ήταν
νωρίς, αλλά υπήρχαν
και άλλοι λόγοι. Τον
καιρό εκείνο η πνευμα-
τική μας κίνηση βρι-
σκόταν στα χέρια της
γενιάς του '30, ενώ η
πρώτη μεταπολεμική
γενιά ήταν παραμερι-
σμένη, λες και πλήρω-
νε την ανυστερόβουλη
συμμετοχή της στην

Αντίσταση. Αυτό, μεταξύ άλλων, ήταν ένας ακόμα λόγος που
οι πρωτοπολεμικοί ποιητές είχαν αμέριστη τη συμπάθεια των
νεότερων. Με συνέπεια να αντιμετωπίζονται από τους νεότε-
ρους έντονα θετικά σ' όλα τα επίπεδα: το ιστορικό, το κοινωνι-
κό, το πνευματικό, το ποιητικό κ.λπ. Γεγονός που είχε και τις
παρενέργειές του γιατί θόλωνε τα νερά. Από ποιητικές συλλο-
γές, όπως η *Περιγραφή εξώσεως*, ήταν δύσκολο εκείνη την
εποχή να διαγνωστεί με κάποια ασφάλεια ο νέος ποιητικός κύ-
κλος που άνοιγε. Γι' αυτό και οι κριτικοί που ασχολήθηκαν
μαζί της, πέρα από τη γνώμη του Μουλλά που προανάφερα,
την είδαν σαν μια εκδήλωση του «άγχους της εποχής» ή έστω
σαν μια αξιόλογη δουλειά πρωτοεμφανιζόμενου ποιητή.

Το 1966 ο Ευαγγέλου έβγαλε ταυτόχρονα δύο βιβλία. Το ένα
απαρτιζόταν από έξι σύντομα πεζά που θύμιζαν αρκετά το
συγγραφέα που δέσποζε στη δεκαετία του '60, τον Φραντς
Κάγκα. Το άλλο, με τίτλο *Μέθοδος αναπνοής*, αποτελούσε τη
δεύτερη ποιητική συλλογή του. Με τη *Μέθοδο αναπνοής* ξε-
καθάριζαν ήδη μερικά πράγματα, τόσο αναφορικά με τον ίδιο
τον ποιητή, όσο και γενικότερα. Για τον ποιητή επιβεβαιώνο-
νταν με τον καλύτερο τρόπο οι υποσχέσεις που είχε δώσει με
την πρώτη του συλλογή: μια ξεχωριστή περίπτωση με δικό της
προσωπικό λόγο. Γενικότερα, γίνονταν φανερά τα σημάδια
μιας άλλης ποιητικής γενιάς. Τούτο βέβαια στα πλαίσια πολ-
λών άλλων συνομηλίκων ποιητικών φωνών.

Γιατί στο μεταξύ είχαν κάνει αισθητή την παρουσία τους ο
Γκόρπας, η Δαράκη, η Δημουλά, ο Ζενάκος, ο Καρανικόλας,
ο Κούσουλας, ο Λεοντάρης, ο Μάρκογλου, ο Μέσκος, ο Νε-
γρεπόντης, ο Πορφύρης, ο Τζούλης κ.ά. Έτσι μια κάποια δια-
γοροποίηση ανάμεσα στην πρώτη μεταπολεμική ποιητική γε-
νιά και στους αμέσως επόμενους ομότεχνους, έστω και χωρίς
συγκεκριμένη τεκμηρίωση, γινόταν οπωσδήποτε αισθητή. Τα
εμπειρικά χαρακτηριστικά, που συναντούσε κανείς στις δύο
συλλογές του Ευαγγέλου, τα εύρισκε λίγο-πολύ και στα βιβλία
των παραπάνω ποιητών. Τέτοια ήταν π.χ. η έλλειψη συμμετο-
χής στο ιστορικό γίγνεσθαι του τόπου, οι ανεπαρκείς συνθή-
κες της ζωής, η αίσθηση συμπαιγνίας και απάτης κ.λπ.** Τα
χαρακτηριστικά αυτά τα συναντούμε έκτοτε και στα επόμενα
βιβλία του Ευαγγέλου.

Ο Ανέστης και η Ντίνα Ευαγγέλου, στο Ωραιόκαστρο. Πάσχα, 1977.

Από την πλευρά του
λόγου, οι δύο πρώτες
συλλογές υπήρξαν επί-
σης δηλωτικές της με-
τέπειτα σταδιοδρο-
μίας του. Ο ποιητής
αυτός ανήκει στην κα-
τηγορία εκείνων που
παρουσιάζονται σχη-
ματισμένοι αμέσως
από τα πρώτα ποιήμα-
τα του πρώτου βιβλίου
τους. Τα κύρια εκφρα-
στικά γνωρίσματα των
δύο πρώτων συλλογών
του τα συναντούμε με-
τά και στο υπόλοιπο
έργο του. Ανάμεσα σ'
αυτά προέχει η ρημα-
τική, λιτή και απερί-
φραστη χρήση του λό-
γου. Ο ποιητικός λόγος

του Ευαγγέλου αρθρώνεται κατεξοχήν με βάση το ρήμα και το
ουσιαστικό. Το επίθετο, αν και δεν εκτοπίζεται, περιορίζεται
σε εξαιρετικό βαθμό. Από τ' άλλο μέρος το εκφραστικό υλικό
χρησιμοποιείται με μεγάλη οικονομία. Ακόμα και οι μεταφο-
ρές, που είναι συχνές, αποδίδονται με απερίττο τρόπο. Τέλος ο
ποιητής διατυπώνει ανοιχτά και με ευθύτητα ό,τι έχει να πει.
Χωρίς περιστροφές, περιττά υπονοούμενα και ασαφείς φρά-
σεις. Συμπερασματικά θα έλεγα πως έχουμε να κάνουμε μ'
έναν λόγο απλό στην πληρότητά του και πυκνό στην διαύγειά
του.

ΑΝ ΚΟΙΤΑΞΟΥΜΕ εποπτικά το ποιητικό έργο του Ευαγγέλου
έχουμε το περιθώριο να διακρίνουμε ορισμένες θεματικές ενό-
τητες. Ενότητες ενδεικτικές για τις επιμέρους εποχιακές εμπει-
ρίες του ποιητή. Με την διευκρίνιση ότι η διάκριση αυτή είναι
σχετική και ότι σε όλο το έργο υπάρχει ισχυρό υπαρξιακό έρ-
μα. Αναφορικά λοιπόν με τον θεματικό προσανατολισμό, η
πρώτη, η δεύτερη, η τρίτη και η έκτη συλλογή (*Περιγραφή
εξώσεως*, 1960, *Μέθοδος αναπνοής*, 1966, *Αφαίμαξη*, 1971 και
Απογύμνωση, 1979) έχουν να κάνουν με τους ιστορικούς
όρους του περιβάλλοντος στο οποίο ζει το ποιητικό εγώ. Πρό-
κειται για βασικό προσανατολισμό ολόκληρης σχεδόν της δεύ-
τερης μεταπολεμικής ποιητικής γενιάς. Και στον Ευαγγέλου
έχει τον πρώτο λόγο σε βαθμό που ενυπάρχει και διαποτίζει
και τις άλλες θεματικές ενότητες.

Το συγκεκριμένο περιβάλλον παρουσιάζεται πολύπλευρα αρ-
νητικό κατά τρόπο που το ποιητικό εγώ να αισθάνεται χωρίς
θετικούς δεσμούς μαζί του. Έτσι αναδιπλώνεται στον εαυτό
του σ' ένα είδος εσωτερικής αυτοεξορίας, εκφράζοντας την
στέρησή του και τις αδιέξοδες προσπάθειές του. Η τέταρτη
συλλογή (*Τό διάλειμμα*, 1976) έχει θεματικό αντικείμενο τον
έρωτα. Και είναι στην κυριολεξία ένα διάλειμμα από το βρα-
χνά της εποχής, καθώς η ερωτική ευφροσύνη ανοίγει ξαφνικά
ένα παράθυρο αιθρίας. Για μια στιγμή η στύφη πραγματικότη-
τα υποχωρεί για να χωρέσει όσο γίνεται πιο ατραυμάτιστη η
ευπρόσδεκτη ερωτική εμπειρία. Τότε η στέριση, η πίκρα και η
απόγνωση συνιστούν παράγοντες που υποθάλλουν την ερω-
τική ένταση του ποιητικού εγώ.

Στιγμή μοναδική
του χρόνου λάφυρο

Σέ κράτησε νυχτερινή
άπτη
κι όνειρο δέν ήταν
πλάνη δέν ήτανε τής στέρησης
άντικατοπτρισμός τής παιδεμένης
φαντασίας

πού μπλέχτηκαν τά σώματά μας
πού πάλεψαν
πού ό θάνατος για μία στιγμή
μοναδική
είχε καταργηθεί.

Η πέμπτη συλλογή, η πιο ποιητικά αδύνατη κατά τη γνώμη μου. (Τά χái-κái, 1978) αναφέρεται στη χούντα και στα γεγονότα του Πολυτεχνείου. Δείχνει πάντως τη διαρκή έγνοια του ποιητή για ό,τι συνέβαινε γύρω του. Οι δύο τελευταίες συλλογές (Η έπίσκεψη καί άλλα ποιήματα, 1978, Τό χιόνι καί ή έρημωση, 1994) βγαίνουν κυρίως από την περιπέτεια της αρρώστιας του και έχουν βασικό θέμα τη φθορά και το θάνατο. Με εμμεσότερο τρόπο η πρώτη, με αμειώτερο η δεύτερη που γραφόταν ως τους τελευταίους μήνες της ζωής του ποιητή. Πρέπει να πω ότι ο ίδιος γνώριζε από την αρχή τη φύση της αρρώστιας του και παρακολουθούσε βήμα το βήμα την εξέλιξή της. Πάντως, παρ' όλη τη συναισθηματική πίεση των περιστάσεων, δεν νομίζω ότι έχασε ποτέ τον ποιητικό του στόχο. Ακόμα και σε κείμενα της τελευταίας συλλογής που γράφτηκαν, όχι μόνο κάτω από συναισθηματική πίεση, αλλά και με σωματικό πόνο, έμεινε μέσα στα όρια της τέχνης.

"Αν πρέπει νά τελειώνει, νά τελειώνει, Κύριε -
δέν διαφωνώ έπί τής ούσίας πιά
δέν διαμαρτύρομαι.

"Όμως αλλού
υπέροχα, μέ μιάν άνακοπή, συνοπτικός
-που τέτοια τύχη για μάς τούς παρακατιανούς,
για τή φτωχολογιά Σου- κι αλλού
νά τόν αφήνεις νά έκτραχηλίζεται
νά άμαυρώνει τή φήμη Σου στους αιώνες
έξαντλώντας όλες τίς διαδικασίες
περιφέροντας τήν άπόφαση άπό γραφείο σέ γραφείο
μή λείψει καμιά ύπογραφή οίμωγής
καμιά σφραγίδα πόνου -
ο Λιγδιάρης;

Θεσσαλονίκη, 1978. (φωτογραφία: Κατ. Πετρίδου)

Θα έλεγα μάλιστα, αν δεν παρασέρομαι από τη γνώση των συνθηκών κάτω από τις οποίες γράφτηκαν, πως κατά την κρίση μου Τό χιόνι καί ή έρημωση περιέχει μερικά από τα καλύτερα ποιήματα του Ευαγγέλου. Σφραγίζοντας έτσι, πρόωρα, το έργο ενός σημαντικού δημιουργού των μεταπολεμικών μας γραμμιάτων.

* Το Α' μέρος παρουσιάστηκε προφορικά στην εκδήλωση που έγινε στο Βαφοπούλειο στις 18/12/94, για να παρουσιαστεί η ανθολογία Η δεύτερη μεταπολεμική ποιητική γενιά (1950-1979) και να τιμηθεί ο δημιουργός της.

**Για περισσότερα, κοίταξε την εισαγωγή μου στην ανθολογία του Ευαγγέλου Η δεύτερη μεταπολεμική ποιητική γενιά (1950-1970), Παρατηρητής, Θεσσαλονίκη 1974.

ΝΕΟΙ ΤΟΜΟΙ ΤΟΥ ΑΝΤΙ

Μόλις κυκλοφόρησαν δυο νέοι τόμοι του Αντί.

- Ο ΛΗ' (Α' εξάμηνο του 1993), που περιλαμβάνει τα τεύχη 512 έως 524
- Ο ΛΘ' (Β' εξάμηνο του 1993), που περιλαμβάνει τα τεύχη 525 έως 540.

Ζητήστε τους από τα γραφεία του περιοδικού
(Δημοχάρους 60, τηλ. 7232713 - 7232819)

Τό ποίημα στόν 'Ανέστη Εὐαγγέλου

τοῦ Μάρκου Μέσκου

«αὐτές οἱ μικρές
ἐκκρεμότητές μας πού
λατρεύεις /
καί γιά τή διαιώνισή τους
ἄοκνα φροντίζεις»
'Αν. Εὐαγγέλου

Ι. ΔΥΟ ΧΡΟΝΙΑ πᾶνε ἀπό τότε πού, ἀνάμεσα μας λείπει ἡ εὐγενική μορφή τοῦ ποιητῆ 'Ανέστη Εὐαγγέλου. Κάθε φορά πού ὁ λόγος μας γιά τήν ἀμφιστομὴ ποίηση, τό ποίημα, τήν ἔμπνευση καί τή σύνθεσή του σήμερα, καί, παρὰ τίς ἀγκυλώσεις (πλέον) τοῦ καθενός μας σχετικά μέ τή λειτουργία καί τήν ἔκφρασή τους, τό πρόσωπο τοῦ 'Αν. Εὐαγγέλου δέν εἶναι παρόν στήν προφορική μας συνομιλία – ἔστω καί ἂν στά προκείμενα ἡ φωνή τῶν κεμένων του ἀπαντοῦσε χρόνια πρὶν.

Ἄν γνωρίζαμε τί ἐπιφυλάσσει στόν καθένα μας ἡ ἀπροσδιόριστη μοῖρα του θά μπορούσαμε τώρα νά «πειράξουμε» ὁ ἓνας τόν ἄλλον, νά μιλήσουμε γιά τίς τραγικές συμπτώσεις βίου καί θεωρίας, πῶς βλέπει ὁ α καί πῶς ὁ β, παραδείγματος χάριν, τίς παράδοξες ἀνεπάρκειες τοῦ ποιήματος (ὅσο καί ἂν ἀγαπήθηκε αὐτό ἢ γράφτηκε στήν «καλή» του ὥρα). Ἀλλά πρὶν, πῶς ἀρχίζει ἓνα ποίημα καί πού σταματάει, πῶς συνεχονται οἱ πραγματικότητες τῶν προθέσεων τοῦ ποιητῆ καί πῶς δέν ὑπάρχουν ὅταν συμβαίνουν οἱ ἄκρως ἐνδιαφέρουσες υπερβάσεις του, ἐπίπεδα καί τομές καί «παραπλανητικές» διαγώνιες πτήσεις, οἱ ρυθμοί, ποιά τὰ ὕλικά (μόνον οἱ λέξεις;) τοῦ ποιήματος. Ὅλα ἀνοιχτά στόν κόσμο τῆς Πουήσεως. Ἐάν γι' αὐτούς δόθηκαν κάποιες ἀπαντήσεις (πρόχειρα ἐδῶ ἡ ἀναφορά σέ δύο τῆς παγκόσμιας συντεχνίας, τόν Πόε καί τόν Μαγιακόφσκι) στά μικρά-μεγάλα μυστικά τῆς ποιητικῆς τέ-

Ο Ἀνέστης Εὐαγγέλου στο Ωραιόκαστρο. Σεπτέμβριος 1991.

χνης, αὐτές ἐκφράσανε (κυρίως) τίς προσωπικές ἀπόψεις τῶν ἰδίων πού ἔγραψαν προηγουμένως τὰ ποιήματα. Κάθε ποιητής, λοιπόν, μέ τήν ἐποχή του (καί τήν ὑπέρβασή της, στήν καλύτερη περίπτωση). Τό ἀδιάβλητο καί τό ἀπυρόβλητο στήν Πουητική μοιάζει τῶν τριῶν πέμπτων – τῶν ἀπροσδιόριστων τελικά – τῆς χρυσῆς τομῆς στίς Εἰκαστικές Τέχνες.

Τά κείμενα, ἐν κατακλείδι, ἀψευδῆς μαρτυρας τῆς ἐπιβεβαίωσης ἢ τοῦ θλιβεροῦ μασκαρέματος τοῦ ἀντίστοιχου θανάτου ἀλλά καί τῆς ζωῆς γιά ὅ,τι καί ὅσους ἰσχύει

τό ἀλληθώρισμα.

Ἄν μή τί ἄλλο ὁ Ποιητής δέν εἶναι ἀνυποψίαστος.

ΙΙ. ΜΙΛΩΝΤΑΣ γιά τό ποίημα μοιάζει κάποια φορά μέ ἀναίρεσή του ἢ κατάργησή του. Ὡστόσο, συχνά ἡ ἐπιθυμία νά σπάσεις τό μυστήριό του – οἱ περιοδικές ἀναγκαῖες ψευδαισθήσεις στό κυνήγι τῆς μάγισσας; Πιθανόν. Κι' ἐνῶ θαρρεῖς ὅτι κάτι τσακώθηκε ἀπό τά τελεσίδικα καί τά κλασικά, καπνός τὰ ζητούμενα τοῦ προβλήματος, ἐλάχιστα ρινίσματα ἀπομένουν. Ἐδῶ μέσα καί οἱ «λυτρωτικές» προσπάθειες γιά τήν προσέγγιση, ἡ θέαση (καί θεωρία) τοῦ θησαυροῦ πού ὅμως πάλιν ὁ Χρόνος (βεβαίως) ἀνατρέπει ἢ μεταβάλλει τά δεδομένα. Περίεργες μαρτυρίες λοιπόν μέ ὅσες χρήσιμες ἀναγωγές ἀντέχουν συγκινώντας.

ΙΙΙ. Ο ΑΝΕΣΤΗΣ ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ ταγμένος στήν Ποίηση νωρίς, σέ ὅλην τή διαδρομή τῶν ποιητικῶν του σελίδων (ἀπό τήν Περι-

γραφή εξώσεως έως Τό χιόνι και τήν ἐρήμωση), ἄνθρωπος σκυμμένος στήν ἐποχή του καί μ' ἐλάχιστα φωτεινά «διαλείμματα» καταθέτει μέ «λογισμό καί μ' ὄνειρο» τά κείμενά του. «Ὁ κόσμος μου εἶναι καμωμένος ἀπό ὑλικά τοῦ ὀνείρου», «νά διανύσω συμπαγῆς / τήν περιοχὴ πού μου δόθηκε». «Μέ πόσο θάνατο κερδίζεται, ἡ λίγη, ἡ ἐλάχιστη ζωὴ μας», σημειώνει.

Ἦδη οἱ συντεταγμένες πού θά πορευτεῖ καταγράφονται ἀπό τό πρῶτο του βιβλίο. Δέν ἀρνεῖται τό ἐπιβεβλημένο κόστος καί τήν «ὀδύνη». Ἡ φθορά, τά χαλάσματα, ἡ ὁμίχλη, οἱ «ἐποχές τοῦ θρύλου» τόσον «χαμένες», τά «ἐρείπιά» του / «τμήμα ἀπειροελάχιστο τῶν ἐρειπίων, κι ὁ θάνατος / τμήμα καθολικότερου θανάτου». Ἡ κίνησή του ἀπό τό κέντρο πρὸς τίς περιφέρειες καί ἀντίστροφα. Ἄν γρήγορα ἐννόησε τό παράθυρο μέ τίς σκάλες τ' οὐρανοῦ, ταυτόχρονα γνωρίζει καί τά τρωτικά μέ τ' αποκαΐδια. Βαθειά πιστεύει στό «καλό πνεῦμα πού κατοικεῖ στήν καρδιά του». Ἡ λύτρωσή του καί ἡ τιμωρία τοῦ ἐχθρικοῦ κόσμου πού τόν περιβάλλει. Πάντως, τά θεμέλια τῆς ποιητικῆς του οἰκοδομοῦνται σέ στέρεες βάσεις («ὁ θάνατος», «τό καλό πνεῦμα» τῆς ἀγνότητάς του), τά δίπολα τῶν ἀνθρώπων μέ τά χαρακτηριστικά τῆς ἐποχῆς πού ἔζησε ὁ ἴδιος. Μέ τήν ἐπαρκή του γλώσσα καί τή φανατική φροντίδα τῆς ἀμεσότη-
τας, μέ τήν «εὐθεία καί μετωπική ἀνάπτυξη» τῶν ποιημάτων του. Κοντολογίς «αὐστηρή προσήλωση στό οὐσιώδες, πύκνωση τοῦ λόγου, λιτότητα». Τά βήματά του θά πατήσουν σέ «ξένο ἔδαφος» ἔχοντας πίσω τή χαμένη ἀθωότητα καί τό ξεγραμμένο σπίτι, οἱ αἰσθαντικές του συγκρούσεις μέ ὅλα τά μαῦρα τῆς ζωῆς (πού εἶναι κι ὁ θάνατός του), οἱ διαπιστώσεις γιά τό «σι-
κέ παιχνίδι» ἔξαιτίας τῶν πολιτικῶν του συμπερασμάτων ἀλλά καί τῆς ἐνδόμυχης συνειδήσης ἀπό τή ματαιότητα τῆς σιμαδεμένης ὑπαρξῆς του, τό κλάμα καί τά λυγμικά κομπιά-
σματα γιά τόν οὐτοπικόν Παράδεισο τῆς ζωῆς.

Χαμηλή ἡ ἐκάστοτε ἀπογείωσή του ἂν καί «κατάγεται ἀπό τόν οὐρανόν», ψυχὴ καί τοπίο ἀπολογοῦνται ἐξ ὀνόματος τῆς «ἐνοχῆς ὅλων τῶν δακρύων» – ἀπ' τά χαράματα προαναγγέλλεται «τό χιόνι καί ἡ ἐρήμωση», προτοῦ κ' ἂν περάσουν στόν τίτλο τοῦ στεγνοῦ του βιβλίου. Μέ τή διακριτικὴ φωνή τῶν ἐπι-
κλίσεών του, τήν εὐγενική καί ἀπόκοσμη καλοσύνη, τίς κυ-
κλοθυμίες τῆς ἀγάπης καί μόνον.

IV. ΠΡΩ-ΠΡΩΙ ἀκόμα ὁ ποιητὴς Ἀνέστη Εὐαγγέλου νοιάζε-
ται γιά τό ποίημα καί τή γραφή του. Διατυπώνει τίς προθέσεις του γιά τόν (θεωρητικόν) δρόμο πού πρόκειται νά διανύσει:

*«Τό ποίημα δέν εἶναι τραγούδι
ἀνάρρη θλίψη γιά κάτι μακρινό, χαμένο,
ἔστω μέ τήν πιό τέλεια μουσική· δέν εἶναι
ἀναμονή τοῦ ἄγνωστου, γοητευτική,
μέσ στήν ἀβεβαιότητά της, προσδοκία.*

*Τό ποίημα εἶναι μιά ἀνοιχτή πληγὴ πού τρέχει -
ὅσο πιό ἀνοιχτή τόσο καλύτερα· κάνω ποίηση
θά πεί τρυπῶ τό θώρακα μ' ἓνα νυστέρι
ψάχνω μέ χέρι σταθερό ὅπως οἱ χειρουργοί
γυρεύω τήν καρδιά καί τήν τρυπῶ, χύνω τό αἷμα
ἄφθονο μέσ στίς λέξεις - κόκκινο
ζεστό, τό αἷμα, ὅλοι τό ξέρουν,
τό πιό θαυμαστό, τό πιό ὀρφο πῶς εἶναι πράγμα».*

(ARS POETICA, «Μέθοδος Ἀναπνοῆς», 1996)

Ἡ προσήλωση τοῦ ποιήματος στον Ἀνέστη Εὐαγγέλου μι-
λάει κι' ἐδῶ γιά τό αἷμα σάν μέγα καλό καί πρῶτο τῆς σύνθε-
σῆς του. Βιβλίο χωρίς ἐξώφυλλα, ψίχα καί πυρήνες καρπῶν, ἡ
εὐταξία του διάφανη, ἄμεση καί σταθερὴ στήν πορεία.

Εἴκοσι καί ὀκτώ χρόνια κατόπιν, ὅταν δημοσιευτεῖ σάν δεύ-
τερο ποίημα μέ τόν ἴδιον τίτλο (ARS POETICA, «Τό χιόνι καί
ἡ ἐρήμωση», 1994), ἡ πείρα εἶναι ἐμφανὴς στή διακονία τοῦ
ποιητικοῦ λόγου. Ἦδη ἔχει γραφεῖ τό σύνολο τοῦ ἔργου του
(κι ὁ θάνατος ἐπὶ θύραις).

*«Κοίτα νά λησμονήσεις λίγο τή Θεσσαλονίκη / κι' αὐτόν ὁ πού σέ
κάρφωσε τόσες φορές / ἄφοβα μέσ' τά μάτια / σάν ἄντρας ἄλλον
ἄντρα / καί δέν ἐλάκιζε ποτές στή φριχτὴ θέα»,* λέει στόν θάνα-
τον.

Εὐκολα θαρρῶ φαντάζεται κανεῖς τί συνέβαινε στήν ψυχὴ
του. Τό φορτίο βαρὺ τῆς περιπέτειάς του, οἱ ἐμπειρίες φαρμα-
κωμένες καί ὁ λόγος δονεῖται ἀπό οὐσίες.

Ἀποσπώντας τό λοιπόν ἀπό τό δοκίμιό του «Ἐννέα ἐκδοχές
γιά τήν ποίηση καί τήν ποιητική», τό ἐνσωματώνει στήν τελευ-
ταία ποιητικὴ συλλογὴ του, βαθύτερος καί πλατύτερος τώρα,
ἔτσι ἐπιθυμεῖ νά περάσει στήν ἄλλη ὀχθη ἀνακεφαλαιώνον-
τας:

*«Ὁχι στή μαγεία τῶν λέξεων
στή λάμψη καί στά κουδουνίσματα πού βγάζουν
ὅταν χτυπᾷ ἡ μιά στήν ἄλλη -
ὄχι στήν ἀλχημεία τῆς γλώσσας*

*ὄχι στό λαβύρινθο τῶν πολλαπλῶν παραπομπῶν
στήν ἀναμικτὴ ποίηση τῶν σοφῶν ἐργαστηρίων
πού βγάζουν δεκαπέντε στίχους
καί τρεῖς σελίδες σημειώσεις γιά νά τοὺς στηρίξουν*

*ναί στίς ὑπέροχες
στρογγυλές
πολυδύναμες
τέλεια σμιλεμένες ἀπό τόν καιρό
λέξεις τῆς γλώσσας μας
καθὼς κροκάλες μαῦρες στό Ἐμποριό
πού βγήκαν λάβα φλογερὴ ἀπ' τά σπλάχνα
τῆς γῆς μας καί τίς ἐλείανε τό κύμα
χιλιάδες καί χιλιάδες χρόνια
ὅσο νά ῥθουν νά λάμψουν ἀπό μέσα τους
καί νά δοξάσουν πάλι τήν τρομερὴ καταγωγὴ τους*

*ὄχι στή μεταφυσικὴ μέ τή γραβάτα
στήν Ἀγωνία τῆς ὑπαρξῆς μέ κεφαλαῖα
στά μεγάλα συνθετικά ποιήματα
πού γράφονται στίς διακοπές τά καλοκαίρια*

*ὄχι στίς ἰδέες κοινῆς χρήσεως
στή ρητορεία τῆς ἀδελφосύνης
στά γλυκερά αἰσθήματα
στά φουσκωμένα λόγια*

ὄχι στόν ἀνώδυνο λυρισμό

ναί στά αἰχμηρά πράγματα

ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΑΝΕΣΤΗ ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ

ΠΟΙΗΤΙΚΑ

Περιγραφή εξώσεως, 1960

Μέθοδος αναπνοής, 1966

Αφαίμαξη '66-'70, 1971

Τα ποιήματα (1956-1970), 1974

Το διάλειμμα, 1976

Τα χái-καί, 1978

Απογύμνωση, 1979

Η επίσκεψη και άλλα ποιήματα, 1987

Τα ποιήματα (1956-1986), 1988

Το χιόνι και η ερήμωση, 1994

ΑΦΗΓΗΜΑΤΙΚΑ

Το ξενοδοχείο και το σπίτι, 1966 (πεζογραφήματα)

Το ξενοδοχείο και το σπίτι και άλλα πεζά, 1985

(πεζογραφήματα)

ΚΡΙΤΙΚΑ ΚΑΙ ΑΛΛΑ

Ανάγνωση και γραφή, 1981 (κείμενα λογοτεχνικής κριτικής)

Εννέα εκδοχές για την ποίηση και την ποιητική, 1990 (δοκίμιο)

Η δεύτερη μεταπολεμική ποιητική γενιά (1950-1970), 1994

(ανθολογία).

στην απaráμιλλη λάμψη της απόλυτης γύμνιας
στούς αδάμαντες των δακρύων

ναί στό ζεστό
παντοδύναμο
κατακόκκινο αίμα.

(ARS POETICA «Τό χιόνι καί ή έρήμωση», 1994)

(Τό αίμα πάλι).

Τό ποίημα είναι γραμμένο στά '89 άρχές του '90 καί είναι τιμήμα του έπαρξέστατου περί τήν Ποίησιν δοκιμίου του. Πού άπαντάει λεπτομερώς στά κατά καιρούς έρωτήματα τής σύνθεσης του Ποιήματος. Τά κεφάλαια του βιβλίου αυτού κάνουν τόν κύκλο υπενθυμίζοντάς μας «πώς γεννιέται ένα ποίημα», «πώς γράφεται ένα ποίημα», «δρόμοι τής ποιήσεως», «ή ποιητική», «άλλαγή τής ποιητικής», «οί βλαβερές συνέπειες τής ποίησης», «ή ποίηση ως ανατρεπτική δύναμη», «ή ποίηση ως δύναμη σωτηρίας», «τελικά τί είναι ποίηση;». Υπάρχουν λοιπόν στό ζείμενο πολλαπλές καλλιέργειες τής άιπέλου, άκινητοποιημένα συμπεράσματα μά καί έρωτηματικά – ή δική του μάχη μέ «τό θηρίο».

Ν. ΕΦΟΣΟΝ κάποτε συμφωνήσουμε όλοι σέ κάτι έλάχιστο, άς πούμε ότι τό ποίημα δέν γράφεται ποτέ εάν δέν βρεθεί προηγούμενος ό ρυθμός του. εάν προηγουμένως δέν έναρμονιστεί

τό βηματίσμα μέ τό φορτίο του – καί πάει λέγοντας (ό 'Αν. Εύαγγέλου συμπλέει μέ τήν υπόθεση μιλώντας λεπτομερώς για τόν «πρώτο στίχο», Ι.Ι του δοκιμίου του), θά μπορούσαμε, σάν τή ζωή πού τρέχει καί δέν σταματάει εδώ, νά συνεχίσουμε ύπογραμμίζοντας καί τίς συνθετικές άντινομίες στά έλλειποβαρή έναρμονίσματα, τή λογική του χάους καί του όλοστρόγγυλου τίποτε – ύπάρχουν κι' αυτά.

Σπεύδω πάλι νά πω ότι καί ό φίλος τά γνωρίζει έστω καί άν δέν φαίνεται νά συναινεί μέ τή χρησιμότητά τους. Όσοσο εδώ, μετά τίς επιθυμητές «τακτοποιήσεις» των έκκρεμοτήτων μας, κάνει πάλι τήν εμφάνισή του τό «μυστηριώδες ώραϊον».

Η άνατροπή πού συμβαίνει (καί στόν ίδιον) όταν τά «μυστικά» καί τά «μυστήρια», οί άντικειμενικές-ύποκειμενικές άποκαλύψεις, για τήν ποίηση καί τήν ποιητική, υπερβαίνονται περίεργα άφήνοντας άλλου τό ραβδί κι' άλλου τόν σκούφο –τό ποίημα καί τή θεωρητική βεβαιότητα – πάλι καί πάλι δέν έπαρκούν για τήν παγίωση του «προβλήματος».

Συνολικά, θά μπορούσε ό άναγνώστης τής ποιήσεως μέ όλα (ή μέ όρισμένα) νά διαφωνεί καί νά συμφωνεί· τά άφοριστικά «όχι» καί τά συγκατανευτικά «ναί» στήν ιστορία τής ανθρώπινης ποίησης άνατρέπονται ή αλλάζουν θέση – άνάλογα μέ τήν περίπτωση καί όχι βέβαια συντασσόμενα μέ τόν άγνωστισμό.

Ίδού, όμως, άς άκούσουμε (για τίς άνάγκες των ύποθέσεών μας) ένα από τά τελευταία ποιήματα του 'Ανέστη Εύαγγέλου πού «ύπερβαίνουν» τή νομιμότητα, τήν εύταξία καί τίς άποστάξεις προηγουμένων συμπερασμάτων.

ΤΟ ΓΟΡΓΟΝ ΚΑΙ ΧΑΡΙΝ ΕΧΕΙ

«Nam Sibyllam quidem Cumis ego ipse oculis meis
vidi in ampulla pendere, et cum illi pueri dicerent:

Σίβυλλα τί θέλεις· respondebat illa: άποθανείν θέλω».

Μωρέ όχι μόνο άποθανείν
όχι μόνο θέλω
άλλά καί πάραυτα
καί έκλιπαρώ άποθανείν,
καί όχι γιατί γέρασα τάχα
καί χαλεπόν τό γήρας καί άλλα τέτοια
-σωστά, σωστότατα βεβαίως, πού φθέγγονται
όσοι τά ζήσανε έντούτοις τά χρονάκια τους-
άλλά γιατί
τό σώμα είναι φτωχό καί δέν άντέχει
έλιωσε πιά
καί ή ψυχή-ά, ή ψυχή- κι αυτή ανθρώπινη είναι
καί κάποτε λυγίζει
κι έχει μέ τά λιανά χεράκια της
ύψώσει ήδη
λευκή σημαία.

Συνετότερη ή όχι άντιμετώπιση «του ποιητικού προβλήματος»; Στο «ιερό βήμα», εκεί πού «τό ποίημα θέλει νά γίνει προσευχή», ό ποιητής 'Ανέστη Εύαγγέλου θά όμολογήσει:
«Δέν ξερω αληθινά νά πω τί είναι ή ποίηση».

Δηλαδή, πάλι από τήν αρχή «τό προηγούμενο ποίημα».
'Αρχή καί τέλος.
Πανομοιότυπα.

ΟΙ ΚΛΑΣΙΚΟΙ

της Νεφέλης

όλα τα αριστουργήματα
της παγκόσμιας λογοτεχνίας

μόνο με 500 δραχ.

ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ

ΦΡΑΝΤΣ ΚΑΦΚΑ

Γράμμα στον πατέρα

ΓΚΥΣΤΑΒ ΦΛΩΜΠΕΡ

Μιά απλή καρδιά

ΧΟΡΧΕ ΛΟΥΪΣ

ΜΠΟΡΧΕΣ

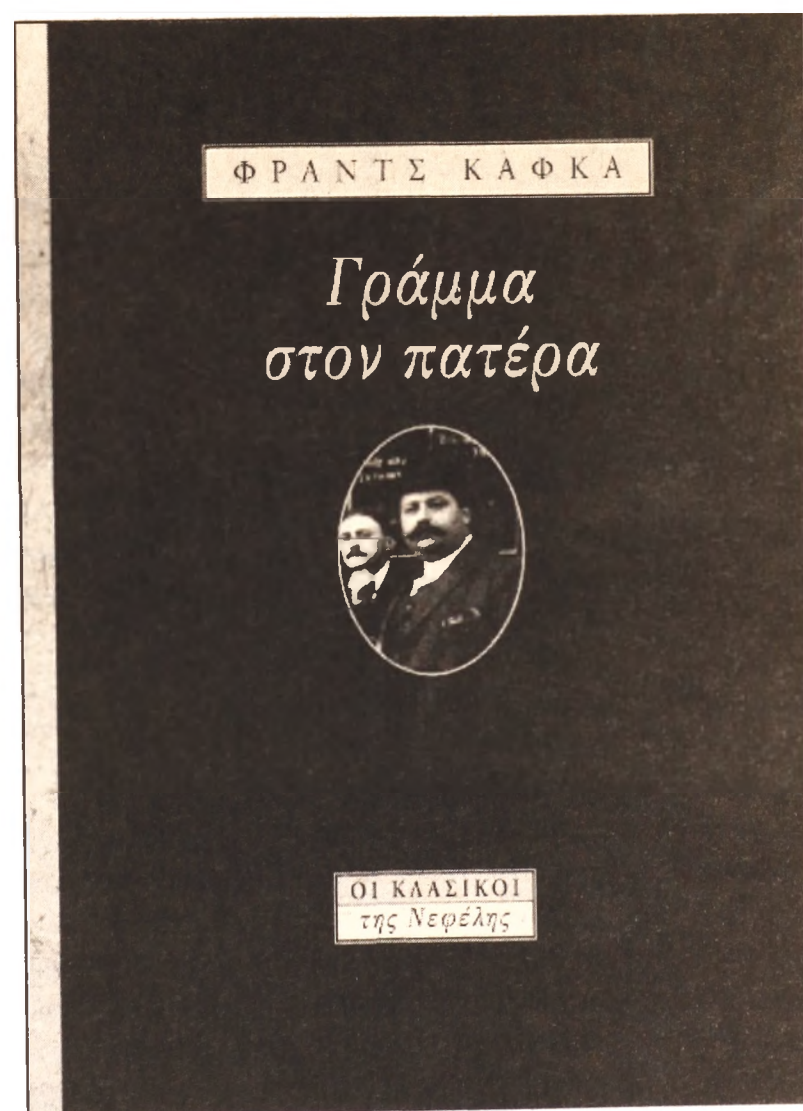
Η νύχτα των δώρων

ΧΕΝΡΥ ΤΖΕΗΜΣ

Τέσσερις συναντήσεις

ΤΖΟΪΣ ΚΑΡΟΛ ΟΟΥΤΣ

Πάζλ - Κοντά στο ποτάμι

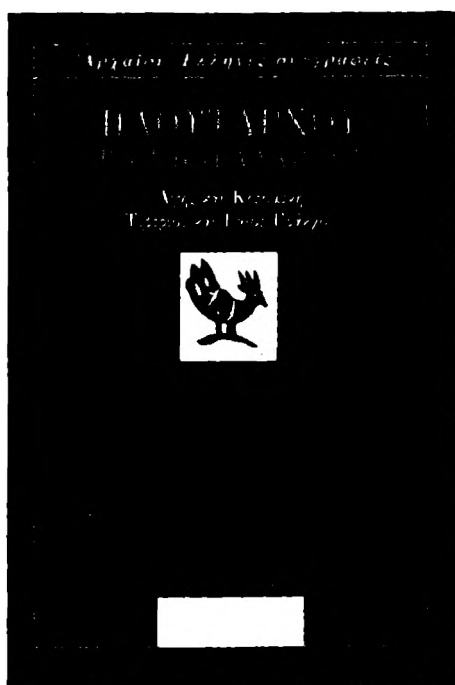
σε όλα τα βιβλιοπωλεία και περίπτερα
κάθε 1η και 15 του μήνα

Ἀρχαῖοι Ἑλληνες συγγραφεῖς

ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΥ

Βίοι παράλληλοι

Ἄγης & Κλεομένης
Τιβέριος & Γάιος Γράκχος

ΕΠΙΣΗΣ ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ

ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΥ ΒΙΟΙ ΠΑΡΑΛΛΗΛΟΙ

Ἀριστείδης - Μάρκος Κάτων

Μετάφραση: Λουκᾶς Κούσουλας

Νικίας - Κράσσοι

Μετάφραση: Λουκᾶς Κούσουλας

Πύρρος - Μάριος

Μετάφραση: Λουκᾶς Κούσουλας

ΑΡΧΑΙΟΙ ΛΥΡΙΚΟΙ - ΙΑΜΒΟΓΡΑΦΟΙ

Εἰσαγωγή, μετάφραση, σχόλια

Γιάννης Δάλλας

ΜΙΚΡΑ ΛΥΡΙΚΑ

Μετάφραση: Σωτήρης Κακίσης

ΣΑΠΦΩ: Τά ποιήματα

Μετάφραση: Σωτήρης Κακίσης

ΑΛΚΑΙΟΣ: Τά ποιήματα

Μετάφραση: Σωτήρης Κακίσης

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

...Πρωθοῦν τό ἑλληνικό βιβλίον

ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 6, ΑΘΗΝΑ 106 80. ΤΗΛ.: 3607744

ΠΡΟΤΕΙΝΟΥΜΕ

• **Δείτε:** Την καινούργια ταινία του Τζιμ Τζάρμους, *Ο Νεκρός*, με τον Τζώννυ Ντεπ. Παράξενο γουέστερν, με τα στερεότυπα του είδους να υποχωρούν στην μονήρη προσήλωση του σκηνοθέτη στα στοιχεία που συνιστούν το προσωπικό του ύφος. Στο σινεμά, οι μεγάλες αγάπες δεν προδίδουν.

• **Επισκεφθείτε:** Την έκθεση της Αννίτας Αργυροηλιοπούλου στην αίθουσα τέχνης Μέδουσα+1. Φύλλα-φτερά, στη διαφάνεια των οποίων συναντώνται η ευαισθησία, η συγκίνηση, η κατασκευαστική δεξιότητα. Από μια νέα γενιά καλλιτεχνών αρχίζουν να ξεχωρίζουν οι άξιοι εκπρόσωποί της.

• **Διαβάστε 1:** Τη νέα ποιητική συλλογή του Χάρη Βλαβιανού *Adieu* (εκδ. Νεφέλη). Ανθολόγιον αποχαιρετισμών, μας κέρδισε ίσως για τους ακροτελεύτιους στίχους με τους οποίους αποχαιρετά τον αγαπημένο μας Χρήστο Βακαλόπουλο: «Θέλετε να μάθετε τι σημαίνει θάνατος; / Κλείστε τα μάτια σας / και ψιθυρήστε τ' όνομά μου.»

• **Διαβάστε 2:** Το νέο τεύχος του περιοδικού *Σημειώσεις*, της γνωστής παρέας που επιμένει να μη δέχεται τα εύκολα. Ευρύτατου ενδιαφέροντος το εισαγωγικό σημείωμα με τίτλο: «Διανοούμενοι είστε και φαίνεστε» – απαντά οριστικά στο γελοίο ερώτημα: «Μα γιατί σιωπούν οι διανοούμενοι;»

• **Ακούστε:** Τον Θόδωρο Πολυκανδριώτη, ένα οποιοδήποτε βράδυ, στο Ταξίμι, το γνωστό ρεμπετάδικο της οδού Ισαύρων, στην περιοχή των Εξαρχείων. Υπάρχουν ακόμα άνθρωποι που δεν χρειάστηκε να υποδυθούν τη φήμα – όμως αφιέρωσαν όλη τους τη ζωή στο λαϊκό τραγούδι, με κύρια ανταμοιβή τους τη χαρά του κοινού που ξέρει να λικνίζεται αλλά και ν' ακούει σιωπηλά.

ΤΟ ΤΕΜΠΛΟ ΤΟΥ ΚΑΤΖΟΥΡΑΚΗ ΣΤΟ ΓΚΑΖΙ

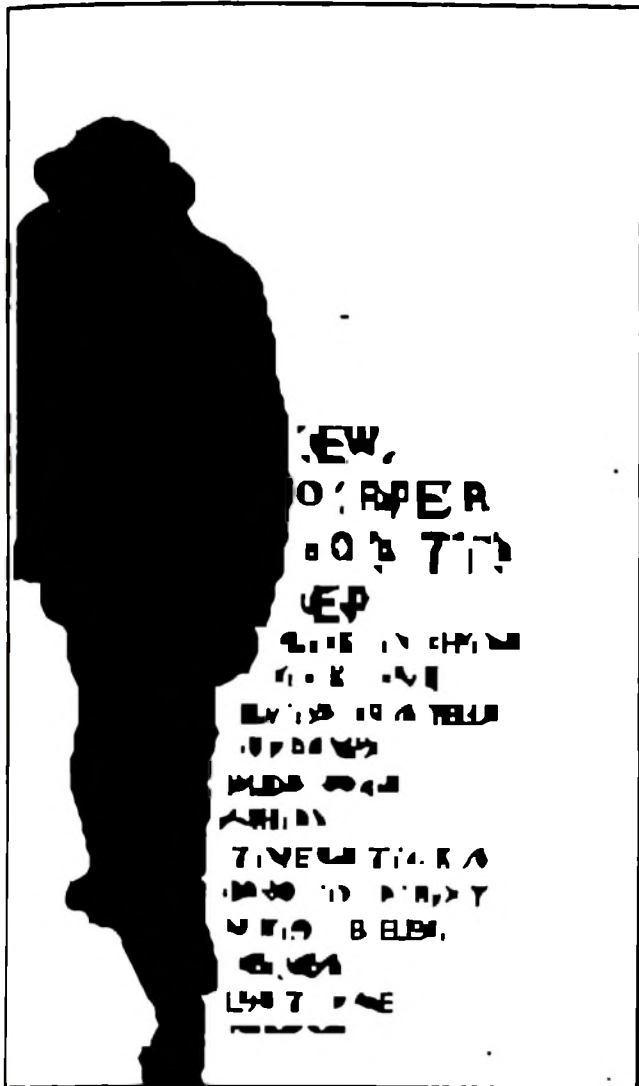
Το έργο «Τέμπλο - Οίκος Ενοχής θα παρουσιαστεί για πρώτη φορά στην Αθήνα, στο Γκάζι, 5-12 Μαΐου και ώρα 9 μ.μ.

Το έργο είναι η προέκταση της γνωστής έκθεσης του ζωγράφου Κυριάκου Κατζουράκη, που είχε πρωτοπαρουσιαστεί στην γκαλερί Κρεωνίδης τον Νοέμβριο 1994. Τώρα, συμπληρώνεται με εικαστικό δρώμενο διάρκειας περίπου μιας ώρας. Παίζουν οι ηθοποιοί Κάτια Γέρου και Αννέζα Παπαδοπούλου. Η μουσική είναι του Γιώργου Χριστιανάκη, οι φωτισμοί του Αντώνη Παναγιωτόπουλου, καλλιτεχνικός συνεργάτης είναι ο Νίκος Πολίτης ενώ υπεύθυνος για το κείμενο που ακούγεται στη διάρκεια της παράστασης και για τη σκηνοθεσία είναι ο Κυριάκος Κατζουράκης. Στα κείμενα του δρώμενου έχουν χρησιμοποιηθεί κομμάτια από έργα του Σωτήρη Δημητρίου, της Διδώς Σωτηρίου καθώς και από τον Λοιμό του Θουκυδίδη.

• Στη Μούρθια της Ισπανίας λήγει σήμερα το 3ο Φεστιβάλ Ποίησης – που είχε αρχίσει την 21η Απριλίου. Συμμετείχαν ποιητές από 52 χώρες ενώ από την Ελλάδα προσκλήθηκε ο Τάσος Δενέγρης. Εκτός από τις δημόσιες αναγνώσεις ποιημάτων, οργανώθηκαν συναντήσεις και συζητήσεις σχετικές με τη μετάφραση, την ανάγκη έκδοσης ενός διεθνούς περιοδικού ποίησης σε πολλές γλώσσες κ.ά. Συντονιστής του φεστιβάλ, όπως και στο παρελθόν, είναι ο ισπανός ποιητής Χοσέ Μαρία Αλβάρεθ. Στο κλείσιμο των εκδηλώσεων, θα επιδοθεί βραβείο στον Χόρχε Λουίς Μπόρχες, μετά θάνατον, που θα το παραλάβει η σύζυγός του.

ΕΠΙσημαίνουμε

ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΑΠΟΔΟΜΗΣΗΣ

Ανακεφαλαίωση του έργου του «πάπα του γραφιστικού deconstruction» David Carson μέσα από τον τόμο *The End of Print* του Lewis Blackwell (Laurence King Publishing/Παπασωτηρίου) και το πέρασμα στα ελληνικά πράγματα μέσα από το πειραματικό έντυπο «Οξύ».

Η τρέχουσα δεκαετία πέρασε πια από τον προκρούστη της γραφιστικής και αρχιτεκτονικής αποδόμησης. Όμως, δεν είναι πια η ίδια. Η φαινομενική ηρεμία και ορθοκανονικότητα που χαρακτηρίζουν το κτισμένο περιβάλλον (των Μητροπόλεων) ή τις έντυπες σελίδες εμπεριέχει ακόμη το σπέρμα της καταστροφής που σκορπίστηκε τα προηγούμενα χρόνια. Αν στην αρχιτεκτονική είναι ήδη πολύ αργά για απολογισμούς, αλλά και πολύ νωρίς για επετειακές εκδόσεις (αν αυτές έρθουν), το έντυπο –σε πείσμα του Internet– κλονίζεται, επηρεάζεται, ανασυντάσσεται και τελικά,

συνεχίζει. Ακόμη και τα χρωματιστά έντυπα στο περίπτερο της γειτονιάς έχουν το στίγμα. Αν υπήρξε πρώτος (κακά τα ψέμματα, **πάντα** υπάρχει πρώτος), αυτός έχει τη δυσώιων μορφή του David Carson. Τα εξώφυλλα με τους τίτλους «Raygun» και «Bikini» έδιναν τον τόνο. Αποσύνθεση του καννάβου. Υπερσυγκέντρωση γραμμάτων σε μια γωνία. Το λευκό καταλαμβάνει επιφάνεια – το horror vacui στην τυπογραφία υποχωρεί μετά από 10 αιώνες. Φυσικά, η εικονογράφηση ακολουθεί από κοντά. Όσοι δεν εξοικειώνονται με τη νέα γλώσσα παραπονιούνται: «Δεν διαβάζεται». Άλλοι (νέοι) ενθουσιάζονται. Τα πρώτα τεύχη στοιβάζονται με τον σεβασμό του φετίχ της νέας εποχής.

Ο Neville Bredy –τα γραφιστικά 180 προσωποποιημένα– μοιάζει πια τόσο πεπαλαιωμένος όσο το lay out της «Ζωής του παιδιού». Κι όμως το γνωρίζαμε: η αισθητική αλλάζει πιο γρήγορα από τους ίδιους τους καλλιτέχνες. Μοιραία τα εικαστικά ακολουθούν την αντίθετη κατεύθυνση.

Τέλος εποχής. Ο πολυτελής τόμος (περιέργως όμως χαμηλής τιμής) *The End of Print* εξηγεί το γιατί. Οι illustration σελίδες παίρνουν τη θέση των μαυρόασπρων fanzines. Το Deconstruction στο μουσείο.

Εδώ και δύο χρόνια, νέα παιδιά στην Αθήνα προσπαθούν να κοινωνήσουν αυτά τα μηνύματα. Οι εκδόσεις «Οξύ» από την αρχή ταυτίστηκαν με αυτόν τον δρόμο. Περιοδικό, εκδόσεις, πολιτιστική μπροσούρα. Το (ομώνυμο) περιοδικό μετά το μετέωρο τεύχος «μηδέν» μπήκε πια με σιγουριά στην κανονική αριθμητική. Βιβλία όπως το (καθόλου politically correct), Τα τσιγάρα είναι θεσπέσια του Richard Klein ή το σχεδόν νοσηρό Ο άρχοντας του ψεύδους του Graham Masterton δέχονται την τυπογραφική επιμέλεια της ομάδας. Η σειρά «φωτοβολίδα» υπό την εποπτεία του του Γιώργου-Ίκαρου Μπαμπασάκη συνεχίζει: Φουτουρισμός, Νταντά, Σουρρεαλισμός. Τώρα και Ντεμπόρ.

Πιστέψτε μας: Κανένα από τα παραπάνω τμήματα χάρτου δεν μοιάζει με τα διπλανά του στα βιβλιοπωλεία. Η δεκαετία γερνάει (ήδη). Ποιο θα είναι το επόμενο βήμα;

ΘΑΝΑΣΗΣ ΜΟΥΤΣΟΠΟΥΛΟΣ

ΚΛΑΣΙΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ

Σειρά: Ιστορία (Αρχαία -
Μεσαιωνική - Νεότερη)

VIOLAINE VANOYEKE

Καθηγήτρια των κλασικών γραμμάτων

Η ΠΟΡΝΕΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΣΤΗ ΡΩΜΗ

VIOLAINE VANOYEKE

Η
ΠΟΡΝΕΙΑ
ΣΤΗΝ
ΕΛΛΑΔΑ
ΚΑΙ ΣΤΗ
ΡΩΜΗ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΠΑΔΗΜΑ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ:

Λήδα Παλλαντίου

Συγγραφέας - μεταφράστρια

Με 208 σελίδες και
6 χάρτες

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΠΑΔΗΜΑ

Προσφορά στον Πολιτισμό
Ιπποκράτους 8 Αθήνα

Τηλ.: 36.27.318

Μύθος και πραγματικότητα

του Σπύρου Μοσκόβου

Στο Μουσείο Πούσκιν της Μόσχας άρχισε να γράφεται στις 16 του μηνός το τελευταίο, ανολοκλήρωτο ακόμα, κεφάλαιο του Τρωικού Πολέμου. Η μάχη μεταξύ Γερμανίας, Ρωσίας και Τουρκίας για την ιδιοκτησία του ψευδεπίγραφου «θησαυρού του Πριάμου» δεν έχει ακόμα κριθεί, όμως τα 259 χρυσά κατά κύριο λόγο αντικείμενα της συλλογής Σλήμαν θα βρίσκονται στη διάθεση του κοινού επί δώδεκα μήνες, για πρώτη φορά μετά το τέλος του Β' παγκόσμιου πολέμου, οπότε και εξαφανίστηκαν από το Βερολίνο.

Στην αίθουσα 7, στο ισόγειο του Μουσείου Πούσκιν, η συλλογή είναι κατανεμημένη σε 19 προθήκες γερμανικής κατασκευής. Στην πρώτη παρουσιάζεται το μεγάλο διάδημα, με το οποίο απαθανατίστηκε μια για πάντα η Σοφία Σλήμαν τον περασμένο αιώνα. Είναι ένα αριστούργημα αρχαϊκής χρυσοχοΐας από 12.271 μικροσκοπικούς κρίκους που στηρίζουν 4.066 λεπτότατα φύλλα χρυσού. Το βέβαιο είναι ότι δεν κόσμησε ποτέ το κεφάλι της ωραίας Ελένης, μια και η συλλογή Σλήμαν χρονολογείται γύρω στο 2300 π.Χ., χίλια χρόνια δηλαδή πριν από τον Τρωικό Πόλεμο. Έτσι, ο Πάρις δεν χάρισε ποτέ στην ερωμένη του τα ενώτια και τα περιδέματα, τα φέλια και τις καρφίδες του Μουσείου Πούσκιν. Ο Πρίαμος δεν δοκίμασε ποτέ από την εξαιρετικής τέχνης σαλτισέρα της συλλογής με τις δύο κομψές λαβές της, γλυπτεχνημένη από 600 γραμμάρια συμπαγούς χρυσού.

Αν εξαιρέσει κανείς το χάσμα των οφθαλμών, τα χρυσά αντικείμενα της συλλογής Σλήμαν δεν έχουν να

αποκαλύψουν σπουδαία πράγματα στην επιστήμη. Σύμφωνα με τον κορυφαίο σήμερα ανασκαφέα της Τροίας και καθηγητή αρχαιολογίας στο Πανεπιστήμιο της

Τυβίγγης, Μάνφρεντ Κόρφμαν, χρήσιμα επιστημονικά συμπεράσματα επιτρέπουν τα πιο ταπεινά κομμάτια της συλλογής από ασήμι, μπρούντζο και κεραμίδι που βρίσκονται στο Μουσείο Ερμιτάζ της Αγίας Πετρούπολης. Σε αντίθεση με τον εχέμυθο χρυσό, τα διάφορα μεταλλικά κράματα δίνουν σωρεία πληροφοριών για την προέλευση των συστατικών τους και, κατά συνέπεια, για την ανάπτυξη του εμπορίου στην αρχαιότητα. Ο ανατολικός πολιτισμός που άνθησε στην Τροία πρέπει να είχε ιδιαίτερα ανεπτυγμένο εμπόριο. Μόνο έτσι εξηγείται η μεταφορά στην Τροία των σπάνιων υλικών, από τα οποία είναι κατασκευασμένα τα ευρήματα. Ο απαραίτητος για την παραγωγή μπρούντζου κασσίτερος υπήρχε τότε μόνο στην Αγγλία, τη Βοημία και την Κεντρική Ασία, το ήλεκτρο στη Βαλτική, οι ημιπολύτιμοι λίθοι από σάρδιο στην Κριμαία και τη Γεωργία, ο λαζουρίτης στο Βόρειο Αφγανιστάν.

ΜΙΑ, ΔΥΟ, ΤΡΕΙΣ, ΕΝΝΙΑ ΤΡΟΙΕΣ!

Οι πολυμήχανοι και φιλοτάξιδοι εκείνοι Τρώες δεν είχαν καμιά σχέση με τους Έλληνες, το Ίλιον δεν ήταν προπύργιο του ελληνικού πολιτισμού, όπως το ονειρεύτηκαν γενιές ολόκληρες αναγνωστών του Ομήρου, ανάμεσά τους και ο **Ερρίκος Σλήμαν**. Η αρχαιολογική σκαπάνη έχει φέρει στο φως, στον σημερινό λόφο Χισαρλίκ στην Τουρκία, εννιά συνολικά Τροίες, τη μια χτισμένη πάνω στα ερείπια της άλλης, από το 3000 π.Χ. μέχρι το 500 μ.Χ. Η έκτη κατά σειράν, η ακμή της οποίας τοποθετείται μεταξύ του 1700 και 1250 π.Χ. και την κατάρρευσή της αναπλάσσει μυθολογικά ο Τρωικός Πόλεμος, θύμιζε υπερβολικά τις άλλες πόλεις των Χετταίων που ζούσαν στο χώρο της σημερινής Τουρκίας τη δεύτερη

προχριστιανική χιλιετία. Γύρω από το φρούριο απλώνονταν τα στενοσόκακα της πόλης και τα πλίνθινα καλύβια του λαού. Πέρσι, ο Μάνφρεντ Κόρφμαν απογοήτευσε και τους τελευταίους των ρομαντικών. Ανακάλυψε το πρώτο γραπτό μνημείο της έκτης Τροίας, μια ενεπίγραφη σφραγίδα που από τη μια της όψη αναφέρει μια γυναίκα κι από την άλλη έναν άνδρα, «γραφέα» το επάγγελμα. Οι επιγραφές είναι σε γλώσσα λουβική, μια παραλλαγή της χεττιτικής που επιβίωσε στην Ανατολία και μετά την εποχή των Χετταίων.

Από τα πιο εντυπωσιακά εκθέματα του Πούσκιν είναι και τέσσερις λεπτοδουλεμένοι πελέκει, τρεις από νεφρίτη κι ένας από λαζουρίτη, ο μόνος που φέρει μικρές ρογμές από τη χρήση και θα κοσμούσε κάποτε ως σκήπτρο ποιος ξέρει ποιο βασιλικό χέρι στην Τροία. Τώρα τους διεκδικεί με σιβηρά επιχειρήματα η τουρκική χείρα. Τα τέσσερα σκήπτρα προέρχονται από την τελευταία ανασκαφή του Σλήμαν. Το 1890, λίγο πριν πεθάνει και ενώ ήταν υποχρεωμένος να τα παραδώσει στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Κωνσταντινούπολης, τα εξήγαγε λαθραία στο εξωτερικό. Η διεκδίκηση αυτών των ευρημάτων από το τουρκικό υπουργείο Πολιτισμού προβάλλεται όλο και εντονότερα, ιδίως αφότου το 1993, σε μια στιγμή ευφορίας, ο ρώσος πρόεδρος Μπόρις Γιέλτσιν υποσχέθηκε η πρώτη έκθεση της συλλογής στο εξωτερικό να γίνει στην Αθήνα.

Οι βασικοί διεκδικητές της συλλογής, όμως, είναι η Γερμανία και η Ρωσία. Το μεγαλύτερο μέρος της προέρχεται από τις ανασκαφές του Σλήμαν στον λόφο Χισαρλίκ το 1873, οπότε και φρόντισε να φυγαδεύσει τα ευρήματα αμέσως στην Ελλάδα. Το 1874 ο Σλήμαν δικάστηκε στην Αθήνα και καταδικάστηκε να καταβάλει στο τουρ-

ζικό κράτος 10.000 χρυσά φράγκα. Διαισθανόμενος την τεράστια αξία της συλλογής του υπήρξε γαλιαντόμος και προσέφερε 50.000 φράγκα, προκειμένου να διασφαλίσει την κατοχή της από οποιεσδήποτε μετέπειτα αμφισβητήσεις. Αργότερα την κληροδότησε στον «γερμανικό λαό». Ο μεγαλομανής Σλήμαν πάσχιζε για την υστεροφημία του και ήθελε να μείνει στην ιστορία ως λαμπρό τέκνο της πατρίδας του. Στην πραγματικότητα, ήταν γιος πάστορα από ένα χωριουδάκι του Μεκλεμβούργου και ξεκίνησε την πολυκύμαντη καριέρα του μεταφέροντας με το καρότσι παστές ρέγγες στην ψαρογορά του Αμβούργου. Η ψαρίλα δεν τον ένοιαζε, το μόνο που οσφραινόταν ήταν η οσμή της μεγαλούπολης, το άνοιγμα στον μεγάλο κόσμο. Εξελίχθηκε όχι χωρίς παγαποντιές σε επιτυχημένο έμπορο και ερασιτέχνη αρχαιολόγο που εκλιπαρούσε την αναγνώριση εκ μέρους των λογίων καθηγητών της εποχής του. Η τρωική συλλογή του τοποθετήθηκε στο Προϊστορικό Μουσείο του Βερολίνου και ο αυτοκράτορας Γουλιέλμος Ι με την ευχαριστήρια επιστολή του προς τον Σλήμαν θεράπευε επιτέλους συμβολικά όλα τα συμπλέγματα του πρώην επαρχιώτη: «*Εκφράζομεν Υμίν την Ημετέραν εναρέσκειαν, διότι προσεφέρατε τη συλλογήν των τρωικών αρχαιοτήτων ως δώρον εις τον γερμανικόν λαόν, όπως τη διαφυλάττει αιωνίως και αδιαιρέτως εν τη πρωτεύουσά.*».

Στις 27 Απριλίου 1945, τα τεθωρακισμένα της 8ης σοβιετικής στρατιάς έχουν μπει στη γερμανική πρωτεύουσα και σφυροκοπούν το τεράστιο καταφύγιο στον Ζωολογικό Κήπο, όπου έχουν καταφύγει 30.000 άμαχοι. Μέσα σ' αυτή την κόλαση της φωτιάς, στην αίθουσα 11 του καταφυγίου, ένας άνδρας κρατά σφιχτά στην αγκαλιά του μερικά κουτιά. Είναι ο τότε διευθυντής του Προϊστορικού Μουσείου που προσπαθεί να διασώσει τα χρυσά αντικείμενα της συλλογής Σλήμαν. Θα αναγκαστεί να τα παραδώσει στους αξιωματικούς του Κόκκινου Στρατού. Τα τρία πακέτα με την ένδειξη «αναντικατάστατα» προσγειώνονται αεροπορικώς στη Μόσχα και μεταφέρονται στα υπόγεια του Μουσείου Πούσκιν. Το δελτίο παραλαβής συνυπογράφει μια νεαρή έφορος του μουσείου, ονόματι **Ιρίνα Αντόνοβα**. Είναι η σημερινή διευθύντρια του Πούσκιν που, επί σχεδόν πενήντα χρόνια, δεν θυμόταν τίποτα απ' όλα αυτά.

Η συλλογή Σλήμαν είναι ένας μόνο από τους καλλιτεχνικούς και πολιτιστικούς θησαυρούς που αφαιρέθηκαν από τη Γερμανία τον καιρό του πολέμου. Η γερμανική

κυβέρνηση υπολογίζει ότι σε ρωσικές αποθήκες βρίσκονται 200.000 ακόμη μουσειακά εκθέματα, δύο εκατομμύρια βιβλία και αρχαιολογικό υλικό μήκους τριών χιλιομέτρων. Η γερμανική πλευρά τα διεκδικεί επί τη βάση της συμφωνίας φιλίας μεταξύ Γερμανίας και Σοβιετικής Ένωσης (1990), αλλά κυρίως βάσει του άρθρου 15 της συμφωνίας πολιτιστικής συνεργασίας μεταξύ Γερμανίας και Ρωσίας (1992), που προβλέπει ρητά την ανταλλαγή όλων των πολιτιστικών αγαθών τα οποία αφαιρέθηκαν παράνομα τον καιρό του πολέμου. Τέτοιες απώλειες και κλοπές όμως υπέστη και η Ρωσία. Στα εγκαίνια της έκθεσης των ευρημάτων του Σλήμαν την περασμένη εβδομάδα, ο ρώσος υπ. Πολιτισμού **Γεβγένι Σιντόρωφ** υπενθύμισε ότι η Μόσχα έχει παραδώσει ήδη στη Γερμανία κατάλογο με 40.000 τέτοια απολεσθέντα αντικείμενα, ενώ ένας δεύτερος με άλλες 30.000 βρίσκεται υπό επεξεργασία.

Το αδιέξοδο, όμως, στο οποίο έχουν περιέλθει οι εργασίες των επιτροπών αμοιβαίας ανταλλαγής των κλαπέντων, δεν οφείλεται στην ανάπαυλα μεταξύ της κατάρτισης του πρώτου και του δεύτερου ρωσικού καταλόγου. Αυτό που μεσολάβησε είναι η αναστροφή του φιλοδυτικού ενθουσιασμού στη Ρωσία. Η ανέχεια που επιφύλασσε η απελευθέρωση της αγοράς σε ευρύτατα στρώματα του ρωσικού λαού επιβάρυνε υπερβολικά το κοινωνικό και πολιτικό κλίμα. Μέσα στα νέα δεδομένα, η επιστροφή θησαυρών στη Γερμανία μοιάζει με ολοκληρωτικό ξεπούλημα. Στη ρωσική Βουλή έχει κατατεθεί νομοσχέδιο που ανακηρύσσει τους κλαπέντες πολιτιστικούς θησαυρούς ελάχιστη αποζημίωση για τα δεινά που υπέστη η Ρωσία στον Β' παγκόσμιο πόλεμο. Η οριστική μοίρα της συλλογής Σλήμαν παραμένει άδηλη.

ΤΑ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΑ ΑΓΑΘΑ ΚΑΙ Η ΣΥΜΒΟΛΙΚΗ ΤΟΥΣ ΣΗΜΑΣΙΑ

Η τεράστια συμβολική σημασία που έχει για τους Γερμανούς η συλλογή αυτή ανάγεται στον 19ο αιώνα, τον καιρό που ολοκληρωνόταν η αναζήτηση της γερμανικής ταυτότητας με την εξεύρεση πραγματικών και εικονικών ριζών. Για να είναι το Βερολίνο μια πρωτεύουσα αντάξια του Παρισιού ή

Αίφνης, τα περιδέραια της συλλογής Σλήμαν έγιναν είδη προς επίδειξη. Κάτω αριστερά, η Σοφία Σλήμαν, περήφανη όταν κοσμούσαν το λαιμό της οι θησαυροί της Τροίας.

του Λονδίνου, θα έπρεπε να είναι το κέντρο όχι μόνο ενός ισχυρού και ενωμένου λαού αλλά κι ενός έθνους με πολιτιστικό παρελθόν που να χάνεται στην αχλύ απώτατων αιώνων. Από τον καιρό του Βίνκελμαν και του γερμανικού κλασικισμού, οι αρχαίοι Έλληνες είχαν ανακηρυχθεί σε ιδανικούς προγόνους και προδρόμους των σύγχρονων Γερμανών. Κατά την πορεία του 19ου αιώνα, όμως, παράλληλα με τη γερμανική ιστορία που οδηγούσε προς την ίδρυση του Ράιχ, το κλασικό ανθρωπιστικό ιδεώδες έδωσε τη θέση του στη λατρεία στρατηλατών, πολέμων και ισχυρών κρατών. Η συλλογική φαντασία αποστράφηκε την κλασική Ελλάδα και άρχισε τα άλματα προς τα εμπρός, προς τον Μεγάλο Αλέξανδρο, και προς τα πίσω, προς τον τρωικό μύθο. Μέσα σ' αυτή την περιρρέουσα ατμόσφαιρα τα κλοπιμαία του Σλήμαν μετατράπηκαν σε γερμανικό πολιτιστικό αγαθό που διασώθηκε υποτίθεται στο Βερολίνο από τη φιλαργυρία αναλφάβητων και την απατεωνιά οθωμανών υπαλλήλων. Ο «*θησαυρός του Πριάμου*» έγινε έτσι εθνικό κειμήλιο της Γερμανίας. Γι' αυτό και σήμερα προκαλεί τόση δυσφορία στα επίσημα ότα η «αντεθνική» πρόταση του **Μάνφρεντ Κόρφμαν**: να ιδρυθεί ένα Τρωικό Μουσείο στον λόφο Χισαρλίκ και να μεταφερθούν εκεί οριστικά και αμετάκλητα οι συλλογές του Σλήμαν και από το Βερολίνο και από τη Μόσχα, να εκτεθούν δηλαδή στη γη όπου βρέθηκαν.

Δυστυχώς, όμως, οι προτάσεις που διαθέτουν μόνο το προσόν της κοινής λογικής συνήθως δεν εφαρμόζονται.

ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ

ΤΟΥ ΔΗΜΗΤΡΗ ΧΑΡΙΤΟΥ

Διακόσια έργα εκατό περίπου καλλιτεχνών διεθνούς ιθαγένειας είναι το περιεχόμενο της συλλογής Δάκη Ιωάννου που, με τον γενικό τίτλο «Everything

Αινίγματα εφήμερης αιωνιότητας

that's interesting is new» παρουσιάστηκαν στο «εργοστάσιο» της οδού Πειραιώς...

Συνιστά, από πολλές απόψεις, προνομιακή συγκυρία η ταυτόχρονη παρουσίαση δυο μεγάλων, προσωπικών εικαστικών συλλογών: της Ρωσικής Πρωτοπορίας του Γ. Κωστάκη και αυτής του Δάκη Ιωάννου με τον τίτλο: «Everything that's interesting is new».

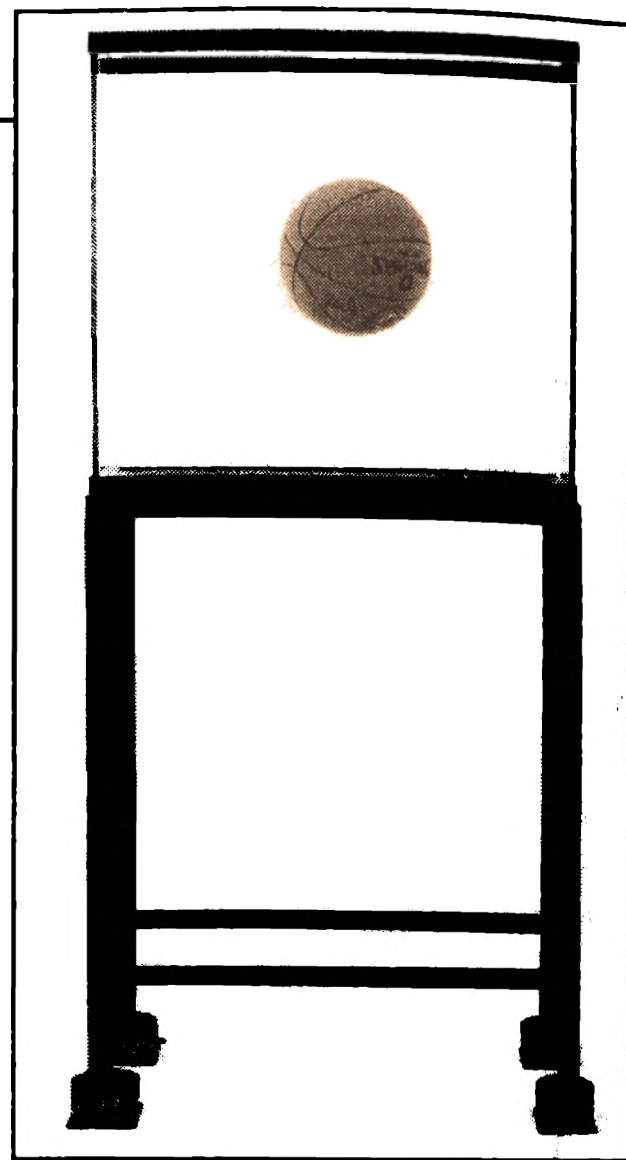
Κοντά εβδομήντα χρόνια χωρίζουν το περιεχόμενο της πρώτης συλλογής από αυτό της δεύτερης, εντούτοις μόλις λίγα χρόνια πριν άρχισε ουσιαστικά να γίνεται αυτό συστηματικά γνωστό. Και ενώ η συλλογή Κωστάκη (ως άθροισμα νοούμενη αυτού που απέμεινε στους κληρονόμους του και εκείνου που ανήκει στο μουσείο Τρετιάκωφ) είναι πλέον οριστική στα μεγέθη και τις συνιστώσες της, έτσι ώστε από την από-

σταση του χρόνου να μπορούν να αποτιμηθούν οι αισθητικές της αξίες και οι αντοχές τους στο σύγχρονο πλαίσιο, καθώς και η θέση της μέσα στην ιστορία της σύγχρονης τέχνης, αλλά και το κοινωνικό πλαίσιο μέσα στο οποίο πραγματοποιήθηκε η συλλογή του Ιωάννου, αντίθετα, είναι παντελώς ανοιχτή. Πολλαπλά ανοιχτή. Ανοιχτή τόσο απέναντι στον εαυτό της, δηλαδή στο ίδιο της το περιεχόμενο, όσο και απέναντι στην εποχή της, δηλαδή στην ίδια της την αξιοπιστία. Δεν διαθέτει κανενός είδους (ιστο-

ρική) κρυστάλλωση. Αυτή ακριβώς η ρευστότητα χρόνου –πότε και πώς θα τελειώσει–, αλλά και η ρευστότητα εκτίμησης –όπως και η πολλαπλότητα οπτικής γωνίας–, αντιμέτωπη δηλαδή, όπως είναι σε κάθε πιθανότητα, της δίνει μιαν αναμφισβήτητη αίσθηση γοητείας. Όλα τα ενδεχόμενα εί-

ναι, τουλάχιστον επί του παρόντος, με το μέρος της· όπως σε κάθε εφηβεία. Ήδη, αντιμετωπίζεται τόσο ως μονάδα-σύνολο που καθρεφτίζει τις επιλογές-στόχο του συλλέκτη-δημιουργού (δευτερογενώς), όσο και ως προς έναν έναν τους καλλιτέχνες των έργων που τη συγκροτούν. Είναι δύσκολο (ακόμα και λάθος) να δει κανείς διαφορετικά τούτη τη σημαντική εκδήλωση. Άλλωστε, αυτή η διαχείριση της σκέψης βοηθάει την απόπειρα εξαγωγής κάποιων συμπερασμάτων ετούτης της φάσης στην οποία βρίσκεται σήμερα η συλλογή. Αν ο Δάκης Ιωάννου συνεχίσει το συλλεκτικό έργο που άρχισε –κάτι που όλοι το εύχονται–, τότε με την ίδια υδραργυρική διαδικασία που παλινδρομεί, μεταμορφώνεται ή εξαλλάσσεται το καλλιτεχνικό πρότζεκτ, λογικά με την ίδια θα αλλάζει όψη και η συλλογή. Ένα τέτοιο ενδεχόμενο φαντάζει συναρπαστικό, με μερικές βέβαια παρατηρήσεις που ίσως να χρησίμευαν προς κάποιες διορθωτικές κινήσεις.

Διακόσια έργα εκατό περίπου καλλιτεχνών διεθνούς ιθαγένειας, έργα χρονολογημένα από τα μισά της περασμένης δεκαε-

Jeff Koons: "Equilibrium", 1985. Γυαλί, στσάλι, αποστειρωμένο νερό, χλωριούχο νάτριο, μπάλα του μπάσκετ. Διαστάσεις: 16,8X77,5X33,7

τίας μέχρι τις μέρες μας, είναι το περιεχόμενο της συλλογής. Σ' αυτά, περιλαμβάνεται και μικρός αριθμός έργων παλαιότερων, καθιερωμένων ονομάτων: των Marcel Duchamp, Francis Picabia, Arman, Man Ray, Piero Manzoni, Andy Warhol, Takis. Στο σύνολό του ο αριθμός αυτός περιέχει δείγματα της Pop και της Minimal Art, της Arte Povera, κυρίως όμως της Conceptual Art. Σε μια πρώτη προσέγγιση αξίζει τον κόπο να ρίξει κανείς μια ματιά στην εθνογεωγραφική κατανομή του τόπου όπου αυτοί οι καλλιτέχνες ζουν και εργάζονται. Έτσι, λοιπόν, με την εξαίρεση οκτώ οι οποίοι έχουν πεθάνει, εξήντα ζουν και εργάζονται στις ΗΠΑ και από αυτούς σαράντα επτά, κοντά 80%, στη Νέα Υόρκη! Από ό,τι μένει, είκοσι έξι βρίσκονται στην Ευρώπη, δυο στην Ιαπωνία και ένας στον Καναδά. Ασήμαντος αριθμός από αυτούς κινείται μεταξύ Ευρώπης και Αμερικής.

Όπως δείχνουν οι αριθμοί, το 67% των καλλιτεχνών που αποτελούν το ανθρώπινο (εν ζωή) δυναμικό της συλλογής βιώνουν και αντιδρούν (αντικατοπτρίζοντάς την) καλλιτεχνικά (ή, έστω, δημιουργικά) την αμερικανική κοινωνική, ηθική και πολιτική πραγματικότητα, θεατές του ίδιου οπικού γίγνεσθαι, αλληλομεταγγίζοντας τις ίδιες εικαστικές επιδράσεις. Αυτό είναι το ένα. Το άλλο είναι ότι οι είκοσι έξι ευρω-

παίοι καλλιτέχνες προέρχονται από τις ανεπτυγμένες (και οικονομικά) δυτικές χώρες. Δηλαδή, μαζί με τους δύο Ιάπωνες και τον Καναδό, πλησιάζουμε τη λογική του γνωστού κλαμπ των επτά πιο ανεπτυγμένων χωρών του κόσμου; Θα μπορούσε κανείς να ισχυριστεί στην προκειμένη περίπτωση ότι αυτή είναι και η λογική του εικαστικού δυναμικού, όπου ομφαλός και μερίδα του λέοντος είναι οι ΗΠΑ και συνακόλουθα εικαστική Μέκκα η Νέα Υόρκη; Η Κεντρική και η Ανατολική Ευρώπη, η Ρωσία και οι υπόλοιπες χώρες της πρώην ΕΣΣΔ, οι βαλκανικές χώρες (τις καλύπτει όλες η συμμετοχή του Γ. Λάππα;), η Εγγύς και η Άπω Ανατολή, η Αφρική και η Αυστραλία; Σίγουρα, μια λογική είναι αυτή της συλλογής όπως έχει και βρίσκεται τώρα. Εντούτοις, μια άλλη λογική είναι εκείνη της υποψίας για το τι άραγε να συμβαίνει στον υπόλοιπο (:γεωγραφικά τον μεγαλύτερο και πολιτιστικά διόλου αμελητέο) κόσμο.

Συνέπεια τής, σε μεγάλο μέρος, μονομέρειας που χαρακτηρίζει τα αποκτήματα της συλλογής –η προέλευση, δηλαδή, από τις υπερανεπτυγμένες αστικές κοινωνίες του καταναλωτικού κορεσμού, της ηθικής αφρασίας και των ιδεολογικών αναμασημάτων– είναι και ο αφελής ομφαλοσκοπικός παιδισμός που παρουσιάζουν αρκετά από τα αποκτήματα του Ιωάννου, ίσως κάτι περισσότερο από αρκετά.

Η πρόθεση να ενσωματωθεί διάρκεια στο δημιούργημα, συνιστούν το πλέον σημαντικό χαρακτηριστικό, ότι δηλαδή μέσα στο έργο κατοικούν πνοή και όραμα και όχι αντίγραφα της εφήμερης επικαιρότητας και του χρηστικού design.

Αυτό, βέβαια, δεν πάει να πει ότι στη συλλογή Ιωάννου δεν υπάρχουν δυναμικές και ολοκληρωμένες εικαστικές παρουσίες, που το έργο τους θα κριθεί ως αντιπροσωπευτικό της εποχής του, όπως π.χ. είναι οι **Asley Bickerton, Simon Linke, Alighiero e Boetti, Arman, Walter de Maria, Juan Munoz, Katarina Fritsch, Peter Halley, Haim Steinbach, Jon Kessler, Meyer Vaisman, Nari Ward, Jef Koons, Γιώργος Λάππας, Kiki Smith, Annette Lemieux, Gerard Merz, Yasumasa Morimura**. Ίσως και άλλα ακόμα ονόματα, από τα νεότερα, στο πέρασμα του χρόνου να επαναπροσανατολίσουν την έμπνευσή τους σε λιγότερο εφήμερους αυθορμητισμούς, και από «σχολιαστές» να θελήσουν να γίνουν δημιουργοί.

Όμως, έτσι κι αλλιώς, η παρουσίαση της συλλογής Ιωάννου αναζωπύρωσε (φυσικά επί... ελληνικού εδάφους) ολόκληρη την προβληματική που έχει θέσει η σύγχρονη

τέχνη. Αμφισβητήσεις ορισμών, προοπτικών, παρανοήσεων, αδιεξόδων... Η κρίση στρέφεται κυρίως κατά της εννοιολογικής τέχνης, η οποία παραμένει ανοιχτή και κυρίως αδύναμη στην επαφή της με τον θεατή, αφού πέρα από τον εντυπωσιασμό του ευρήματος, της κατασκευαστικής ιδέας και ενός κατά κανόνα πρόχειρου χειρισμού της φόρμας, οι πλαστικές αξίες δεν συνυφάζονται και κατά συνέπεια δεν ενσωματώνονται στο τελικό αποτέλεσμα, το οποίο πρέπει να γίνει –πώς αλλιώς;– αποδεικτικός φορέας του νοήματος και ικανός (αυτάρκης) επικοινωνιακός πομπός. Ναι μεν ο κώδικας, ή πιο σωστά το παιχνίδι του κώδικα των αινιγμάτων, διαθέτει κάποια γοητεία, όμως αυτή παραμένει αναλώσιμη.

Δεν αποτελεί πρωτοτυπία ο ισχυρισμός ότι τα πάντα έχουν νόημα: το φυσικό νόημα (που δεν το δίνουμε εμείς) και το κοινωνικό νόημα (που το προσδιορίζουμε εμείς). Αυτό, βέβαια, δεν πάει να πει ότι επειδή τα πάντα έχουν νόημα μπορούν και τα πάντα να γίνουν τέχνη, γιατί τότε, σύμφωνα με αφορισμό του κομισάριου της Μπιενάλε, «τίποτα δεν είναι τέχνη». Πολύ πριν από την έννοια –που μπορεί να προκύψει και a posteriori– έρχεται ο τρόπος και ο βαθμός παρέμβασης, καθοριστικής σημασίας χειρονομίες μετατροπής ενός αντικειμένου ή μιας παράστασης σε τέχνη. Ούτε, βέβαια, κανένας μπορεί να παραβλέπει –ή και να υποτιμά– πως όση δεξιότητα ενσωματώνεται στο έργο, τόσο «σεβασμός» αυτό αποσπά από τον θεατή.

Η Conceptual art αυτοπροσδιορίζεται ως σπουδή της αντιπαράθεσης του τεχνητού με το πραγματικό σε σχέση με τη σύγχυση που προκαλεί ο πληροφορικός κατακλυσμός. Εντούτοις, η αυθαιρεσία της εννοιολογικής επιβολής αφήνει αναπάντητα ερωτηματικά δεοντολογικού χαρακτήρα και «εντιμότητας» της τέχνης. Η (κρίσιμη) σχέση ορίων απόκρυψης-αποκάλυψης, αντιστοιχεί στην (επίσης κρίσιμη) σχέση δυνατότητας-συμμετοχής του θεατή. Το πανάρχαιο ερώτημα: «Τι παριστάνει;» ή «Τι σημαίνει;» πρέπει να απαντιέται από το ίδιο το έργο και όχι από αποκωδικοποιητικές προσούρες.

Αλλά για να γυρίσουμε στη συλλογή του Δάκη Ιωάννου, πρέπει να πούμε ότι η παρουσίαση συνολικά της αίθουσας του «εργοστασίου» ήταν καθαυτή ένα επίτευγμα. Ας το πούμε πιο άμεσα: ένα πολύ μεγαλύτερο (σε μέγεθος), πλουσιότερο (αριθμητικά) και πολύ περισσότερο σημαντικό σε διασπρωματώσεις εννοιών και αισθητικό αποτέλεσμα. Η διασπορά και η τοποθέτηση των έργων μαρτυρά χαρισματική γνώση και ευαισθησία.

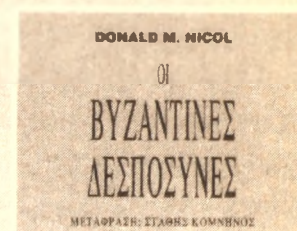
ΧΡΗΣΙΜΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ

Σειρά: Ιστορία (Αρχαία -
Μεσαιωνική - Νεότερη)

DONALD M. NICOL

Καθηγητής Πανεπιστημίου και τέως διευθυντής
της Γενναδίου Βιβλιοθήκης Αθηνών

ΟΙ BYZANTINEΣ ΔΕΣΠΟΣΥΝΕΣ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ:

Στάθης Κομνηνός

Φιλολόγος - μεταφραστής

Με 248 σελίδες και
8 εικόνες εκτός κειμένου

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΠΑΔΗΜΑ

Προσφορά στον Πολιτισμό
Ιπποκράτους 8 Αθήνα

Τηλ.: 36.27.318

Ο Τολστόι, ο Σαίξπηρ και οι τρελοί

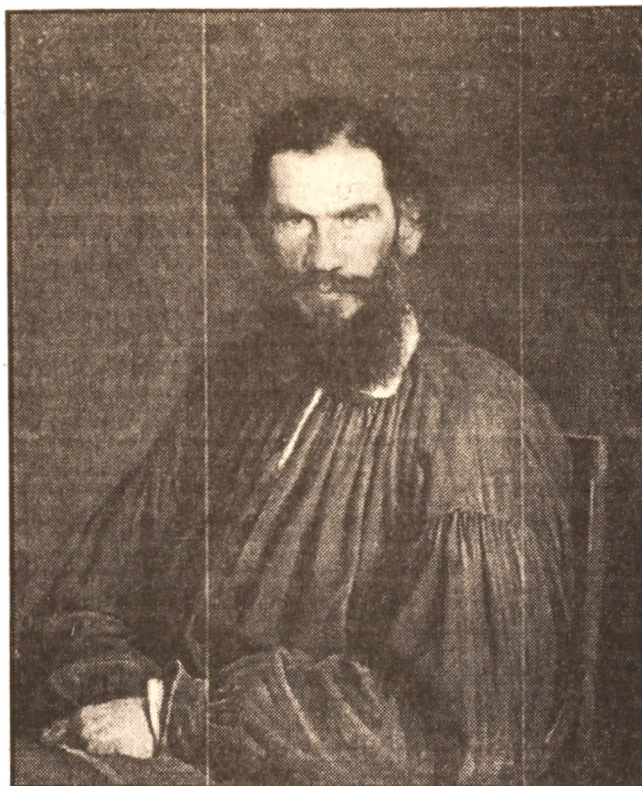
του Μήτσου Αλεξανδρόπουλου

Το 1903, ο Τολστόι έγραψε ένα άρθρο για τον Σαίξπηρ. Έκανε αδυσώπητη κριτική στα έργα του και δεν τον παραδεχόταν ούτε ως μέτριο συγγραφέα. Όπως συνέβαινε συχνά τότε με τις ιδέες του Τολστόι, το άρθρο του έφερε μεγάλη αναστάτωση στους φιλολογικούς κύκλους. Ήταν όλοι εναντίον του. Λίγοι μόνο, πιο μετριοπαθείς, περιορίστηκαν να εκφράσουν λύπη και απορία. Μεταξύ των τελευταίων κι ο Παλαμάς έθετε το ερώτημα: αξίζει έναν τέτοιο άνθρωπο σαν τον Σαίξπηρ να τον μεταχειρίζεται έτσι ένας τέτοιος άνθρωπος σαν τον Τολστόι;

Μισό περίπου αιώνα μετά, ο Τζωρτζ Όργουελ ξετρύπωσε στο Λονδίνο την “κιτρινισμένη φυλλάδα” του Τολστόι κι έγραψε κι αυτός ένα κείμενο: *Ο Τολστόι, ο βασιλιάς Αηρ και ο Τρελός*. Καταδικαζόταν εκ νέου ο Τολστόι. Μάλιστα ο Όργουελ εύρισκε ότι ο μεγάλος ρύσος μετήλθε και ανέντιμους τρόπους για να καταπολεμήσει τον μεγάλο άγγλο: έτσι στο ερώτημα που έθετε ο Παλαμάς η δική του απάντηση ήταν κατηγορηματική: δεν αξίζει... Μισό τώρα αιώνα μετά, ο συγγραφέας του παρόντος βρίσκει στην Αθήνα τη φυλλάδα του Όργουελ και βλέπει ότι ο συγγραφέας παραμόρφωσε τον Τολστόι, τον έκανε αγνώριστο, τούτος μάλιστα μετήλθε τρόπους ακόμα χειρότερους – δημοσιογραφικούς... Στο ερώτημα του Παλαμά η νέα απάντηση είναι καταφατική: αξίζει...

Ότι κάνει τον Τολστόι να δυσφορεί με τον Σαίξπηρ μας θυμίζει άνθρωπο που πάει στο θέατρο να δει ένα έργο τραγικό και εκεί του προσφέρουν κομειδύλλιο. (...) Ο Τολστόι πριν από όλα εκφράζει την προσωπική του κατάντια, το δικό του βίωμα από τα έργα του Σαίξπηρ που τα μετρά μέσα από τη δική του στάση ζωής.

Από το ομώνυμο βιβλίο του Μήτσου Αλεξανδρόπουλου που κυκλοφορεί σε λίγες μέρες από τις εκδόσεις “Δελφίνι”.

Ο Λέων Τολστόι.

Άλλα έχει αυτός στο νου του. Πολύ διαφορετικά από εκείνα που σκέφτονταν όσοι εξυμνούσαν ενθουσιασμένα τον Σαίξπηρ. Και το πιο σπουδαίο από αυτά που χάθηκαν και τώρα δεν βρίσκονται, είναι πολύ κοντά στη σκέψη του Ντοστογιέφσκι για τη σχέση με το θεό μέσα από το τραγικό βίωμα, και κατ’ ακολουθίαν μες στην τέχνη, στο τραγικό είδος. Είναι όμως και στους δυο, στον έναν πιο καθαρά, στον άλλον υπόκωφα και τρικυμισμένα, η σχέση αυτή αλλαγμένη, μετασχηματισμένη, δεν έχει κυριολεξία, όπως αυτά τα ήξερε πριν ο κόσμος, δεν υπάρχει στην πραγματικότητα η ίδια η σχέση με το θεό, αλλά είναι παντού μπροστά η απουσία της και το αίσθημα που την αντικαλλά και ζητεί στηρίγματα μέσα στις διαπλεκόμενες κι όχι λιγότερο ακατάληπτες κι απρόβλεπτες σχέσεις των ίδιων των ανθρώπων. Αυτά πρέπει να σημαίνουν μεταξύ των άλλων τα ανοίγματα του Ντοστογιέφσκι στον διάλογο των ανθρώπων κι αυτή σίγουρα είναι η έννοια των πολύ πιο κατασταλαγμένων και θεληματικών αναζητήσεων του Τολστόι.

Από την άποψη αυτή, στα έργα του Σαίξ-

πηρ αισθανόμαστε αναφορές στα παραδοσιακά πνεύματα που θέλουν να υπάρξει η πίστη και κυρίως ο φόβος, δηλαδή ιστορίες παλιές, εκτός αν επιμένουμε παίζοντας θέατρο, διασκεδάζοντας με αυτό και με όλα τα πνεύματα και τις τρομάρες του Σαίξπηρ – όπως κι εκείνος πολύ πρέπει να διασκεδάσε κι ακόμα διασκεδάει με τους αναγνώστες του και τους θεατές του. Κατά κανόνα είναι οι αναφορές αυτές εκεί που ο Τολστόι επισημαίνει ανακολουθίες, απροσδόκητα κι αυθαίρετα πράγματα σε σχέση με τη δραματική ιδέα και τους χαρακτήρες. Όλα αυτά του είναι ψυχικά ξένα. Του είναι ακόμα κι εχθρικά γιατί εννοούν να κρατάνε τον κόσμο μέσα στις ίδιες προϋποθέσεις, στους ίδιους καθορισμούς και ψυχικούς εκβιασμούς κι έτσι να επαναλαμβάνονται οι ίδιες ιστορίες. Κι επειδή στον Σαίξπηρ δεν αναγνωρίζει γνήσιο θρησκευτικό αίσθημα, πίστη και φόβο, τα θεωρεί όλα αυτά μέσα εντυπωσιασμού, συλλεγμένα από διάφορα διαβάσματα και γνωστούς από τον μεσαίωνα και μετά τυφλοσούρτες με γνωμικά κι άλλα τέτοια απανθίσματα. Σαν γεγονός, η παρατήρησή του μπορεί να ‘ναι σωστή, μας πείθει. Μα έχουμε σαν μια άλλη κατάθεση τη γλώσσα του Σαίξπηρ, το ρεύμα που κυλά στις λέξεις του κι όλα τα δένει σ’ ένα σώμα και λειτουργούν μέσα από αυτό. Είναι μια δύναμη εξαιρετική. Από τα δομικά του χάσματα περνούν τα σήματα στις άλλες δυνάμεις του θεοφοβούμενου ή του προσποιούμενου τον θεοφοβούμενο κόσμου, σε μια άλλη τάξη που είναι από πάνω του και σαν ένας άλλος δραματουργός παιδεύει επειδή οι άλλοι από κάτω ατακτούν. Όστε κάποτε φτάνει κι ο άνθρωπος σε μια ανώτερη σύλληψη ή να υποταχτεί σ’ αυτή την τάξη και να πάψουν οι τραγωδίες ή να την ανατρέψει και να βγει ο ίδιος από πάνω.

Ο Ντοστογιέφσκι φέρνει κατευθείαν στο δίλημμα. Δεν έχουμε πια να κάνουμε μ’ αυτόν ή εκείνον τον χαρακτήρα, με μια ορισμένη συμπεριφορά και το δικό της μερίδιο στην τραγωδία. Δεν έχουμε ιδέες και θέμα-

τα, όπως είναι η ζήλεια, η εξουσία κι οι μηχανισμοί της, η φιλαρχία, ο εγωισμός, το χρήμα, η τσιγγουνιά, η απαλλαγή από τον μεσαίωνα με τις προλήψεις του, δεν έχουμε τραγωδίες συμπεριφορών και χαρακτήρων, όπως ήταν η κρατούσα αντίληψη για αιώνες σχετικά με τον Σαίξπηρ. Αυτά υπάρχουν για τον τύπο μόνο και για την ευκολία μας και την τραγωδία την έχουμε απευθείας στην ιδέα της, στο σύνολό της, έτσι όπως ο Ντοστογιέφσκι τοποθέτησε το θεμελιώδες ζήτημα της ανθρωπογνωσίας σε μια αναζήτηση ριζική, όχι ένα-ένα χωριστά, μα όλα μαζί, με τον ρωσικό τρόπο, σε μια σύγκρουση με τα πάντα της ζωής, με το ίδιο το νόημά της, αν το έχει, μ' εκείνα τα πάντα που μόνο σε μια λέξη θα μπορούσαν να χωρέσουν και σε καμιά άλλη, στο *θεό*. (...)

Έτσι ξαναγυρίζουμε εκεί από όπου αρχίσαμε, από εκείνη την τραγωδία σε τούτη, αλλά χωρίς θείες λειτουργίες και ιεροτελεστίες. Δεν θα είναι όμως ο Ντοστογιέφσκι, αυτός έμεινε στο χάος και στα μπλεξίματά του και μέσα από αυτά τόσο κοντά μας. Θα είναι ο Τολστόι που θα θέσει το ζήτημα μ' άλλο τρόπο.

Προς τα έξω οι διαφορές τους πάνω στη σχέση με το θεό ήταν και τότε αρκετά αισθητές, αρκεί να θυμηθούμε τον αφορισμό του Τολστόι από την εκκλησία. (...) Τις ιδέες του περι θεού ο Ντοστογιέφσκι τις άφησε τελικά μέσα στον σάλο που ανακίνησε εφ' όλης της ύλης και μέσα απ' αυτόν μπορούν να περνούν και να συνεχίζονται παραπέρα δρόμοι πολύ διαφορετικοί μεταξύ τους, αλλά πάντα μέσα στο *απυρόβλητο των λόγων*. Κι αυτό το τελευταίο είναι σημαντικό, γιατί ο Τολστόι είπε πολύ περισσότερα απ' όλους για την αγάπη του κάθε ανθρώπου με τον κάθε άνθρωπο, την Αγάπη των ανθρώπων την έκανε θεό, τον *μόνο Θεό*, όλα όμως που είπε τα έθεσε σαν άμεσα ζητούμενα της πρακτικής συμπεριφοράς και μιας αλλαγής στους κοινωνικούς όρους που θα έκανε δυνατή μια τέτοια ηθική σχέση. Η ουσία της διαφοράς. Και ίσα-ίσα την ανεργμάτιστη, παραπλανητική, ταπεινωτική για τον άνθρωπο και ουσιαστικά ξένη στον χριστιανισμό –κατά την αντίληψή του πάντα– ανατολίτικη γλωσσολογία της Παλαιάς Διαθήκης πήρε από τη μέση, μεταξύ θεού και ανθρώπων, αυτήν ζήτησε να παραμερίσει μαζί με όλα τα *άλλοθι* προς αποφυγή της χριστιανικής πράξης που έμαθε να εφευρίσκει ο χριστιανόδοξος κόσμος, εκείνοι μάλιστα που ξέρουν καλά και τις γραφές και μπορούν να τραβούν από κει μέσα ότι είναι δυνατό να χρησιμεύει στην *ικαταπύνητη αλλοθιθρία* τους.

Δίχως άλλο η δημοτικότητα του Ντοστογιέφσκι κι ο παρατεινόμενος φόβος μπρο-

στά στον Τολστόι έχουν στενή σχέση με τα παραπάνω. Ο Τολστόι δεν παρέχει άλλοθι ούτε σε κληρικούς ούτε σε λαϊκούς. Είναι όλος στραμμένος εναντίον κάθε μυθολογίας που μπορεί να δικαιώνει τα πιο ανόητα κι απαράδεκτα πράγματα, είτε για θρησκευτικές πρόκειται είτε για κοσμικές μυθολογίες. Το ζήτημα για την οριστική εκβολή της θρησκείας στο ζωντανό ποτάμι της πρακτικής ηθικής το έθεσε –μετά τον Χριστό– πιο ρητά από όλους ο Τολστόι, μα πάντα βρίσκονται τρόποι τέτοιες ηθικές και κοινωνικές υποδείξεις να μετασχηματίζονται σε διανοητικά προβλήματα για κανούργιες φηγούρες στο παζλ. Δεν φαίνονται προορισμένες ν' αγγίξουν πραγματικά κοινωνικά προβλήματα οι σημερινές ηθικοφιλοσοφικές δεοντολογίες, όση πέραση και να έχουν στα κυκλώματα των διανοουμένων. Έχουμε έτσι υποτροπές από εκείνα τα πνευματικά φαινόμενα του περασμένου αιώνα, αξιοθαύμαστα σαν διανοητικά δημιουργήματα αλλά χωρίς πρακτική συνειδηση και ικανότητα. Όμως στη δική μας εποχή έγινε μεταξύ των άλλων και μια επανάσταση της *Πράξης* κατά της *Θεωρίας*, εμείς τα ζήσαμε στο πετσί μας αυτά, και κάτω από τις δυο τονισμένες λέξεις είναι, σε τελευταία ανάλυση, ο αμόρφωτος κι αδικοπαθημένος πολίτης κόσμος, ο *grand monde* που έλεγε ο Τολστόι, και, από το άλλο μέρος, οι μορφωμένοι με όλη την πανσπερμία και στη μία και στην άλλη κλίμακα μισολαϊκών και μισομορφωμένων.

Έτσι που εξελίχθηκαν τα πράγματα, είδαμε το χάσμα αυτό να βαθαίνει και να μετρά πολύ περισσότερο από το άλλο, των *αστών* και των *προλετάρων*. Αυτό βγήκε απάνω και καθόρισε την τύχη όλης της πρακτικής υπόθεσης για τον σοσιαλισμό και τον κομμουνισμό στην εποχή μας, αυτά τα σπαθιά σταυρώθηκαν κυρίως μες στη Σοβιετική Ένωση για να φέρουν σε μια θανάσιμη εσωτερική ζάλη και στην τέλεια εξάντληση (*πνευματική και ηθική* πριν απ' όλα). Παρ' όλες τις επισημάνσεις, όνειρα και προσπάθειες, δεν έγινε δυνατή η επιζητούμενη σύνθεση και το ρήγμα άνοιξε βαθύτερα και οξύτερα. Δεν βγήκε από το καμίνι, όπως το λέγανε τότε στις αρχές, ο Νέος Άνθρωπος. Κι αντί γι' αυτόν βγήκαν άλλα. Ένα απ' όλα, η πανωλεθρία της θεωρίας. Κι αυτό δεν αφορούσε μόνο την κοινωνική θεωρία, τον μαρξισμό μονάχα. Ήταν μια *γενική άτυχη έκβαση για τη σκέψη* που τώρα επόμενο είναι να θέλει να πάρει τη ρεβάνς με μια πολυσχιδή απογείωση. (...)

Το ζήτημα όμως είναι τώρα πως το ρήγμα των δραστηριοποιημένων Μεγάλων Αριθμών με τους Λίγους είναι που κουνάει από

κάτω όλη τη σημερινή Ζάλη στον κόσμο και η πείρα των 70 σοβιετικών χρόνων, και μάλιστα η αρνητική της πείρα, είναι ένα πολύ μεγάλο μάθημα και θ' αποδειχτεί ακόμα πιο βαρυσήμαντο όπου θα βάζει τη σφραγίδα της η ουσιαστική άγνοια, η παραποίηση και η παραπλάνηση μές στην επίμονη αναζήτηση για όλο και καινούργια, ανανεωμένα, κάτω από τις πιέσεις των γεγονότων, άλλοθι. Θα ήταν πλάνη όμως να πει κανείς ότι η αλλοθιθρία που είπαμε χαρακτηρίζει μόνο τους διανοούμενους – αυτοί από την ιδιοσυστασία τους είναι ανοιχτοί σ' όλες τις ευαισθησίες του κόσμου. Για τον καθένα έχουν σημασία όσα λέγονται από τον Τολστόι για τον ήρωά του Νεχλιούντωφ: όλη η έγνοια του Νεχλιούντωφ δεν ήταν τι θα έκανε, αλλά πώς θα το δικαίωνε αυτό που θα έκανε, πώς θα δικαίωνε τη θέση του κόμη Νεχλιούντωφ μές στον κόσμο.

Από αυτό και ξεκινά ο Τολστόι για να ρυθμίσει τη σχέση του με το θεό, έτσι που πέρα από κάθε μυθολογία να στρέψει ο άνθρωπος την προσοχή του και ν' αναζητήσει τα αίτια και τους μηχανισμούς της κακοδαιμονίας του στο καθαρό γεγονός της ζωής του, όπως είναι, όπως κυλά. Θα μιλήσει για την έννοια του θεού με τρόπο που μπορεί να σταθεί πάνω στη γραμμή *μιας εξόδου από την τραγωδία*, έστω και για μια λύση μέσα στο θέατρο, στο μυθιστόρημα, μια *τοποθέτηση* που μπορεί σαν αναφορά να διαπεραιώσει ένα ανάγνωσμα – και σε κάθε περίπτωση θα μπορούσε να σημάνει το αίσιο τέλος αυτής της εξέτασης που προσπαθώ να κάνω κι εγώ εδώ μέσα.

Έτσι νομίζω ότι καταλαβαίνουμε καλύτερα γιατί, όπως το τραγικό βίωμα φτάνει να μας απορροφήσει σε μια στιγμή όλη την ψυχική μας αντοχή, έτσι και το *τραγικό είδος στην τέχνη* γίνεται μια λάμψη και σαν να τα παίρνει όλα μέσα, μια λάμψη πριν το τέλος. Και γιατί πάλι, ενώ με την τραγωδία αποκορυφώνεται η ικανότητα της τέχνης να ελευθερώνεται από τη λεπτομέρεια και να συμπυκνώνει σ' ένα ανώτατο όριο συμβατικότητας, γιατί, την ίδια στιγμή, η τραγωδία είναι μόλις ένα βήμα από τη ζωή, είναι μες στη ζωή. Γιατί το τραγικό γεγονός στη λογοτεχνία γίνεται σχεδόν αμέσως γεγονός της ζωής και τα τραγικά πρόσωπα, οι ήρωες μιας τραγωδίας, ελευθερωμένοι από τους περιορισμούς των χαρακτήρων, περνούν από μπροστά μας σαν *αληθινοί ήρωες της ιστορίας*, αυτή η μοναδική αξία που έχει η τραγωδία σαν ανώτερο είδος της τέχνης που είναι. Με την τραγωδία, ό,τι εννοούμε μιλώντας για τη συμβατικότητα στην τέχνη, φτάνει να γίνεται κάτι που το αγγίζουμε σωματικά.

Τα Άγρια & τα Ήμερα

του Παναγιώτη Ιωαννίδη

ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΕΣ ΚΟΠΑΝΕΣ

Κοπάνες στο σχολείο δεν έκανα. Ήμουν καλό παιδί. Με χαρά, όμως, χάρη σ' ένα «σημείωμα γονέως», έχανα την γυμναστική με το παραμικρό κρυωματάκι και χωνόμουν μες στη ζεστή βιβλιοθήκη.

Ήταν κι αυτό μια κοπάνη – από την ανάποδη.

Την πρώτη μου σωστή κοπάνη την έκανα στο Πανεπιστήμιο. Κι αυτή, όμως, κατά λάθος έγινε, σε μάθημα που αγαπούσα και σε ώρα διαγωνίσματος. Επέστρεφα, στο δωμάτιό μου, πετώντας πάνω από τα σύννεφα, ύστερα από ένα γεύμα με την αγάπη εκείνου του καιρού, έχοντας ολότελα ξεχάσει πως την ίδια στιγμή θά έπρεπε να γράφω Φυσιολογία. Μόλις προσγειώθηκα, έσπευσα βεβαίως στο εργαστήριο. Με μια γελοία δικαιολογία, τα πράγματα διορθώθηκαν αμέσως και μου επετράπη να απαντήσω στις ερωτήσεις αφού οι άλλοι είχαν τελειώσει. Όμως δεν θα ξεχάσω ποτέ το μεθυσμένο μου κεφάλι το μεσημέρι εκείνο, σ' όλη τη διαδρομή από το εστιατόριο ως την εστία.

Ύστερα ακολούθησαν κι άλλες κοπάνες, όπως από ανιαρές απογευματινές ομιλίες συνεδρίων. Με εκλεκτούς συνενόχους ή χωρίς, με βόλτες στη λιακάδα, ο χρόνος, απελευθερωμένος και πάλι από την προκαθορισμένη χρήση του, ανακτά ακέραια την αξία και τη χάρη του.

Υπάρχουν όμως και οι “εσωτερικές” κοπάνες, αποδράσεις άνευ μετακινήσεως. Η καλύτερη εκπαίδευση γι' αυτές είναι βέβαια ο στρατός. Από τις δημιουργικότερες περιόδους της ζωής μου ήταν το δίμηνο που έκανα αλφαμίτης. Καλοκαιράκι, μες στην μεσημεριάτικη ντάλα, ενώ το στρατόπεδο ησύχαζε και κανείς δεν μπαινόβγαινε, ο σκοπός λούφαζε στην άλλη άκρη της πύλης, κι εγώ, καθιστός στο καμαράκι, έγγραφα με τις ώρες. Για να μην μιλήσουμε για το σωτήριο ραδιοφωνάκι μες στα σκοτάδια του “γερμανικού” “νούμερου”. Γρήγορα έβγαιναν από τ' αυτιά οι “ψείρες”, τα μικρά ακουστικά, μόλις πλησίαζε ο εφοδεύων αξιωματικός – κι ούτε γάτα, ούτε ζημιά. (Μέχρι και τιμητική άδεια για «άριστη εκτέλεση των καθηκόντων σκοπού» πήρα με το σύστημα αυτό.)

Φαίνεται πως η απόλαυση αυτού που αγαπάμε εντείνεται και από την αίσθηση κινδύνου σε περίπτωση αποκάλυψης, και από την τσαντίλα γι' αυτό που είμαστε υποχρεωμένοι να παριστάνουμε ότι κάνουμε.

Έτσι διάβασα τα κείμενα αγαπημένου συγγραφέα, ενόσω φιλόλογος επέμενε να φλυαρεί από καθέδρας. Έτσι σχεδιάστηκε κι ετούτο το κείμενο, εν ώρα εργασίας, στο γραφείο.

Εκεί, μπρος στο τραπέζι μου, έχω κολλήσει τη φωτογραφία ενός γιαπωνέζικου κήπου φτιαγμένου απο βραχάκια και χαλίκι. Όταν σκουραίνουν τα πράγματα αγρίως, μπαίνω μέσα, και βρίσκω την ηρεμία μου.

Τα Άγια Εφήμερα

* Η τιμή του βιβλίου, από το '78 έως σήμερα, παρακολουθεί πιστά την τιμή του καφέ!...

© Στην άλλη ακτή στην άλλη όχθη : Οι μεταφράσεις σεφαραδίτικων τραγουδιών από την Αγαθή Δημητρούκα, που αποδεικνύουν πως μπορεί κανείς γόνιμα να μαθητεύσει σ' έναν μεγάλο ποιητή, μόνον όταν πατάει γερά στα ίδια του τα πόδια.

ΒΙΒΛΙΟΥ

ΚΡΙΤΙΚΗ

Το σταθερό βήμα του Χορευτή

Θεόδωρος Γρηγοριάδης,
Ο χορευτής στον ελαιώνα,
εκδ. Κέδρος, Αθήνα 1996.

Η πεζογραφική πορεία του Θεόδωρου Γρηγοριάδη εκκινεί με το μυθιστόρημα *Κρυμμένοι άνθρωποι* (1990), συνεχίζεται με τη συλλογή διηγημάτων *Ο αρχαίος φαλλός* (1991), σηματοδοτείται από το μυθιστόρημα *Ο Ναύτης* (1993) και εμπεριέχει ως πλέον πρόσφατη και ωριμότερη κατάθεση το μυθιστόρημα *Ο χορευτής στον ελαιώνα* (Κέδρος, 1996).

Ο μυθιστορηματικός λόγος του συγγραφέα βλασταίνει στο γόνιμο έδαφος μιας εντελούς πεζογραφικής τεχνικής και συνυφάνεται με μια απολαυστική πλοκή, που όχι απλώς κρατά αμείωτο, αλλά βαθμιαία κορυφώνει το αναγνωστικό ενδιαφέρον.

Το περιβάλλον στο οποίο εκτυλίσσεται το νήμα της υπόθεσης είναι η πόλη των Σερρών και τα βασικότερα λογοτεχνικά πρόσωπα του έργου συγκροτούν ένα χορευτικό ζεύγος: ο Μυρώνας είναι η μορφή-άξονας, θεμέλιο του μυθιστορήματος· η Αγγελική είναι το πρόσωπο, στο οποίο ο συγγραφέας παραχωρεί τα ηνία της αφήγησης. Ένα πλήθος ετέρων λογοτεχνικών προσώπων εμπλουτίζει τον μυθιστορηματικό ιστό και συμβάλλει στην προώθηση της πλοκής, η κατάθεση της οποίας σημειωτέον ότι δεν φαίνεται να αποτελεί αυτοσκοπό του μυθιστορήματος.

Η ρεαλιστική επίφαση είναι διανθισμένη με «ακραίες καταστάσεις» (χαρακτηριστικό, για παράδειγμα, το επεισόδιο που αναπτύσσεται ανάμεσα στην Αγγελική και στον οδηγό του ταξί, βλ. σσ. 184-187), γιατί σκοπός του συγγραφέα δεν είναι μόνο η ρεαλιστική απεικόνιση της πραγματικότητας αλλά και η πρόταξη υπαρξιακών ερωτημάτων, καθώς και η αναζήτηση απαντήσεων σε αυτά με λογοτεχνικό τρόπο.

Η πεζογραφική συνεισφορά του Θεόδωρου Γρηγοριάδη θα ήταν αξιοσημείωτη, εάν απλώς αρκούσαν σε «ζωντανές» και γλωσσικά χυμώδεις περιγραφές, σε ύφος ρέον, ταιριαστό με το ήθος των ηρώων του, σε διήγηση βασισμένη όχι μόνο στον επιτυχημένο χειρισμό της γλώσσας, αλλά και δομημένη με κινηματογραφικά στοιχεία. Ο συγγραφέας κατακτά αυτά τα στοιχεία αλλά η συνεισφορά του είναι σημαντική, επειδή *Ο χορευτής στον ελαιώνα* όπως και τα προηγούμενα πεζογραφήματά του αντλούν από τη ζωή, την εμπεριέχουν ως περιβάλλον εκτύλιξης της πλοκής, λειτουργούν στα όριά της, αλλά όχι μόνο. Επιχειρούν, επιπρόσθετα, να βυθιστούν στον δαιδαλώδη βυθό της, ώστε να αρθρωθούν ή έστω να ψελλισθούν απαντήσεις. Αυτός είναι και ο λόγος, εξαιτίας του οποίου –κατά την ιδέα μας– η χρήση φαντασιακών στοιχείων αποτελεί οργανικό άξονα της πεζογραφίας του Θεόδωρου Γρηγοριάδη.

Άλλωστε, το λογοτεχνικό σύμπαν του συγγραφέα είναι συγκροτημένο, και αυτό διαφαίνεται και από μοτίβα που επανέρονται στις πεζογραφικές καταθέσεις του, όπως, δείγματος χάριν: ο ρόλος του ερωτικού αγάλματος (βλ. το ομώνυμο διήγημα στο *Ο αρχαίος φαλλός*, *Ο χορευτής στον ελαιώνα*, σσ. 131-132, κ.ά.), το δυσπρόστατο βασικών λογοτεχνικών προσώπων (βλ. τις μορφές θείας-ανιψιού στο «Εκείνη που είχε εραστή» του *Αρχαίου φαλλού*, τη διχοτόμηση του βασικού ήρωα στο *Ναύτη* καθώς και της Αγγελικής όπως και τις μορφές των Σταμάτη-Θεοδόση στο *Ο χορευτής στον ελαιώνα*) ή το σκηνικό των πεζογραφημάτων, που είναι κατά κύριο λόγο ο χώρος της Βόρειας Ελλάδας. Ουσιαστικά, πάντως, τα θέματα του Θεόδωρου Γρηγοριάδη είναι ο χρόνος, ο έρωτας, ο θάνατος. Είναι αξιοσημείωτο –αν όχι παράδοξο– ότι τα βασικά θέματα ενός πεζογραφικού έργου δεν είναι παρά τα θέματα της πραγματικά μεγάλης ποίησης, γι' αυτό ίσως και ο συγγραφέας δηλώνει τις οφειλές του σε τρεις μεγάλους ποιητές: στον Έλιοτ (σελ. 7), στον Σεφέρη (σελ. 203), στον Ρίσο (σελ. 355).

Είναι κοινότοπη και πολυχρησιμοποιημένη, αλλά ωστόσο ιδιαίτερα λειτουργική, η εικόνα-παρομοίωση που επινόησε ο Μαλέρμπ, επεξέτεινε ο Βιλερύ και μετέφερε στα «καθ' ημάς» ο Σεφέρης: «*Η ποίηση είναι ένα είδος χορού, η πρόζα είναι, και*

Εκτροπής εγκώμιον τιτλοφορείται το βιβλίο του νευρολόγου-ψυχιάτρου Παντελή Κρανιδιώτη (εκδ. Ελληνικά Γράμματα, 1995). Πρόκειται για συγκέντρωση άρθρων και δοκιμίων του που προέρχονται από τη διεισδυτική αλλά και γεμάτη συμπάθεια παρατήρηση ενός ψυχιάτρου που προβληματίζεται και αναδεικνύει τα ακατοχύρωτα δικαιώματα του έκτροπου ατόμου. Αντλεί παραδείγματα από την τέχνη αλλά και, γενικότερα, από φαινόμενα ψυχοκοινωνικά για να αναδείξει έναν στοχασμό που ξεκινά από την άσκηση της επιστήμης και την εμπειρία και ανοίγεται σε περιοχές πνευματικής ανησυχίας και προβληματισμού, που αν και συχνά μένουν ανοιχτά ερωτήματα, προσφέρουν ένα νέο υλικό για σκέψη και κατανόηση των ψυχιατρικών φαινομένων. Η γοητεία του βιβλίου έγκειται στο γεγονός ότι μιλά απλά και με σαφήνεια, για ζητήματα που φαίνονται –και είναι– τις περισσότερες φορές– σύνθετα, χωρίς να καταφεύγει σε εύκολους λαϊκισμούς. Αντίθετα, αναδεικνύεται μια πείρα που δεν είναι μόνο της επιστήμης και της ζωής, αλλά σε μεγάλο βαθμό φανερώνει την αγάπη για τον άνθρωπο και τα έργα του, την προσήλωση στην τέχνη, την πνευματική εγρήγορση και τη διαπεραστική μνήμη. **Ζωηρές και δραστικές οι αναμνήσεις του Βασίλη**

Λιόγκαρη
αποτυπώνονται στο
μοναδικής ειλικρίνειας
αφήγημά του *Συννοικισμός*
Χαροκόπου (εκδ.
Σύγχρονη Εποχή, 1996),
που περικλείει
συγχρόνως τα ιστορικά
της παλιάς Καλλιθέας
της προσφυγιάς, των
διωγμών, της κατοχής,
αλλά και της Αντίστασης.
Μιας γειτονιάς της
Αθήνας που ανάθρεψε τη
**Σοφία Μαυροϊδή-
Παπαδάκη**, την **Έλλη
Αλεξίου**, τον **Γιάννη
Κορδάτο**, τον **Σωτήρη
Σκίπη**, τον **Γιάννη
Χατζίνη**, κ.ά. Μιας
γειτονιάς που γνώρισε
πολύ νωρίς το θέατρο με
το θίασο του **Λαιμού** στο
θέατρο Διονύσια της
Θησέως, με τους
κινηματογράφους
Κρουσάλ και **Απόλλωνα**
να παρουσιάζουν τις
καλύτερες ατραξιόν του
ελαφρού και του
μουσικού θεάτρου: Τον
Χαιρόπουλο, τον **Αττίκ**,
τον **Γιαννίδη** αλλά και
τον **Ζαζά**, τον **Αγκόπ** και
τον **Μεσολογγίτη**. Η
αφήγηση είναι
συναρπαστική, καθώς τα
πρόσωπα που περιγράφει
και τα πεπραγμένα τους
αφορούν κυριολεκτικά τη
ζωή μιας οικογένειας και
όλου του προσφυγικού
περίγυρου. Οι δρόμοι, οι
κινηματογράφοι, τα
θέατρα, οι γιορτές
αναδεικνύονται σε
πρωταγωνιστές ενός
δράματος, όπου η δύναμη
της ζωής και η επιμονή
για δημιουργία
επιζυρώνονται κάτω απ'
τις πιο αντίξοες
περιστάσεις. «Εκεί στην
πλατεΐσα, τις απόκριες,
στηνότανε ο χορός κι οι
μασκαράτες γυροφέρναν
στις γειτονιές, το

πρέπει να είναι, ένα βάδισμα
που οδηγεί κάπου.» (βλ. *Δοκίμης*
I, Ίκαρος 1984, σελ. 254).

Στον λογοτεχνικό κόσμο του
Θεόδωρου Γρηγοριάδη ταιριάζει
η πεζογραφία, γιατί πρόκειται
για έναν κόσμο που είναι
ολοφάνερο ότι απέρρευσε από
έντονη οργανωτική προσπάθεια
και βασίστηκε σε έλλογες συν-
τεταγμένες, σμιλεμένες με
αξιοθαύμαστη λογοτεχνική μα-
στοριά. Ο ήρωας-χορευτής μπο-
ρεί να διασπά τα στεγανά μιας
καθεστηκίας λογικής αλλά κα-
τευθύνεται ισορροπημένα και
έντεχνα από το «χορευτή»-συγ-
γραφέα, ο οποίος, με το νέο του
μυθιστόρημα, με βήμα καλοζυ-
γισμένο και σταθερό, μας οδη-
γεί κάπου. Θα πρέπει μάλιστα

να προσθέσουμε ότι *Ο χορευτής*
στον ελαιώνα βαδίζει και στην
οδό της νεωτερικότητας: Το κύ-
ριο αφηγηματικό πρόσωπο όχι
μόνο απευθύνεται στο συγγρα-
φέα, άρα είναι απολύτως ορατό
–γιατί διαφαινόμενο είναι από
την πρώτη στιγμή– πως δεν ταυ-
τίζεται με αυτόν αλλά και ο συγ-
γραφέας επιφανειακά παραχω-
ρεί το ρόλο του «παντόπτη» και
συμμετέχει ως λογοτεχνικό πρό-
σωπο στην εκτύλιξη της πλοκής.

Ένα σχόλιο, τέλος, επιβάλλε-
ται να γίνει για το εμπνευσμένο
εξώφυλλο της έκδοσης, το οποίο
σχεδιάστηκε από τον Δ. Θ.
Αρβανίτη και βασίστηκε σε φω-
τογραφία του Philip Trager. Το
εξώφυλλο συνδέεται οργανικά
με το μυθιστόρημα, αποτελεί

σχολιασμό του και παρέχει στον
αναγνώστη πρόδρομη πληροφο-
ρία για τη λύση της πλοκής. Το
σπουδαιότερο είναι ότι αποδί-
δει επιτυχημένα το «πνεύμα»
της πεζογραφίας του Θεόδωρου
Γρηγοριάδη: Λείπει η φρικτή
λεπτομέρεια –στην περίπτωση
μας, η αγχώδη– αλλά η ύπαρξή
της εξυπνοείται. Τέτοιου τύ-
που εσκεμμένες ρωγμές του
«αρραγούς» κόσμου, μας οδη-
γούν να σκεφτούμε, να συγκινη-
θούμε, να αγωνιστούμε για να
βρούμε απαντήσεις ψάχνοντας
τον εαυτό μας και τους συναν-
θρώπους μας, μεταξύ άλλων δη-
λαδή μας οδηγούν να στραφού-
με στην τέχνη γενικά και στη λο-
γοτεχνία ειδικότερα.

Δημήτρης Κόκορης

Το θέατρο των θρύλων

**Τενεσσή Ουίλλιαμς, Καμίνο
Ρεάλ (Ο Δρόμος της
Αληθείας). Μετάφραση:
Αλέξης Σολομός.**

**Εκδ. Δωδώνη (Μικρή
θεατρική βιβλιοθήκη),
Αθήνα-Γιάννινα 1995.**

Ο **Τόμας Λάνιερ (Τενεσσή
Ουίλλιαμς)**, ένας από τους με-
γαλύτερους αμερικανούς συγ-
γραφείς του 20ού αιώνα, γεν-
νήθηκε στον αμερικανικό Νό-
το το 1911 και έγινε διάσημος
με τον *Γιάλινο Κόσμο* (1944),
το όγδοο θεατρικό του έργο.
Έκτοτε, τα περισσότερα έργα
του γνώρισαν μεγάλη επιτυ-
χία (*Λεωφορείον ο Πόθος*, *Κα-
λοκαίρι και Καταχνιά*, *Τρια-
ντάφυλλο στο στήθος*, *Λυσσα-
σμένη Γάτα*, *Ξαφνικά πέρσι το
καλοκαίρι*, *Γλυκό πουλί της
νιότης*, *Νύχτα της Ιγκουάνα*
κ.ά.), σκηνοθετήθηκαν στο θέ-
ατρο και τον κινηματογράφο
από μεγάλους σκηνοθέτες,
τους ρόλους ερμήνευσαν διά-
σημοι ηθοποιοί: **Λιζ Ταϊήλορ**,
Κ. Χέμπουρν, **Βίβιαν Λη**,
Μάρλον Μπράντο, **Μ. Κλιφτ**,
Πωλ Νιούμαν κ.ά. Το *Καμίνο*

Ρεάλ (1953) τοποθετείται στη
μεσογειακή περίοδο του έργου
του, μαζί με το *Τριαντάφυλλο
στο στήθος*, περίοδο που συν-
δυάζεται με την επίσκεψη του
συγγραφέα στην Ευρώπη. Το
έργο ανέβηκε στο National
Theatre της Νέας Υόρκης αλ-
λά η αποτυχία του οδηγεί τον
Τ. Ουίλλιαμς και πάλι στη γρα-
φή βιοματικών εμπνεύσεων με
έκθεση ψυχικών συμπλεγμά-
των και απωθήσεων, όπως η
Λυσσασμένη Γάτα που ακο-
λουθεί αμέσως μετά.

Τα πρόσωπα που οδηγούνται
στο *Δρόμο της αλήθειας* και σε
μια άγνωστη πόλη περιτριγυρι-
σμένη από τείχη χωρίς δυνατό-
τητα φυγής δεν είναι συνηθι-
σμένοι ήρωες. Είναι τα είδωλα
ηρώων ή καλύτερα λογοτεχνι-
κών θρύλων: **Δον Κιχώτης**, **Κα-
ζανόβας**, **Μαργαρίτα Γκωτιέ**,
Λόρδος Μπάυρον, **Εσμεράλ-
ντα** και άλλοι ζουν εδώ σε μια
άλλη ονειροφαντασία, σε μια
παράδοση ενδολογοτεχνική
συνέυρεση με νέες προεκτά-
σεις. Διατηρώντας τα αναγνω-
ρίσιμα χαρακτηριστικά τους,
βρίσκονται ταυτόχρονα αντι-
μέτωποι με απρόβλεπτες για

το ρόλο τους, καταστάσεις.
Έργο υπερβολικά σύγχρονο
για την εποχή του ως προς τη
θεματική ιδέα αλλά και τη δο-
μή του, διαιρείται σε στάσεις
(αντί για σκηνές) που προα-
ναγγέλλει ένα πρόσωπο το
οποίο βρίσκεται ταυτόχρονα
εντός και εκτός του έργου – ο
Γκούτμαν, γενικός φύλακας
της περιεργής τάξης στην πόλη
και διευθυντής του πολυτε-
λούς ξενοδοχείου όπου έχουν
εγκατασταθεί τα διάσημα πρό-
σωπα. Παρ' όλα αυτά, η αρχή
και το τέλος προσδιορίζονται
από την άφιξη και την αναχώ-
ρηση του **Δον Κιχώτη**, ενώ τα
όσα διαδραματίζονται στο με-
ταξύ διάστημα συμβαίνουν
όσο αυτός κοιμάται, σαν όλα
να είναι μέρος ενός δικού ου-
νειρικού, μιας καινούργιας δι-
κής του ονειροφαντασίας. Θέ-
ατρο μέσα στο θέατρο και ταυ-
τόχρονα διάλογος με άλλα
προηγούμενα έργα, σε ένα
πλαίσιο που θα ενθουσίαζε
τους θεωρητικούς της διακει-
μενικότητας. Ο Τενεσσή Ουίλ-
λιαμς πέθανε τον Φεβρουάριο
του 1983 στη Νέα Υόρκη.

Δημήτρης Τσατσούλης

Ο Τύπος στην Ελλάδα

**Διαμαντής Μπασαντής,
Πρακτορείο Εφημερίδων
Αθηναϊκού Τύπου: 50 χρόνια,
Αθήνα 1995**

Η βιβλιογραφία περί Τύπου και επικοινωνίας στην Ελλάδα αντανακλά ίσως το ίδιο ζεύγμα αδυναμιών που συχνά τείνουν να χαρακτηρίζουν το αντικείμενό της: έντονη η πολυπραγμοσύνη, λίγη η πρωτότυπη και επαρκής έρευνα. Το νέο βιβλίο του **Διαμαντή Μπασαντή** δεν υπόκειται σ' αυτόν τον κανόνα: η ανάλυσή του, αν και εκτεταμένη ως προς το εύρος των συμπερασμάτων της, αντλεί τεκμηρίωση από ένα ευρύτατο φάσμα ποσοτικών στοιχείων.

Το βιβλίο ξεκινά με μια ήδη ευφυά ιδέα. Ο συγγραφέας αξιοποιεί για πρώτη φορά ένα θησαυρό συγκεντρωτικών στοιχείων του Πρακτορείου Εφημερίδων Αθηναϊκού Τύπου (ΠΕΑΤ) μέσα από την επεξεργασία της τράπεζας δεδομένων του ΠΕΑΤ για την ιδιαίτερα κρίσιμη περίοδο 1990-94. Παρακολουθεί έτσι την κυκλοφορία του συνόλου του εντύπου συστήματος επικοινωνίας (εφημερίδες, περιοδικά και βιβλία που διακινούνται από το ΠΕΑΤ) και, σε συνδυασμό με επιπλέον συγκριτικά στοιχεία για τον Τύπο αλλά και την εμπειρία του συγγραφέα στο πεδίο της επικοινωνίας οδηγείται σε πραγματικά ενδιαφέροντα συμπεράσματα.

Ένα πρώτο γενικό συμπέρασμα είναι ότι οι κυκλοφορίες στη δεκαετία του '90 δεν σκιαγραφούν την άνοδο ή πτώση ενός κόμματος αλλά την κρίση της πολιτικής. Οι επιλογές της περιόδου αυτής δεν οδήγησαν σε σημαντική αύξηση της κυκλοφορίας του πολιτικού Τύπου και, έτσι, οι πολιτικές ανα-

λύσεις που συσχετίζαν άμεσα την άνοδο ενός κόμματος με την άνοδο του φιλικού του Τύπου έχουν, κατά το συγγραφέα, μάλλον ξεπεραστεί.

Από κει και πέρα ειδικότερα ποσοτικά στοιχεία κυκλοφορίας των εφημερίδων αποκαλύπτουν τη σταθερή κυριαρχία των πολιτικών εφημερίδων στη ροή έντυπης επικοινωνίας, αλλά και τη σημαντική πτώση των ημερησίων πολιτικών εφημερίδων έναντι των εβδομαδιαίων και τη συνεχή άνοδο των αθλητικών εφημερίδων. Η είσοδος της ιδιωτικής τηλεόρασης προκάλεσε επικοινωνιακή κρίση αναδιατάσσοντας τα ΜΜΕ και ωθώντας στη συστηματική ανάλυση του αναγνωστικού κοινού μέσα από την τυποποίησή του σε διακριτές κοινωνικές κατηγορίες.

Από την τάση αυτή εξειδικεύσης στην επικοινωνιακή στόχευση, μεγάλος κερδισμένος ήταν βέβαια ο περιοδικός Τύπος. Τα περιοδικά παρουσίασαν μεγάλη άνοδο της κυκλοφορίας επενδύοντας σποτά στη στρατηγική της εξειδίκευσης. Παράλληλα, όπως παρατηρεί ο Δ. Μπασαντής, δεν υπάρχουν σήμερα τίτλοι περιοδικών που να σαρώνουν τις κυκλοφορίες. «Υπάρχουν λίγα περιοδικά που πουλάνε μαιζικά, και πάρα πολλά με μεσαία, ικανοποιητική ή μικρή, αλλά ικανή για να τα συντηρήσει, κυκλοφορία». Παράλληλα, ο περιοδικός Τύπος, λόγω ακριβώς της εξειδίκευσής του, έγινε προνομιακό μέσο επικοινωνίας για τη διαφημιστική αγορά.

Αυτή η αυξανόμενη αυτονομία του περιοδικού Τύπου οδηγεί το συγγραφέα στο συμπέρασμα ότι σταδιακά ο περιοδικός Τύπος θα τείνει να ανεξαρτητοποιηθεί από το αναγνωστικό μοντέλο του ημερήσιου Τύ-

που, ενθαρρυνόμενος και από τη μεγάλη ανάπτυξη νέων και ειδικών αναγνωστικών ομάδων που αποδεικνύονται πιστοί αναγνώστες και εύρωστοι καταναλωτές.

Ένα άλλο στοιχείο που έρχεται στην επιφάνεια είναι μια περιφερειακή διαφοροποίηση μεταξύ Βορρά και Νότου: η βόρεια Ελλάδα έχει τις δικές της εφημερίδες που διατηρούν το γεωγραφικά εντοπισμένο ευρύ αναγνωστικό τους κοινό σταθερό. Τα στοιχεία αποτυπώνουν μια σαφώς στενότερη επικοινωνιακή σχέση του Νότου (Πελοπόννησος, Στερεά, Κρήτη, νησιά) με τις αθηναϊκές εφημερίδες, τόσο πολιτικές όσο και αθλητικές. Παράλληλα, η διεύρυνση της αναγνωστικής βάσης του πολιτικού και οικονομικού Τύπου σε ορισμένες περιφέρειες της χώρας περιέχει ενδείξεις ομογενοποίησης των ενδιαφερόντων και απόψεων συγκεκριμένων στρωμάτων του αναγνωστικού κοινού σε πανελλαδική κλίμακα.

Το βιβλίο του Δ. Μπασαντή, τέλος, αποκτά επιπλέον ενδιαφέρον αν συνδέσει κανείς τα συμπεράσματά του με ευρύτερον χαρακτήρα διαπιστώσεις σχετικά με τη μεταβολή του επικοινωνιακού και κοινωνικού τοπίου κατά τη δεκαετία του '90. Η πολιτική κρίση και η αποκομματικοποίηση του αναγνωστικού κοινού, η ομογενοποίηση παράλληλα με την αυξανόμενη εξειδίκευση και διαφοροποίηση των χαρακτηριστικών και προτιμήσεών του είναι μεταβολές με επιπτώσεις κάθε άλλο παρά αμελητέες. Η ειδικότερη διασύνδεσή τους με το νέο αναδυόμενο κοινωνικοπολιτικό περιβάλλον θα απαιτήσει ενδεχομένως μια ιδιαίτερη καινούρια μελέτη.

Τζώρτζης Παγουλάτος

γαϊτανάκι, το άβαλα με
τους αραπάδες, το
αλογάκι με τις
σερπαντίνες και τα
κομφετί. Η Τσεμπερλού
πότε χότζας, με το
σαρίκι και το σαλβάρι,
και πότε ντυμένη αγόρι
μ' ένα παντελόνι
ξεκούμπωτο μπροστά
με το τσουτσούνι να
κρέμεται (...).

Ο Τσεμπερλής
κοκότα φτιασιδωμένη
και πουντροαρισμένη με
τα ψεύτικα βυζιά και
την κοντή κλος
φουσιτίσα απάνω απ'
την τριχωτή γάμπα.»

**Η Σάμος στην Εθνική
Αντίσταση '40-'44** είναι
το αφιέρωμα του
Σαμωτικού περιοδικού
Απόπλους (τχ. 14-16,
1995, ταχ. θυρίδα 69,
Σάμος 83100).

Άγνωστες πλευρές του
αγώνα των κατοίκων
του νησιού, αλλά και
αφηγήσεις για την
κατάληψη της Σάμου
από τους Ιταλούς και
τους Γερμανούς.

Περιλαμβάνεται,
επίσης, πλήθος
αναφορών στην
κατοχή, στις συνθήκες
διαβίωσης, στο ΕΑΜ
και τον ΕΛΑΣ Σάμου,
καθώς και στην
εμπειρία της φυγής στη
Μέση Ανατολή.

Άγνωστα
ντοκουμέντα του αγώνα
των Σαμωτών:

έγγραφα,
φωτογραφίες, κείμενα
απαρτίζουν αυτό το
αφιέρωμα και
φανερώνουν την
ιδιαίτερη φροντίδα που
έχουν οι Σαμώτες για
τη διατήρηση της
μνήμης των αγώνων και
την παράδοσή της στους
μεταγενεστέρους.

ο χαρτοκόπτης

Θεσσαλονίκη - Μελβούρνη - Νάπολη

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Μετά τη συνάντηση με το Θρασύβουλο ήπια μπύρα στο Ντορέ βλέποντας από πολύ κοντά ηθοποιό ταινιών του Γκορίτσα και του Αγγελόπουλου, ενώ η Ιωάννα περιέγραφε σενάριο για το καμένο μάγουλο του Κιμούλη και τον έρωτα της Καρυοφυλιάς.

Στην προβολή των 7, με είσοδο 1500 δραχμές και μαζί μ' άλλα σαράντα άτομα ηλικίας 25 και 60 χρονών είδα στο Ναυαρίνο το «Βλέμμα του Οδυσσέα». Η Αυγή και η Θεσσαλονίκη έγραψαν για το Συμβούλιο Απόδημου Ελληνισμού, ενώ εγώ αποκοιμήθηκα κάπου στην Αλβανία και ξύπνησα στο Βουκουρέστι.

Ήπια καφέ με τη φίλη μου, συζητήσαμε για τις τραυματικές εμπειρίες των παιδικών της χρόνων και πήγα στο Κεντρί να ξεφυλλίσω και ν' αγοράσω Πλανόδιο, Ουτοπία, Ποίηση, Ιδεοδρόμιο, Εντευκτήριο και Παρατηρητή.

Θεσσαλονίκη της Αίγλης. Θεσσαλονίκη της θύμησης. Θεσσαλονίκη των παλιών βιβλίων. «Ο Γεροστάθης» του Λέοντα Μελά μου θύμησε την Εράτυνα του 1975. Τότε που η Ελευθεροτυπία ήταν ακόμα εφημερίδα των συντακτών. Τότε που η αγορά του Αντί από το καφενείο του Μπέη ήταν αντικαθεστωτική πράξη. Τότε που η επιτυχία μιας οικογένειας μετριόταν με το αν ή όχι ο γιος ή η θυγατέρα ήταν σημαιοφόρος ή παραστάτης/ρια στις παρελάσεις των εθνικών γιορτών. Τότε που στο ζαχαροπλαστείο του Τζημόκα γινόταν το σώσε κάθε Κυριακή πριν ή μετά από εντός έδρας αγώνα του Ερατουραϊκού!

ΜΕΛΒΟΥΡΝΗ

Μ' αρέσει η μεγάλη κι έρημη κόκκινη καρδιά της Αυστραλίας. Μ' αρέσουν οι πράσινες μεγαλουπόλεις της. Μ' αρέσουν τα βιβλιοπωλεία και οι ανθρώπινοι ρυθμοί της Μελβούρνης. Η ισπανική επανάσταση του Loach, η ερημιά του γραφειοκράτη, ο ομπορτουνισμός τού (μερικές φορές ανθρώπινου) μικρού σταλινιστή, my outer suburban sister, τα καμώματα μιας κακομαθημένης εφηβείας, τα προβλήματα της Ολυμπιακής, τ' αφιερώματα του Μανδραγόρα. Παραμονές Χριστουγέννων του '95 με εμετό και με τον Παπανδρέου ν' αρνιέται να πεθάνει. Αδελφή πόλη της Μελβούρνης η Θεσσαλονίκη και όμως... Χρειάζομαι τους κινηματογράφους της Μελβούρνης.

ΝΑΠΟΛΗ

Πανταχού παρούσα η μοναξιά σε παλιούς και νέους κόσμους σε συνοδεύει από τον κεντρικό σιδηροδρομικό σταθμό της πλατείας Garibaldi μέχρι την καρδιά της παλιάς Νάπολης. Σε συνοδεύει μέσα από πέτρινους δρόμους με στενά ή ανύπαρκτα πεζοδρόμια και παμπάλαια κτίρια.

Naples, city of impressive churches in Italy. Adelaide, city of churches in Australia. Εράτυνα, village of churches in Greece.

Πολύ πιο λίγη η ζητιανιά στη Νάπολη απ' ό,τι στη Θεσσαλονίκη ή την Αθήνα. Πολύ πιο παλιά η Νάπολη από τη Θεσσαλονίκη. Πολύ πιο όμορφη η Νάπολη από την Αθήνα.

«Caro Diario», Capri, Pompei, Ράδιο Ανατολικός... Πότε θα πάμε στη Ζιμπάμπουε και το Βελουχιστάν;

Τα μαγαζιά στη Νάπολη κλείνουν στις 8 το βράδυ, ενώ οι Πανεπιστημιακές βιβλιοθήκες στις 5 το απόγευμα. Νάπολη, μια μεγαλούπολη του ιταλικού νότου, χωρίς παγκάκια, χωρίς φανάρια, χωρίς Μαραντόνα! Παλιά Νάπολη των αδιάφορων φοιτητών, των μεροκαματιάρηδων, των μικρών βιβλιοπωλείων, των γιάπηδων, των βεσπών, των καραμπινιέρηδων.

Το μακρύ μαλλί, τα μπερέ του Τσε και η μεταμοντέρνα τσαχπινιά δεν κάνουν τη διανόηση και τον ακτιβισμό, κούκλα μου. Τα Εξάρχεια, η Πλάκα και οι πεζόδρομοι του εμπορικού τριγώνου δεν φτάνουν για να ομορφύνει η Αθήνα.

Τα τραίνα προς ή από τη Νάπολη ποτέ δε φεύγουν στην ώρα τους.

ΑΠΟ ΤΟΝ
ΚΩΣΤΑ
Καραμάρκου

Μαρία Λαμπαδαρίδου-Πόθου ΝΑΤΑΛΙΑ ΚΑΙ ΧΡΙΣΤΙΝΑ

Κυκλοφορεί η ΔΕΥΤΕΡΗ ΕΚΔΟΣΗ

Δυο παράλληλες ιστορίες, που επιχειρούν να διαγράψουν την υποστασιακή αλλαγή της γυναίκας, τους χαμένους όρους της θυσίας της.

Γραμμένες με την αναλυτική γραφή της συγγραφέως, την ποιητική και βαθειά ανθρώπινη, οι νουβέλες σκιαγραφούν το πρόσωπο της σύγχρονης γυναίκας, το αντιφατικό και ανικανοποίητο, το πληγωμένο και υπερήφανο.

Είπε η συγγραφέας:

Στόχος μου ήταν να οδηγήσω τη Ναταλία και τη Χριστίνα σε μια μορφή «αυτοανάλυσης», έτσι ώστε να συνειδητοποιήσουν τα λάθη

τους, αλλά και τη δύναμή τους, και να φτάσουν στην αυτογνωσία, που σημαίνει στην απελευθέρωση του προσώπου τους.

Πιστεύω στην υπεροχή της γυναίκας από άλλους δρόμους, γιατί ουσιαστικά η απελευθέρωση είναι εσωτερική, είναι θέμα αντίλη-

ψης. Γι' αυτό και ακολούθησα στη γραφή την αναλυτική σκέψη.

Γράφοντας τις νουβέλες, έζησα αυτή τη δύναμη της μαγείας που κρύβει η ψυχογραφική κατάδυση στην ψυχή. Εκεί γνώρισα τις ηρωίδες μου, αλλά και τους ήρωές μου, που είναι θα έλεγα, πιο εύθραυστοι, και πιο τραυματικοί.

ΤΗΣ ΙΔΙΑΣ

- Λυκόφως της μοναξιάς
- Με τη λάμπα θυέλλης
- Σώμα, θυμήσου όχι μόνο το πόσο αγαπήθηκες

Μ.0062.
ΑΛΗΛΟΓΡΑΦΕΙΑ
ΜΕ ΤΟΝ ΚΟΣΤΑ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

Όσοι τύχαμε δίπλα στον Μπόστ από τον πόλεμο και μετά δεν κάναμε τίποτε άλλο από το να παρακολουθούμε λαχανιασμένοι τον ξέφρενο περίπατό του στην Εικονογράφιση, στο Σκίτσο, στη Γελοιογραφία, στο Θέατρο, στην Επιθεώρηση και στη Ζωγραφική.

Ορθογραφημένα ή ανορθόγραφα, ήταν ικανός να σκορπά το κέφι και την αγαλλίαση στον θεατή και στον αναγνώστη και την θαυμαστική απορία στον αισθητικό ή στον κριτικό που αναρωτιόταν που κατατάσσει κανείς αυτό το πολύμορφο εκρηκτικό.

Φαίνεται πως ζήσαμε από κοντά - χωρίς μερικές φορές να το συνειδητοποιούμε - τον μεγαλύτερο σατιρικό μετά τον Ροΐδη και τον Σουρή.

Ακόμη και αν συνέβαινε να χαθεί όλη η σύγχρονη Ελληνική Χιουμοριστική Γραμματεία, φθάνει να είχε διασωθεί το σκίτσο του με τη ρημαγμένη και καχεκτική Ελλάδα με τη στραπατσαρισμένη περικεφαλαία και τη δύστυχη ασπίδα με τον πειναλέοντα από δίπλα για να αισθανθείς τον σαρκασμό που δικαιούται η μιζέρια αυτού του τόπου. Όχι μόνο η σημερινή. Ίσως από την εποχή του Πελοποννησιακού Πολέμου. Τρομακτικό επίτευγμα ενός ανθρώπου και μιας Γελοιογραφίας!

ΚΩΣΤΑΣ ΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ... Η άλλη άποψη στο βιβλ

ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 6 ΑΘΗΝΑ 106 80, Τηλ.: 36.07.744 - Fax: 36.23.093